ENSV TELERAADIOKOMITEE

PANORAAM

1988

ENSV TELE -
RAADIOKOMITEE

PANORAAM

TALLINN 1988
ENSV TELE - RAADIOKOMITEE
INFORMATSIOONI - JA ARVUTUSKESKUS

Koostanud Toivo Makk

Kaane kujundanud Guido Pant

© ENSV Tele - Raadiokomitee, 1988

KUUS KÜSIMUST JÜRI PAALMALE

1. Asusite Tele- Raadiokomiteed juhtima "kuumal suvel". Kas ei heidutanud vabariigi suurima ja operatiivseima pressikollektiivi etteotsa määramine? (Määramine ise, mitte valimine).

Heidutas loomulikult. Selle nahka läks terve augustipuhkus, sest pinna sondeerimine algas juba juuli keskel. Otsisin vikatilt abi, aga lõikas teine õige nirult. Rohkem oli suitsupause kui tööd. Sõna otseses mõttes määramisega oli tegemist üksnes formaalselt. Aga arupidamisi selle ümber oli mitmeid ja mitmel tasandil. Ei olnud omaaegset tüüpilist teatud väeliiki kuuluva sõduri käsutamist ega ka seebi ja mee seguga määrimist, et oh kui andekas ja oh milliste kogemustega ja kuidas me kõik sinusse usume... Oli siiras meeste jutt riskist, kasvõi ajutise puhvri rollist, et aidata oma suutmise piirides. Võib-olla tundub see kõik kohatult pateetilisena, aga paremini ei mõista tookordsete nelja-, kuue- või kaheksasilma juttude sisu edasi anda. Heidutatud olen praegugi, küll mitte pabinas, vaid pidevas stardieelses seisundis. Ei ole ju kunagi olnud administraator, paberikuhi alatasa sassis.

Vabandan oma mulluse ebademokraatliku mõtteviisi pärast, kuid valimised olid minu poolt välistatud. Vanal mehel ei sobi omatahtsi enam trügida. Pealegi oleks iga alternatiivne kandidaat minu meelest kohest ametissepanekut väärinud. Olin ka ise nende pakkujaks ja loodan, et nende hulgast tuleb ka minu järeltulija. Kas juba homme, mõne kuu või aasta pärast, aga sisemiselt olen selleks valmis iga hetk.

Kõik on igal juhul teine kui ajalehes, tunduvalt kõrbelõhnalisem ja tõepoolest haaramatu. Ajalehes on käsikiri, veeru- ja küljetõmmised. Segase loo võid kõrvale panna ja homme selgeks rääkida. Kiivakiskuvasse otsesaatesse aga seletama ei roni. Ja on see üldse esimehe asi?

2. Tänapäeva juhtimisteoorias peetakse oluliseks oma meeskonda. Seni pole kollektiiv märganud, et Te oleksite püüdnud omasid ametisse panna.

Ka mulle soovitati luua oma meeskond, aga kellest? Politsei ogorodi puude all ei paista tunglemas tuhandeid naisi-mehi koolitus- ja

soovituspaberid näpus.Või miks peaks praegune meeskond nii väga halb olema, kui ta aastaid palju raskemates üldistes oludes kõlbas? Olemasoleva meeskonna suhtes ei tahtnud ma kuulda mitte mingisugust eelinformatsiooni, olgu tegemist keskmängijate või varumeestega. Mäng ise näitab, kes on kes. Kes põrgatab kinnisilmi üle otsajoone auti, kes jagab sööte vabaks jäänud kaaslastele, et need palli korvi saaksid visata. See käib muide ka mängu jälgija enda kohta.

Olgem lõppude lõpuks eetilised ja realistid: hoidkem neid, kes ausal meelel meie seltsis tahavad olla. Ärameelitajaid jagub...

3. Andsite esimestel kuudel välja mitu mitu käskkirja, mis lihtsustasid töökorraldust. Kas näete siin veel reserve?

Jah. Ja ootan viiteid spetsialistidelt - raamatupidamiselt, plaani-osakonnalt ja loomulikult ajakirjanikelt endilt. Kuid minu arust ei muuda töökorraldust ainuüksi käskkirjad ja uued struktuurid,vaid ikka planeerimine, mida mõned autorid on nimetanud ka mõtlemisviisiks. Mis on perestroika? Nende autorite arvates ühiskonna üleminek ühest seisundist teise. Seega küsimus: kus me oleme ja kuhu tahame jõuda? Praegune harjumuspärane temaatiline planeerimine alt üles või vastupidi loob küll kireva ja huvitava kava, kuid kajastab üksnes hetkeseisu, sedagi teinekord tegijate vahelise kooskõlata, reaalsete tulemusteta (muudatused seadusandluses, finantseerimine, ehitusvõimsuste eraldamine jne) reaalsete tulemusteta töö aga tekitab loomestressi, sisemisi vastuolusid ja rahulolematust. Palju on nö lõpetamata uudist. Korraks käime üle ja asi jääb sinnapaika. Ajakajalisuse kõrval peaks meil olema prioriteetide reastus, millest küünte ja hammastega kinni hoida. Mitte et vanamoodi kriitikale vastust nõutada, vaid olla tõsise töömehena oma õlaga teiste kõrval. Sellest on muidugi hea rääkida, sest kui ajakirjanik omakorda küsib ka vastavaid tingimusi, olen kindlasti nõutu.

4. Olete esinemistes rõhutanud selguse ja konkreetsuse nõuet ajakirjandustöös. Kas Te ei avaks öeldut veidi?

Kardan triviaalsustesse sattuda. Kõige hea kõrval ehk mäletate mullusuviseid-sügisesi "Mis saab sinust, "Eestimaa?", "Kuhu sa ometi lähed, Eestimaa?". Ja nõnda päevas mitu ja mitu korda. Inimesed niigi mures ja meie oigasime omasoodu. Ometi ootas Eestimaa tarka nõu ja tegu. Meil oli mõlemat siiski vähe pakkuda. Oleme ju kõik kasvatatud printsiibil siit sinnamaani ja mitte rohkem. Nüüd vahetasime plaadil poolt - sealtmaalt siiani.

Konkreetsus ja selgus ajakirjanikutöös tähendab eelkõige küsimust:

mida ma tahan ehk veelgi täpsemalt - mida faktid ja nende seosed kohustavad mind ütlema ning kuidas ütlema. Selles ongi minu arvamist mööda professionaalsus. Ajakirjanikule võib mõni tõsiasi mitte meeldida, kuid ometi on tegemist tõsiasjaga, millest tuleb lähtuda ja millest me ei pääse. Kui me kogume fakte, et pidada oma isiklikku arvamust ainutõeks ega lähtu faktidest enestest, siis me lihtsalt valetame.

Eri Klas rääkis "Teletutvuses" väga kenasti uusjulgetest, kes viskuvad rinnaga ambrasuurile teades, et kuulipildujat seal ei ole. Kas võib keegi meist panna käe südamele ja öelda, et ta mitte kunagi pole kuulaja-vaataja ees demonstreerinud iseennast, vaid mõelnud üksnes probleemile ja selle käsitluse läbi end teostanud. Ma tahaks väga, et ajakirjanikud ei satuks sama täbarasse olukorda nagu mõned poliitikud. Nende ridade kirjutamise hetkel on patiseisus NLKPga seotud otsused. Ja väga lihtsal põhjusel: pole korralikku stsenaariumi. On ainult kümned erinevad seisukohad, mis igaüks omakorda teisi lollideks peavad. Ajakirjaniku missiooni näen täna just väga realistlikus kolme-nelja tegevuskäigu ettenägemises.

5.Teil on olnud ridamisi kohtumisi ajakirjandust juhtivate seltsimeestega nii koduvabariigis kui Moskvas. On need Teie tõekspidamisi muutnud?

Olenevalt juhist olen saanud tulusat infot, olenevalt juhist tulusat nõu mõne nähtuse interpreteerimiseks. Tõekspidamisi ma küll muutnud ei ole.

6.Millisena näete meie televisiooni ja raadiot uuel aastal?

Aastaring on olnud ränk ja õpetlik. Neile, kes kenasti vastu pidanud - aitüma! Rohkem ehk vastastikust usaldust ja kollegiaalsust, et igaüks saaks tegelda sellega, milleks ta kutsutud ja seatud. Kindlasti targemana ja delikaatsemana. NKVD enam käsi ei vääna. Hoidku jumal, et meie teda asendama ei kipuks.

Aga kõige eest, mis olnud aitüma! Kui abitult ma ise ka ei ujunud, oli see aasta mulle rikas väga toredate uute tutvuste, asjalike märkuste ja nõuannete poolest. On tulnud juurde palju neid, keda väga austan.

Intervjueeris Toivo Makk

MEIE MUUTUVAS AJAS

KUUMAST SUVEST VEEL KUUMEMASSE SÜGISESSE

Ivar Trikkel

On jõulukuu hakk anno 1988, kui aasta tagasivaatemõtteid heietan.

Ta liigub siiski! Ja mitte ainult maakera ümber oma telje, vaid meie elugi.

1987. oleme tagasivaates ajakirjanduse aastaks nimetanud. Esmakordselt sõjajärgses Eestis kujunes ajakirjanduse vahetul osavõtul, isegi eestvõtul, rahva avalik arvamus ühiskonna asjadest. See oli varemgi olemas. Küüditamiste ja talude hävitamise aegu. Siis oli avalik arvamus, täpsemalt rahva oma mõte aga sügavale südamesse peidetud, mida vaid harva ja kitsas ringis välja öeldi. 1987. aasta fosforiidisurma oht kujundas avaliku arvamuse kui jõu, millest B. Sauli valitsus ei saanud enam mööda vaadata ja mis üleliidulistele ametkondadele tänaseni kestvaid ebameeldivusi kaasa toob. Võitlus looduse säilitamise eest ei ole lõppenud, kui seda üldse kunagi lõppenuks lugeda võib, küll on meil aga sellest aastast esimene profesionaalne ajakirjanik NSVL Ülemnõukogus, oma "roheline" Juhan Aare. See on ajakirjanduslik ajamärk.

Eelmisele, 1988. aastale tagasi vaadates tuleb tõdeda, et Eesti ajakirjandusele oli see politiseerumise ning sellest tulenevate töövormide kujundamise ja võitleva ajakirjanduskaadri eneseteostamise aasta. Kuigi ajakirjandust on nõukogude riigis ikka poliitiliseks peetud, on sisuliselt olnud tegu puhtformaalse arusaamisega poliitikast. Nimetades ajakirjandust õlale patsutavalt kord "partei käsualuseks", kord "kullafondiks", on ajakirjandust tegelikkuses mõistetud kui partei kõnetraati juhtimiskõrgendikelt teostamistasandini. Ajakirjandust kui poliitilist jõudu, kui poliitilist organisatsiooni ühiskonnas ei tuntud, ei mõistetud kartagi veel.

Nii ühiskonnale, juhtimisstruktuurile kui ka ajakirjandusele endale sai äratundmisaastaks 1988, Eesti ühiskonna totaalse politiseerumise aasta.

Aktiivselt toimiv poliitiline mõtlemine esitab uued nõuded ka ajakirjandusele. Nii on ajalehtedes kogu aasta ilmunud ulatuslikud diskussiooniveerud, nn ümmarguse laua vestlused, kuigi vestlused ise on ammu lakanud ümarad olemast. Kõige kardinaalsemad muutused on toimunud ajakirjade sisus. "Vikerkaarele", mis julgelt tõusis politiseeritud noorsooajakirjast ühiskonnaelu probleemide mõtestajaks ja mineviku taasavajaks, järgnesid "Looming" ja läbi muinsuskaitse oma missiooni leidnud "Kultuur ja Elu". "Noorte Hääles" on vähenenud küll noorsooproblemaatika, sest noored ise veel oma kohta ühiskonna uuenemises leidnud ei ole, selle eest on noored IME-majandusteadlased seal oma mõtetele avarat avaldamisruumi leidnud. "Rahva Hääl" käib sammu rahvaga, "Sirbist ja Vasarast" loetakse ennekõike poliitilist publitsistikat nii nagu "Edasistki". "Õhtuleht" annab terved veerud linna asjade arutamiseks ja keegi ei kurda žurnalistlike materjalide pikkuse pärast, läbi loetakse ka see, mis peene šriftiga laotud.

Venekeelsete väljaannete elupeegelduse adekvaatsus või tendentslikkus jäägu nende ajakirjanike südametunnistusele. Tunnustavalt tuleb aga nimetada Eesti Raadio venekeelsete saadete toimetuse ilusat sisseelamist Eesti probleemidesse, suurt tööd, mida tehtud eestikeelsete saadete otsetõlkimisel vene keelde. Paraku on Eestist eetrisse antavate venekeelsete raadio- ja telesaadete auditooorium veel väga väike. Venekeelset "Päevakaja" kuulab vaid paar protsenti, "Aktuaalse kaamera" vaadatavus on aga tõusnud 1987. aastal 1986. võrreldes kahekordseks, 1988. aasta IV kvartalis 14,7%.

Ühest küljest näitab see, et mõtlemise stereotüübid kujunevad kesksaadete järgi, teisest küljest toob Eesti poliitilise elu aktiviseerimine aga kaasa uue vajaduse mõista ka kohapeal toimuvat. 11.nov 1988 telesaate "Mõtleme veel" (seaduseelnõud konstitutsioonist, keeleseadus) telefoniküsitlus näitas, et saadet jälgis 84% eestlasi ja 8% muulasi. Seega on eestimaalaste kaasamisel Eesti asjade arutamisse veel avar tagamaa, mille ärakasutamine tõese info levitamiseks on oluline reserv rahvuslike sisepingete vähendamiseks.

1987. aastaga võrreldes võib märgata ka nihkeid professionaalse ajakirjaniku seisundis ajakirjanduse üldpildis. Kui 1987. aasta oli ajakirjaniku aasta (meeldejäävaim elamus oli ajakirjanike ühisrinne pressikonverentsil fosforiidiküsimuses), siis 1988 eriti sügise poole kujunes üha enam poliitiku aastaks ajakirjanduses. Ikka sagedamini saavad ajalehtedes, raadios ja televisioonis sõna ühiskonnategelased: politoloo-

gid, filosoofid, majandusteadlased, aasta lõpp möödub konstitutsiooniparanduste üle vaieldes juristide tähtkujus.

Muutunud olud nõuavad kohanemist mist ka ajakirjanikelt. Ilusate olupiltide ja eesrindlike inimeste portreede tegemise aeg on möödas. Ajakirjanikult ootab rahvas nüüd oma isiklikku seisukohta, selget maailma ja probleemide nägemust. Teatud osas raadio- ja teleajakirjanikes tekitab see nõutust. Reporteri kui mikrofonihoidja väärtus jääb küll endiseks, kui ta oskab vajaliku teema selgitamiseks parima esineja leida, tema isiklik osalus vestluses taandub isikliku seisukoha puudumisel paraku aga statiivifunktsioonile.

Uus ja vastutusrikas aeg nõuab ka ajakirjanikult uut kvaliteeti. Vahendajast peab saama ühiskonnategelane, poliitik, kes suudab toimuvat mõista ja hinnata, oma suhtumise ja tarkusega vääristada.

Kui Juhan Aare oli enda keskkonnakaitseajakirjanikuna leidnud juba varem, Ott Kool on endas alati kandnud rahva südametunnistuse häält, siis printsipiaalse poliitilise ajakirjanikuna astus esile Mart Kadastik ("Viseerimata veerud"). Televisioonis oli kaks aastat tagasi konkurentsitult populaarseim Mati Talvik. Pärast "Viiekümnendaid" on rahva lugupidamise ja austuse võitnud Rein Järlik põhjalikkuse, järjekindluse ja inimlikkusega.

Teisenevas ühiskonnas on muutunud väga oluliselt ka reporteri ja esineja suhe. Lõppeva aasta järelemõtlemise aineks kujunes mulle ka üks stereopühapäevane vestlusring, mida kuulates mõistsin äkki, et saade oli kaotanud juhitavuse. Vestlejad, eesti kõrgintelligentsi esindajad (heliloojad, filmitegijad, kirjandusinimesed) lihtsalt ei soovinud minna kaasa reporteri stampse mõtlemisklišeega, ei võtnud klassikalisi, kindlat hinnangulist vastust eeldavaid küsimusi lihtsalt vastu ja asusid ise saadet juhtima. Õieti pole selles midagi imelikku, see on isegi aja ja meie inimeste kõrge suhtlemiskultuuri märk, küll sunnib see aga tähelepanelikuks reporteri enda, nõudes temalt nüüd juba sügavat sisseelamist ainesse. Et esinejad ka ise otsesaates toime tulevad, selle näiteks on mõnigi 1988. aasta "Loominguliste liitude tund". Ei pea olema arutatava küsimuse asjatundja, et hoida vestluse psühholoogilist tasakaalu, vältida laialivalguvust, esindada kuulajat.

Mis tahes kommunikatsiooni võtmeküsimuseks on saanud kõnelejate (siis ka reporteri) usaldatavus. Professionaalne ja elegantne ametinipike võib jääda märkamata, tehnilised häired, pausid otsesaates samal ajal aga lisada psühholoogilist pinget. Raadio- ja teledokumentalistikalt ei oodata enam professionaalset mängu, küll aga tõetruud eluhingust. Küllap oli dramaatilisim mälestus lõppevast aastast "Loominguliste liitude tund", kus otsesaates püüti ühendada Eesti, Läti

ja Leedu stuudioid. Et Läti keeldus, jäime Leeduga kahekesi. Erutuspinged olid aga nii suured, et leedulastelt jäi oodatud informatsioon edastamata. Kui me lõpuks keelepaelad valla saime, ei olnud meid enam kuulamas mitmemiljonilist Leedu raadio auditooriumi. See aga, mida Leedu stuudios räägiti (eriti hilisõhtuses saates), läks nii hinge, et...

Rääkis murtud häälega inimene... Ja kui meie oponendid ikka ja jälle kõnelevad emotsioonidest kui miinusmärgiga nähtusest, siis ärgem uskugem neid. Ringhäälingus oli, on ja jääb emotsioon, mis sünnib targast arutlusest nagu tule soojus põlevatest puudest, üheks meie spetsiifika nurgakiviks. Televisioon on juba märksa konkreetsem ja realistlikum, sest seal räägib ka pilt.

Usalduse küsimus on nii kompetentsuse kui endaks jäämise küsimus. Toivo Makk tegi läbi aasta raadiomängu "Keskkond ja mina". Aktuaalne teema oli antud läbi huvitava vormi. Tulemusena hakkas mäng "mängima" ootamatul tasandil, osavõtjad hakkasid ise küsimusi saatma, valuprobleeme välja tooma, vastust nõutama võimu esindajatelt.

Rahva ühiskondlik aktiivsus ongi 1988. aasta kõige rõõmustavam tagasiside ajakirjanduse tegijatele. "Mikrofoorum" oli pikki aastaid otsekontakti looja rahva ja ametkondade esindajate vahel. Mida mammutlikumaks saade muutus, mida rohkem oli esinejaid, seda ümaramaks muutus paraku ka vastus kuulajate küsimustele.

1988. aastale oli tunnuslik vahetu mõttesild auditooriumiga nii raadios kui televisioonis. EKP Keskkomitee platvormi arutamine Eesti Televisioonis enne sõitu XIX parteikonverentsile, sarisaade "Mõtleme veel", mis on meie poliitilise diskussioonikultuuri heaks näiteks (saade Interrindega välja arvatud), "Antenn" ja "Kultuurinõukogu tund" ringhäälingus, aga samuti otsesaade "NO RA" - need on vaid näited sellest, kuidas teisenev ühiskondlik kliima kutsub ellu ka uued ajakirjanduslikud suhtlemisvormid. Aja märk on operatiivsus. Suursündmus oli Eesti NSV Ülemnõukogu erakorralise istungjärgu ülekandmine tervikuna nii raadios kui televisioonis, Rahvarinde asutamiskongressi ja haridustöötajate konverentsi täielikud ülekanded ringhäälingu kolmandas programmis, eetrisild Eesti NSV Ülemnõukogu korralise aastalõpuistungiga.

Alates nüüdsest võime kõnelda, et ajakirjandus on Eestis rahva hääl, mida ei saa aga öelda venekeelse Eesti ajakirjanduse kohta. Moskva tekitatud infosulu tõttu ei jõua meie mõtted kahjuks teiste Nõukogudemaa rahvasteni.

Värsked mõttetuuled on avardanud ka ajakirjanduse sisu. Isegi

ajakirjanikud ise oleksid nagu teiseks saanud. Kui Lembit Siimaste arutab aasta algupoolel veel klassivõitlust Eesti külas, jõuab ta sügiseks stalinismi igakülgse ja ausa analüüsini. Avardunud on kultuuri ja filosoofia käsitlus, mida pikka aega stagnaliku piiratusega mõistetud. Läbi aasta jätkus igaühe mõtlemist avardav sari "Filosoofia ja kultuur", mida juhtis filosoof Ene Grauberg. Ka kiriku ja usu teema ei ole ringhäälingus enam pilaobjektiks. Krista Kilvet tõi stereopühapäeva mõttetundi korraga erinevate uskude esindajad Arpad Arderi, Toomas Pauli, Aarne Kriiski, Olav Pärnametsa, Voldemar Ilja ja Rein Õunapuu. Ja vestlusteemaks ei olnud mõistagi see, mis erinevaid uskumusi eraldab, vaid eetika, mida kirik hoida on suutnud, mis meis aga murenema kipub.

Isikupärased vaatenurgad, ühe või teise ajakirjaniku lemmikteemad olid ja jäävad elektermeediumides oluliseks, sest et siin tegijaisik rohkem kui muus ajakirjanduses kaasa räägib. Nii haritus kui temperament ja välimuski.

Urmas Otist on saanud suure Liidu lemmikreporter. Teatud põlvkond teab teda, aga mitte enam Ernesaksa. Paratamatus. Aga eks sellekski oli vaja kindlat natuuritüüpi, et just niisuguseid saateid ja nimelt niiviisi, urmasotilikult teha.

1987. aastal tegi Tele-Raadiokomitee Arvutuskeskus küsitluse tuntumate tele- ja raadioreporterite kohta. Pingerida sisaldab alati midagi objektiivset ja ka midagi subjektiivset. Selle aasta pingerida võiks oluliselt teisem olla, kuid tähtsam on miski muu. Kui kaks aastat tagasi olid televisiooni veenvamad ja usaldusväärsemad reporterid Mati Talvik, Hagi Šein, Märt Müür, Feliks Undusk, siis tänaseks on see meeskond kindlasti kasvanud. Just televisioonimeeskonna (sinna kuuluvad ka mitu tublit naist) kokkuhoidev ja poliitiliselt kõrgesse klassi kuuluv ühistöö on aasta meeldivamaks märgiks. Tänu nendele on saanud teoks poliitiliselt aktuaalsed suursaated, "Vaatevinkli" jätkuvalt hea tase, kuigi probleemide lahendamisel jääb ka nende jõud kasinaks.

Ringhäälingus kohtab kahe jalaga poliitikasse astunud mehi vähem. "Päevakaja" meeskond on televisiooni omast tagasihoidlikum. Kaadri järelkasvus on siin lünk sees. See-eest on Eesti Raadio infotalituse mõju rahvale märksa olulisem kui televisioonil. See toimib päevläbi. Tähtsatel päevadel on raadio muutunud inimestele nii asendamatuks infoallikaks, et ei ole juhus kohata tänaval ruttavat keskealist, kellel raadio vastu kõrva surutud.

6.oktoobril sai "Päevakaja" 30 aastaseks. 28. augustil 1987, kui varahommikul läks eetrisse esimene saatejuhiga hommikuplokk ja kell üheksa 1000. "Hommikukaja", võis tõdeda, et raadio infotalitus on tõesti täiskasvanuks saanud ja et tal on asendamatu koht eestlase elurüt-

mis.

Juba varahommikust uudistesaadet 6.45 kuulab viiendik vabariigi elanikkonnast. Enne kella 8 on kuuldel 24%, "Hommikukaja" ajal 27% rahvastikust, "Vikerkaja" kuulab 36,0%, "Piirist piirini" saadet pärast selle reformimist 18% auditooriumist. "Päevakaja" kuulatavus oli küsitluse ajal 1988. a II kvartalis 14%. Et ajastu nõuete tasemel ollakse, näitas küsitlus, mille järgi 43% vastanuist peab Eesti Raadiot väga oluliseks infoallikaks (ETV 49%, "Edasi" 36%, "Rahva Hääl" 31%).

On õige, et poliitilise mõtlemise kulminatsioonihetkedel (17.juuni ja lauluväljak, aga ka septembrikuu ühtelaulmine) on televisioon oma pildilises mõjus konkurentsitu. Oma praeguste mannetute tehniliste võimaluste juures, aga ka televisiooni spetsiifikast tulenevalt, ei suuda ta olla terve päeva inimesele lähedal. Nii jääb ringhäälingul TV maksimaalse aktiivsuse kõrval oluline roll mõttekaaslasena, pingete maandajana, kultuurse vestluskaaslasena dialoogis kuulajaga.

Ka seda suunda on Eesti Raadio 1988. aastal süvendanud. Olümpiaraadio nii talvisest kui suvisest programmist sai kultuuriprogramm. Ilusa öö ilusa õiguse on endale võitnud suvine Ööraadio. Taas kokkukuuluva, üksteist toetava ja üksteisega sobiva meeskonna töö.

Meeskonnatöö näibki kujunevat uueneva ringhäälingu üheks olulisemaks tunnusjooneks. Niiviisi on võimalik elu terviklikumalt haarata ja mitmekesisemalt vahendada. Et aga raadio on vaid haruharva hulgi kui latav, jääb päris kindlasti personaalne ringhääling. Jääb suur üksiklane Lembit Lauri, kelle omanäolisuse üks tahke tulebki sellest, et ta ei ühine, ühtlustu ega sula hulgaks, vaid jääb iseendaks. Selliseks nagu ta on ja nagu teda tunneb kuulaja.

Nii raadios kui televisioonis on võimalik uuel aastal mõndagi paremini teha. Kui 1988 oli ehk operatiivsuse, sündmuste ja muutumiste kandadel püsimise aasta, tuleb uus päris kindlasti süvenemise ja sügavuti minemise aasta.

Uuenemises on alati aga ka juured ja järjepidevus. Ühed kellaajad, programmid, näod või hääled peavad jääma muutmata. Siis jääb ringhäälingu ja televisiooni sõprus oma rahvaga püsima.

See on sõprus, mis sellel raskel aastal meil kõigil püsida ja ennast rahvusena teostada aidanud.

ETV ARENDUSKOMISJONI TÖÖTULEMUSTEST

Hagi Šein

Eesti Televisiooni arenduskomisjon loodi 1987. aastal eesmärgiga läbi töötada ideed ja teha praktilised ettepanekud ETV juhtimise, organisatoorse ja tootmistegevuse struktuuri täiustamiseks ning mitmete loomingulise töö probleemide lahendamiseks.

Komisjon on töötanud koosseisus:

Rein Elvak	arenduskomisjoni
Hagi Šein	juhid
Renita Timak	
Raul Rebane - grupijuht	struktuuri - ja
Katrin Hein	juhtimisprobleemide
Virve Liivanõmm	grupp
Sergei Sverdlik	
Mati Talvik	
Vello Reili - grupijuht	programmi ja
Jüri Tallinn	tootmisprobleemide
Salme Rannu	grupp
Jaan Rommot	
Tõnis Värnik	

Eristati 4 taset, kus on vajalik ETV arengukontseptsiooni läbitöötamine, töö täiustamine ja ümberkorraldamine:

1. juhtimisstruktuur
2. organisatsiooniline struktuur
3. programmi struktuur ja saatevõrk
4. saadete tootmise põhimõtted.

Töö esimesel etapil, arenduskomisjoni nõupidamistel, ETV juhtide seminaridel Väätsal (1987) ja Lohusalus (1988) töötati läbi juhtimis- ja organisatsioonilise struktuuri küsimused. Esitame siinkohal huvitatud lugejale tutvumiseks kaks arenduskomisjoni dokumenti: ETV kollektiivi deklaratsiooni "Eesti Televisioon rahvuskultuuris" ja Tele-Raadiokomitee kolleegiumil läbi vaadatud ja kinnitatud ETV uue juhtimis-

ja organisatsioonilise struktuuri põhimõtted.

Deklaratsioonoon "EESTI TELEVISIOON RAHVUSKULTUURIS"

Elame uuenevas ühiskonnas. Ümbersündiva sotsialismi ja areneva demokraatia ajastul tõuseb meie ette küsimus - milline on meie koht, meie toetuspunkt? Kuidas elada oma rahva elu, olla talle toeks ja tema tahte väljendajaks? Milline on meie osa selles, et perestroika oleks pöördumatu?

Oleme ainus eesti keelt kõnelev televisioon maailmas. Oleme rahvustelevisioon... kas oleme?

Olles rahvustelevisioon, on meie olemise mõte ja tegude kriteerium sama, mis rahvusele enesele. See on püsimine ja arenemine rahvusena. Leninliku printsiibi kohaselt - vabade ja võrdõiguslike rahvaste peres.

Rahvus püsib nii kaua, kui püsib keskkond, milles kulgeb rahva elu kõigis oma poliitilistes, ideoloogilistes, majanduslikes, sotsiaalsetes, eetilistes avaldusvormidessee on kultuur. Hoides ja arendades rahvuskultuuri kõige laiemas mõttes, hoiame ja arendame ka oma rahvast. Seega, olles rahvustelevisioon, mõtestame oma tegevuse kultuurikeskselt.

Kultuuri põhiväärtused on mälu, mis ühendab meid eelnevate põlvedega, maa, kus me elame ja loome materiaalseid ja vaimseid väärtusi, keel, mida me kõneleme, kodu, kus kasvab meie järeltulev põlv. Need on juured, mille kaudu ammutatakse elujõudu ja ühtekuuluvustunnet. Neist lähtuvad ka ETV kui rahvustelevisiooni eesmärgid ja ülesanded.

Tunnetades end osana eesti ajakirjandusest, anname endale aru, et meie vastutus rahva liitmisel tervikuks on tohutu.

Meie sõnum on:

-rahvusliku identiteedi saavutamine;

-rahvusliku eneseteadvuse, väärikuse, südametunnistuse tõus;

-rahvuslik integratsioon, ühtekuuluvus- ja osalustunde kasv, mina+meie-pildi kujunemine;

-enese tunnetamine teiste rahvaste ja kultuuride seas, meie+teie-pildi loomine;

-rahvuskultuuri arenguks soodsate hoiakute kujundamine laial demokraatlikul pinnal.

Sajandilõpp on meile kaasa toonud demograafilise kriisi, ökoloogilise katastroofi ohu, harukondliku majanduse ränga surve, Eesti NSV suveräänsuse kahanemise, eesti keele staatuse nõrgenemise, rahvusli-

ku ohutunde. Mina+meie-pildi kujundamisel, rahva aktiivsuse sütitamisel peame nende ohutsoonide teadvustamist eriti tähtsaks ülesandeks.

Me seame primaarseks üldkultuurilised eesmärgid. Seega on meie ülesanne

-ausalt ja sügavuti minevalt kajastada ühiskonnas toimuvaid sotsiaalpoliitilisi, majanduslikke ja vaimuelu protsesse;

-toetada kõiki ühiskonna progressiivseid jõudusid, olla ka ise eestvedaja, ideede pakkuja, eesmärkide püstitaja, liikumisele ärgitaja;

-säilitada järjepidavust, luua võimalus kultuurimälu vahendamiseks põlvkonnalt põlvkonnale;

-tagada täieliku eneseväljenduse võimalus sotsiaalsetele ja rahvuslikele gruppidele demokraatliku arutelu ja koostöö kaudu;

-jäädvustada olulisim meie sotsiaalpoliitilisest, majandus- ja vaimuelust;

-püüda tänapäevavahenditega avada eelnevate põlvede lugu;

-luua helilis-pildiline kultuuripank, kuhu lahutamatult kuuluvad ka välis-eesti kultuuriilmingud;

-vahendada maailmakultuuri väärtusi;

-mistahes eluvaldkondade käsitlemisel lähtuda vaimsusele pürgimise kriteeriumist.

Vaimsusele pürgimine, kultuurisõnum - nendest tähistest lähtub meie looming. Et vabastada loovaid jõudusid, peab ETV juhtimine muutuma loomingukeskseks. Miski ei saa juhtidele olla tähtsam, kui ETV ajakirjandusliku ja režiilise loomepotentsiaali hoidmine, kasvatamine ja vabastamine tööks nende eesmärkide nimel, mida on kutsutud täitma rahvustelevisioon.

Omakeelne teleprogramm on üks rahvusliku identiteedi ja eneseväärikuse tagatisi nüüdismaailmas. Oma ülesannete täitmiseks vajame sõltumatut, KTV programmi dubleerimisest vabastatud kanalit.

Muukeelse auditooriumi tarbeks tuleb luua omaette saateplokk, mis kontseptuaalselt ei erine eestikeelsest. Me kõneleme muulastega kui Eestimaa paiksete elanikega, mitte kui külalistega. Me arutame üheskoos asju, mis pakuvad meile ühist huvi.

Sealtsamast rahvuslikust ja üldrahvalikust huvist ajenduvad ka saated, mis esindavad meid koduvabariigi piiride taga.

Maailma ainukese eestikeelse televisioonina on meie õigus ja kohus kanda üle maailma oma sõnumit võrdselt kõigi vabalt eksisteerivate rahvastega.

Mai 1988

ETV UUE JUHTIMIS- JA ORGANISATSIOONILISE STRUKTUURI PÕHIMÕTTED

1. Hinnang senisele struktuurile

Kokkuvõtlikult konstateeris arenduskomisjon järgmisi ebakohti:

I EBAKONTSEPTUAALSUS

-puudub oskus ja ka tarvidus organiseerida sihipärast, põhimõttekindlalt sisulist tegevust;

-puudub TV programmi ajakirjanduslik ja kunstiline juhtimine;

-puudub pädev, arenguideid arvestav, perspektiivile orienteeritud lüli juhtimisstruktuuris.

II ÜLETSENTRALISEERITUS

-juhtimine on koondunud väga väheste inimeste kätte, mistõttu nad on üle koormatud ja seega ilmneb nende otsustes paratamatult subjektiivsust.

III VASTUTUSE EBAMÄÄRASUS

-altpoolt delegeeritakse vastutust aste-astmelt ülespoole, all-lülide otsustamisõigus on piiratud;

-tipptasemel on vastutus pandud praktiliselt ainult kahele inimesele. Programmi direktori asetäitjate rollid ja ülesanded on määratlemata, sisuliselt ei funktsioneeri nad juhtimisstruktuuris.

IV EBAKOLLEGIAALSUS

-ETV kollegiaalsed organid ei funktsioneeri, neil puudub võim.

V VÕIMETUS SOODUSTADA LOOMINGULIST TEGEVUST

-ei ole suudetud kujundada tervet loomingulist õhkkonda, normaalse loojakeskuse asemel kogeme võrdsustamist;

-nii materiaalne kui moraalne stimuleerimissüsteem on ebatäiuslik.

VI VÄHENE TÄHELEPANU TVle KUI KUNSTILIIGILE

-režissuuri staatuse devalveerumine, režiikaadri professionaalsuse langus, järelkasvu puudumine;

-ülestuudiolist kunstilist juhti pole olnud juba pikki aastaid.

Peatoimetuse tasandil peegelduvad juhtimisstruktuuri puudused järgmises:

1)peatoimetuse erakondlikus killustatuses, ühtsete tegevuskriteeriumide puudumises, saatesarjade ülirohkuses;

2)sisuliste funktsioonide osalises kattuvuses ja kohatises vastutusrääkivuses;

3)idee realiseerimise sõltuvuses etteantud tootmismahtudest ja

olemasolevast tehnikast;

4)inimeste ebaühtlases koormatuses;

5)põhjendamatus võrdsustamises, stimuleerimissüsteemi algelisuses;

6)professionaalse taseme ebaühtluses, professionaalses paigalseisus, loovuse pärsituses.

2. Selgitused uue teema juurde

2.1. ETV JUHTIMINE

ETV juhtimisskeemi uus variant näeb ette

-juhtimise detsentraliserimise, otsustamisõiguse ja vastutuse piiride laienemise kõigil juhtimistasandeil,

-juhtimisfunktsioonide täpsema spetsialiseerimise nende ümberjagamise teel,

-ajakirjandusliku ja režiilise (kunstilise) juhtimise kvalitatiivse taseme olulise tõstmise,

-kontseptuaalsete, strateegiliste, programmiliste ja loovusele suunatud juhtimisfunktsioonide prevaleerimise administratiivsete üle,

-kollegiaalsete organite otsuste kaalu tõstmise,

-loomingu ja tootmise juhtimise eristumise, täpsema tööjaotuse ja parema koostöö saavutamise,

-isemajanduslike elementide senisest sihikindlama rakendamise vahetuis programmi tootvates lülides,

-valitavuse juhtivatele ametikohtadele.

2.2. ETV TIPPJUHID (DIREKTSIOON)

ETVd juhitakse tipptasemel 7 ametikoha kaudu:

1)Riikliku Tele-Raadiokomitee esimehe esimene asetäitja

-juhtimise üldküsimused, arengu strateegia;

-otsealluvuses on infoprogramm ja "Telefilm";

-juhib igapäevast operatiivnõupidamist ja ETV suurt nõukogu.

2)ETV programmi peatoimetaja

-teleprogrammi kontseptuaalne, sisuline kujundamine ja juhtimine;

-loominguliste koondiste suunamine;

-tegelemine ajakirjandusloomingu probleemidega;

-žurnalistide kaadri loomepotentsiaali arendamine;

-juhib ETV toimetuskolleegiumi.

3)ETV programmi peadirektor

-programmi tootmise ja väljastamise juhtimine;

-juhib tootmisnõupidamist.

4)ETV programmi kunstiline juht
-programmi kunstiline juhtimine;
-režiikaadri loomepotentsiaali arendamine;
-juhib ETV kunstinõukogu.
5)ETV programmi peatoimetaja asetäitja
-programmi peatoimetaja abistamine loominguliste koondiste töö suunamisel;
-toimetuskolleegiumi töö organiseerimine, küsimuste ettevalmistamine kollegiaalsetele organitele;
-TV arenguprogrammide ettevalmistamine;
-kaadri väljaõpe.
6)ETV kunstilise juhi asetäitja, ETV muusikaline juht
-muusikaprogrammide sisuline juhtimine, muusikalise palge kujundamine;
-kunstilise juhi abistamine.
7)ETV programmi peadirektori asetäitja
-isemajanduslike elementide arendamine;
vahetusprogrammide tootmine;
-programmide eksport-import, välissidemed;
-reklaam;
-ETV avalikud üritused;
-sùhted tehnilise keskusega.

2.3. LOOMINGULISTE KOONDISTE JUHTIMINE

Loomingulised koondised e programmid on ETV programmi tootvad põhilülid, seega funktsionaalselt samased seniste peatoimetajaga. Loomingulisi koondisi juhivad programmijuhid - peatoimetaja õigustes 3-5 aastaks valitavad loovtöötajad. Loomingulise koondise töö aluseks on sisuline programmdokument - kontseptsioon, mis on aktsepteeritud ETV toimetuskolleegiumil.

Loominguliste koondiste juhtide ametikohad moodustatakse seniste peatoimetajate, pearežissööride ja peatoimetajate asetäitjate ametikohtade arvel.

Loominguliste koondiste juhtide skeem:

Võrreldes senist ja uut juhtimisaparaati näeme, et juhtimise keskastmel tekib kaadri oluline kokkuhoid:

seni: 9 peatoimetajat + 11 peatoimetaja asetäitjat + 6 pearežissööri = 26 juhtivtöötajat

uus: 10 programmijuhti-peatoimetajat + 4 programmijuhti - pearežissööri + 4 programmijuhi asetäitjat = 18 juhtivtöötajat

Programmid	Loomingulise koondise juht (senise peatoimetaja arvelt)	juht(senise pearežisöö-ri arvelt	juhi asetäitja	vastutav sekretär
info	1		2	1
sotsiaalpoliitiline	1			1
kultuur	1			
teleteater		1		1
populaarteaduslik	1			
film		1		
laste	1			1
noorte	1			
süvamuusika		1		1
ajaviite		1		
spordi	1			1
Tartu	1			1
venekeelne	1			1
vahetus - juhib programmi peadirektori asetäitja				
"Eesti Telefilm"	1		2	

2.4. KOLLEGIAALSED ORGANID

1) Igapäevane operatiivnõupidamine.

Osalevad programmijuhid, režii-, heli-, operaatorite ja kunstnike vanemad ning programmi direktsiooni esindajad. Juhib komitee esimehe I asetäitja.

2) Programmijuhtide nõukogu.

Soovi ja vajaduse korral peavad programmijuhid nõu programmidevaheliste sidemete ja majanduslike probleemide lahendamiseks ja tegevuse koordineerimiseks.

3) ETV toimetuskolleegium.

ETV programmi kui terviku sisuliseks kujundamiseks, hooaja plaanide ja suuremate tööprojektide aruteluks, ajakirjandusliku loomingu suunamiseks kutsub programmi peatoimetaja koos oma asetäitjaga kokku programmijuhid, žurnalistika- ja režiiosakondade vanemad, metoodika- ja arendusosakonna, kunstilise juhi, pea- ja kommertsdirektori. Toimetuskolleegium arutab loominguliste gruppide ettepanekuid, programmijuhtide kavasid hooaja programmi sisu ja mahtude kohta ning kooskõlas ETV programmi üldkontseptsiooniga võtab vastu hooaja programmi kontseptsiooni, määrab kindlaks programmipoliitika (mahud, sarjad jne), töötab välja saatevõrgu. Toimetuskollee-

gium formeerib programmi direktsiooni sihttellimused igaks telehooajaks, annab tellimused eriti aktuaalseid valdkondi või probleeme käsitlevatele tsüklitele või sarjadele ja kuulutab nende täitmiseks välja konkursi või teeb ettepaneku mõnele loomingulisele grupile. Vahenditega kindlustab operatiivtellimused programmi peatoimetaja. Toimetuskolleegiumil on õigus vajaduse korral kutsuda ajutiselt oma koosseisu konsultante ja eksperte väljastpoolt. Silmapaistvate loomingusaavutuste eest võib toimetuskolleegium määrata auhindu ja eripreemiaid.

4) ETV kunstinõukogu.

Tegeleb programmi kunstilise palge kujundamisega, režiikaadri ettevalmistamisega, professionaalsuse probleemidega ja enesetäiendamise küsimustega. Ta moodustatakse "Eesti Telefilmi" toimetuskolleegiumi põhimõttel. Kunstinõukogu juhib ETV kunstiline juht. Kunstinõukogu vaatab läbi ja võtab vastu telefilmide ja telelavastuste, lavastuslike saadete ja režiiliselt komplitseeritud TVsarjade ideekavandid, kirjanduslikud materjalid, stsenaariumid, režiiprojektid; annab hinnangu valminud filmidele ja lavastustele.

5) ETV suur nõukogu.

ETV juhtkonna, toimetuskolleegiumi, kunstinõukogu, töökollektiivi ning ühiskondlike organisatsioonide esindajatest koosnev organ, mida juhib komitee esimehe I asetäitja ja mis koguneb strateegiliste küsimuste arutamiseks 2-4 korda aastas.

2.5. JUHTIMIS- JA ALLUVUSSUHTED

Komitee esimehe I asetäitja juhib ETVd kui terviklikku organisatsiooni. Tema otsealluvuses on programmi peatoimetaja, programmi peadirektor, kunstiline juht. Otseselt tema alluvuses töötavad infoprogramm ja "Eesti Telefilm". Komitee esimehe I asetäitja juhib igapäevast operatiivnõupidamist ja ETV suurt nõukogu.

Programmi peatoimetaja juhib ETV programmi sisulist kujundamist. Tema otsealluvuses on ülejäänud 12 loomingulise koondise juhid, žurnalistikaosakond, metoodika- ja arendusosakond. Juhib ETV toimetuskolleegiumi tööd.

Programmi peadirektor juhib ETV programmi, tootmist, jooksvat planeerimist ja väljastamist. Tema otsealluvuses on kõik nende ülesannetega seotud osakonnad. Juhib tootmisnõupidamist.

ETV kunstiline juht suunab ETV programmi režiilist kujundamist, tegeleb televisiooni kui kunstiloominguga. Tema otsealluvuses on režiiosakond. Juhib ETV kunstinõukogu tööd.

Programmi peatoimetaja asetäitja tegeleb kõigi peatoimetaja pädevusse kuuluvate küsimustega vastavalt omavahelisele tööjaotusele.

Programmi peadirektori asetäitja allub kunstilisele juhile. Suu-

nab ja juhib ETV muusikaprogrammi kujunemist.

Loominguliste koondiste juht allub kas komitee esimehe I asetäitjale (info, telefilm) või programmi peatoimetajale. Juhib loomingulise koondise sisulist ja majandustegevust.

Muud peaspetsialistid - peakunstnik, peaoperaator, peahelirežissöör (uues struktuuris nimetame neid vastavate erialagruppide vanemateks) juhivad erialagruppide tööd ja osalevad kollegiaalsetes organites.

3. Programmi tootev põhilüli - loominguline koondis e programm

Loominguliste koondiste e programmide loomise põhieesmärk on aktiviseerida loomingulist tegevust ja tõsta saadete kvaliteeti

Uues struktuuris on ette nähtud 15 loomingulist koondist.

I Infoprogramm -

allub vahetult komitee esimehe I asetäitjale. Valmistab ette uudiste saateid eesti ja vene keeles ja välisinfo saateid.

II Sotsiaalpoliitiline programm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja, teda abistab vastutav sekretär.

III Kultuuriprogramm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja, teda abistab vastutav sekretär. Loomingulised grupid teevad publitsistlikke saateid kultuurielust.

IV Teleteater -

programmi juhib programmijuht-pearežissöör. Vastutav sekretär on ühine kultuuriprogrammiga.

V Populaarteaduslik programm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja, teda abistab vastutav sekretär. Sellesse programmi kuulub ka "Telekool". Programmi ülesanne on nii täiskasvanute kui laste jaoks harivate saadete pakkumine.

VI Filmiprogramm -

programmi juhib programmijuht-pearežissöör, teda abistab vastutav sekretär.

VII Lasteprogramm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja, teda abistab vastutav sekretär.

VIII Noorteprogramm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja, vastutav sekretär on ühine lasteprogrammiga. Programmi täidavad spetsiifiliselt noorteauditooriumile mõeldud saated.

IX Süvamuusikaprogramm -

programmi juhib programmijuht-peaređissöör, teda abistab vastutav sekretär.

X Ajaviiteprogramm -

programmi juhib programmijuht-peaređissöör, vastutav sekretär on ühine süvamuusikaprogrammiga.

XI Spordiprogramm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja, teda abistab vastutav sekretär.

XII Tartu programm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja. Programmi täidavad saated Lõuna-Eesti piirkonna majandus-, kultuuri- ja ühiskonnaelust.

XIII Venekeelne programm -

programmi juhib programmijuht-peatoimetaja. Programmi täidavad venekeelsele auditooriumile mõeldud saated - nii originaaltoodang kui eestikeelsete saadete tõlkevariandid.

XIV Vahetusprogramm -

programmi juhib programmi peadirektori asetäitja. Vahetusprogramm ei moodusta iseseisvat koondist, kuna sellesse kuuluvad saated valmivad eespool nimetatud loomingulistes koondistes. Vahetusprogrammi juht tegeleb koos oma lähemate abilistega ka saadete hankimisega väljastpoolt (teistest liiduvabariikidest ja mujalt maailmast).

Enne hooaja algust on kogu saatemaht ja kõik vahendid programmi direktsiooni käsutuses. Loominguliste koondiste mahud muutuvad hooajati vastavalt vajadustele. Programmijuhid komplekteerivad igaks hooajaks tegijaskonna ideedekonkursil. Põhimõtteliselt võib programmijuht vajaduse korral uuendada kogu tegijaskonna, kuid tõenäolisem on, et teatav ring loovtöötajaid teevad oma põhitööd ühe programmi heaks, kandes ja arendades koos programmijuhiga selle programmi põhiideid ja -taotlusi. Samas aga on programmijuht vastavalt ETV kui terviku kontseptuaalsele arenemisele ja muutmisele kohustatud ja volitatud koondama programmi juurde neid loovtöötajaid ja loomingulisi gruppe, kelle ideed vastavad programmi huvidele. Programmijuhi ülesandeks on silmas pidada ka kaugemaid perspektiive.

4. Programmi tootmise alglüli - loominguline grupp

Sinna kuuluvad autor(id), režissöör(id) koos režiibrigaadiga, toi-

metaja(d), kunstnik, juhtoperaator, vajadusel ka helirežissöör.

Loomingulistesse koondistesse kuuluvate loominguliste gruppide arv sõltub koondise hooajamahust.

Loomingulised töötajad võivad kuuluda üheaegselt mitmesse gruppi, seega teostada oma ideid üheaegselt mitmes loomingulises koondises.

ETV hooajaprogramm kujuneb ja loomingulised grupid moodustuvad nö kahesuunalise aktiivsuse tulemusel:

a) loomingulised grupid pakuvad välja saate (sarja) idee, kui see leiab ideekonkursil heakskiitu, asub seda teostama (nö initsiatiiv altpoolt).

b) juhtkond esitab iga hooaja algul tellimuse vajalikele saadetele või sarjadele. Tellimuste täitmiseks moodustatakse vastavad loomingulised grupid sobiva ettevalmistusega inimestest (sihttellimus - nö initsiatiiv ülalt).

NB! Sihttellimuste täitmiseks võib kasutada ka loomingulist konkurssi ja lepinguid vastavate programmide loomiseks.

5. Žurnalistika- ja režiiosakond

Neid osakondi tuleb käsitada mitte kui juhtimissüsteemi-, vaid kui organisatsioonilisi lülisid.

Žurnalistikaosakond koondab kogu ETV ajakirjandusliku kaadri: korrespondente, toimetajaid, kommentaatoreid. (Kui praegu vaadeldakse nimetatud ajakirjandusliku töö vorme kui ametikohti, siis tulevikus peaks neist kujunema teleajakirjanike kvalifikatsioonikategooriad). Kõik ETV ajakirjanikud ja toimetajad on ETV žurnalistikaosakonna koosseisus. Osakonna käsutuses on kogu vastav palgafond, mille võimalikku kokkuhoidu võib osakond kasutada stimuleerimiseks. Osakonnas toimub ajakirjanike tööaja ja normitäitmise arvestus ning haiguslehtede registreerimine.

Koostöös programmi peatoimetajaga, ETV metoodika- ja arendusosakonnaga ning Ajakirjanike Liidu telesektsiooniga tegeleb žurnalistikaosakond oma liikmete professionaalsuse tõstmisega, teleajakirjanike kui sotsiaalse subjekti teadvustamisega, hoolitseb oma loomingu-võime püsimise ja kasvu eest, töötingimuste parandamise eest. Seda tegevust koordineerib osakonna liikmete üldkoosolekul valitud vanematekogu.

Režiiosakond koondab analoogiliselt kogu ETV režiikaadri (režissöörid, assistendid, administraatorid) ning kunstnikud, teleoperaatorid, helirežissöörid. Kõik režiiala töötajad kuuluvad režiiosakonda, kust nad kutsutakse või suunduvad ise tööle loomingulistesse gruppi-

desse. Põhimõtteliselt on igal režiiosakonna liikmel õigus vabalt liituda mistahes loomingulise grupiga, ent kuna eriti kunstnikel, operaatoritel, assistentidel ja administraatoritel tuleb kindlasti töötada koos paljude erinevate gruppidega, siis on otstarbekas valida nende töö korraldamiseks vanemad, kes koostavad graafikud, peavad tööaja arvestust, kontrollivad normitäitmist ja registreerivad haiguslehti jm ning saavad selle eest ka hüvitust. (Vastavad ametikohad on juba praeguseski struktuuris olemas - peakunstnik, peaoperaator, peahelirežissöör). Režissööride vanem on ETV kunstiline juht.

Osakond tegeleb ETV kunstilise ja muusikalise juhi suunamisel ja koostöös Teatriliidu, Kinoliidu jt loominguliste liitudega režisuuri staatuse ja professionaalsuse tõstmisega ja loomingu stimuleerimisega.

MISSUGUNE ON MEIE ÜHINE KODU

Neeme Brus

Sellele küsimusele on Eesti Raadio saatekavas seatud vastama infotoimetuse saade "Piirist piirini". Alates 1988. aasta 4.jaanuarist jõuab see kuulajani uuendatud kujul.

Nõukogude massiteabevahendid, Eesti Raadio nende hulgas, on aastakümneid levitanud ja süvendanud ühtse kodumaa, järjest enam ühtesulava nõukogude rahva müüti. Inimesi püüti panna unustama oma rahvuslikku kuuluvust, eesmärgiks seati nn uue ajaloolise ühenduse - nõukogude rahva tekkimine ja tugevdamine. Alles viimastel aastatel on suure maa piirides elavatel rahvastel, kus rohkem, kus vähem, tekkinud teadmine ja vajadus iseennast ära tunda, kõigepealt otsustada oma saatuse üle, alles seejärel käituda kui liitriigi kodanikud. Seda rahvuslikku ärkamist oleme püüdnud ka oma vennasrahvaste elu käsitlevates saadetes näidata.

Teine suur teemadering on olnud keskvõimuga seotud. Uutmisajal on partei juhtkond ja keskajakirjandus tunnistanud vajadust tuua rahva ette minevikus tehtud vead, teha neist järeldused, et eksisammud ei saaks korduda. 1988. aasta esimesel poolel ilmusid keskajakirjanduses järjest ajaloolaste ja publitsistide meenutused ning analüüsid nii stalinismi- kui seisakuaastate kohta. "Pravdas", "Izvestijas", "Literaturnaja Gazetas", "Ogonjokis", "Moskovskije Novostis", üleliidulises ajakirjas "Kommunist" ja mitmes teises väljaandes toodi rahva ette omaaegsete kõrgete partei- ja riigitegelaste inimsuse- ja rahvavastased kuriteod. Ka "Piirist piirini" saate kuulajani jõudsid tõlkelugudena Stalini, Beria ja Võšinski poolt lavastatud kohtuprotsessid väejuhtide ja arstide üle, massirepressioonide ja vangilaagrite koledused. Oleme rääkinud, taas keskajakirjanduse vahendusel, Nõukogude Liidu välispoliitikast I Maailmasõja eel, mis teatavasti viis rahvusvahelise sotsiaaldemokraatliku ja töölisliikumise lõhenemiseni ja paljude rahvaste saatuse vägivaldse muutmiseni. Ka sõja käigu, meie võitude ja kaotuste kohta on ajaloolased teinud ümberhinnanguid ja avaldanud uusi, senisest ausamaid käsitlusi. Neidki oleme jõudumööda oma kuulajani toonud.

Mitte vähem võimalusi paljastusmaterjalide esitamiseks pole tänasele ajakirjandusele pakkunud Leonid Brežnevi valitsemisaeg. Nüüd

me teame, millise ulatuse saavutas neil aastail korruptsioon parteis ja riigis, vargused, altkäemaksud, kuidas tekkis nõukogude maffia. Ajalookohtu ette on toodud suure au sees olnud isikud Brežnev, Štšolokov, Tšurbanov, Rašidov, Adõlov ja paljud teised. "Piirist piirini" esimene pikem tõlkelugu, mis tõi toimetusse mitmeid vastukajasid raadiokuulajatelt, jutustaski Usbekistani puuvillaafääridest. Keskajakirjandus on jälginud õiguskorrakaitse olukorda Nõukogudemaal, avaldanud artikleid korruptsioonist miilitsas ja juurdlusorganites, näidanud valet kohtu ja prokuratuuri tegevuses. Lugejad-kuulajad teavad nüüd brežnevliku hiilguse telgitagustest ja tagamaadest, aga ka seda halba, mida stagnatsiooniaastad on toonud meie ühiskonnale.

Nii jõuamegi teemaga tänasesse päeva. Administratiivse käsusüsteemi õitseajast oleme päranduseks saanud laostatud majanduse, rikutud looduse, väärastunud inimsuhted. Kõiki valusaid kohti rahvani tuues püüavad ajakirjanikud vastata küsimusele: kuidas edasi? Millele loota? Esialgu on selge üks: ilma kogu tõde avalikustamata ei saa edasiminekust olla juttugi. Puudutagu see siis majandust, statistikat, kohtuaparaati, sõjaväge või ükskõik millist muud ühiskondliku olemise sfääri. Tõe poolitamine või varjamine on aga endiselt moes, niisamuti kui ka vale ja demagoogia. Kahjuks on keskajakirjandusest tuua ka selliseid näiteid, eriti mis puudutab Eestis toimuva valgustamist üleliidulisele publikule. Mäletame rahva pahameelt, kui "Pravdas" ilmusid Gustav Naani ja Lembit Annuse hinnangud olukorrale meie vabariigis. Tõlkisime need kirjatükid ära ja lugesime oma saates ette, et inimesed saaksid ise otsustada, miks ja kelle huvides need 11miljonilises tiraažis avaldatud on.

Nii nagu teated Eestimaalt jõuavad üleliidulise publikuni pahatihti moonutatuna, nõnda ei saa alati olla kindel ka meieni tuleva informatsiooni tõepärasuses teiste vabariikide elu kohta. Seda eriti siis, kui kõneks on demokraatlikud rahvaliikumised, mida vanad mallid endiselt lubavad näidata kui riigivastast, natsionalistlikku ja nõnda edasi. Siin on meile abiks olnud kolleegid-ajakirjanikud Lätist, Leedust, Armeeniast, Gruusiast, Moldaaviast, Valgevenemaalt ja mujaltki. Lisaks on meile oma muljeid rääkinud kodust kaugemal käinud eestimaalased. Oleme püüdnud tagada enam-vähem regulaarse teabevahetuse lähemate naabritega, abilisteks Anna Žigure Riias ja Valvi Strikaitiene Vilniuses. Kui aga loodi demokraatlikud rahvaliikumised Lätis ja Leedus, käisid asutamiskongressil ka meie toimetuse esindajad. Sõnumid neist foorumidest jõudsid meie kuulajani "Piirist piirini" saate kaudu. Aitäh tahame öelda ka Anne-Malle Hallikule TPIst, kes isiklike sidemete kaudu on kuulajani toonud uudised Baltimaadest, samuti Valgevenemaalt ja Armeeniast. Informatsiooni edasiandmisel on meid aidanud

ka Eestimaa Rahvarinde aktivistid ja kolleegid-ajakirjanikud Eesti Raadiost ja ETVst. Kaalukaid, ajakirjanduslikult tasemel materjali on saatele pidevalt edastanud Marika Villa Moskvast, mitme kuu jooksul ka Hallar Lind Leningradist. Eestimaa Rahvarinde Moskva tugirühma tegevusest on kõnelnud üliõpilane Allan Martinson. Spordireporter Rein Küttim on oma põhitöö kõrval mitmelgi korral aega leidnud ka "Piirist piirini" saate jaoks, näiteks looduskatastroofi järel Armeeniast edasiantud informatsioon. Tõhusat kaastööd on meile raadiokolleegidest teinud Marianne Mikko, Tiina Soon, Reet Valing, Säde Erendi, Vello Lään, Neeme Raud, Toomas Jüriado, Georg Pelisaar, majanduskommentaaridega on toetanud Lembit Ebre ja Tiit Made.

Edaspidi on meie sihiks tugevdada infovahetuse süsteemi teiste liiduvabariikidega, aga ka Moskva ja Leningradiga. Kaalumisel on mõte luua Eesti Raadio korrespondendipunktid Riias ja Vilniuses, laiendada uudisteandjate võrku mujalgi.

"Piirist piirini" saadet varustab tõlkematerjalidega üsna selgelt väljakujunenud autorite grupp. Kui saate uuendamise algusaegadel tuli toimetusel tõlkijaid ja materjale enamasti ise otsida, siis mida aeg edasi, seda enam tulid inimesed ise oma abi pakkuma, tuues kaasa põnevaid kirjutisi venekeelsetest ajalehtedest-ajakirjadest.

Tugeva toetuse andis saate uuendamise algusnädalatel ETA tõlk Jüri Meriste. Tema kaastöö on jätkunud siiani. Saate materjalidest on "Eesti Raamatus" kirjastamisel omaette kogumik. Suurt tööd on "Piirist piirini" jaoks teinud Silvia Nurmoja, Malle Puusepp, Endel Romot, Peeter Kits, Uku Toom ja kõik teised meie autorid. Saate igapäevase eetrissetoimetamisega tegelevad meil kõigi Eesti Raadio diktorite ja tehnikainimeste tõhusal toetusel Gunnar Paal, Erki Berends, Mart Aare, Ain Saarna ja Neeme Brus. Saate muusikapoolt sisustavad Maili Valgepea ja Anneli Berends, kujunduse autor on Lauri Laubre.

Suur tänu kõigile, kelle abiga saade eetrisse jõuab. Soovime edukat koostööd ka edaspidi.

IAK UURIB JA SOOVITAB

Andrus Saar

1988. aasta on Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio jaoks oluline, eelkõige poliitilises mõttes. Vist kunagi varem nõukogude perioodil ei ole neil olnud sellist sotsiaal-poliitilist tähendust. Mõõtmatult on kasvanud nii televisiooni kui raadio prestiiž. Varasematel aegadel põhines auditooriumi tunnustus eelkõige hinnangul, kuidas vahendati suurüritus (olümpiamängud vms). Tolles situatsioonis pidid sotsioloogid ja ajakirjanikud välja mõtlema teid, kuidas poliitilisi teemasid auditooriumi jaoks söödavaks teha, sest saated poliitilistel ja majandusteemadel polnud reeglina populaarsed. See oli periood, mil ringhäälingut ja televisiooni käsitleti vahendajana, mitte arvamuse kujundaja osas. Seda esimestki ülesannet täideti lünklikult, sest osa maailmaelust oli ajakirjanduse jaoks suletud. Sotsiaal-poliitilise situatsiooni muutumisega avardus ka maailmapilt. Eriti tähtis on aga ETV ja Eesti Raadio rollimuutus. Nad muutusid tõelisteks arvamuste kujundajaks ning mõningatel juhtudel asuti ühiskondlik-poliitilise elu etteotsa. Viimane aspekt tingis ka muutuse auditooriumi suhtumises. Meelelahutuslikud tarbed tõrjuti tagaplaanile. Tuleb au anda Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio ajakirjanikele ja juhtkonnale, et ühiskondlik-poliitiliste muudatuste laineharjal suudeti oma saadetega adekvaatselt reageerida sündmustele ning võtta initsiatiiv enda kätte. Kuid samas tuleb juba praegu aru anda, et käesolev periood ei saa kesta lõputult. Paratamatult saabub aeg, mil päevakorda tõuseb jälle ajakirjanike professionaalsus, programmide kontseptsioonid, planeerimise põhimõtted, auditoorium jne. 1988. aasta lõi soodsa pinnase mitte ainult operatiivseks reageerimiseks ühiskonnas toimuvale, vaid kindlasti murdis üsna palju stereotüüpe tele- ja raadiosaadete planeerimises. Seetõttu on põhjust arvata, et need ideed, mida massikommunikatsiooniuurijad on aastaid propageerinud, leiavad ühel või teisel moel tulevikus ka rakendust. Et paljud ideed, mida on välja pakutud, ei ole küllalt sageli jõudnud tele- ja raadiosaadete tegijateni, siis alljärgnevalt teen lühiülevaate mõnest ettepanekust, mis ei ole seni realiseerimist leidnud ning mida võiks tegevuse edasisel planeerimisel arvestada.

Tele- ja raadioprogrammide arengusuunad lähemas ja kaugemas perspektiivis.

Situatsioonist, mis mõjutab programmide kontseptsioone.

Massikommunikatsioonikanalid muutuvad elanikkonnale veelgi kättesaadavamaks, diferentseeritumaks, nende produktsioon ka odavamaks. Lisanduvad uued massikommunikatsioonikanalid. See puudutab eelkõige kasett-TV arengut ning kosmosevisioonikanaleid. Lähitulevikus peaks käiku minema "Intervisioni" kosmoseprogramm igapäevase saatemahuga 6 tundi. Lisandub KTV ööpäevane programm ning teised uued programmid. Nii meie ühiskonna demokratiseerumisprotsess kui Lääne-Euroopas loodavad uued kosmose-TV-programmid (sh USA "Worldnet"), mille vastuvõtt osutub võimalikuks ka Eesti territooriumil, loovad olukorra, kus elanikkond saab jälgida märksa suuremat arvu tele- ja raadioprogramme.

Meie ühiskonnas on oodata elanikkonna haridustaseme tõusu ning huvidestruktuuri mitmekesistumist. Lähemal aastakümnel, võib-olla isegi pikema aja jooksul on oodata elanikkonna vaba aja vähenemist. Kõik need asjaolud tingivad muudatusi ka tele- ja raadioprogrammide kontseptsioonides, arengustrateegias. Missugused muudatused peaksid toimuma praegusega võrreldes? Oluliselt peab suurenema televisiooni otsesaadete osa. Eelkõige need saated suudavad konkureerida kassett-TVga. Käesoleva aasta kogemus andis nimetatud väitele veelkordse kinnituse.

Elanikkonna huvi eelkõige oma lähima ümbruskonna probleemide vastu tingib järgmisi muudatusi: suurenema peaks kohalike (väljastpoolt Tallinna) materjalide osatähtsus ETV ja ER programmides. Võib-olla oleks otstarbekas hakata eetrisse andma Tartu stuudios nö kohaliku televisiooni ja raadio programmi Lõuna-Eesti regioonile. Kogu maailmas arendatakse praegu kohalike televisiooniprogrammide võrku. See oleks ka meie Tele-Raadiokomitee üks põhjendatud arengusuundi.

Ringhäälingu töös tuleb saavutada eelisareng neis suundades, mis õigustavad raadiot kui kõige odavamat ja personaalsemat massikommunikatsioonikanalit. Lisaks praegu arendatud suundadele peaks raadio täitma suuremat rolli järgmistes valdkondades: sideme looja üksikisiku ja ühiskonna vahel, infotalituse väljaarendamine, sotsiaalne abiteenistus jne. Koos teksti-TV väljaarendamisega peab elanikkonnal olema võimalus vähemalt iga tunni järel saada teavet (informatsiooni sündmustest ja olmeteavet). Väga oluline on sotsiaalselt meeldiva fooni loomine. Lindisaated peavad saama pigem erandiks kui reegliks.

Senisest olulisemat tähendust hakkab omama tele- ja raadiosaadete kvaliteet ja valikuvõimalus. See on uue propaganda- ja vastupropagandasituatsiooni lahendamise nurgakivi.

Eesti Raadio programmipoliitika mõnede aspektide analüüs ja variant realiseerimata jäänud hommikukavast.

Esimene tees. Raadioprogrammide koostamisel eksisteerib kaks planeerimise printsiipi: jäik (kindel saatevõrk, millesse tehakse muudatusi vaid saatesarjade lõppemisel, uutega alustamisel) ja paindlik (saatevõrk võimaldab operatiivselt programmi lülituda). Reaalses planeerimises eksisteerivad mõlemad printsiibid kõrvu. Esimese eesmärk on auditooriumis kujundada kindlaid kuulamisharjumusi (väga vajalik elanikkonnaga usaldusliku vahekorra loomisel ning kuulamisspetsiifikat arvestav). Teise puhul on võimalus ära kasutada raadiokommunikatsiooni eeliseid teiste ma[illegible]abevahendite ees: operatiivsus ja odavus.

Kas Eesti Raadio [illegible]ides on rikutud jäika planeerimise printsiipi? Võtame saatesarja "Kasiino" eetrisoleku läbi aegade.

Aasta	Kuupäev	Nädalapäev	Programm	Saate algusaeg
1981	14.03	Laupäev	I	19.30
1982	27.03	Laupäev	SR	19.30
1983	5.03	Laupäev	I	19.30
1984	4.02	Laupäev	I + SR	20.30
1985	2.02	Laupäev	SR	19.00
1986	15.03	Laupäev	I + VR	22.00
1987	21.02	Laupäev	VR	22.00

Seda laadi näiteid võib tuua teisigi: tööpäeviti õhtuse saateploki sagedased muudatused, noorte- ja lastesaadete ümbertõstmine jne. Osa neist (näiteks "Päevakaja", noorte- ja lastesaadete aegade muutused) on tehtud vastupidi sotsioloogilistest uurimustest tulenevatele järeldustele.

Missuguseid tagajärgi on nimetatud muudatused endaga kaasa toonud?

Esimene järeldus - auditoorium on vähenenud. Näiteks "Päevakaja" keskmine kuulatavus enne muudatusi 1981.a oli 21,7%, 1986.a aga 13,2% (so aasta keskmine). Kogu õhtuse saateploki kuulatavus on langenud. Samas aga võib öelda, et saatesarjad, mille eetriaeg ei ole muutunud, on säilitanud oma auditooriumi.

Teine järeldus - Eesti Raadio autoriteet tänu nendele muudatustele on langenud (arvesse ei tule 1988.a).

Üks näide ka paindliku planeerimise võimaluste ebarahuldavast kasutamisest. Aastaid on kõneldud vajadusest omada ER programmis sellist saadet, mis võimaldaks operatiivselt ja süvenenult kommenteerida päevasündmusi, eelkõige sisepoliitilisi. Seni taoline võimalus puudub. Isegi 1988. aasta sündmused ei sundinud nimetamisväärselt sel-

list võimalust ER programmis leidma.

Teine tees. Saadete planeerimisel tuleb arvestada potentsiaalse auditooriumi ajastruktuuri, tema võimalust teatud ajavahemikul raadiot kuulata.

Paraku saab ka sellest valdkonnast tuua mitmeid näiteid, kus eiratakse seda põhimõtet. Praegu antakse lastesaateid eetrisse ajal, mis enamikule auditooriumist on tööpäeviti ebasobiv. Ebajärjekindlusest lastesaadete planeerimisel kõneleb ka "Midritunni" ja "Mikriveski" aegade ja programmide muutmine.

Kolmas tees. Igal raadioprogrammil peab olema oma mall, mida kuulajal on kerge ära tunda.

ER programmide kõige pealiskaudsemgi analüüs näitab, et programmid küllalt suures osas ei vasta antud põhimõttele.

Kui järgitakse Vikerraadio oletatavat kontseptsiooni, mis kõige üldisemalt tähendab kerge muusika, meelelahutuse ja operatiivse info edastamist, siis kuidas seletada näiteks järgmisi seiku? 29.mail 1987 läks Eesti Raadio I programmis kell 11 saade "Nüüdisrütme", Vikerraadiost aga "Muusikaline tund", kus kõlas L.Austeri klaverikontsert. I programmis antakse eetrisse tavaliselt sel ajal kergeid kontserte nagu "Kerget puhkpillimuusikat", "Saksa ja tšehhi rahvalikku muusikat", "Igihaljaid viise" jms. "Muusikaline tund" (välja arvatud soovikontserdid) on aga tõsise suunitlusega. I programmis antakse hommikul ka järjejuttu, mis oma olemuselt on Vikerraadio saade.

Või millistest erinevatest programmitüüpidest saab juttu olla, kui pühapäeviti antakse kell 10 kolmel programmil üht tüüpi muusikat.

Näiteks 1.märtsil 1987
I programm - Laulavad U.Loop ja M.Tõnso.
VR - Puhkepäeva muusikahommik.
Veel üks näide (15.03.1986).
VR - Rütmide karussell.
SR - Ladina-Ameerika tantsurütme.

Ka rohkearvulised ER programmide ühitamised on kaasa aidanud sellele, et programmide tüübid on segunenud. Koostöös H.Valdmaga töötati välja ER programmide kontseptsiooni projekt, arvestades olemasolevat saadete mahtu. Ühekordsest arutelust see kaugemale ei jõudnud.

Neljas tees. Raadioprogrammid peavad rahuldama nii auditooriumi vajadusi kui ka täitma neid sotsiaalseid ülesandeid, mis seisavad ringhäälingu kui institutsiooni ees.

Mõned seigad, mis on vastuolus antud teesiga. Tele-raadiokol-

leegiumil võeti 1982. a vastu otsus, mis kohustas ER ja ETV tegema spetsiaalseid saateid eakatele inimestele. Antud otsuse aluseks olid järeldused, mis tulenesid sotsioloogide uurimusest. ETV võttis ideest kinni ning on oma saatesarjaga "Prillitoos" saavutanud üleliidulise tunnustuse ning auditooriumi sügava austuse. ER on aga seda mõtet eiranud kuni viimase ajani. Ka S.Markuse ja M.Kivilo ettepanekud lükati tagasi.

Likvideeriti saatesari "Teist ja teile" (üks saade on vaid jäänud), ka "Hüva nõu", mille järele on väga suur vajadus. Kaotati saatesari "Looduse kaitsel", mis oli ER ja ETV kavas kõige tugevam keskkonna probleeme käsitlev saade. Asemele ei ole aga midagi samaväärset tulnud.

"Rahvakontrolli" saate ümberpaigutamisega muutus auditooriumi struktuur (töölistel ja maarahval pole võimalik seda sotsiaalses mõttes vajalikku saadet kuulata, kuulajaskonna moodustavad pensionärid ja teenistujad). "Rahvakontrolliga" seoses on väga õpetlik analüüsida, missuguseks oli Vikerraadio programm laupäevasel päeval kujundatud (sõna ja muusika vahekord, sõnalise osa iseloom jms).

Küllap eeltoodud faktid annavad tunnistust sellest, et ER programmipoliitikas on üksjagu palju juhuslikkust ja subjektiivsust. Selline tendents peaks veelgi reljeefsemalt ilmnema, kui teha programmide sisuline analüüs ning käsitleda programmipoliitikat peatoimetuste kaupa.

Mis puudutab programmide poliitikat ja üldse tagasisidet, siis oleks küll nii Eesti Televisioonil kui Eesti Raadiol aeg luua talitus, mis tegeleks auditooriumi märkuste analüüsiga. Selleks oleks vaja auditooriumile teada anda telefoninumber, kuhu võiks iga soovija helistada ja avaldada oma soove, ka kritiseerida. See valve võiks töötada saatepäeva ajal. Järgmisel päeval aga tehtaks hommikusel nõupidamisel saadud arvamustest kokkuvõte. Seda laadi töö on saanud igapäevaseks üle kogu maailma. Miks ei peaks see nii ka meil olema. Asja võiksid enda peale võtta sotsioloogid.

Lõpetuseks veel ühest hommikuprogrammi projektist, mis sai tehtud koos H.Valdmaga 1987. aastal. Mõned ideed on praegu realiseerimist leidnud, mõned vajavad veel ümbermõtestamist ER programmide uues kontseptsioonis. Olgu alljärgnev lihtsalt üks mõttestiili näide. Ehk pakub huvi ka 1989. aastal.

HOMMIKUKAVA PROJEKT

1. Hommikusaadete ploki eesmärkidest:

1) luua kuulaja tegevusele positiivne emotsionaalne foon, mida võib teha kolme viisil:

-saadete isikupärase juhtimise ja muusikalise kujundamisega,
-kuulajale sobiva muusika edastamisega,
-väikese naljaga.

2) olla ajakulu teataja, meeldetuletaja;

3) anda kuulajale teateid, mis on talle vajalikud orienteerumiseks nii oma lähikeskkonnas (ilm, teeolud, tarbeinfo) kui ka maailmas tervikuna (sotsiaalsed, majanduslikud, kultuurilised jt uudised).

2. Hommikune raadiokuulamise aeg kestab enamasti 45-60 minutit. Seega tuleb silmas pidada, et iga kuulaja saaks Eesti Raadiost seda, mida ta kuulda sooviks ning teisalt, mida Eesti Raadio peab vajalikuks anda (ideoloogiline funktsioon).

45-60minutilised programmilõigud peaksid peale muusika sisaldama:

1) kellaaeg iga 5 minuti järel,
2) uudised ja kommentaarid ENSVst, NSVLst, maailmast,
3) ilmateade koos tervisekommentaariga,
4) teated teeolude kohta,
5) muigehetk.

Sellele lisaks võiks anda raadiosaadete reklaami, lühinõuandeid, olmeteavet, sündmusintervjuu, isikupärase vaatenurga algavale päevale (reporteri kommentaar jms).

Hommikuploki planeerimisel tuleks lähtuda muusika ja sõna vahekorrast - 3 osa muusikat, 1 osa sõna.

Saatelõigud 1 - 4 peavad olema planeeritud kindlatele kellaaegadele, ülejäänud osa eetriaeg sõltub saatepäeva iseloomust ning saatejuhi eesmärkidest. Kuid igasse saatetundi peab olema planeeritud kaks kellaaega, mil oleks võimalik saatesse lülitada lisalühiinfot (huumor, olmeteave, sündmusinfo jms).

3. Hommikusaadete auditoorium jaguneb kolmeks põhitüübiks:
kell 5.30 - 7 põhiliselt töölised;
7 - 8 nooremad auditooriumigrupid, teenistujad;
8 - 8.45 teenistujad, kell 8.30 pensionärid.

Auditooriumi tüüpidest tuleneb ka muusika valik. Esimese ja kolmanda tüübi esindajad eelistavad meeleolumuusikat ja igihaljaid meloodiaid, kusjuures pensionäride evergreenid pärinevad 30.-50.aastatest. Noored on popp- ja rokkmuusika lembesed. Soovitav on seda silmas pidada.

TÄHELEPANU! Arvestades auditooriumi huvidest tulenevaid erinevusi, tuleb 1988. a luua tunnine paralleelprogramm kell 6.45-7.45 NOORTELE. Spetsiifilist noortemuusikat eelistab 20% elanikkonnast, kes põhiosas on antud ajal ärkvel. See on parim aeg kõnelemaks noor-

te muredest, anda neile nõu ja teavet ning parim võimalus tõsta ER mainet noorte seas, kasvatada endale auditoorium.

EESTI RAADIO UUS HOMMIKUNE KAVA

5.30Hümnid	6′	
5.36Tööpäev algab	2′	Rahulik muusika
5.40***	1,5′	
5.45		Kokkuvõtvalt eilsest4′
5.50		
5.55 ***	1,5′	
6.00Lennukid,rongid,bussid	...2,5′	Igihaljad meloodiad
6.05		
6.10***	1′	
6.15Ilm ja tervis	2′	
6.20		
6.25Sport	2,5′	
6.30Võimleme!	10′	
6.35		
6.40***	2′	
6.45Maailm täna ööse	15′	
6.50		
6.55Põllumehe ilm	2′	6,45 - 7,45:
6.59 Viide I programmile,kus kuulete ülevaadet "Pravdast"		1988.aastast paralleelne programm NOORTELE
7.00Sõnumid Nõukogudemaalt	5′	Rohkem noortele
7.05		
7.10***	2′	
7.15Ilm ja tervis	3′	
7.20Minu laul	1,5′	
7.25		
7.30Väliskommetaator selgitab		
Liiklus ja ilm	6′	
7.35		
7.40***1′		
7.45Täna..	2′	
7.50***1,5′		
7.55		

8.00Ring peale maailmale	5′	Suurte orkestrite
8.05		meeleolumuusika
8.10Nõuannet	2′	
8.15		
8.20***	1′	
8.25		
8.30Õnnesoovid!	10′	

8.35		Eakamate maitsele
8.40		sobilik muusika
8.45Nõuannet	3′	
8.50***		
8.55		

9.00 Hommikukaja		

***Aeg, kus saatejuht saab anda lisamaterjali (reklaami ER saadetele, olmeinfot, intervjuusid, tähtpäevalist juttu, nalja.

.....

RUBRIIKIDE SISUSELETUS

5.36 TÖÖPÄEV ALGAB - Saatejuhi pöördumine (võib olla ka muusikaline juht), ilm Ilmajaamast, nädala loodushääl

5.40*** -Nõuannet või tähtpäevalist juttu

5.45KOKKUVÕTVALT EILSEST - Uudised maailmast, NSVLst, ENSVst, ka sport

5.55*** -ER saatereklaam, olmeinfo

6.00LENNUKID, RONGID, BUSSID ... -Muudatused, liiklusolud

6.10*** -Nali või saate reklaam või varahommikune reportaaž

6.15ILM JA TERVIS -Ilma mõju tervisele, ilmateade kord:b, alati lisandub nädala loodushääl

6.25SPORT -Nagu ikka ja reklaam spordivõistlustele

6.30VÕIMLEME -Nagu ikka

6.40*** -Olmeinfo või sündmusintervjuu

6.45MAAILM TÄNA ÖÖSEL -Välisuudised ja üks kommentaar

6.55PÕLLUMEHE ILM -Agrometeoroloogiline teade

7.00SÕNUMID NÕUKOGUDEMAALT
-uudised NSVLst, ENSVst, ka sport ning ilm kogu NLs
7.10*** -saatereklaam või varahommikune reportaaz
7.15ILM JA TERVIS -nagu kell 6.15
7.20MINU LAUL -kommentaar või intervjuu ja laul
7.30VÄLISKOMMENTAATOR SELGITAB LIIKLUS JA ILM
-kaks osa: selge ja lühike ühe sündmuse või sündmuste selgitus ning liiklusminutid ja ilmateade
7.40*** -nali
7.45TÄNA ... -ajakirjaniku publitsistlik vaade päevale
7.50*** -olmeinfot või mis juhtus
8.00RING PEALE MAAILMALE
-sõnumid maailmast, NSVLst ENSVst, sport, lühiülevaade tähelepanuväärsest materjalist üleliidulises ajakirjanduses, ajakirjanduskommentaar
8.10NÕUANNET -spetsialisti vastus ühele konkreetsele küsimusele, ilm, teeolud, nädala loodushääl
8.20*** -nali või saate reklaam või mis juhtus
8.30ÕNNESOOVID! -loetuna diktori või väikelapse poolt
8.45NÕUANNET -eakatele: ilm ning tervis
8.50*** -olmeinfo
9.00HOMMIKUKAJA

*** (tärnidega) algavate saadete täpne algusaeg sõltub saaterüt mist, kuid mitte suurema kõikumisega kui pluss-miinus üks minut.

Töö organiseerimine

Otstarbekas on püsivate töögruppide (näiteks kindlal nädalapäeval) moodustamine. Et saatepäeva materjalid laekuksid tõrgeteta, tuleb teha range tööjaotus - missugune peatoimetus, kes konkreetselt materjali organiseerib saatesse. Näiteks nõuanded noorematele - noorte- ja lastesaadete peatoimetus; nõuanded eakatele - kirjade toimetus; sündmusintervjuu - infosaadete peatoimetus.

Et suurim osa hommikukavast kuulub informatsioonile, siis on

otstarbekas, et organisaatori roll jääb informatsioonisaadete peatoimetusele või mingile konkreetsele alajaotusele.

Hommikuse töögrupi koosseis, kes vahetult väljastab programmi:

-üks saatejuht (diktor-reporter)
-üks toimetaja-organisaator, päeva "joonehoidja"
-üks muusikaline kujundaja
-üks saatetehnik või operaator

Lisaks tavapärasele uudistematerjalile ja muusikale vajatakse igal saatepäeval järgmisi materjale:

-kokkumängitud ER saadete reklaamilõike, 3 plokki
-kokkumängitud naljad, 2 plokki
-kokkumängitud õnnesoovid

-tekstidena:
-olmeinfo
-nõuanne noorematele ja keskealistele
-nõuanne eakatele
-ilm ja tervis
-põllumehe ilm
-transpordiinfo (muudatused sõiduplaanides)
-liiklusinfo (teeolud, teated, õnnetused)
-mis juhtus?
-ajakirjanduskommentaar

-helilindilt:
-sündmusintervjuu
-varahommikune reportaaž
-kommentaar lõigule "Minu laul"
-laul lõigule "Minu laul"
-nädala loodus helipildis (lind,loom,tuul jne)

Hommikusel saateplokil on kaks kindlat kutsungit:
-kasutatakse ainult uudiste ees, pikkus kuni 7 s
-kasutatakse ainult ilmateate ees, pikkus 4 s.

KUULAJA-VAATAJA OSAST KONTAKTSAADETES KOOS VAATAJAGA

Rein Järlik

Oli 1987. aasta sügis. Karl Vaino istus veel kõigutamatult esimese sekretäri ametitoolil, usaldamatuse avaldamist Bruno Sauli aadressil võeti peaaegu pühaduse rüvetamisena, idee Eesti NSV üleviimisest täielikule isemajandamisele kuulutati lausa nõukogudevastaseks. Aga juba olid TRÜ tudengid maimarsil öelnud resoluutse "Ei" fosforiidile, nelja mehe ettepanek oli "Edasi" kolmandalt leheküljelt lendu tõusnud ja hoogsalt kõrgust võtnud, Mati Hint oli läbi kahe "Vikerkaare" kakskeelsust vaadelnud ja üsna masendavaid tulevikupilte näinud. Ja kuigi tema artikkel paljusid roosaprillipapasid hingepõhjani pahandas, oli selge, et Eestimaa poliitilises kliimas toimunud muutused on stagnatsioonijää sulama pannud. Enam ei pidanud võimukas käsi kinni kirjutisi, mis analüüsisid meie demograafilist situatsiooni ja lubasid täiesti üheselt järeldada, et eestlasi ähvardab oht jääda vähemusrahvuseks oma põlisterritooriumil. Kuidas sellises olukorras edasi elada?

"Kas kolmas laps peaks sündima?" küsisime ajalehes "Televisioon" ja palusime vaatajatelgi avaldada arvamust. Ühtaegu tegime teatavaks, et Eesti Televisioon alustab uut saatesarja "Mõtleme veel". Sari, mis taaselustaks aastaid tagasi populaarse "Ajurünnaku" traditsiooni uues kuues ja otsesaatena, oli teletegijail mõttes mõlkunud mõnda aega. Teadjamad kõnelevad, et Mart Siimann jõudnud pealkirjagi välja mõtelda, enne kui ta Eesti Raadiot juhtima asus. Ja kui aeg nii kaugele jõudis, et mõte teoks hakkas saama, ei öelnud saatebrigaad (toimetajad Renita Timak ja Merike Marastu, režissöörid Vello Reili ja Sulo Soo ning saatejuhid Feliks Undusk, Hagi Šein ja allakirjutanu) heast nimest mitte lahti.

"Mõtleme veel" alustas oma ekraaniteed 21.oktoobril 1987 otsesaatena, andes vaatajale võimaluse ka saate käigus oma arvamusi avaldada ja küsimusi esitada. Kolm telefoninumbrit olidki pidevalt tules, sest küsimus "Kas kolmas laps peaks sündima?" ei jätnud kedagi kül-

maks. Aga et selle küsimuse tagamaad ja saates kõlanud mõtted mõne inimese üles võisid kütta, peaks kujukalt näitama üks saatejärgne läkitus:

ENSV Tele-Raadiokomitee

Ärakiri: EKP Keskkomitee

ETV 21.oktoobri provokatsioonilises saates "Mõtleme veel" (R.Järlik, F.Undusk, H.Šein) jõuti omamoodi rekordini, sündsusetuse ja ideoloogilise mandumise tipuni: meie kodumaa kaitsjad kuulutati kahurilihaks!

Ilmseid ebakohti oli teisigi, vildak oli kogu kontseptsioon, ent sõjaveteranina protesteerin eelkõige selle ennekuulmata poliitilise huligaansuse vastu. Ülalmainitud saatejuhtidega ma küll, nagu öeldi rindel ja partisanisõjas, koos luurele ei läheks. Iiveldust tekitab ka mõte, et võiksin koos sellise mehega nagu R.Järlik veel teleekraanile ilmuda. Palun säästa rindemehe tundeid, lugeda minu osavõttu saatest "Viiekümnendad" minu jämedaks veaks, kordussaadet mitte teha ja teist osa eetrisse mitte saata.

G.Naan

22.okt.1987

P.S.Viivitasin veidi kirja saatmisega, et oma seisukohta kontrollida. Küsisin kuuelt sõjaveteranilt, mida nad arvavad saatest. Kõik hinnangud on hävitavad: kes ütles, et saade oli hüsteeriline, kes,et provokatsiooniline; kaks meest ütlesid, et oli rassismi piiril.

G.N.

Vahemärkusena olgu lisatud, et 17. oktoobril 1987, seega 4 päeva enne saadet "Mõtleme veel" oli eetris sarja "Viiekümnendad" IX saade, milles akadeemik Gustav Naan saatejuhi küsimusele vastates andis hinnangu 50. aastate algusele Eestimaal. Üsna jutuajamise alguses tähendas ta, et VIII pleenumile nagu ei osanudki algul mingit tähtsust omistada. Aga tolle perioodi ajalehtede-ajakirjade sirvimine näitas, et G.Naan oli olnud VIII pleenumi üks agaramaid ülistajaid, kes kutsus üles revolutsioonilisele valvsusele ja pani inimestele südamele, et üksk kodanlik natsionalist ei tohi jääda oma kahjutööd jätkama. Loomulikult siis pakkus saade mitte ainult intervjuud G.Naaniga aastast 1987, vaid tsiteeris ka tema artikleid aastast 1950. Seetõttu ei julge öelda, mis akadeemikut rohkem ärritanud oli, kas "Viiekümnendad" või "Mõtleme veel".

Saates, kus suures stuudios olid ekspertideks tervishoiujuht, demograaf, günekoloog, sotsioloog, psühholoog, kirjanik, väikeses stuudios aga paljulapseliste perede emad ja isad, kõneldi tõepoolest ka sellest, et emad ei taha lapsi sünnitada kahurilihaks. Kokkuleppele, mis tapva pinevuse all kannatanud maailmal kergemalt hingata lubas, ei

olnud M.Gorbatšov ja R.Reagan siis veel alla kirjutanud. Paljud kirjasaatjad ja saatesse helistajad olid ühel meelel: kuni maailmas püsib sõjaoht, mida väsimatult rõhutavad meie ajalehed, televisioon ja raadio, mida kogu aeg tuletatakse meelde kõnedes, ei taha mõeldagi perekonna suurendamisele. Ja neid Nõukogudemaa noori mehi, kes Afganistanis langesid või vigaseks jäid, meie kodumaa kaitsjateks vist ikka nimetada ei saa.

Ainsaks arvamuseks, mis saate täiesti maatasa tegi, jäigi Gustav Naani oma. Tõsi küll, postskriptumis on akadeemik viidanud omalaadsele sotsioloogilisele uurimusele (6 sõjaveterani hinnangud), aga et see ei ole dokumentaalselt tõestatud, ei saa seda ka eriti tõsiselt võtta. Enamasti olid kirjutajad ja helistajad meiega ühel meelel ja valutasid südant, kuidas toetada noort perekonda, kuidas peatada migratsiooni, kuidas lahendada korteriprobleeme, kuidas parandada elatustaset, kuidas kaitsta eesti keelt ja kultuuri. Etteheiteid meile muidugi tehti, mis seal salata. Mõnigi televaataja leidis, et saates osalejad on sordiini all, väldivad teravusi, ei nimeta asju nende õigete nimedega. Mis parata, Loominguliste liitude juhatuste ühispleenumini, kus kõik südamelt ära öeldi, oli siis jäänud veel peaaegu pool aastat. Aga igal juhul olid vaatajate kirjad ja kõned meile toeks ja abiks ning andsid kindla tunde, et käime õiget rada.

Eesti perekonnale ja eesti rahva järelkasvule pühendasime veel teisegi saate, siis tulid üha uued teemad: demokraatia arendamine, demokraatia tagamine, avaliku arvamuse kujunemine ja toimimine. Ikka nii, et suures stuudios 6-8 eksperti, kes tugevad teoorias või kellel ametikoha tõttu kasutada andmepank, mille juurde iga inimene veel ei pääse, väikeses stuudios aga 5-7 inimest, kellel oleme palunud probleeme vaadelda igapäevases elus tehtud tähelepanekute tasandil. Mõistagi on selline jaotus paljus tinglik. Iga saade on meile toonud keskmiselt 40-50 kirja. Kui arvesse võtta, et paljud kirjad on pikad ja väga põhjalikud, osa koguni kollektiivide läkitused, siis pole kirjade koguarv sugugi väike. Telefonitsi on ettepanekuid, arvamusi ja küsimusi igasse saatesse tulnud 70 ringis ja rohkem me naljalt vastu võtta ei suudagi, sest iga kõne tuleb võimalikult täpselt ja loetavalt üles kirjutada.

Vaatajate aktiivne kaasalöömine näitas meile üsna selgelt, mis meie ühiskonnas toimub. Üha sagedamini hakati pärima, kas K.Vainol ei ole rahvale midagi öelda, üha sagedamini seati kahtluse alla meie valitsusjuhtide kompetentsus ja tahe Eestimaa elu edendada. Seega pole sugugi mitte juhus, et 13. aprillil 1988 (poolteist nädalat pärast loomeliitude ühispleenumit!) läks meie saade eetrisse küsimusega "Kuidas rakendada kodanikuinitsiatiivi?" ja et selles saates ütles Edgar Savisaar välja mõtte, mis sai aluseks Eestimaa Rahvarinde moodustami-

sele. Tähis oli maha pandud, paar nädalat hiljem võisime Rahvarindest kõnelda juba kahes erisaates, millest üks läks eetrisse venekeelsena. Saatesarja esimene hooaeg hakkas lõppema, lähenes XIX parteikonverents. Enne suvepuhkusele minekut jõudis "Mõtleme veel" koos vaatajaga aru pidada ka selle üle, kuidas demokraatlikult otsustada ja kuidas demokratiseerida parteid. Viimasena nimetatud teemaga läinud saatetunnid ehk aitasid pisut kujundada ka ühisplatvormi, millega Eestimaa inimesed Moskvasse sõitsid.

Uut hooaega alustades võtsime üles rahvusküsimuse ja 12. oktoobril 1988 sündis saade, mis on senistest kõige enam poleemikaks põhjust andnud. Tol õhtul vahetas Hagi Šein Feliks Unduski suurde stuudiosse, väikeses stuudios võtsid istet Internatsionalistliku Liikumise koordinatsiooninõukogu liikmed, saade läks vaatajani kakskeelsena. Tänaseni on vaieldud, kas niisugust saadet üldse tasus teha. Arvamused lähevad selgesti kahte leeri. Kaks vastasleeri olid ka telemaja stuudiotes ja veel selgemat keelt kõneleb varasemast hoopis mahukam kirjapakk. Alustaksin venekeelsest postist, mida üldse oli kokku 7 kirja. Pärnust on kirjutanud T.D.Ivanova:

"... Kui suurepärased poisid te ikka olite stuudiosse kutsunud! Sellele vaatamata, et saatejuht neid pidevalt katkestas, käitusid nad korrektselt, mida sugugi ei saa öelda saatejuhi enese kohta. Nüüd on siis selge, miks IL nii vähe tuntud. Neile ei anta võimalust esineda mitte ainult televisioonis, vaid ka trükisõnas..."

20 allkirjaga kiri Pöögelmanni-nim tehasest jagab samuti kiitust ILi liidritele ja süüdistab saatejuhte liigses emotsionaalsuses. Nädalapäevad pärast saadet aga tuli kiri N.Ivanovalt:

"Te tegite suuri jõupingutusi Interliikumise diskrediteerimiseks, kuid asjatult. Pärast teie saadet me hindame kõrgelt tema juhte, kes ikka veel püüavad tõestada, et meie elu suurim pahe on natsionalism. Kas avarii, milles juba voolas veri, pole mitte natsionalistliku maffia töö? Või nõuabki "laulev revolutsioon" ohvreid? Ootate J.Kogani surma? Pole midagi, leidub ka teisi, kui tõesti peaks juhtuma parandamatu..."

Selliseid ridu lugedes hakkab õudne. Kui palju kurjust, kui palju vihkamist peab inimeses olema, et nii mustade mõtetega päevast päeva elada! Need read ei ole enam arvamus ja hinnang, vaid maailmanägemine. Õel, kahtlustav, varitsev, vaenlasi otsiv. Ja otsija leiab alati. Piisas sellest, et autot juhtinud Jevgeni Kogan vastassuunavööndisse sõites liinibussiga kokku põrkas, ja juba võib meie laulva revolutsiooni jutumärkidesse panna ning verejanuliseks kuulutada. Kas selliste inimestega oleks mingisugune viljakas dialoog üldse võimalik? Vaevalt küll.

Kuid Interliikumise pretensioonikus ja ilmne siht teatud kihtidele nende privileegid säilitada, mis tõelise internatsionalismi põhimõte-

tega kuidagi kokku ei käi, oli siiski ka väga paljudele mitte-eestlastele täiesti vastuvõtmatu ja selles võime veenduda ka venekeelseid kirju edasi lugedes. Neist ühes pöördutakse isiklikult J.Kogani poole:

"... Keeleseaduse teesidele vastu seistes Te kinnitate, et kaitsete venekeelse tööliskonna huve. Tühjad sõnad! Rahvarinde liin selles küsimuses ei piira ühelgi töölisel mitte kuidagi vene keele kasutamist vene töökollektiivis, võõrastemajades, teenindussfääris. Tegelikult ärritab Teid hoopis see, et vene töökollektiivi juht peab Eesti NSV valitsusega suhtlema eesti keeles, ja töölisi ärge siia segage. Tunnistage otsekoheselt, et Te esindate ülemuste huve, juhtivate tegelaste väikesearvulist gruppi, kes keeleseaduses näeb ohtu oma administratiivsele võimule. Just nimelt venekeelse administratiivaparaadi huvid olete Te vastandanud Rahvarindele, see on kogu Teie tõde ja seda ei õnnestu Teil varjata...".

Või jälle katkend teisest, 35 allkirjaga kirjast:

"... Tundub, et eesti rahva probleemide selline mittemõistmine, nagu seda ilmutasid ILi pooldajad, tuleks ehk veel kõne alla maailmaruumist tulnukate puhul. Ja seda ka nende Maal viibimise esimestel päevadel. Inimesed, kes selles maanurgas on elanud sajandeid, ilmselt oskavad kõigist tulnukatest mitte halvemini otsustada, millises keeles kõnelda ja korraldada asjaajamist. Seejuures ei saa küll ükski konkreetne inimene tunda ennast ahistatuna, sest mitte kelleltki ei võeta õigust kõnelda selles keeles, milles talle on mugavam..."

Kiirustades, viimasel tunnil enne rongi väljumist on oma mõtted meie jaoks paberile pannud Šota Gabagari Tbilisist. Kirja põhjal otsustades on ta vaadanud saadet televiisorist, raadiovastuvõtjat, mis andnuks eestikeelse teksti tõlke vene keelde, pole tal aga kasutada olnud. Seda huvitavamad on tema mõtted ja järeldused:

"Austatud toimetus! Austatud Rahvarinde esindajad!

Jälgisin juhtumisi saadet "Mõtleme veel". Kuigi ma ei saa eesti keelest aru, töötas kogu saade teie kasuks, st Rahvarinde kasuks. Olen komandeeringul Tbilisist, tulin tutvuma teie kogemustega uute majandusmeetodite rakendamise alal. Kuid asi pole selles. Mind kurvastas Konstantin Kiknadze esinemine, ja üldse jättis niinimetatud interliikujate esinemine sisutu mulje. Nüüd aga Konstantin Kiknadzest. Küsiksin, kes ta on rahvuselt? Vistiști päritolult grusiinlane, kasvatuselt aga venelane ja kodune keel on ilmselt vene keel. Seega siis suurriiklike meeleolude väljendaja. Kallid Eestimaa Rahvarinde esindajad, teda kui grusiinlast ei tohi uskuda...".

Tasub sellegi üle mõelda, miks nii kaugelt tulnud külalisele imponeeris just Eestimaa Rahvarinde seisukohti väljendav sõnum. Seda enam, et keelebarjäär laskis tal selle sõnumi üle paljus otsustada ainult

vastaspoole reageeringute põhjal. Igatahes on ta kirja lõpetades pidanud vajalikuks oma rahvuskaaslasele südamele panna:

"... Eesti keel on väga meloodiline, laulev keel, kallis Konstantin, ja pole vaja eimillestki probleemi teha ning teleekraanil tühja lobaga ilutseda. Gruusias on väga palju probleeme, kallis Konstantin, kas tead seda? Aga kui see Teile midagi ei loe, siis öelge teleekraanil, et Te pole grusiinlane, sest mul on häbi Teie kui grusiinlase pärast. Kui külla minnakse, ei hakata võõras kodus käsutama."

Nagu kirjas selgub, pani meile kirjutanud külaline ümbriku postkasti ja lahkus Tallinnast 13. oktoobri õhtul. Oma aadressi ta meile ei jätnud, tänada me teda ei saa. Aga tänada oleks väga tahtnud, sest tema kiri aitas meil veelgi kindlamalt jääda truuks põhimõtetele, mida me oma hinges kogu aeg õigeks oleme pidanud.

Niisiis näitasid venekeelsed vastukajad, et oli vastandlikke arvamusi. Kolmes kirjas avaldati täit tunnustust Interliikumise esindajatele, kolm kirja olid resoluutselt nende programmide vastu. Seitsmes kiri ei öelnud õieti midagi, kuigi oli saadetud saatele "Mõtleme veel". Seevastu olid eestlased (igatahes eesti keeles kirjutanud) oma hinnangutes jäägitult üksmeelsed ja seda üksmeelt väljendati sügava nördimusega Interliikumise aadressil. Ainult 5 saatejärgset päeva tõid toimetusse 59 kirja ja postkaarti, kusjuures paljud kirjad edastasid kollektiivide arvamust. Näiteks Tamsalu keskkoolist tulnud läkitusel oli 212 allkirja, Eesti NSV TA Termo- ja Elektrofüüsika Instituudi parteiorganisatsioon ja RR tugirühmad kogusid oma mõtetele 121 allkirja, Pärnu rajooni sidesõlme 600 töötaja nimel oli kirjale alla kirjutanud 78 inimest ja nii edasi. Arvamus, mis 54 allkirjaga tuli PKV Paide Võrgurajooni kollektiivilt, ühtib paljude kirjutajate omaga:

"...Paistab, et Interliikumine on võtnud endale ülesandeks jätkata stalinistide ja brežnevistide rahvuspoliitikat ning eesti keele ja kultuuri mahasurumist. Nõuame konstitutsioonis eesti keele sätestamist riigikeelena, sest eestlastel ei ole teist kodu, kus nad saaksid arendada oma keelt ja kultuuri..."

Pisut sügavamale Interliikumise olemusse on püüdnud vaadata Eesti NSV Riikliku Kindlustuse Peavalitsuse juhataja asetäitja V.Kuuse ja parteisekretär I.Jutta:

"... Miks puudub Interliikumisel konkreetne tegevuskava ühiskonna uuenemise tõeliseks elluviimiseks? Sellepärast, et eesmärgiks ei olegi seatud ühiskonna demokraatlikud ümberkorraldused, vaid möödunud aastate pärandi säilitamine. Järeldub, et Interliikumine ei ole mitte rahva hulgast tõusnud demokraatlik liikumine, vaid ta on VAHEND ametkondade kuritegeliku tegevuse jätkamiseks meie vabariigis. Selle päriseesmärgi saavutamiseks tehakse panus rahvustevaheli-

se vaenu õhutamisele internatsionalismi sildi all, seejuures viimase tõelisse olemusse süvenemata. Sellist tegevust nimetatakse provokatsiooniliseks. Eestimaa elanikkonna mõtleval osal on edaspidiseks tarvis varuda palju kannatust ja kainet meelt, et mitte sellise provokatsioonilise tegevuse ohvriks langeda. Interliikumise tegelaste esinemisest välja paistnud poliitiline (ja mitte ainult) harimatus tegi meid väga murelikuks, kuna sellise mõtteviisi avalik kuulutamine on ilmselt vaid jäämäe nähtav osa..."

Siinkohal peaks meelde tuletama, et tsiteeritud mõtted on paberile pandud enne Eesti NSV Ülemnõukogu erakorralist istungjärku, mis ühiskonnas akumuleerunud pinget mõnevõrra siiski maandas. "Mõtleme veel" tuli Interliikumisega ekraanile just välkude sähvimise ajal ja see määras väga suures osas mitte ainult vaatajate hinnangu, vaid ka saates osalejate ja saatejuhtide käitumise. Õppetund oli see igaühes, kuidas ta aga ühiskonnas toimuvat mõjutas, on hoopis raskem öelda. "Mõtleme veel" jätkub, käsitlemist vajavatest teemadest esialgu puudust ei paista tulevat ja selle eest peame aitäh ütlema neilegi inimestele, kes meiega suhtlevad teleekraani kaudu. Omapoolse mõttearendusega on nad paljudeks juba toimunud saadeteks ainet pakkunud ja aidanud meie portfelli kopsakamana hoida.

Lausa hindamatuks osutub vaataja abi siis, kui jutt läheb kaugematele minevikusündmustele, eriti sellistele, mille kohta peaaegu midagi veel kirjutatud ei ole. Saatesari "Viiekümnendad" ilmus Eesti TV kavasse novembris 1986 ja jõudis 20. saateni detsembris 1988. Iga saade on 15-16 lehekülge teksti masinakirjas. Iga lehekülje taga on mitu lehte lintikõneldud mäletusi, kirju, telefonikõnesid, kohtumisi. Ei julgegi kokku lugeda tunde, mis Tartu telestuudio mitmes ruumis on veedetud kümnete ja kümnete inimeste meenutusi kuulates ja märkmeid tehes.

"Ärge seda saatesse pange, aga ma räägin Teile, et Te teaksite, missuguseid aegu on olnud, mida kõike on inimestel läbi elada tulnud. Jah, Te peate teadma! See kõik ei tohi minuga koos hauda minna!"

Ei olegi nii vähe neid, kes tulevad mitte selleks, et tema jutt ekraanilt kõlama hakkaks, vaid lihtsalt selleks, et kellegagi jagada koormat, mis aastakümneid hinge peal olnud. Ja sageli on see koorem masendavalt raske.

"Viiekümnendad" (režissöör algul Jaak Haamer, praegu Juho Jalviste) on saanud üle 200 kirja. Peaaegu iga kiri on tükike ajalugu, peaaegu igas eluloos on episoode, mis rikastavad saadet. Kahjuks on Eestimaa selleks liiga suur, et kõiki kirjutajaid külastada. Kahjuks on meie võimalused filmile ja videolindile jäädvustada selleks liiga väikesed, et kõik, mis väärt saatesse panna, sinna ka jõuaks. Peame õnnelikud ole-

ma sellegi üle, et iga neljanda esineja, kellega vaataja "Viiekümnendates" kohtunud, on ekraanile toonud just nimelt kirjavahetus. Aga kirjades on veel sadu lehekülgi, mis ootavad pääsemist vaataja ette.

Inimesed on avanenud, nad julgevad kirjutada ja kõnelda, ja see on muutunud aja kõige selgem tunnus. Kui ei teaks, et neid sunniti vaikima ligemale pool sajandit, võiks koguni imestust avaldada, et julgus nii kiiresti tagasi on tulnud.

See oli detsembris 1986, ainult kaks aastat tagasi, kui NLKP Partei Ajaloo Instituudi asjatundjate kätte viidi "Viiekümnendate" III saate täielik tekst. Ja asjatundjate hinnang oli hävitav. Ajaloodoktor Herbert-Armin Lebbin ja ajalookandidaat Viktor Boikov leidsid, et praeguses poliitilises situatsioonis oleks objektiivse teksti avaldamine tõsine poliitiline viga, et tõde ei seisne partei poolt tehtud vigade üleslugemises, et ei saa üldse aru, mida autor on stsenaariumiga taotlenud. Aga autor taotles ainult seda, et laia avalikkuse ees ükskord omati rebida EK(b)P KK 1950. aasta VIII pleenumilt õilsuserüü, mida läbi aastakümnete nii hoolikalt oli püütud värdjalikule nähtusele ümber panna. Tuli sõna otseses mõttes võitlema hakata, et üks lause teise järel saatesse tagasi saada. Vastastel argumente ei olnud, oli vaid tüüpiline poliitiline demagoogia, aga see lubas kõike. Lubas koguni autorilt pärida, millise tagamõttega ta on saatesse valinud inimese, kelle nimi on Koidula Ameerikas. Mis teha, kui Eestimaal on paljude naiste eesnimeks Koidula? Mis teha, kui Ameerikas perekonnanimena - kuigi haruldasena - olemas on? Mis teha, kui need kaks nime olid kokku saanud just selle inimese juures, kes autorile mitu kirja oli saatnud ja huvitavaid mälestusi pakkunud? Mis teha, kui sellise "kahtlase" nimepaariga inimene lausa Tallinna külje all "Rahva Võidu" keskuses elas ja meie tehnilistele võimalustele hõlpsasti kättesaadav oli? Vaidlusi ja võitlemist jätkus mitmesse päeva, see kestis tunde. Lõpuks teatasid asjatundjad:

"Ärge arvake, et meil midagi Teie vastu on. Me oleksime ka ise omal ajal tõde kirjutanud, aga Käbin tegi lausa oma tahtmist mööda ümber."

Ja pärast seda tegid nemad ümber kõigi teiste tööd. Võib ette kujutada, missugune on nende raamatute väärtus, mida meile seni ajaloo pähe on pakutud.

"Viiekümnendate" III saade jõudis eetrisse jaanuaris 1987 siiski üsna väikeste kaotustega. Välja tuli võtta üks lõik Hendrik Alliku meenutustest, ja nimelt:

"... Tagantjärele mõelda muidugi koomiline, et hulk inimesi oli, kelle elu oli möödunudki võitluses kodanliku natsionalismi ja kodanluse riigi vastu, ning neid nüüd süüdistati kodanlikus natsionalismis või vähemalt leebes suhtumises sellesse. Ja süüdistati just nende poolt,

kes ise väga vähe tundsid Eestit, kui nad teda üldse tundsid, veel vähem tundsid kodanlust Eestis ja veelgi vähem võitlust selle kodanluse vastu. Nii et see tahtmatult tuletas meelde vana anekdooti: eskimod koostavad instruktsiooni, kuidas pärismaalased ekvatoriaalses Aafrikas peaksid ennast riietama".

Vihje teatud isikute pihta oli muidugi liiga selge, see saatesse minna ei tohtinud. Ühes lõigus oli nimetatud Edgar Tõnuristi nime (Moskvasse õppima läinud Tõnurist tahtis mõned eriti agarad lammutajad pärast VIII pleenumit tagasi kutsuda), kuid K.Vaino ajal oli see nimi ebasoovitavate hulgas ja paar lauset tuli jälle välja võtta. Massilist kolhoosiminekut ei tohtinud seletada ainult kulakute väljasaatmisega (sellist sõna nagu küüditamine ei tohtinud üldse kasutada!), vaid tuli vihjata ka suurele selgitustööle. Saigi päris hea meelega vihjatud, sest mis see küüditaminegi muud oli kui üks suur selgitustöö. Aga oluline sai siiski selle saatega ära öeldud, sest mitmest suust kõlasid faktid: VIII pleenumil läks lahti hüsteeriliseks süüdistamiseks, pärast VIII pleenumit algas otsekui nõiajaht inimeste peale, tuli vallandamiste ja arreteerimiste laine. Ülikoolist pidid lahkuma tunnustatud professorid, vähesed võisid homse päeva peale kindlad olla, rahvas elas pidevas hirmu-'undes.

Nüüd, kaks aastat hiljem oleme küüditamise tunnistanud kuriteoks inimsuse vastu, EKP Tartu linnaorganisatsiooni konverents pöördus EKP Keskkomitee poole ettepanekuga VIII pleenum hukka mõista ja selle otsused tühistada. Jah, tund on tulnud.

Aga 50dad varjavad veel palju muret, sest rõõmudest ei ole me kunagi unustanud kõnelda. Jääb siis loota, et ajakirjanikulegi võimaldatakse juurdepääs kõigile arhiivimaterjalidele ja et sadade vaatajate abiga suudame neid ka lahti mõtestada. Ainult siis selgineb ajalugu tuhandete, kümnete ja sadade tuhandete inimeste elulugudeks ja me võime tõele häbenemata silma vaadates kõnelda rahva ajaloost.

VASTAJATEL POLE KERGE

Toivo Makk

Teiega vestleb...
Teie küsimustele vastab ....
Vastab ...

Niimoodi on teisenenud aastate jooksul raadio ühe sarisaate pealkiri. Koos nimega on muutunud ka maht ja sisu.

Algselt oli see iganädalane ministri, komitee esimehe või mõne teise vabariikliku keskasutuse juhi 10minutiline esinemine, nn tippjuhi tribüün.

Tavaliselt loeti paberilt maha oma ametkonna saavutused. Toimetajad püüdsid redigeerida protsente, suuri plaaninumbreid ja teisi kuulaja jaoks raskesti võrreldavaid näitajaid. Sellega oldi nõus. Aga probleemidest või kitsaskohtadest ei tahetud juttu teha. Nii elas see saade nagu paljud teisedki oma harjumuspärast eetrielu. Kuulajad ei reageerinud. Nad teadsid, et nii peab olema. Vaid aruannetes oli hea näidata - vaadake, kui palju kordi on suured mehed raadios vestlemas käinud.

Positiivset siiski oli. Lindistamiste järel sai sageli ministritega mõistlikku juttu aetud, millest sugenes kasulikku tulevaste ja teistsuguste saadete tarvis. Asjalik info, taustsüsteemidega tutvumine, isiklikud kontaktid - need kuluvad ajakirjanikule alati marjaks ära.

Sarisaadete tervendamiseks võtsime kasutusele väikese nipi. Hakkasime "Raadiolehe" kaudu tegema eelreklaami, kus palusime kuulajatel saata toimetusse küsimusi. Siitpeale esinejad ei saanud enam ainult oma "sõiduvees" sõita. Kuulajaga pidi arvestama. Vastused võtsid teise ilme, muutusid elulisemaks.

Tekkis aga uus häda. 10 minutist kippus põhjalike vastuste puhul napiks jääma. Ja sellepärast oli päris loomulik, et 1986. aasta aprillist said vastajad oma käsutusse kaks korda pikema aja.

Ohtralt hakkasid kirju saama tervishoiuminister Väino Rätsep, sideminister Arvo Kaldma, ATK juhid, teenindusminister Valter Hallmägi, kergetööstuse minister Jüri Kraft, elamu- ja kommunaalmajanduse ministri esimene asetäitja Jüri Sander jt. Ikka nende ametkondade juhid, kelle allasutuste tegevusväli meie igapäevaelu kõige rohkem rii-

vab.

Kirja teel saadetud küsimustele lisavad kuulajad sageli ärakirju dokumentidest ning kokkuvõtteid pikaleveninud asjaajamisest. Säärasel juhul on vastajal võimalus järelepärimistesse süüvida ja õige hinnangu või otsuse langetamine kergem.

Tundsime toimetuses, et saade "Vastab..." on kuulajatele tüki maad lähedasemaks muutunud. Selles küllalt heas seisus tegime järjekordse uuenduse, millega taotlesime eelkõige suuremat operatiivsust. Läksime välja täispanga peale: kui juba, siis otsesaade! Valisime neljapäeva kell 14.05 pärast uudiseid. Korraks tekkis kahtlus - tööaeg, kas kuulajatele sobib? Oli ka tugev pooltargument. Töökohtadel on kõikjal telefonid. Keegi ei ole küsimisevõimalustest ära lõigatud nagu õhtusel ja pühapäevasel ajal, kui meiega saavad kontakti võtta ainult telefoniomanikud. Päevastest küsimustest on tunda kollektiivsuse hõngu. Need sünnivad ja täienevad brigaadis, töökabinetis.

Esimese 55minutilise otsesaate küsimuste tule 13. novembril 1987 võttis vastu tervishoiuminister Väino Rätsep. Helistati üle Eesti. Stuudiokülaline jõudis vastata 42 küsimusele.

Niisugust saatevormi oleme kasutanud kogu 1988. aasta kestel (kuni 2 korda kuus neljapäeviti kell 14.05).

Hiljem lisandusid otsesaated "Loominguliste liitude tund" (reedeti kell 13), "Antenn" (kolmapäeviti 16) ja "IME otsestuudio" (neljapäeviti 14.05). Juba tuttav "Mikrofoorum" on kavas pühapäeviti 12.30-14 ja 15-16.

Võib tekkida küsimus, mille poolest "Vastab..." erineb teistest eespool nimetatud otsesaadetest? Ütleksin nii - tegu on traditsioonilise tippjuhi saatega, omamoodi aruandega raadiokuulajate ees oma ametkonna töö hetkeseisust küsimuste-vastuste vormis.

Toome lisana ära küsimused, mis esitati ENSV MN esimehe esimesele asetäitjale, ATK esimehele Gustav Tõnspojale 22. detsembril 1988. Küsimused näitavad selgelt, mis rahvast huvitab ja erutab.

1.Kui suur osa teraviljast tänavu maha kanti?

2.Millega ja kuidas kaetakse tekkinud puudujääk söödamajanduses?

3.Praeguses IME kontseptsioonis puudub põllumajanduse osal konkreetsus. Milline on siin ja edaspidi ATK tähtsus?

4.Kas poleks õige pöörduda tagasi põllumajanduse juhtimise vanade vormide juurde? Praegu on asjaajamine segaseks ja stiihiliseks muutunud...

5.Millal koondatakse lubatud 30% ATK koosseisust?

6.Millistest masinatehastest saab talupidaja tellida põllumajandusseadmeid (väikeseadmeid)?

7.Millal hakatakse sinki meil ka riigihinnaga müüma nii nagu Moskvas ja Leningradis?

8.Kas on loota, et ühtlustatakse piima kokkuostu hind Nõukogude Liidus?

9.Miks on paljudes rajooni ATKdes likvideeritud keskkonnakaitse spetsialisti ametikoht?

10.Kas Teie teadmisel likvideeriti Suure-Jaani põline juustutööstus?

11.Miks on Jõgeval kartuli kilogrammi hind 35 kopikat (odavamat pole tänavu olnud)?

12.Kas tulemas on kommivaba aasta?

13.Kuhu on kadunud Tallinna kauplustest siirup?

14.Millega seletada fakti, et rasvane lamabaliha on kallim, taisem aga odavam?

15.Kes on selles süüdi, et Hiiumaa saab nii vähe apelsine ja sidruneid?

16.Vaida individuaal-loomapidajaid peab jõusöödaga varustama ETKVLi Assaku ladu. Seni pole sealt kilogrammigi saadud. Ettepanek - anda vastav fond üle sovhoosile.

17.Miks tärklis on nii kallis - 2 rbl 50 kop kilogramm?

18.Kas hakatakse ükskord tegema korralikku keeduvorsti?

19.Kas tõstetakse liha- ja piimatoodete hindu?

20.Kas tõstetakse elanikkonnalt piima kokkuostu hinda?

21.Kas Rakvere piimakombinaadi Linnuse jaoskond läheb kolhoosi alla?

22.Mis saab nendest metsadest ja maadest, mis Eesti Vabariigi ajal ostetud? Kas need kuuluvad hüvitamisele?

23.Millal saavad endised talupidajad ja nende järeltulijad tagasi oma endise maa, mis neile anti 1947. a aktiga põlispidamiseks?

24.Kui kolhooside loomise ajal on vanematelt ära võetud põllumajandusinventar (auto, traktor, rehepeksumasin, loomad), kas siis majandis töötaval pojal on õigus mingisugusele kompensatsioonile?

26.Kas tehase "Progress" aianduskooperatiiv saab Vasalemma sovhoosi territooriumil tagasi oma maa?

27.Kas peate õigeks, et maainimese maa võetakse ära linnainimese suvilakrundi kasuks?

Võib-olla on kunagi edaspidi huvitav võrrelda, millised küsimused on lahendatud ja millised endiselt aktuaalsed.

HUVITAV ENDALE, HUVITAV TEISTELE

TELGITAGUSED

Juhan Aare

Vist mitte keegi ei osanud arvata, et 25. veebruari "Panda" ja "Stardipauk Valges saalis"* alustavad tõelist fosforiidisõda. (NH, 28.02.87)

Kuluaarides Rakvere, Tallinna ja Moskva kabinettide vaikuses oli see sõda kestnud juba kaugelt üle 10 aasta, avalikkus aga teadis toimunust napilt. Üleliidulise koondise "Sojuzgorhimprom" ülema Juri Jampoli intervjuu Eesti Televisioonile hajutas kõik kuuldused ja puhus laiali üsnagi tiheda udu, millega NSV Liidu Väetiseministeeriumi esindajad püüdsid oma tegelikke plaane varjata. Algas seninägematu kirjadevool. Inimesed protesteerisid, nõudsid õigust, kritiseerisid meie vabariigi juhtkonda passiivsuses ja suutmatuses eestimaalaste huve kaitsta. Sajad kirjad näitavad veenvalt, et "Panda" saateid jälgides mõistsid isegi koolieelikud, et suurte fosforiidikaevanduste ehitamine Virumaale tõukab meid lausa hukatusse. Vabariigi tookordne juhtkond suhtus aga probleemiasetusse sootuks teisiti. Mind hakati süüdistama tendentsliku ja pahatahtliku, Eestimaa elanikkonnas rahutusi õhutava informatsiooni levitamises. J. Jampoli intervjuu salvestati filmilindilt ümber videokassetile ja saadeti Moskvasse. Mulle tundub, et seda materjali vaadati palju kordi erilise tähelepanuga ja iga sõna kontrolliti iseäraliku hoolega. Miks? Eeskätt seetõttu, et J. Jampoli intervjuu, kus tehti teatavaks Toolse ja Kabala kaevanduse käikulaskmise tähtajad (90. aastate II pool), ei võimaldanud väetiseministeeriumi esindajatel, Bruno Saulil, akadeemik Mihkel Veidermaal ja mõnel teisel avalikes esinemistes enam ebamääraseks jääda. Oma jutuga osutas J. Jampol eesti rahvale hindamatu teene. Ta andis teada, missugused ohud t e g e l i - k u l t meid ähvardavad. Loomulikult pidas ta meievahelise jutuajamise tulemusena sootuks midagi muud silmas. Ta pani mulle korduvalt südamele, et ka Eesti TV teeks omalt poolt kõik kaevanduste kiireks valmisehitamiseks ning aitaks murda vastuseisu ministeeriumi suurejoonelistele plaanidele. Ma ei andnud talle mingisuguseid lubadusi, kuid

vaidlema ka ei hakanud... Kuulasin ära, tänasin ja lahkusin. Stagnatsiooniaeg oli 1987.a veebruaris veel täies jõus ja pole sugugi võimatu, et Moskva kõrge ametniku peas tekkis mõte takistada selle inter-vjuu ekraanile jõudmist...

Meie aga olime otsustanud tegutseda maksimaalse operatiivsusega. Filmisime intervjuu J.Jampoliga teisipäeva hommikul, "Pandas" oli see ekraanil juba järgmise päeva õhtul. Fosforiidisõda oli alanud. Kõik kaardid olid lauale laotud. Kirjadevool Eesti Televisiooni ja "Noorte Hääle" toimetusse kasvas seninägematu tempoga. Pinge tõusis, vastamata küsimuste arv suurenes, vabariigi valitsus aga vaikis. Ilmselt mõeldi Toompeal, kuidas keerulisest olukorrast terve nahaga välja rabeleda. Kirjades aga küsiti üha tungivamalt - miks peaminister ja tema asetäitjad meie maad ja rahvast ei kaitse? Kas nad tõepoolest kiidavad heaks väetiseministeeriumi üliohtlikud plaanid? Paljude vastamata küsimuste survel tõusis pinge haripunkti 1987.a märtsi lõpus. Kauem vabariigi valitsusel vaikida polnud võimalik. 31.märtsil toimus ki EKP Keskkomitees pressikonverents, kus ettekandega esines ENSV Ministrite Nõukogu esimees B. Saul. Uue poliitharidusmaja kinosaalis pika laua taga istusid peaministri kõrval akadeemik M. Veidermaa, tootmiskoondise "Eesti Fosforiit" peadirektor Aleksandr Revkuts ja mitmed teised fosforiidiküsimustes kompetentsed inimesed. Olukorra stabiliseerimiseks oli välja töötatud üsnagi lihtne plaan. B.Saul süüdistab oma rohkem kui pooletunnises sõnavõtus ajakirjanik J.Aaret desinformatsioonis ja ütleb, et Juri Jampol avaldas oma arvamust, kuid ei väljendanud väetiseministeeriumi juhtkonna seisukohta. Ajakirjanik püüti lolliks teha ja nõnda tema poolt edastatud infot kompromiteerida. B. Saul püüdis selgeks teha, et Eesti valitsus kontrollib täielikult fosforiidiprobleemi lahendamist ja muretsemiseks pole põhjust. Eriti teravalt kritiseeris ta ajakirjanik J. Aare infot selle kohta, et väetiseministeeriumis koostatakse juba Kabala kaevanduse projekti. Peaminister väitis kindlalt - midagi taolist ei toimu, Kabala kaevanduse projekteerimist pole alustatud. Istusin ja kuulasin B. Sauli sõnu ülima tähelepanuga. Kuna kurss oli võetud personaalselt minu vastu, siis mõistsin, et kui ma nõnda lambana istuma jään, teen oma elu suurima vea. Kui pressikonverentsil anti ajakirjanikele võimalus küsimusi esitada, langetasin otsuse ja jäin ootama sobivat võimalust. Kokku kolmel korral selgitasin saali kogunenud ametivendadele, eeskätt aga B. Saulile asjaolusid, kuidas intervjuu J. Jampoliga sündis ning tutvustasin peaministrile eesja isanime pidi inimest, kes juhib Kabala kaevanduse projekteerimist. Oluline nüanss seisnes selles, et intervjueerida Juri Jampolit soovitas ei keegi muu kui väetiseministri asetäitja A.Koževnikov. Ta ütles, et J. Jampol tunneb Eestimaa fosforiidiprobleeme nende ametkonnas kõige

paremini. Kuna J. Jampol esines telekaamera ees ministri asetäitja korraldusel, siis ei ole usutav peaministri väide, et J. Jampol ütles välja vaid oma isikliku arvamuse, millel pole midagi ühist ministeeriumi tegelike plaanidega. Kõik oli täpselt paika pandud, Kabala kaevanduse projekteerimine käis täie hooga ja pole võimalik, et B. Saul, akadeemik Veidermaa ning mõnedki teised sellest midagi ei teadnud. Teadsid, kuid ei rääkinud. Miks? Aastakümneid olid kõrged ametiisikud rahvale puru silma ajanud, plaane koostanud ametkondade, mitte aga rahva huve silmas pidades. Viimasel ajal on mõned kõiketeadjad selgitanud, et B. Saul täitis EKP Keskkomitee I sekretäri Karl Vaino korraldusi ja need korraldused olid suunatud Virumaa fosforiitide võimalikult kiirele kasutuselevõtmisele. Mina neid jutte eriti ei usu. B.Sauli näol on meil tegemist mehega, kes kujunes tippjuhiks käsumajanduse õitsenguperioodil ja oli pigem üleliiduliste ametkondade energiline esindaja Eestis, mitte aga meie vabariigi huvide kaitsja Moskvas. Üleliiduliste ametkondade võim Eestimaal suurenes B. Sauli valitsemisperioodil märgatavalt. Täiesti uus etapp oleks saabunud ülivõimsa fosforiiditööstuse väljaehitamisega Virumaal. Suund sellele oli võetud. Aimates aga rahva tõenäolist reaktsiooni, otsustati väetiseministeeriumi plaanid Eestimaa elanikkonna eest varjul hoida.

Miks ma just nõnda arvan? Püüan oma seisukohta selgitada konkreetse näite varal. 31. märtsi pressikonverents anti eetrisse sama päeva õhtul, kuid missugusel kujul? Pool räägitust oli välja lõigatud, eeskätt just küsimuste-vastuste osa. Ekraanile ei jõudnud sekunditki ka minu selgitavatest sõnavõttudest. Miks? Ilmselt seetõttu, et B.Sauli korraldusel tuli ka teleekraanil saavutada põhieesmärk - rünnata ajakirjandust, kleepida minu poolt edastatud infole külge tendentslikkuse silt ja kuulutada olematuks need väetiseministeeriumi plaanid, millest andis ülevaate oma intervjuus Juri Jampol. Paraku saavutati pressikonverentsi kärpimisega sootuks vastupidine tulemus - usalduskriis vabariigi valitsuse ja elanikkonna vahel süvenes. Kirjad, mis saabusid Eesti Televisiooni pärast 31. märtsi pressikonverentsi, näitavad veenvalt, et peaministri faktid ja argumendid ei leidnud televaatajate seas toetust, Eesti valitsuse juhi autoriteet oli paljude silmis veelgi enam kõikuma löönud.

Fosforiidisõda oli alles alanud. Ees seisid veel pingelised kuud. Tuli võidelda inimestega, kes püüdsid tõestada, et looduskaitsest, eeskätt aga fosforiitidest kirjutavad või kõnelevad ajakirjanikud on tegelikult paadunud natsionalistid. Kui suvekuudel andis pinge veidi järele, siis haripunkti tõusis see jälle septembris - Eesti TV sai korralduse viia läbi parteiline juurdlus, et selgitada, mil viisil sattus minu kätte 25.augustil NSV Liidu Plaanikomitees toimunud koosoleku protokoll. Avalikustasime selle dokumendi "Pandas" ja ühtlasi tõestasime, et

ENSV Ministrite Nõukogu esimehe I asetäitja Pjotr Melnik oli seda protokolli ajakirjanduses tutvustades oluliselt selle sisu moonutanud. Tänaseks on olukord siiski märgatavalt muutunud. Üksnes kabinetivaikuses rahva jaoks eluliselt tähtsaid asju enam otsustada ei saa. Eriti meeldiv on täna tõdeda, et nüüd on meie käsutuses ka ENSV Ülemnõukogu 1988.a detsembri otsus, mis keelab Virumaa fosforiitide kaevandamise kui ökoloogiliselt väga ohtliku tegevuse. Selles otsuse punktis on vaid 6 masinakirjarida. Paraku ei peegeldu rahvasaadikute poolt vastuvõetud dokumendi ranges ja lakoonilises sõnastuses kuigivõrd need keerulised telgitagused, millega on palju aastaid meie huvide eest võideldes pidanud arvestama akadeemik Endel Lippmaa, EKP Rakvere Rajoonikomitee kauaaegne I sekretär Ülo Niisuke ja paljud teised. Rahvas tunneb neid nime- ja nägupidi, neid mehi usaldatakse ja austatakse. Teadlaste ja tippjuhtide ausad nõuanded aitasid õiget kurssi valida ka režissöör Mai Uusil ja minul, kui me saatesarjas "Panda" järjekordseid fosforiidisõja lahinguoperatsioone kavandasime.

SOULIS

Raul Rebane

20liikmeline NSVL liiduvabariikide spordiajakirjanike grupp viibis Soulis XXIV suveolümpiamängudel 20.-28. septembrini. Seega saime mängudele kaasa elada ainult poole programmi ulatuses.

Tegemist oli nn spetsialiseeritud turismiga. Enamikku ajakirjanikke näis see rahuldavat, vastuvõtmatu oli aga neile, kes olid huvitatud oma kuulajate või lugejate operatiivsest informeerimisest.

E-akrediteerimiskaart andis võimaluse minna kõikidesse võistluspaikadesse, pressikeskustesse, hotellidesse. Tele-raadiokabiinidesse minek oli aga osas baasides raskendatud, sest elektroonilise pressi esindajatel oli kaart RT.

Akrediteerimiste tellijatel Moskvas oli midagi sassi läinud või kogemusi vähe, sest kirjutava pressi E-kaardid olid tellitud ka osale fotograafidele, [illegible] Läti filmirežissöörile Ansis Epnersile ja operaator Aleksei Pjatkovile, kellel selliste paberitega midagi teha ei olnud. Igasugune ümberakrediteerimine oli Soulis aga tohutult keeruline. Mõned optimistid võtsid selle siiski ette ja kulutasid meie seitsmest olümpiapäevast ligi poolteist kellegi Moskvas tehtud vea parandamiseks.

Rahvusvaheliste suurvõistluste pressikeskused soosivad viima-

sel ajal ajakirjanikke, kellel on õiged paberid ja kes võimelised mitmesuguste teenuste eest maksma. Näiteks on pressikeskuses sadu telefone, kuid nende numbreid ei avalikustata, mistõttu kõnede eest tuleb maksta sularahas. Toomas Uba andmeil oli sama lugu ka Calgarys.

Suuremad firmad, ka TASS, tellisid endale orgkomiteelt kontori, kuid kokkuhoiu mõttes oli neil vaid üks telefon, mida ka pidevalt kasutati. Seetõttu aitavad Nõukogude turisti-ajakirjanikku ainult head sõbrad, väledad jalad ja kogemused, sest raha tal ju ei ole.

Hindamatu oli Soulis KTV kolleegide abi ja heatahtlik suhtumine, eriti kergejõustikustaadionil, kust meil oli suhteliselt hea side Moskvas töötava raadiobrigaadiga. Loomulikult tuli aga leida aeg, mil Üleliiduline Raadio ei tööta, operaatorid Soulis ja Moskvas on oma töökohtadel ja sa oma võõrkeelse jutuga kedagi ei häiri. Kuna mul õnnestus Soulis nii mõneski küsimuses KTV kolleege aidata, töötasime põhimõttel käsi peseb kätt ja jäime lõppkokkuvõttes teineteisega rahule. Ainus konflikt tekkis pärast vasaraheite lõppu, kui mul õnnestus paarkümmend minutit pärast ala lõppu saada medalivõitjatelt, ka Jüri Tammelt intervjuu, aga ÜRi Souli-keskus "marineeris" seda materjali üle 4 tunni, mistõttu operatiivsuse võlu kadus.

Teine Tallinnaga side pidamise viis oli telefoniühendus õhtuti hotelli.

Kuna tulemused, reportaažid ja operatiivne info tuli Eesti kuulajani-vaatajani tänu Moskva ja Tallinna brigaadi pingutustele hästi kätte, oli minu ülesanne eelkõige võistluste tausta, muljete, emotsioonide edastamine. Mõneti on seda tunduvalt keerulisem teha kui võistlusülevaadet. Iga võistlus, pressikonverents, võistluspaik, kohtumine, vestlus oli loo aine. Alates teisest Soulis viibimise päevast andsin ma Moskvasse või Tallinna 8-12 lugu päevas, eelkõige aga teavet eestlastest olümpial.

Mõningaid järeldusi tööst Soulis:

1. Meie ajakirjanikud on vähe ette valmistatud tööks nüüdisaegsete tehniliste vahenditega (raalid, teleksid, paljundustehnika). Nende oskuslik kasutamine võimaldab suurvõistluste ajal kokku hoida eriti defitsiitset aega.

2. Valdaval enamikul NSVL spordiajakirjanikel on halb keeleoskus, ja jääb kasutamata oluline osa lisainfot.

3. Järjest ahenevad turistidest ajakirjanike töövõimalused. Tõenäoliselt see protsess jätkub. Eriti oluliste ürituste puhul tuleks leida võimalusi ka liiduvabariikide ajakirjanikele elementaarsete töötingimuste loomiseks.

4. Meie ajakirjanikel on väga vähe võimalusi rahvusvahelistel võistlustel käimiseks ja ilmneb kogemuste puudus. Iga varemkogetud

detail hõlbustab sisulist tööd järgmistel võistlustel.

5. Jätkata ja süvendada tuleb koostööd KTV sporditoimetusega. Vähemalt siiani on toimetuse töötajate ja juhtkonna suhtumine Eesti spordiajakirjanikesse olnud soosiv.

6. Olümpialiikumise ja olümpiamängude tähtsus maailma kultuurielus tõuseb, nende protsesside valgustamine nõuab enam publitsistlikku läbitöötamist.

HULLUMEELSED EESTLASED

Lembitu Kuuse

... on jälle kohal, öeldi meie kohta olümpia ajal Moskvas, kui kogu raadiobrigaad Ostankino Tele-Raadiokeskusesse jõudis. Kolleegid Üleliidulisest Raadiost ja Kesktelevisioonist arvavad tõesti nii, sest teeme monitoripildi pealt otseülekandeid...

Eesti spordisõbrad peavad aga enesestmõistetavaks, et suured spordisündmused tele-raadiomeeste hääle ja pildiga koju tuuakse. Meie spordisõber on asjatundlikuks ja nõudlikuks kasvanud. See muidugi ei lase reporterilgi latti alla lasta. Teisalt aga usun, et oleme kogu Nõukogude Liidus kõige paremas olukorras, sest meie teame, k u i - d a s meid kuulatakse ja vaadatakse. Teame missuguse kirega elatakse võistlustele kaasa. Seetõttu tahaksingi kohe alguses teha kõigi ametivendade nimel kummarduse meie spordisõpradele, tänu teile on meil nii nõudlik ja tänulik auditoorium.

Souli olümpiamängudest on juba nii palju aega möödunud küll, et mõndagi võiks olla ununenud. Kuid ei. Ma ei mõtle mitte ainult emotsioone. Loomulikult ei saa unustada Erika Salumäe võitu või Ben Johnsoni dopinguskandaali. Tuleb hoopis välja, et meie päevarežiim on poolteist kuud pärast olümpiatule kustumist Soulis veidi teisem kui enne mänge. Moskva-aegsel paarimehel Tiit Räägul sama lugu: uneaeg on lühenenud kuuele tunnile. Mis seal imestada. Ostankino Tele-Raadiokeskuses sündmusi vahendanud brigaadiga pidime ju Moskva ajavööndis elades töötama Souli aja järgi. Äratus oli meil tavaliselt kell 1.2o - loomulikult Moskva aja järgi. Enamik meist eelistab nö tsiviilelus sel ajal alles magama heita. Need mõned päevad, mil veidi kauem magada võis, olid lausa kingitus. Aga inimene harjub kõigega. Selline režiim sai omaseks, nii et esimestel nädalatel kodus ei õnnestunud ka suurt

üle nelja tunni magada.

MOSKVA BRIGAADI TÖÖPÄEV

Niisiis äratus kell 1.2o. Anneli Berends ja Sirje Poolgas olid juba paarkümmend minutit varem tõusnud ja end kauniks jõudnud teha. Siis võisid nad meile tuppa helistada ja kümne minuti pärast olid mehedki stardivalmis. Hotelli šveitseril kippus esimestel päevadel küll asjast arusaamisega tegu olema, mis põrgu pärast te vastu ööd õue lähete.

"Zvjozdnaja" hotellist 15 - 2o minutit öist jalutuskäiku läbi Moskva ja siis unisest ja natuke hämmeldunud miilitsavalvest mööda (miks te öösel nii suure seltskonnaga tööle tulete?) Ostankino telekeskusesse. Kerge hommikueine, baarid-sööklad töötavad ööpäev läbi, ja kohe meile eraldatud stuudiosse. Muide söökla kassapidaja, hallipäine aastates daam seadis meid oma professionaalse pilguga kohe paika. Paar korda olime kõik kuuekesi tema sööklas käinud, kui ta juba jutuotsa üles võttis. Umbes nii, saan aru, et olete siia tööle tulnud. Meie vastu, et loomulikult, mida siin muud teha. Tema siis seletas, et tal kogu majarahvast selge pilt. Meid näeb ta sööklas kord või paar päevas, suurt hulka rahvast aga vaata et korda kümme. Ja vana daam lõpetas: "Mina tean siin majas kõige paremini, kes kui palju töötab." Igatahes nagu Švejk juba ammu selgeks sai - köögis on kasulik olla heas kirjas.

Pärast hommikusööki kohe kõrvaklapid pähe ja monitori ette. Kell kolm algasid juba ülekanded ja enne kella 5.40 toimunud meid huvitavad sündmused tuli niiviisi linti rääkida. Ühes kõrvas pildi originaaltaust, teises meie oma jutt, lisaks veel meie oma raadio. Nii et kui pärast 9 tundi, vahel ka hulga pikemat tööd klapid peast võtsid, oli täiesti arusaamatult vaikne. Nagu sügaval metsas. Ja eks silmad said ka omajagu vatti. Monitorid olid liialt lähedal, umbes ühe meetri pealt pidime pilti jälgima. Pärast lõunat, kui võistlused läbi, taas hotelli järgmist päeva ette valmistama. Koos "Vremja" algusega tuli magama minna, muidu ei võtnud ka neid nelja unetundi kuskilt välja. Kell 1.2o algas kõik otsast peale.

Kindlasti tekib küsimus, mis meilgi päevakorras oli. Kas poleks kõike seda tööd teha saanud Tallinnas? Mingil moel kindlasti oleks. Kuid algul ei olnud teada, kui palju Tallinn otsekanalilt pilti saab. Et aga Moskvasse kolm rahvusvahelist otsekanalit sisse tuleb, oli raudselt teada. Nende järgi me siis töötasime. Tegelikult oli Moskvas töötamise tohutu pluss rahvusvaheliste teabeagentuuride kasutamise võimalus. Nende teleksid jooksid ju Ostankinosse kõik kokku. Meil oma teletaipi polnud, kuid Rene Rinaldo sai "teletaipnajas" kiiresti oma inimeseks. Eks said sealsedki daamid aru, kellel neid inglise-, prantsuse- ja saksakeelseid pabereid tegelikus töös vaja läheb. Muud toimetused kasuta-

sid seda operatiivset infot äärmiselt vähe.

MOSKVA MEESKONNAST

Meid oli kuus. Renest juba tegin juttu. Tema peal olid teletaibid ja ka suure osa kokkuvõtvate saadete toimetamine. Harri Matskin sporditoimetusest oli "pääselostaja", kogu grupi juht. Tema hooleks jäi ka sidepidamine Tallinnaga, kus päevatoimetajatena vaheldumisi Vello Lään ja Rein Küttim. Harrile jäi veel osa pallimängude, tõstmise ning maadluse reportaaže.

Mitte midagi räägitust poleks aga kuulajani jõudnud, kui meie vahvad tehnikadaamid Anneli Berends ja Sirje Poolgas poleks sellele valule vastu pidanud. Nemad avasid stuudioukse ja panid ka õhtul kinni. Muretsesid ja ajasid välja kõik kanalid, kogu tehnilise külje. Pidid olema kogu aeg kõrgvormis, reageerima välkkiirelt, kui Tiit Rääguga näiteks vaheldumisi ujulast ja velotrekilt reportaaže tegime. Sekundipealt, nii kui meie teineteist sisse juhatasime, olid neilgi taustad ära vahetatud.

Reportaažide koormus oli Tiit Räägul ja minul vast kõige suurem. Tiidu alad olid ujumine, poks, jalgpall, minul jalgratas, sõudmine, veidi ka maadlust. Kahekesi koos tegime kergejõustikku, avamist ja lõpetamist.

Meilt on palju küsitud, mida kõige raskemaks pidasime. Kas seda pidevat magamatust, monitoriga tõtt vaatamist või kümnete tundide kaupa rääkimist? Usun, et need polnud kõige tõsisemad mured. Hääl oleks meil ilmselt veel vastu pidanud. Kõige hullem oli tegelikult see, et pidime esmakorselt meie monitorreportaažide ajaloos töötama stardiprotokollideta. See tähendab, et nii palju kui võistluspaiga diktor võistlejaid ja võistluse käiku tutvustas, monitori napp tekst näitas või ise inimesi tundsime, nii palju me ka teadsime. Kõik muu tuli töö käigus.

Näiteks jalgrattameeste grupisõitu sain stardist peale alates kella kahest jälgida. Kui kell 5.40 otse eetrisse tulin, oii mingi pilt meestest juba olemas, tänu kogu meeskonnale, kellega koos pingsalt sõitu uurisime. Arvan, et nii Tiidule kui mulle jäävad eluks ajaks meelde need napid paar minutit, kui otse eetris olime ja 20 km käijad staadionile tulid. Kogu senisest võistlusest polnud meil aga absoluutselt mingit ülevaadet. Ei ainsatki sekundit pilti ega ainsatki sõna polnud käijate kohta olnud... "Ja nüüd tulevad esimesed mehed staadionitunnelist...", nii pidi alustama. Neid nägusid, millega me Tiiduga teineteisele otsa vaatasime, oleks küll pidanud filmile jäädvustama. Nojah, aga raadios kaua vait ei ole. Õnneks oli esimene mees Tšehhoslovakkia hästi äratuntavas vormis ja meile tundus, et ka kangesti mulluse MM hõbeda Jozef Priblineci moodi. Mis seal enam! Niimoodi kindlalt jätkasingi. Ja

siis jätkas Tiit lõpmata enesekindlalt teisest mehest, kes paarkümmend meetrit taga: "... see on ju Weigel Saksa DVst!" Ja pöördub minu poole\ "On ju!?" "No loomulikult," olin sunnitud vastama, kuigi ise uurisin juba, kes on kolmas mees. Kui sellest rabinast hetkeks muusikajärje Tallinnale olime andnud, jäime küll üsna sabinas ja väikese hingevärinaga ametlikke teateid ootama. Aga õnneks oli kõik õigesti läinud.

SUURIM ELAMUS oli loomulikult Erika Salumäe finaalsõidud. Siiani polnud ju mingit kogemust, mis tunne on kaasmaalastele eestlase olümpiavõidust rääkida.

Järgmised tugevad üleelamised, mis siiani silme ees, on mängude traagiliselt poolelt. 10000 m jooksu suurfavoriidi Ingrid Kristianseni jalavigastus ja katkestamine. Mida kõike võis välja lugeda 32aastase norralanna olemusest, kui ta rajalt kõrvale liipas. Kas tal on veel olümpiavõimalust?

Elamuseks oli Ben Johnsoni lennuväljale toomine, nähtud uudisteprogrammist CNN (meil oli võimalus valida 33 kanali vahel, kui muidugi oma pildist vabaks saime). Tohutu pundar julgeolekumehi ja ajakirjanikke eilse olümpiakangelase ning tema õe ümber. "Big Beni" silmad ei lähe mul iial meelest. Seal oli häbi, arusaamatust, ahastust, vist ka allaandmist elu keerdkäikudele. Nagu öeldud, "from hero to zero with 9,79 seconds". Aga mõni päev hiljem väljus ta oma Toronto majast, pühkis "Porschelt" tolmu ja ütles, et kõik on korras ning vajutas gaasi põhja.

Hea meel oli, kui komitee uus esimees Jüri Paalma tuli Ostankinosse vaatama, kuidas meil läheb. Vanemad kolleegid võisid kätt südamele pannes öelda, et varem pole sellist tähelepanu ette tulnud.

Või see, et Soulist naasnud Urmas Saaliste Moskva stuudio telefoni välja uuris ja helistas: "Kuidas, mehed, teil seal läheb?" Niisugustel puhkudel löövad väsinud meestel silmad särama. Ja tunned, et sinu töö on kellelegi vajalik!

Hullumeelsed eestlased...

OLÜMPIA-AASTA JA SPORDITOIMETUS

Toomas Uba

Iga ajakirjanik, tele- ja raadioreporter saab oma tööst rahulduse siis, kui ta tunneb, et tema töö resultaat on oodatud. Olümpiamängude ajast, mil huvi meie saadete vastu üha kasvas, on meelde jäänud Raul Rebase mõte: "Poisid, võib-olla meie oma elus ei jõua tööga kunagi sellisesse seisu nagu praegu, kus kolm väga tähtsat momenti on kokku langenud: esiteks meie olümpialaste väga hea esinemine (mistõttu neid ka kogu olümpia ajal ekraanil näha võis), teiseks rahvustunde tõusumoment ja kolmandaks see, et meil õnnestus kogu kavandatud olümpiaülekannete plaan täielikult realiseerida".

Ise sain olümpiat tunda kahe kandi pealt: Calgaryst olümpiasündmuste keskelt reportaaže ja arvamusi kodu poole läkitades ja Souli-päevil kodus teleekraanilt sealseid sündmusi vahendades.

Rahvas võttis meie töö hästi vastu. Siinkohal tahaks tänada kõiki heade sõnade, moraalse ja materiaalse ergutuse eest. Aitäh! Kindlasti oli meie toimetuse ajaloos ainulaadne 12. oktoobril vastuvõtt ENSV Ülemnõukogu Presiidiumis, kus Arnold Rüütel andis toimetusele üle auaadressi olümpiasaadete eest.

Loomulikult on meil probleeme. Kogu meie töö alus on pildikanali ja raadioreportaažide saamise võimalus NSVL Tele-Raadiokomitee spordisaadete peatoimetuselt. Et sealne peatoimetaja, maadluse olümpiavõitja Aleksandr Ivanitski on igati soosivalt suhtunud meie ettevõtmistesse, oleme saanud sisuliselt ilma suurte rahade ja rahvusvaheliste ülekannete õiguslõivu maksmata endale võimaluse kõike näidata. See on igati seaduslik, sest kui ühe riigi teleorganisatsioon - antud juhul NSVL Tele-Raadiokomitee - ostab ära mingi spordivõistluse ülekandmise õigused, on tema sisemine asi, mis kanalil ja mismoodi ta selle võistluse eetrisse annab. Meie ajakirjanduses ilmunud väited, et ülekannete ostmiseks kulutatud raha suurus sõltub sellest, kas võistlust näidatakse otse või läbi videosalvestuse, ei pea paika. Suurte võistluste ülekannete õiguse ostab NSVL Tele-Raadiokomitee harilikult täies mahus ja nüüd sõltub juba programmi planeerijate ja sporditoimetuse koostööst, kuidas kõik televaatajani jõuab. Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio programmi direktsioonid on olnud sporditoimetusega ühte meelt ja püüdnud kõiki võistlusi vahendada otse. See on meie mure ja vaev, et oleme suures osas sunnitud kommenteerima seda Tallinna või Moskva stuudiotest. Iseasi, et ka rahvusvaheline tele- ja raadioreporte-

rite seltskond orienteerub kohapealt antavates reportaažides reporterikabiinis olevatele monitoridele, tänu millele saab ikkagi kõige parema ülevaate. Kuid kohapealt antavates reportaažides kaasneb muidugi vahetu miljöö, hoopis teine tasand info hankimisel ning ajakirjanike ja treenerite-sportlaste omavahelised kontaktid, mis tele- ja raadiokommentaatoritele on ammendamatu infoallikas.

Perspektiivis tahaks väga loota, et taaselustatud Eesti Rahvuslik Olümpiakomitee aitab ka tele- ja raadioreportereid ning meie ajakirjandust tervikuna spordile lähemale astuda.

"PRIX MUSICAL DE RADIO BRNO 1988" GRAND PRIX EESTI RAADIO SAATELE "ARBOS"

Ene Pilliroog

"Arbose" töögrupp:
Ene Pilliroog (autor ja toimetaja),
Härmo Saarm (lavastaja),
Külliki Valdma (helirežissöör),
Maido Maadik (helirežissöör),
Sirje Poolgas (helioperaator),
Ülo Klimbek (heliinsener),
Tiit Aasmäe (heliinsener).
Saate teksti loevad:
Aarne Ükskülа (Poeg),
Velda Otsus (Ema),
Kadi-Signe Selde (Ema laul),
Meeli Sööt (Poetess),
Paul-Eerik Rummo (Poeet),
Margus Hunt (Diktor);
saate tõlkisid:
Küllike Tohver (tšehhi keel),
Natalja Kalaus (vene keel),
Reinhard-Felix Teeäär (saksa keel),
Mart Aru (inglise keel).

Et nii suure võiduga pole Brnost varem koju tuldud, siis meenutame selle saamise lugu.

Ene Pilliroog, kas alustame kohe sõidust või saate valmimisest?

Raske on üheselt otsustada. Et "Prix Brno" põhikategooria (A-kategooria) saate esindaja võib osa võtta žürii tööst, siis tuli oktoobri alguses kohver valmis seada. Sõidule eelnes pikk ooteaeg Moskvas, sest 7.oktoober oli ju kalendripunane päev ja kogu tööelu seisis. Üldiselt oli Moskvas omajagu närviline õhkkond: Moskva saade oli konkursist maha võetud kui statuudile mittevastav. Väga ebamäärane põhjendus. Nii käib see mahavõtmine üldiselt alati, ainult et raadiojaamad on eri-

nevad, kellel see üle elada tuleb. Žürii neid saateid ei kuula ja nii ei oskagi öelda, mis siis ikkagi viga oli. Tegijatele on see aga ometi väga tähtis. Pühapäevahommikuse "Aerofloti" lennuki peale läksime seega kuue asemel viiekesi: peale minu Galina Rozniuk Kiievist, Egle Balčiunene Vilniusest, Tatjana Pesnjakevitš Minskist ja grupi ainuke meesching Gunars Jakobsons Riiast. Ega me tõtt öelda südamest kahetsenudki, et Nelli Alekperova Üleliidulisest Raadiost seekord tulemata jäi. Kes teda varasematest aastatest teadis, aimas ette, et nüüd saab žürii ehk rahumeelsemas ja asjalikumas tööõhkkonnas tegutseda. Nellil on suurepärane võime inimesi omavahel tülli ajada, mingist pisiasjast enneolematu tähtis probleem tõstatada ja uudishimulikult uurida: "Millest sa tolle kolleegiga nii pikalt rääkisid?" Aimus osutus tõeks. Tänavune töögrupp oli sõbralikum, ja mis peamine - meid justkui ei jälgitud pidevalt!

Moskva-Praha lennuk väljus 11.40. Esialgu üsna tavaline lennusõit muutus varsti abituks võitluseks loodusjõududega - külmade ja kuumade õhumasside tugevatesse keeristesse sattununa kaotas lennuk ilmselgelt juhitavuse. Kõikusime õhuhädalistena 9 kilomeetri kõrgusel, sest Suur Loodus raputas meid kui tillukesi mängukanne oma kätes. Kõik see kestis umbes pool tundi. Lennuk hilines. Oma mõtetes olime kes kus... Reisijatega hüvasti jättes ütles pardameeskond: "Loodame, et reis teile meeldis!" Praha lennuväljal suundus pilk kõigepealt baarileti ja kohvitassi poole. Käed olid rasked, samm ei kuulanud sõna. Järgnev kahe ja poole tunnine (tavaliselt imekaunis!) bussisõit Prahast Brnosse tundus olevat lõputu. Bussijaamas märkas meid juba aknast vana tuttav Inna Pavlouškova - tänu temale saime seegi kord aru tšehhikeelsest žüriitööst. Vana tuttav oli ka hotell "Continental". "Dukla" stereostuudio, kus kuulamine aset leidis, jäi sellest kuue minuti kaugusele. Esimene asi, mida olen alati teinud konkursile saabudes: löön lahti võistluskava ja otsin Eesti Raadiot. Nii - teist aastat järjest kolmeteistkümnendad kolmapäeva õhtupooliku!, viimased sel päeval. Mapid kaenlas, hakkasime tubadesse lahknema. Ühtäkki kuulen sulaselges eesti keeles: "Kõnnivad siin veel õhtul hilja igasugused asjamehed mappidega." Loomulikult vastasin. Oli tore kohtumine kultuurigrupiga Eestist. Nende üks esimesi küsimusi oli: "Mis vahepeal juhtunud on?" Rahvarinde kongressist oli möödunud nädal. Kahju, et nad pidid lahkuma juba järgmisel päeval ja meie saadet ei saanud kuulama tulla. Väike sinimustvalge lipuke nende bussi aknal lehvitas aga hommikutervitusegi, kui - jälle mapid kaenlas - läksime esmaspäeval kell 10 avamisele. Nii algaski PRIX MUSICAL DE RADIO BRNO 1988.

Saate "Arbos" saamislugu on pikk ja keeruline, selle kirjeldus võtaks palju ruumi. Kuigi minule on selles kõiges iga detail meelde jää-

nud ja oluline, siis vaevalt on see samavõrd huvitav ka teistele. Tähtis on see, et saade lõpuks ikka valmis sai. Praktiliselt hakkas teema peas keerlema juba siis, kui lõpetati "Prix Brno 1987" ja hõigati välja uue konkursi teema - draakoniaastale sobiv "Naine ja muusika". Teadsin kohe, et saade tuleb eesti emast, kuid samas kartsin ka, kes küll jõuab neid ema-saateid nädal aega kuulata! Olin täiesti kindel, et kui mitte kõik, siis vähemalt paljud autorid just ema-teema enese jaoks leiavad. Ometi juhtus vastupidi. Ja nüüd, tagantjärele - loomulikult õnnelikuna - ei teagi, kuidas olnuks parem, kas kuulda ka teisi ema-käsitlusi või jääda üksindusse? Ka autorit otsisin kaua. Merle Karusooga me seekord ei klappinud, kuigi ta põhimõtteliselt toetas mind. Kirjutasin Ain Kaalepile. Vastuseks oli kiire telefonikõne: pangu ma ise kirja kõik see, mida temalt palusin ja lugegu ma veel juurde Asta Põldmäe novelli "Kuumalaine", jaapani emas on midagi ja kokku võib sellest tulla ka midagi... On inimesi, kes on kõigutamatult kinni oma tekstis, aga Asta Põldmäega leidsime ühise keele. Vastavalt saate suunitlusele lubas ta teisiti öelda, valida vajalikke lõike ja muuta järjekorda. Küllalt kaua olin kinni ka veel Marie Underi "Eluraamatus". Aga lõppude lõpuks tuli valida, kas eesti ema lugu üldiselt või Marie Under. Marie Underi juurde on võimalus veel tagasi pöörduda. Ema tuli raskelt. Ta mõtted said suure kriitika osaliseks. Aga see, mida lõpuks (peale kriitikatki!) jääb ütlema "Arbose" Ema, on aus südame hääl. "Arbos" ei tulnud kohe, esialgu olid "Laul armastusele" ja "Credo". Arvo Pärdi loomingust tahtsin valida veel ka sümfooniate vahel. Tegelikult tuli "Arbos" lausa kaheteistkümnendal tunnil, ja see oli õnnelik kohtumine - esimesel kuulamisel tajusin, et olin saadet kirjutanud just sellele muusikale, et just see ongi see õige, mida olin kogu aeg otsinud - perepuu..., aastatuhandete vanune..., meie oma... Tõnu Kaljuste toodud Arvo Pärdi plaadil kõlav ühtis saate sisulise liiniga nii, et muuta ei tulnud ei ühte ega teist. Raadiolindile võttis selle laserplaadi ümber Tiit Aasmäe. Kogu muusika põhialuseks oli "re". Teadsin nüüd, et ka ema laulud peavad lähtuma re-tonaalsustest. Saate lõpus peavad need ju "segadikuks" kokku klappima!

Ema laulud pidid olema loomulikult need, mida kodudes lauldakse.Jaapani ema puhul sobis väga hästi just Brahmsi "Hällilaul" - õhtusoojust loov mistahes maa kodus. Nüüd jäi leida sobiv hääl. See pidi olema noor ema, kes hellalt oma lapsele laulab. See pidi olema õnnelik ema: me elu ei oleks saanud kesta nii kaua ilma õnneliku emata. Küllaltki kaua ei leidnud ma otsitavat. Ja siis ühel päeval ütles Tiiu Kruus: "Kadi Selde "Kiigelaulukuuikust" on see, mida sa otsid". Oli küll. Helepuhas hääl, milles usku ja lootust ja armastust. Kadile oli re-s püsimine raske, sest Brahmsi näiteks tahtnuks ta küll veidi madalamas helistikus laulda. Iga salmi vahel jõi ta lonksu kohvi ja kui tuli "...hommi-

kul inglitiib..." hoidsime foonikas kõik hinge kinni! Maido Maadik lindistas. Hällilaul hällilauluks, nad võiksid olla ju ka unelaulud kogu rahvale, sest eks me maganud ju küllalt kaua... Maido hakkaski "segadikku" kokku seadma. Kaks päeva tegi seda tööajal, siis helistas õhtul koju ja ütles: "Mitte mingil juhul ära seda kasuta. Tulen homme varem ja proovin veel."

Tulemus ei rahuldanud ikka veel. Saate kokkumängul hakkasime otsast peale. Kõige enam aega kuluski sellele väikesele ema laulude põimingule saate lõpus. Sisuliselt on see üks kulminatsioonidest. Sirje Poolgas oli lihtsalt võrratu värten vähemalt kolme maki vahel korraga. Ülo Klimbekil oli peas mitte ainult saate tekst (need tagasivõtmised) vaid ka laulude sõnad, vajalik tuli ju täpselt õiges kohas "kaja" kordusesse "vajutada". Ikka "magama", "magama", "unele", "unele", "inglitiib"... Ja kui Külliki Valdma juba millegagi rahule jäi,siis võis kindel olla, et asi on seda väärt. Saadet mängisime kokku kaks korda. Teine kord oli 23. märts. Jaan Sarve matusepäev. Alati, kui ümmarguse laua taha kokku istusime, oli Härmo Saarm jälle kadunud...Näitlejad lugesid hästi, Aarne Üksküla nagu ühe hingetõmbega. Kuidas tabas Meeli Sööt Marie Underi rütmi! Vaene Velda Otsus - lõpliku Ema teksti sai ta kätte alles veerand tundi enne lugemist. "Kulla laps, ma võin seda nüüd ka ise täiendada. See aeg on mulle tuttav!" Margus Hundi tekst seevastu kahanes ja kahanes. Ajad olid niisugused. Paul-Eerik Rummo istus kogu aeg vaikselt teisi kuulates, ise jäi ta kõige viimaseks. Ta on ju saates ka viimane. Mulle väga meeldib, kuidas ta just ise kui kroonik, kui kõrvalseisja ja samas kui aegade side, ütleb: "Me oleme kõik üks suur pere..." On haruldane, kui oma luule rütmi saab edasi anda poeet ise

Ühest olulisest faktist on veel kirjutamata. Oleme tänu võlgu ühele õigeaegsele ja otsustavale sõnale, tänu millele saade üldse tegemisele läks. Peale raadio tolleaegse juhtkonna eitavat hinnangut saate esialgsele tekstile söandas Mart Siimann siiski öelda: "Las ta teeb ikka ära Võib-olla ei tulegi hirmus välja!" Selle ütlemisega jai ta tookord üksi nel ja vastu, meie aga hakkasime "ära tegema"...

Kuum suvi oli alles kaugel, ka 13. aprillini jäi veel kuu. "Arbos" läks näitlejatele, algasid kokkumängud ja märtsi lõpuks jõudis saade tõlkijate kätte. "Arbos" hakkas konkursivalmis saama. Kõik, mida me tegime, tegime kodus. Konkursil ei saanud enam mitte midagi juurde lisada, olime võrdsetes võimalustes ülejäänud oma kategooria raadiojaamadega. Ükskõik mis tehnikal keegi töötas. Teist aastat järjest võistles enne meid Saksamaa Liitvabariigi kõrgtehnikal töötav Bratislava Raadio, mitmete eelmiste konkursside esikolmikusse kuulunud töögrupp.

Kui tulin Brno konkursi kauneima kivilillega koju, palus Ülelii-

dulise Raadio välissuhete osakonna sotsmaade osakonna juhataja Elena Iljinskaja mind vastuvõtule. "Õnnitlen! Tunnistan, et sain suvel teie saatest šoki. Aga eesti ajalugu on nüüd selle mõne kuu jooksul meile enam selgeks saanud, kui mitme varasema aasta peale kokku, ja ma pean ütlema, et teil on õigus."

Moskvast lubas "Arbose" konkursile kunstinõukogu.

Räägime konkursist enesest, teistest saadetest, hindamisest.

Kokku võistles 28 saadet. A-kategoorias, kuhu kuulusid kunstilised saated ja mis andis konkursi peapreemia, oli 20 saadet. Ülejäänud arvati B-kategooriasse - publitsistlikud saated, auhinnaks väike preemia (Maly prix). A-kategooria žüriis istus üksteist inimest, kolm doktorit hindasid B-kategooriat. Nii me töötasime. Üheksast kuueni tunniajalise lõunapausiga. Saated kõlasid emakeeles, me valisime endale sobiva tõlke. Iga saate kohta tegin märkmeid, tühjemaks jäid mulle igavana tundunud saated ja ka väga head. Viimaseid tuli ju põnevusega kuulata, kes neid märkusi enam jõudis kirja panna! Olen kogenud seda, et konkursisaated peavadki olema sellised, mis millegi poolest žüriile meelde jäävad - kas siis ajavad vihale või võluvad. Kõige hullemad on keskpärased, neid kuhjub lõpuks nii palju, et hindeid on raske panna. Nii võib väga kergesti mõnele saatele ka liiga teha. Vihastamisega on samuti ohtlikud lood: iial ei või teada, kui palju võib vihastada, kas võetakse konkursist maha kui statuudile mittevastav või antakse vaimustunult mõni kõrge koht.

Meenutan seda konkurssi sellises järjekorras, nagu saated kõlasid. Huvitav, kas oskan nüüd veel mõne "kahvatuma" kohta ka lausekest poetada?

1. Baieri Raadio. "Naistest heliloojate elus". Clara Schumann, Alma Mahler, Pauline Strauss jne. Traditsiooniline muusikaajalooline tekst, kuiv. Tehniliselt kohutavalt hooletu. Fantastiliselt inetud hajutamised, mustust jne. Hiljem selgus, et konkursi madalaim hinne 5,727.

2. Varssavi Raadio. "Siis kui elasid kaunitarid, laulis meile Ronsard". Ronsard'i armastusluule. Kaunis kuuldemäng kõikvõimalike helitaustadega. Millised dialoogid! Ma ei taha alahinnata meie näitlejaid, kuid ei kujuta ette neist mitte ühtegi sellises rollimängus. Mind siiski vihastas see saade kohe - kui palju need poolakad enesele siiski aastast aastasse lubavad! Kui kehtib statuut, siis olgu see kõigi jaoks. Muusika oli selles muusikasaadete konkursi saates igatahes viimasel kohal. Läks enne tervelt viis lehekülge teksti, kui tuli väike palake. Ja nii lõpuni. Otsustasin kohe, et hindan seda saadet nii madalalt kui saan, olgu nad üldse õnnelikud, et ma nulle ei lao ja nii konkursilt mahavõtmist ei taotle! Saatuslik otsus. Ma ju ei teadnud, et lõpuks seisame oma 12,5 lausa ühe pulga peal. Olnuksin ma aga samasuguses vaimustuses kui ena-

mik žürii uustulnukatest, võinuks me konkursivõidust ilmselt vaid unistada. Saade oli tõesti väga hea, aga kordan - mitte sellele konkursile!

3. Läti Raadio "Carmina". Jaseps Vitolsi elulugu seoses tema noore naisega. Tavaline jutustav laad. Lõpuks läheb teema arendus naise juurest siiski mehe eluloo lehekülgedele. Hea, et nad on avanud kodumaalt lahkumise tagamaid, raskusi uue eluga kohanemisel, kodutuse tunnet, mis eriliselt terav on loovisikute puhul. Muusikanäited viletsa kvaliteediga. Lõplik hinne 7,4.

4. Rumeenia. "Ürgnaiselikkus ja muusika". Jälle kuuldemäng isegi maitse piirimail värelevate ülekoormatud helitaustadega. Huvitav leid oli aja samme märkiv kellafoon, teatud tekstide puhul pidev. Efektsed muusikakatkendid (hajutada ju tegelikult üldse ei tohi, katkendite pidevast kasutamisest rääkimata). Idee - naised loovisikute elus (kõige populaarsem teema tollel konkursil). Hinne 8,7.

5. Sofia Raadio. "Naine ja muusika". Julgen öelda, et juba teist aastat nad tegelikult püüavad žüriid petta oma otsesaatemänguga. Kui eelmisel aastal oli see uudne idee, siis tänavu mõjus tüütu kordusena. Täpselt samad võtted: helilooja ja reporter stuudios, arutelu muusika(ajaloo) ümber, helimõistatuste andmine, telefonitsi õiged vastused (koos helistajate täpsete nimede ja aadressidega), lõpuks õigete vastajate (eksinuid ma ei mäleta) soovikontsert. Hinne 10,0.

6. Portugal. "Sümfoonia Hildegardile". Mehelikult filosoofiline mõtisklus Hildegard de Bingenist. Teksti käsitlus reaalsuse ja irreaalsuse piirimail, küllap jäi minulgi palju tabamatuks, sest tekst oli tõesti raske. Teostuselt kuuldemänguline, konkursi kõige elektroonilisema muusikakujundusega. Kui meie oleme oma saadetes sageli merd pakkunud (enam ma seda ei teeks), siis nendel on oluline tuul. Seda ka varasemate saadete põhjal. Hinne 11,72.

7. Brno Raadio. "Martinu ja väike lauluke". Esimene täpselt statuudile vastav saade. Rahvalaulude osast helilooja elus. Esitavad ju neid laule tavaliselt (või sagedamini) naised. Veidi kuivaks jäi siiski, pelgalt muusikateaduslik väljendus ei ole siiski kuulamisel nii köitev kui kirjanduslik sõna. Hinne 9,9.

8. Leedu Raadio. "Sündinud vaikusest". Kuidas see saade nüüd algaski: "Kui ma oskaksin mõista ja tunda loomade elu, saaksin aru ehk ka naisest..." Hea sõnaga saade, aga lihtsalt väljakannatamatult vilets muusika ja salvestus. Hinne 8,6.

9. Poola Raadio (Poznan). "Perpetum mobile koju ja taktikepi taha". Köitev jutustus noorest dirigendist Agnieszka Duczmalist, kelle eriliselt tempokaid Bachi ja Händeli salvestusi meiegi raadios on. Tempo, tempo, tempo. Selle naise elus on tõepoolest kõik ühes suures pide-

vas liikumises: laps, mees, koer, auto, kodu ja kuhugi sinna vahele, ette või taha peab mahtuma ka töö. Ta oli ainuke naisdirigent, keda ühel rahvusvahelisel konkursil žürii lasknud lõpuni võistelda. (Naisdirigente ei sallita!) Hinne 10,9.

10. Praha Raadio. "Naine ja muusika". Muusikalised armastuslaulud (algasid Josef Suki "Armulauluga") läbi aegade, sinna sekka ka hällilaule (!). Kogu selle kauni armastusmuusika juurde kulus nii kohutavalt palju teksti - 20 lehekülge! Hinne 9,4.

11. Baden-Baden. "Muusikatunnid Angelika Bierbaumiga". Seekord usun, et tegu on otsesaatega ja lausa naudin inimeste vaba, mõjukat väljendust. Tutvustatakse Clara Schumanni. Sellised klassikalise muusika saated olevat seal raadios iga nädal hommikuti kaks (!) tundi korraga. Selle konkursi tarbeks olevat see kahetunnine saade lihtsalt poolitatud. Hinne 6,704.

12. Bratislava. "Igavene liikumine". Slovaki keeles olevat kõik kaunist või igavikulist tähistavad sõnad naissoost. Siit lähtuski nende filosoofiline mõtisklus. Hinne 12,4.

13. Eesti Raadio. "Arbos". Kuulamise ja pärastiste hinnangute järgi söandan arvata, et ka "Arbos" leidis mõistmist. Avalikult sain teada ka kaks mittemõistjat - Läti kolleegi arvates teinud ma teemast mööda: naine ja poliitika, mitte naine ja muusika; ning ukrainlanna ei osanud ilmselt seisukohta võtta. Esimene, kes õnnitles, oli Bratislava saate autor. Hinne 12,5.

14. Šveitsi Raadio. "Tool külalisele". Jällegi ümbervõte originaalist - tegu olnud pooleteisetunnise otsesaatega, vahele muusikapalu, telefonivestlused kadestamisväärselt vabad. Külaliseks oli stuudios üks naisinterpreet (vabandan, et ei mäleta nime ja märkmikus ka pole). Hinne 8,9.

15. Minski Raadio. "Viis dialoogi igavikuga". Teemaks jälle armastuslaulud. Eelmise aasta saate peaaegu täpne mõtteline koopia. Hinne 7,9.

16. Košice Raadio. "Palve". Märkmikus on vaid üks sõna - naiivne. Ma ei mäleta sellest saatest midagi. Hinne 8,2.

17. Berliin (SDV). "Muusika meeste seas". Naisinterpreedid orkestris. Üks kõige paremaid saateid, kui näpuga statuudist järge pidada. Ei oska mitte midagi ette heita, meeles on elavad vestlused ja särav, tempokas muusika. Hinne 11,8.

18. Kiievi Raadio. "Naine ja muusika". Rahvalaulud aluseks, jällegi mäng žüriiga, sest tegu pole ju folkloorikonkursiga. Tehniliselt siiski hooletu. Hinne 7,7.

19. Lääne-Saksa Raadio (NSR). "Naine ja muusika". Alapealkirjaks Gretha von Zürizi autobiograafia sooloviiulile. See oli jutustus nai-

sest, kes kahekuulise abielu järel loobus edasisest perekonnaõnnest, et täielikult pühenduda loomingule. Minu meelest oli ta muusika lihtsalt väljakannatamatu ta ise oli aga oma loomingust väga kõrgel arvamisel. Hinne 8,7.

20. Šumeni Raadio. "Ja laulus on armastus..." Laulud naisele ja lapsele. Soe tunne tekkis kuulates Veljo Tormise "Kevadelaulu" ühe Bulgaaria lastekoori esituses eesti keeles. Loomulikult vastasin pärast, et oli täiesti arusaadav diktsioon... Mul oli sellest saatest omamoodi kahju, sest lõpuloona tuli sel taluda palju kõrvalekalduvaid mõtteid: poole tunni pärast pidime ära andma oma hinnetelehed. Nende hinne - 8,3.

See pool tundi, mis nüüd järgnes, oli konkursi kõige suurema elektrisurinaga aeg: teema ülesehituse dramaturgia, üldesteetiline kandvus, raadiopärasus, helitehniline kvaliteet. Oma saadet me hinnata ei tohtinud, seega jäi minu hinnetelehel lahter 13 tühjaks. Kes sai valmis, võis minna kõrvalruumi, kus ootasid võileivad, kohv ja vein. Kõht oli päevatööst küll tühi kõigil, aga millegipärast ei leidunud joojaid-söödjaid. Hinnetekomisjon hakkas tööle. Ärge võtke seda ülbusena, kuid olin rahulik. Vähemasti mulle tundus nii. Päästa ei saanud ju niikuinii enam midagi. Ainult toit ei maitsenud.

Teine väga elektriline moment oli siis, kui hindeid loeti. Te teate neid juba. Vaidlusi polnud, kui mitte arvestada poolatari arvamust: "Eesti on esimene, meil polnud ju muusikat!", ja arupidamist diplomite ümber: kõik toetasid seda, et ka Brno Raadio saaks diplomi. Siis mindi hotelli. Tunni aja pärast algas samas "Dukla" stuudios Brno Raadio rahvamuusikaansambli kontsert, kuhu meid kõiki paluti. Ja jälle vähem kui tunni jooksul jõudis ilmuda "Bulletin", mida lugesime, kes rõõmuga, kes pisaraid neelates. Sellel seisis kirjas järgmine (tõlgin):

A-kategooria 1. Poola Raadio, Varssavi
Eesti Raadio, Tallinn
2. Bratislava Raadio
3 Saksa DV Raadio
Portugali Raadio
Diplomid Poznan, Brno, Sofia
B-kategooria 1. BBC
2. Hispaania
3. Sofia II

Peale kontserti ootas meid keeglisaal, kuhu siiski tulid vaid võitjad. Ja viimane päev. Kogu aeg kiire, kiire. "Dukla" stuudiosse jõudsin vaid mõni minut enne kontserdi algust. Raadiosse läks otseülekanne ja toimetaja Jan Šimicek (muide ka Brno saate autor) oli närvis: "Kus sa oled olnud? Sa pead sõna võtma. Räägid eesti keeles, tee Innale selgeks, millest, ta tõlgib. Räägid pärast Milan Kašparekit." Sellest segasest pöör-

dumisest sain aru, et konkurss pole sugugi läbi, vaid nüüd tuleb vastu pidada veel miski üpris oluline. Teadsin, et aega on palju, sest enne antakse autasud B-kategooriale ja siis diplomitest ülespidi A-kategooriale. Korraga tekkis laval tilluke paus, daam paberitega tuli mikrofoni ette ja ütles (tšehhi keeles muidugi): "Prix musical de radio Brno 1988" 1.cenu Grand Prix Estonskemu rozhlasu, Tallinn. Autorka a redaktorka Ene Pilliroogova, zvukovy režiser Külliki Valdmaova...".

See hetk tuli minu jaoks liiga vara, kuigi olin seda ju tegelikult oodanud! Aga mu silmad ja jalad polnud just nüüd selleks valmis. Oleksid nad öelnud veel kuidagi teisiti, aga et just Eesti Raadio ja Tallinn. Mis aitaks? Kas lavasügavuses olev suur sõõr kirjadega "Prix musical de radio Brno 1988"? Silmad kobasid sealt iga üksikut tähte. Aitas. Edasi oli kõik nagu imelises värvilises unenäos. Sõnavõtt läks korda. Rääkisin ausalt,mis sellest, et saalis polnud ühtegi eesti keele oskajat. Väikene intervjuu traditsiooniliste küsimustega raadiole ja ka televisioonile, siis oli veel keegi ajalehest. Kontsert oli kahe poolega, kuid minu jaoks lühike. Kavas oli Vasil Kazandijevi, Hanuš Domansky, Jiri Temli, Friedrich Goldmanni ja Boriss Tšaikovski muusikat. Kõik sai liiga ruttu otsa. Ja kui siis ükskord kogu sülle pandud auga hotelli maandusin, ei osanud iseendaga midagi peale hakata.

... Jäin meelega "Estonia" vagunisse rahulikult ootama, et küll nad vastu tulevad. Asi muutus kahtlaseks ja ma ronisin välja. Enne vedasin kohvri, siis raske kivilille. Jaama poolt nägin jooksmas kolme meesterahvast, üks oli pikem, kaks jäid veidi alla. Eemalt paistsid juba ka Tiiu ja Jüri Hansen, kiiruga roose paberist välja võttes. 18.oktoober oli väga ilus päev, lillede päev. Suur tänu teile kõigile meie kõigi poolt!

Esimene kaart peale "Arbose" eetrisolekut tuli Velda Otsuselt.

PÜHAPÄEVAL ENNE KELLA KUUT

Aime Napa

On pühapäev ja kell lähenemas kuuele. Kui osutid kella numbrilaual ühe sirge moodustavad, ongi meie kohtumise aeg. Kes sa oled? Kas see sümpaatne poiss Lasnamäe bussist, kes pillikohvriga ansambliproovi ruttab? Säutsuv mürsikuparv üle tee koolist? Loogiline isemõtleja - noorsoopoliitik? Oma väärtust tundev kaunitar ja tema prints, on nendegi null-kaheksas raadio meie lainele keeratud? Oled tubane mõtiskleja? Või too tulevane põllumees Saadjärve mailt ja nende nüüd juba lõpetanud klass? Elult hoope saanud K ja maaslamajale lööke jagav T? Kui kõigi teie puhul võib loota, et olete kuuldel, siis sinust küll mitte, Siberimaa neiu, kes sa oma kauni sünnipaiga valutult meie pealinna vastu vahetasid. Ka enamikust sinu saatusekaaslastest ei tasu seda oodata. Ehkki oleme oma mikrofoniga ka teie juurde tulnud ja teilt vastuseidki saanud: mida seal probleemitseda, on enesestmõistetav, et inimene elukohta vahetab ja paremat otsib. Eestimaa vaevad ja taotlused? Eesti nooruse püüd? Teil on omad mured. Jõuab siis iga paika tundma õppida! Eks pikapeale vaata, meeldib siin või mitte. Aga meie, noortesaadete tegijad, ei kärsi oodata. Kuigi teie ei tunne meie vastu huvi, peame meie oma kuulajaga teada saama, kes te niisugused olete, millest mõtlete, miks olete tulnud Eestisse. Pole enam see aeg, kus kellegi arvamus midagi teadasaamisväärset ei tähendanud. Võib-olla tänavune uskumatu aasta on siiski teissegi külvanud vajaduse võõrast ümbrust lahti mõtestada? Ehk jääb mõni keeleliselt võimekam teist koguni kuulama raadiosaadet, kus eesti noormehed ja neiud näikse õhinal maailma parandavat? Täpsemini, mitte kogu maailma, vaid Eestit, oma põliskodu, mille käekäiku kangekaelsemalt peavad olulisemaks kui ääretu NSVL mis tahes koha oma. Arusaamatu jonn, kui on teada, et Liidus on kodu igal pool. Ja meiegi, raadiotegijad, suudame oma kuulajas näha vaid sellist noort inimest, olgu ta rahvuselt venelane, juut, armeenlane, kes tahes,kes Eestimaata elada ei saa. Kelle olemasolu eelduseks on seotus Eestimaaga. Suured sõnad? "Mitte suuri liigutusi väikeste tunnete ja mitte väikesi liigutusi suurte tunnete puhul," on öelnud Leonardo da Vinci. On aeg, kuhu sobivad suured sõnad, sest aastat 1988 hakkavad tuleviku koolilapsed õppima ilmselt kui märkimisväärset ajalootähist. Kas sa tunned end tänavu isegi ära, eesti noor? Kuhu on kadunud ükskõiksus ühiskonna ideaalide suhtes? Vaoshoitus ja endassesulgumine? Sul on oma järelekaalutud sõna öelda korraga iga ettevõtmise kohta siin

maal. Kuna minevikust midagi ülevõtmisväärset meie päeva tuua pole, tõmbad sa möödanikutaotlustele esimesena otsustavalt kriipsu peale. Ja nagu tuhanded pealetulevad põlvkonnad peale sind, laotad laiali kõigile tutvumiseks oma uue linna generaalplaani. See on kõigiti loogilisem ja parem, sest sa tunned ennast ja arvad tundvat ka teisi. Sul on paljuski õigus. Niisugusel Eestimaal, teise tahte vaikival täitjal, võõrhõimude all ägaval, reostatul ja saastatul, ei ole võimalik enam elada, siia oma lapsi sünnitada, ennast siin põlistada. On mõtet elada vaid inimväärset elu. Ei saa piseneda päkapikuks, olla rumalam ja vajada vähem kui sulle loodusest määratud. Missugune on inimväärne elu? Seegi ei ole kõigi jaoks ühene. Sõltumatute pooldaja jaoks terendub õnn ideaalses iseseisvuses, skaut püüab teiste muutmise asemel muuta täiuslikumaks ennast, noor kristlane üritab maailma soojendada ligimesearmastusega. Kuidas küll võis veel eile loota, et komsomoliideaalid haaravad ja rahuldavad kõiki! Et elu mitmekesisus on vaid mõne mitšurinlase mängumaa!

Kui mõtlen neid mõtteid, on taevaalune novembrikõledusest hoolimata täis pingeid kui suveäikese eel. Ühte hoides ja ajusid usaldades oleme mõndagi saavutanud, mõnd halba vältinud. Ei ole aga veel kõike saavutanud, suveräänne Eesti eksisteerib alles meie unistustes. Me usume oma õnnetähte! Sellepärast küsingi: aga edasi, kuidas hakkad sina, Eestimaa neiu ja noormees, kasutama seda iseseisvust? Milleks sa seda kasutad? Liikumiseks, maailmakogemusest õppimiseks, isamaa teenimiseks, õdede-vendade järje parandamiseks? Äkki mogrimärdilikuks enesenäitamiseks, teiste pealt kasu lõikamiseks? Kas sa oskad ja tahad näha inimesi enda kõrval? Teades, et kõik inimesed ei ole võrdsed? Ulatad sa abivajajale käe, annad sa endale aru, et senise ühiskonna kõlvatut kaksikmoraali ei tohi isegi mõttes puhtamasse ühiskonda kaasa võtta? Kõlblust, headust ja halastust eriti kogemata, tunned sa neist puudust? Oled sa tajunud, et kaasinimesed ei eksisteeri vaid sinu imetlemiseks, vaid on omaette maailm? Praegu on aeg niisuguste küsimuste üle mõelda, sest kui hästi läheb, tuleb vastuste järgi homme elada.

November 1988

VIISTEIST AASTAT SEADUSE JA SEADUSETUSEGA SILMITSI

Kalle Mihkels

Ligi 15 aastat on möödas päevast, kui selleaegse ETV propagandasaadete peatoimetaja Matti Korbi kabinetis kohtusid komitee esimehe abi juuratudeng Kalle Mihkels, toimetaja ja jurist Eenok Kornel ja režissöör Mai Uus.

Televisiooni oli tulnud ENSV Justiitsministeeriumi ultimatiivne nõudmine - kutsuda ellu senise ainult miilitsameeste huve arvestava "Kriminaalreportaaži" asemel uus, kõikide õigusametkondade huve väljendav õigussaade. Eelpoolnimetatud kolmikule anti ülesanne ultimaatum ellu ja eetrisse viia.

Ettevalmistusaega oli kolm kuud ja 1974. aasta oktoobris pidi esimene saade ilmavalgust nägema. Algasid palavad päevad. Lühikese ajaga tuli paika panna kõik - alates saatesarja pealkirjast ja sisust ning lõpetades kujunduse ja tegijatega. Arvestada tuli õigusametkonna soove ja omavahelisi suhteid: et Prokuratuur ei saaks rohkem eetriaega kui Siseministeerium või Ülemkohus, et probleemideringist ei jääks välja Arbitraaži puudutavad küsimused, et väärikalt oleks esindatud Justiitsministeerium. Juba pealkirjaga oli tükk tegemist, kogunes üle saja pealkirjavariandi. Kui "Juristi pilguga", "Õigussaade" jpt olid üsna tavalised, siis "Themise kaalud" või "Must-valge programm" olid aega ja asjaolusid arvestades liiga pretensioonikad. Lõpuks jäi peale Mai Uusi režissööriautoriteet ja naiselik vaist ning tema väljapakutud "Poolt ja vastu" poolt olid nii ülemused kui saatetegijad.

Ja oktoobris 1974 alustati. Esimesed paar aastat oli eneseleidmise aeg. "Poolt ja vastu" saatest käisid läbi sajad erinevad teemad: räägiti kriminaalkuritegudest ja tsiviilasjadest, kohtukorraldusest sügaval keskajal ja tuleviku õigusriigist, anti nõu ja mõisteti hukka. Tasapisi hakkas välja kujunema oma teemade- ja autoritering. Ka vaataja võttis uue saatesarja omaks. Oli see ju sel ajal üks väheseid saateid, kus räägiti avalikult elu pahupoolest, sellest, mis ei läinud kokku kõlavate kõnede ja sütitavate loosungitega. Saate autorite maksimaalne ausus oli see, mis tõi vaatajad teleri ette ja tegijatele sageli paksu pahandust. Ärajäänud (loe - jäetud) saated võiks küll üles lugeda, ümbermonteeritud ja "parandatud" saatelõike pole keegi tegijatest meelde jõudnud jätta. Vähem kui kümme aastat tagasi tuli saade ümber teha ainuüksi seepä-

rast, et mainiti korruptsiooni meie vabariigis. Selleaegse peatoimetaja arvates oli tegemist ainult kapitalismi tingimustes esineva jõleda nähtusega ning selle mainimine ühenduses meie riigiga pani kahtluse alla saatejuhi kompetentsuse ja edasitöötamise võimaluse. Nüüd, kui korruptsioonist kõige kõrgemal tasemel räägitakse avalikult, tundub tookordne lihtsalt naeruväärsena. Sarja saatus on olnud ohus veel mitmel puhul, aga kuidagi on ikka pääsetud. Igal juhul on "Poolt ja vastu" üle elanud kuus peatoimetajat ning Feliks Undusk on seitsmes mees, kelle viisaga saatesari eetrisse pääseb.

Juba väljakujunenud sarja juures võib eristada kaht perioodi: 1976-1982 ja 1984-tänaseni. Esimesel juhul oli tegemist rõhutatult teleajakirja-tüüpi saatega. 3-4 erinevat saatelõiku ei olnud omavahel sisuliselt seotud, esinejad olid erinevatest õigusametkondadest, palju oli materjali konkreetsetest kriminaalasjadest, filmisüžeed olid sündmuskohalt, kohtusaalist jne. Näidati mingile kuriteole tüüpilisi või kõmutekitanud kriminaalasju. Rõhuasetus oli karistuse vääramatusel. Sellele lisaks analüüsiti kuriteo põhjuseid, soodusasjaolusid jne. Sellesse perioodi langevad korduvad esikohad ENSV Ajakirjanike Liidu ja ENSV Siseministeeriumi miilitsateemalistelt ühiskonkurssidelt. Teisel perioodil hakkas prevaleerima kogu saadet läbiva ühe teema eelistamine. Põhiliseks sai kuritegude ja õigusrikkumiste põhjuste ja motiivide süvaanalüüs. Lisandusid moraaliprobleeme ja sotsiaalseid protsesse käsitlevad saated. Nii näiteks kujunes "Poolt ja vastu" 1987/88 hooaja üheks löövamaks teemaks võitlus prostitutsiooniga. Selle, siiani käsitlemata ja mahavaikitud teema juurde tõi saatetegijaid juhus. Tallinna linna tervishoiuosakond on aastaid võidelnud prostituutide kui suguhaiguste levitajatega. Seoses AIDSi ohuga pöördusid meedikud ajakirjanike poole palvega teadvustada inimestele, et prostituudid moodustavad AIDSi võimalike levitajatena suure riskirühma. Ainsana võttis teema üles "Poolt ja vastu" ning juba esimene saade näitas tohutut vaatajahuvi. Saade tõi rekordarvu kirju. Kirjutasid mehed ja naised, noored ja vanad. Noorim, kes avaldas oma mõtteid prostitutsiooni kohta, oli 14aastane koolipoiss, vanim 86aastane pensionär. Kirjade põhjal sündis veel kolm saadet, kaasa lõid kolleegid Eesti Raadiost ja "Rahva Häälest". Ja kuigi probleemi lahendamiseni on veel väga pikk tee käia, on esimene samm astutud.

Viimase kümne aasta jooksul on välja kujunenud "Poolt ja vastu" meeskond. Režissöör Olev Jaksi, assistent Anne Sverdlik, filmioperaator Kaljo Jõekalda, helioperaator Henn Liiva ja toimetaja-saatejuht Kalle Mihkels mõtlevad ja püüavad ühes suunas, nende mõtte ja teo läbi jõuab saade ekraanile. Aastatega on nähtud palju kurjust ja koledust, paadunud kurjategijaid ja nende õnnetuid ohvreid, nälginud lap-

si ja põhjajoonud emasid. Filmilindile on talletatud vestlusi kindralite ja pättidega, prokuröride ja mõrtsukatega. Ühe kaadri otsinguil on pikki öid patrullitud tänavatel või sõidetud maha sadu kilomeetreid. Tavaline telemehe elu. Tavaline, aga ka erinev. Enamikku esinejatest ei saa enam kaamera ette öeldut kordama kutsuda, ühtki võtet uuesti teha. Kõike peab tegema kindla peale. Ja seda sageli ekstreemsetes olukordades: kihutavas autos, pimedas trepikojas või kaklusemöllus. Ega alati jõuagi ekraanile kõik see, mis saate ettevalmistamisel tuleb üle elada. Üht pimedat novembriööd, kus 140 km tunnikiirusel kihutavat autot jälitasime, kui ärandajad meid pidevalt püüdsid teelt välja suruda ning meie kõrval istuv miilitsakapten saatis kuul kuuli järel eessõitva auto kummidesse, jäi meenutama ainult üks poolpime slaid ja püssirohulõhn riietel. Ei jõudnud ekraanile ka Lasnamäe uuselamu korter, kus igal seina ja lae ruutsentimeetril võitlesid eluruumi pärast lutikad ja prussakad, kus puudus elekter ning kaltsuhunnikutes mängisid joodikutest vanemate poolnäljased lapsed.

Sellise teema kallal töötamine kulutab rohkem kui nii mõnigi teine töö. Seda tööd peab armastama, inimesi peab armastama. Ainult siis saab seda teha. Kusagilt siit tuleb otsida saatesarja meeskonna mõttekaasluse põhjuseid. Lähtumine inimesest, põhimõte, et seadus peab olema inimese jaoks - see peab saama tulevase õigusriigi aluseks. Headus, vastastikune mõistmine ja ühiskonna humaniseerimine on selle eeldused.

Suurim tänu aastatepikkuse töö eest oli peotäis punaseid õunu, mille üks Lõuna-Eesti vanamemm oma käega koduaia õunapuu otsast võttis ja telemaja valvelauda tõi "Poolt ja vastu" tegijatele.

"DIAPASOON"
IGANÄDALANE INFORMATSIOONI JA PUBLITSISTIKA PROGRAMM

Tatjana Zažitskaja

Venekeelse informatsiooni ja publitsistika programmi "Diapasoon" esimene saade läks eetrisse 6.mail 1988, ajal, mil vene ajakirjanduse vaikimise tõttu oli vabariigi venekeelse elanikkonna ühiskondlik nördimus kõrgseisus. Haripunkti tõusis lugejate ja kuulajate pahameel aga, kui eesti ajalehed hakkasid avaldama Eesti Loominguliste Liitude ühispleenumi dokumente ja esinemisi. Vene ajakirjanduses valitses vaikus. Vahendussaadete osakonnas sündis vanemtoimetajatel T.Zažitskajal ja Irina Senkol idee hakata tegema informatsiooni ja publitsistika programmi. Esimene "Diapasooni" saade kujutas endast läbimurret infoblokaadist, mis elukutselise ajakirjaniku jaoks muutus üha ebaloomulikumaks ja alandavamaks. Polnud juhuslik, et valisime esimese saate päevaks 6.mai. Äsja oli puhutud fanfaari ajakirjanduspäeva auks, valmistuti tähistama raadiopäeva. Programmi "Diapasoon" esimene osa käsitles venekeelse elanikkonna informeeritust, täpsemalt informeerimatust.

Koostasime ka väikese sotsioloogilise uurimuse: raadiokuulajate küsitluse. Nii tekkis "Diapasooni" esimene rubriik "Resonants". Raadiokuulajate kriitika meie endi ja venekeelsete ajalehtede aadressil oli tappev. See kõlas eetris tavapäraste õnnitluste ja tänu asemel "suure ja vaevarikka" töö eest.

"Diapasooni" teine osa oli pühendatud Eesti Loominguliste Liitude ühispleenumi põhidokumentidele, resolutsioonile ja kommentaaridele punkti juurde, mis käsitles vabariigi suveräänsust. Programm lõppes katkendiga Mihhail Šatrovi näidendist "Edasi...edasi...edasi".

Peatusin "Diapasooni" esimesel saatel seepärast nii üksikasjalikult, et vaatamata oma ebatäiuslikkusele määras see kohe meie suhted kuulajatega.

1. Selgitasime välja, et meil on oma auditoorium, kuigi väike.
2. Vajadus informatsiooni järele on väga suur.
3. Tajusime fenomeni: saanud informatsiooni, milles puudus harjumuslik ideoloogiline klišee, sai auditoorium pahaseks. Meie arvates on see puhas nõukogulik nähtus. Esimene epiteet, millega meid te-

lefonikõnedes ning kirja teel õnnistati, oli "nõukogudevastane saade".

Taipasime, et seda programmi alustades oleme alustanud tegelikult võitlust nende inimeste eest, kes pole valmis enesele teadvustama Eesti Loominguliste Liitude ühispleenumi demokraatlikku ja poliitilist programmi. Oli vaja mõelda, kuidas hoida väljakuulutatud solidaarsuspositsiooni "eesti" perestroikaga ja mitte sattuda konfrontatsiooni oma kuulajaga. Lahendame seda probleemi tänaseni. 1988. aastal läks eetrisse 34 75minutilist saadet.

Programmi "Diapasoon" tajumise dünaamikast.

Pooleaastase eetrisoleku vältel on raadiokuulajad "Diapasooni" suhtes jagunenud mitmesse gruppi, mida me omavahel nimetame tinglikult oponendid, tsentristid ja mõttekaaslased.

Meie eesmärk on avada Eestimaa kõikide kodanike jaoks Rahvarinde, roheliste ja EKP demokraatlike programmide humaanne olemus. Näiteks 4.nov 1988 "Vetšerni Tallinnas" ilmus informatsioon Lasnamäe lasteaedadest, kus põrandad kaetud laste tervisele kahjuliku reliiniga. Sealjuures märgitakse: nendes lasteaedades on 10% eesti lapsi. Või telesaate "Meie" annotatsioonis on eesti naiste tervise ja günekoloogiliste haiguste kurb statistika. Küsimuse mitte-eesti lastest ja naistest tõstatamise tagajärjel olid nördinud ka meie mõttekaaslased, mis siis veel rääkida oponentidest. Meie peale paiskus nördimuse ja usaldamatuse uus laine. Neil juhtudel on väga raske anda selgitusi. Veel üks tähtis moment, mille avastasime enda jaoks "Diapasooniga" tegeldes ja analüüsides reaktsioone Eesti sündmustega seoses. Rõhuv enamik meie oponentidest pole poliitikud, vaid isad, emad ning spetsialistid, keda on vallanud sotsiaalne ebakindlus ja mure oma tuleviku, oma laste ja oma ametialase tegevuse pärast. Meie asi pole siin analüüsida, millest see hirm tekkis ja aeg-ajalt suureneb, kes on selles süüdi ning kas sellist olukorda oleks võinud vältida. Kuid just nimelt see puhtinimlik seisund segab inimestel mõistmast vabariigi programmide tähtsust ja pöördumatust. Poliitikud aga, see on nii Interliikumise kui ka Ühendatud Töökollektiivide Nõukogu liidrid mängivad väga osavalt tunnetel manipuleerides kümnete tuhandete inimestega. Inimesed, kes astuvad nende liikumiste ridadesse, otsivad sotsiaalset kaitset ning leiavad selle liikumiste deklaratsioonides.

Pöördun tagasi programmi "Diapasoon" ja selle struktuuri juurde. On olemas püsirubriigid, näiteks laiendatud kommentaar "Vabariik ajakirjanduse peeglis". Sõltuvalt sündmuste käigust ja kuulajate soovist on tekkinud uued rubriigid "Interpressibüroo" (info erinevate regioonide ühiskondlikest liikumistest), "Debatid" (reportaažid miitingutelt, diskussioonid), "Ajalootunnid" (Eesti ja Baltikumi ajaloo valged laigud). Väga tähtis on meie jaoks rubriik "Küsimus stalinismist", mille

raames oleme tõlkinud eestikeelse raadioprogrammi "Puhastus", Küllo Arjakase ettekande "Stalinism ja Eesti", nimetades seda 1939-1940 aastate sündmuste kroonikaks Baltikumis. Eetris oli ka Juri Afanasjevi ettekanne. Seerias "Kirjanduslik lugemine 88" lugesid Vene Draamateatri näitlejad keskajakirjanduses avaldatud peatükke varem keelatud teostest ning valitud materjale ajakirjast "Raduga". Juulis-augustis loeti tallinlanna T. Kašneva avaldamata dokumentaaljutustust. Selle autor on koos perega üle elanud kaks deporteerimist: 1941. ja 1950. aastal.

Mõned näited "Diapasooni" teemadest:

10.V. 1988 - Eesti ajakirjanduse peeglis.
-Reportaaž "Foorumi" avalikult diskussioonilt "Mis on IME?"
-Kas bürokraatia on anonüümne ja kelle vastu võitlevad perestroika rüütlid. Seeriast "Liidrite portreed". Külas on Edgar Savisaar.

16.V .- Leninliku pärandi uus mõtestamine.
-Programmis "Puhastus" esinenud filosoofi, ajaloolase ja ajakirjaniku mõtisklused.
-Mida võib ühiskond vastandada vandalismile?
-Aktuaalne reportaaž.
-Miks moodustati Kultuurinõukogu ja missugused on selle funktsioonid?

23.V. - Kas Eesti võib eksisteerida täieliku isemajandamise tingimustes?
-Miks meile ei meeldi sõna "migrant" ja kuidas saada liiduvabariigi kodanikuks?
-Interrinde initsiatiivgrupid töökollektiivides.
-Miks Rahvarindesse koonduvad nii kommunistid kui parteitud.

6.VI - Internatsionalism - müüt ja reaalsus. Miks müüdi purunemine on nii valulik?
-Kas on mõistlik lahendada rahvussuhteid isiku tasandil?
-Kellena tahame tunda end vabariigis, kas võõrastena ühes bussis reisides või sotsiaalse dialoogi võrdõiguslike osalejatena?

13.V - Vastu XIX parteikonverentsile.
-Kuidas valiti delegaate?
-Rahvarinne tegutseb ehk kes tuli büroosse "Mainor"?
-Perestroika jaoks sobimatu noorsugu ja tema sotsiaalne üksindus.
-Kakskeelsus: millega see on tagatud.

1.VIII - Reportaaž klubi "Majak" ("Dvigateli" tehas) diskussiooniklubist.
-Toimetuse järelsõna diskussioonidele ja muljeid seal nähtust-kuuldust.

26.IX - Eestimaa Rahvuste Foorum TPIs ja Interliikumise miiting Tallinna Linnahalli jääareenil.

-Arvamuste ristumiskohad.

10.X-Rahvarinde kongress, programmid, resolutsioonid ja venekeelse elanikkonna suhtumine sellesse.

-Kuidas kongressi delegaadid analüüsisid seda probleemi.

-Mis juhtus Kohtla-Järvel ja liidulise alluvusega ettevõtetes.

"Diapasooni" eksisteerimise ajal on sõna antud nii Rahvarinde kui Interliikumise liidritele ja kutsutud neid ühisele diskusioonile. On kõlanud reportaažid koos kommentaaridega tähtsamatelt koosolekutelt, miitingutelt ja ülelinnalistelt diskussioonidelt.

Rubriigis "Interpressibüroo" on räägitud sündmustest Mägi-Karabahhias, on loetud ja kommenteeritud Läti Loominguliste Liitude ühispleenumi resolutsiooni, eetris on kõlanud meie korrespondentide reportaažid Läti ja Leedu Rahvarinnete kongressilt, räägitud on "Pamjati" tegevusest Leningradis jne. Oma pooleaastase tegevuse jooksul oleme hakanud eelistama analüütilisemat ja rahulikumat arutlusvormi mikrofoni juures.

Lülitume sotsiaalsetele teemadele, pereprobleemidele, halastusele, haridusele, kultuuri- ja õigusalastele küsimusetele.

Seoses Ühendatud Tootmiskollektiivide Liidu loomisega, on "Diapasoon" tõstatanud rea ökoloogilisi probleeme regioonides, kus peremehetsevad liidulise alluvusega ettevõtted. Ökoloogiast rääkides oleme palunud kommentaare ekspertidelt, meedikutelt ja kohalike ettevõtete teenistujailt. Oleme edastanud probleemintervjuusid Töökollektiivide Ühendnõukogu liidritega. On õnnestunud avada probleemide tõelist olemust ja TKÜNi autoritaarseid eesmärke.

Elu läheb kiiresti edasi. "Diapasoon" peab olema objektiivne ja läbimõeldud programm, mis kajastab Eesti sündmusi ja olulisemaid fakte, dokumente. Saade peab maandama agressiivsuse ja oponentide ärrituse ning leidma endale häid mõttekaaslasi.

RAJOONI-KORRESPONDENDID OMA TÖÖST

TARTU JA RINGHÄÄLING

Vello Lään

65 aastat tagasi oli pool Tartu linna elevil, sest Eesti Üliõpilaste Selts muretses endale vastuvõtja, mis pidi olema esimene Taaralinnas. See oli suur sündmus, isegi "Postimees" kirjutas. Aparaat muretseti Tallinnast, sest Tartus neid veel ei müüdud. See oli äärmiselt tõrges riistapuu. Kuigi pealinnast saabusid mitu asjameest seda üles seadma, ei tulnud alguses piuksugi.

Nõnda jõudis raadio Tartusse. Aktsiaselts "Tartu telefonivabrik" hakkas mõne aasta pärast ajama asju, et rahvuslik ringhääling rajada Emajõe äärde. Huvi oli mõistetav, sest Tartus toodetud raadiovastuvõtjaid veeti välja isegi Brasiiliasse. Ometi jäid Tallinna soovid peale.

1928. a hilissügisel hakkas Tartu saatja siiski tööle, teda oli kuulda 50 km raadiuses. Oma saatja oli tartlastele õnnistus, sest osaühisusele "Raadio-Ringhääling" kuuluvat saatejaama polnud Lõuna-Eestis kuulda. Mis sest, et hakatuses andis saatja edasi Tallinna kava, see jõudis vaskjuhtmeid pidi ülikoolilinna. Põhimõtteliselt käib asi nõndamoodi tänaseni, tõsi, nüüd releeliini vahendusel.

Ühendusliinid polnud suuremat väärt, rikete tõttu tuli näiteks 1931. a veebruaris anda Tartul mitu päeva oma saateid. Eetrisse jõudsid "Vanemuise" etendused, kohviku "Linda" orkestri kontserdid, arstide ja põllumajandusteaduskonna õppejõudude kõned, keskarhiivi ajaloolaste esinemised, reportaažid Tartu põllumajandusnäituselt, ilmateade.

Täna oleme harjunud ilmateadetega pealinnast, kuid esimesed 15 raadioaastat kõlas see Tartust. (Juba 1920. a ehitati tähetorni juurde Toomemäele raadiojaam, millega võeti ilmateateid vastu kogu Euroopast ja nende põhjal ennustati Eestiski ilma.) Mõistagi tehti seda esmalt vaid õhtuti. Kulus kümme aastat, enne kui ringhääling tervitas oma

kuulajaid ka hommikuti.

Mõistagi polnud Tartus magnetofone (need jõudsid ülikoolilinna alles kolmekümnendate aastate lõpus), kõik läks otse eetrisse. Esimesed reportaažid Tartus anti 28. ja 29. juunil 1930 Tamme staadionilt. Pealinnast sõitis kohale Felix Moor, kes kirjeldas Tartumaa II laulupidu.

Loomingulised jõud Tartus piirdusid Eesti Vabariigi päevil teadustajatega. Eesti esimene naisdiktor oli Erika Veidenbaum (Viirsalu). Eks loomingulisele poolele tule kanda ka Gustav Suits ja Hans Kruus, sest tänu neile jõudsid Emajõe äärest eetrisse esperantokeelsed saated.

Keeleharijana tegid tartlased tõhusat tööd. Näiteks kirjanik Richard Janno hoolde jäi kümneks aastaks soome keele oskuse levitamine. Lühemat aega (1930-31) olid saatekavas ka saksa keele tunnid, kuid kuulajad neid ei hinnanud. Hoopis parem minek oli inglise keele pooltundidel, kus üle kuue aasta oli koolmeistriks Johannes Silvet. Teine ülikooli õppejõud Kallista Kann tutvustas sama pikka aega prantsuse keele aluseid. Ainus, mis vedu ei tahtnud võtta, oli emakeeleõpetus, kuid ajuti (1928-30 ja 1935-40) jäi kavva seegi. Vene keele esimene õppus kõlas vastuvõtjast 1940. a septembris, abistavaid tekste avaldas "Raadioleht". (1973. a alustati TRÜ vene keele kateedri õppejõu Kiira Allikmetsa eestvedamisel uuesti, kestsid need 1987. aastani).

Tartus ei saanudki suuremat ette võtta, sest enamasti oli stuudioks tuba-kaks erakorteris (ruume üüris ka kirjanik Johannes Semper, kes elas Veski tänavas). Alles 1940, kui Tartu ringhäälingujaam allutati ENSV Rahvakomissaride Nõukogu juures asuvale Raadiokomiteele, ja Tartu saatja moderniseeriti, saadi ka nägusad ruumid Kaitseliidule ehitatud hoonesse Riiamäel, kus praegu asub EPA peahoone.

Kolmekümnendatel aastatel tehti kõige enam saateid ikka ülikoolist, toetasid Eesti Rahva Muuseumi töötajad. Kunstilist osa sisustasid koorid, orkestrid ja "Vanemuise" näitlejad (meie tugevamaid sõnakunstnikke Eduard Türk leidis hiljem, et just Tartu raadiostuudios sai ta oma annet arendada).

Kolmekümnendate aastate lõpul pakkus Tartu päevas veerandtunnist kava. Kutsung "Siin Tartu, Tallinn ja Türi!" kõlas eetris näiteks siis, kui kirjandussaadetes esinesid Oskar Luts, August Alle, August Gailit, Johannes Semper. Muide, Luts on esimese Eesti Ringhäälingule pühendatud pala autor, talle kuulub följeton "K.M.Uhuu ja raadio".

Tehnik Marka nuputas Tartu saatele signatuuri, aga kui ta asus Tallinna tööle, siis aeti läbi metronoomi tiksumisega.

Tervishoiuloengud olid kaua kavas hästi pikkadena, ikka 20-30 minutit. Ühel päeval tuli Riigi Ringhäälingu saatekavajuhi Hanno Kompuse juurde Kehalise Kasvatuse Instituudi uus juhataja Mihkel

Kask. Naasnud äsja Harvardi Tervishoiuülikoolist, ütles ta, et isegi talle, arstile, on need traktaadid igavad, kas poleks parem kõike lühidalt refereerida?

23. veebruaril 1937 läks eetrisse "Tervise viisminut". Juba esimene raadiojutt tõi dr Kasele 20 kirja (rekord oli 43 kirja nädalas, tolle aja kohta ennekuulmatult palju). Professor M.Kask jätkas "Terviseminutitega" ja "Postipaunaga" Eesti Raadios. Kui eriti teenekatele kaasalööjatele hakati andma hõbemikrofone, sai selle esimesena 1963. a just raadiodoktor Mihkel Kask. Nüüd on see mikrofon tagasi raadiomajas ja ootab väljapanekut loodavas ringhäälingu muuseumis.

x x x

1930.a toodi Tallinnast senine Kopli saatja, nii et nüüd oli Tartu saatjal 0,5 kW antennivõimsust ja 1,5 kW lambivõimsust, sama palju kui Helsingi saatjal. Esimene lainepikkus oli 581 m (517 kHz) ja üllataval kombel kostis Tartu tilluke saatja tänu oma soodsale asukohale ülihästi. Rekordiks tuleb lugeda vastuvõttu Moskvas. Euroopas oli Tartu pikkadel talveõhtutel kogu aeg hästi kuulatav. Kuuldavuselt peeti teda võrdseks Lahti suure saatjaga.

Paraku sai hea kuuldavus peatse rändamise põhjuseks. Nii kaebas Lyoni jaam 1930. a detsembris, et Tartu on tema lainel 466 m. Seejärel kurtis Zürich, et Tartu segavat teda lainel 459 m. Ja läkski lahti mustlaselu eetris, sest abisaatjad, mille võimsus ei ületanud poolt kilovatti, valisid ise endale lainepikkuse.

Tartu saatja proovis 329,8 m, kuid siis suurendasid naabrid (eeskätt Napoli) oma võimsust ja tuli siirduda 501-505 meetrile, õnnetuseks häirisid seal Brüssel ja Gorki. Uueks lainepikkuseks sai 465,8 m, kuid sealt sõi meid välja Beromünster. Lainel 445,9 m segasid Stockholm ja Odessa, kauaks ei jäänud ka 529 m, nii et hüüdnimi "Lendav tartlane" on igati mõistetav.

x x x

Tõttame nüüd ajast ette. Praeguseks on eeter täielikult hõivatud. Kui heidate pilgu oma vastuvõtja skaalale, siis veendute, et teie aparaat võimaldab kesklainel korralikult kuulata umbes 120 jaama, ent Euroopas on neid üle 500.

Tartu I programmi saatja lainel 247 m ehk 1215 kHz annavad oma saateid eetrisse veel kümme Suurbritannia raadiojaama ja Kursk, Vikerraadio lainel 422 m ehk 711 kHz matavad võimsad Rennes, Donetsk, Kairo ja Jerusalemm.

Õhtutundide saabudes muutuvad raadiolainete peegeldumistingimused soodsamaks, kaugete raadiojaamade kuuldavus tugevneb ning nad hakkavad segama kohalikku levi. Seda viga ning atmosfäärihäireid väldivad vaid ultralühilainesaatjad. Alates 1957. aastast on neid

Tartus neli:4,11-4,16 - 4,20-4,25 m.

Kui Lõuna-Eestis on ringhäälingulevil veel valgeid laike, siis 1989. a käiku lastud Valgjärve saatja Põlvamaal kustutas need kõik, on ju antenni kõrgus merepinnast 500 meetrit.

Kui Tartust sai 60 aastat tagasi raadiolinn, aeti Emajõe kaldal püsti 60 m kõrgused puust mastid, puumajakesse mahtusid väike stuudio ja algeline saatja, monteeritud kokku Tallinnas töötava "Telefunkeni" tagavaraosadest.

1941. a langes Tartu saatja sakslaste valdusesse enamvähem tervelt, see läks armee kätte. Okupatsioonipäevil teadustati saksa keeles kõlas peamiselt saksa muusika.

Kui Tartu 26. augustil 1944 vabastati, olid need Saaremaa puuseppade meisterdatud mastid ikka püsti, kuid saatejaama seadmed mõistagi minema viidud. Raadiojaama alumine korrus oli muudetud dzotiks, kuid saatejaama päevikud olid üllatuslikult pööningul kõik alles. Ent nähtavasti ei sobinud stalinistlikule propagandamasinale selline kruvike nagu Tartu saatja ja mõne aasta pärast võeti mastid maha.

Seevastu hakati agaralt tegelema traatringhäälinguga. Valjuhääldeid kuulati tänavail ja korterites, sööklates ja kohvikutes. Esialgu transleeriti vaid pealinnade saateid, kuid alates 16. oktoobrist 1944 võis kuulata ka kohalikke uudiseid.

Veebruaris 1947 alustas Lossi tänaval (antenn asus tähetorni kõrval) tööd uus raadiojaam, mis toodi Leningradist. Uus saatja oli vanast kolm korda võimsam. Kuigi Tallinna "Hõbehall" käis saateid tegemas ülikoolist, pioneeridest ja taidlejatest, tegutses kohalike saadete toimetuse juures nn muusika- ja sõnaliste saadete stuudio. Aastatel 1952-62 juhatas seda Vaike Nõu, kes hiljem töötas 22 aastat Eesti Raadio päevauudiste toimetajana. Muide, vahepeal oli teadustajaks ka Kalmer Tennosaar. Aastas anti keskmiselt 150 saadet.

V.Nõu meenutab: "Virelesime sidekontori hoovis. Samas ruumis, kust anti edasi kuuldemänge ja esinesid professorid, asus kogu meie tehnika ja personal. Päevas andsime keskmiselt 20 minutit saateid. 1957 võttis meid oma tiiva alla "Edasi" ja pooletunnised saated jõudsid kuulajani kolm korda nädalas - esmaspäeval, kolmapäeval ja reedel. Et me sisuliselt kellelegi ei allunud ja aparatuur kanti lõpuks maha, siis lõpetasime 1962. a aprillis saated. Suurema osa saateajast täitsime uudistega, peale selle olid kavas kontsertide lindistused ja töötajate otseesinemised."

Riigiraadio palgal olid pärast sõda Tartus suured kollektiivid. 1947. a tuli kokku ENSV Raadiokomitee meeskoor, kus laulis 50 meest, 1951. aastaks oli lisandunud 40liikmeline naiskoor ja 80-90liikmeline segakoor. Seoses oblastite loomisega kadusid ka kõik raadiokoorid.

Samal ajal korraldati Tartus konkurss korrespondendi leidmiseks. Juhuslikult võttis sellest osa noor metsatööstuse insener Udo Ugaste. Mehe raadiopärane keel, asjalikkus ja ettevõtlikkus otsustasid, 1953. aastal sai Ugastest Eesti Raadio Tartu reporter (lõpetas oma karjääri kommentaatorina 1963. a).

Reportaažide tegemise võimalused avardusid 1957. a, kui linna autoremonditehas ehitas Tartu esimese "Hõbehalli". Kolme aastaga sõideti läbi 300 000 km. Sellise tempo puhul pole imeks panna, et 1963. a oktoobripühadeks veeres Tartusse juba uus ülekandebuss.

1955 valmis uus saatja Lõuna-Eestile, mis hakkas tööle lainel 214 m. Aasta hiljem aeti püsti 180 m kõrgune tele- ja raadiomast Tammelinnas, mis teenib elektroonilist pressi siiani.

1962. a kevadel sai korrespondendipunkt ruume EPA peahoone kolmandal korrusel juurde. Mitu erineva akustikaga stuudiot ja foonikad on ringhäälingut tänaseni ustavalt teeninud. Reportereid rõõmustati kaasaskantava magnetofoniga, mis sest, et seda pidi enne salvestust väntama nagu vanasti kohvergrammofoni.

Traatraadio ärkas ellu 17. mail 1963 EKP Tartu Rajoonikomitee ja "Edasi" ühisel vaeval. August Kavald suutis oma kuulajate arvu tõsta linnas 8600, rajoonis üle 2500. Et Kavaldil olid samad inimlikud nõrkused kui Felix Mooril, kuid paraku veel tugevamal kujul, siis loobus ta ise oma kohast ja nüüd annab kohalikke saateid eetrisse Tartu raadiostuudio baasil Mare Pihlak.

(Veel üks kohalik saade on leidnud suure kuulajaskonna, nimelt [illegible]lussaade, mida viimased kümmekond aastat toimetab Hillar Peets. Seegi läheb eetrisse Tartu stuudiost kord nädalas pool tundi.)

Olemegi jõudnud tänapäeva. Kunagi varem pole Tartu raadiostuudio potentsiaal olnud nii suur kui praegu: viis koosseisulist ja viis mittekoosseisulist töötajat. Kuuekümnendatel piirdus loominguline koosseis kahe inimesega, mõistagi ei tulnud oma saate eetrisseandmine kõne alla.

Kes on need viis? Vello Lään hoidis esmakordselt mikrofoni ja kleepis linti aastal 1960. Ajaloolase diplomiga Madis Ligi jõudis ringhäälingus eneseteostuseni pärast seda, kui oli lõpetanud Noorte Reporterite Klubi 1976.

(Sellest klubist on võrsunud nii TRÜ filoloogiateaduskonna dekaan professor Ago Künnap kui Põlva raadiomees Georg Pelisaar, edasilane Kalle Müller ja Eesti peapediaater Ene Tomberg).

Uudiste toimetaja Tiina Kaalep kaitses žurnalistikatudengina diplomitööd küll Felix Moorist ja lubas selle ka raamatuks kirjutada, kuid teda köidab rohkem tormiline elu Eestimaal kui kunstilised saated. Viimati mainitu on Maarja Pärli pärusmaa. Toomas Kutti tunneb

end kõige rohkem kodus majanduse ja hariduse vallas.

Tõnu Sokk on söönud raadioleiba üle veerand sajandi, mis sest, et palgata, ainult honorarist. Talle ulatatakse terekäsi kõikjal Lõuna-Eestis, UAZi juhil Arlid Eegil on kevadkülvist kartulivõtuni pikad päevad, sest sõidud põllumeeste juurde ulatuvad Munamäest Saadjärveni, Peipsist Viljandini. Üldse on Tartu stuudio tööpiirkond kolmandik mandri-Eestist.

On juhtunud sedagi, et Tartust jõuab ühe päeva jooksul eetrisse kümmekond helilõiku ja siis on sõidus kõik, kes jaksavad reportermagnetofoni kanda: raadios oma kooli saanud, nüüd kutseline telemees Lembitu Kuuse kihutab Käärikule sporditoimetust toetama, üllatavalt mitmekülgne Toomas Jüriado (keemik-filatelist-orientalist) püüab Võrtsjärve äärest linnulaulu. Hillar Peets ohkab, kuid laseb infosaadete vanemtoimetajal Lilia Sokolinskajal augu pähe rääkida ja kiirustab rahvakontrollikomiteesse. Aga kuidas sa ütled ei, kui Lilia töötas kümmekond aastat Tartu stuudios ning üks tema häid abilisi oli tollane aspirant, nüüd filosoofiadoktor Igor Gräzin.

Meie stuudiost on palju rahvast lennanud pealinna: Toivo Makk, Hannes Valdma, Gunnar Paal, Ivar Vigla, rääkimata tudengitest, kellest osa pöördus TVrajale (Mati Talvik, Kalev Vapper, Katrin Saks), osa jäi truuks raadiomajale (Erki Berends, Herkki Haldre, Ain Saarna). Ja kes teab, mis saab tänastest "žurnakatest", kes tunnevad end meie stuudios tõeliselt kodus.

Üpris mõistetav, miks meil sügisest kevadeni on stuudios kitsas, nii et kui kõik on kohal, siis töölauda ning monteerimiskohta tuleb vennalikult jagada, ehkki oleme oma suure stuudio, mis ehitati selleks, et lindistada ansambleid ja teha "Vanemuise" rahvaga kuuldemänge, koormanud poole tosina maki ja töölauaga.

Statistika: iga kuu jõuab 15 000 m sõnasaateid Tallinna raadiomajja pluss otsesaade. Meie ringhäälingus ei möödu vist päevagi ilma kaastööta Tartust. Suuri magnetofone on 14, õlal kantavaid "reportereid" 10. Siis veel helibuss UAZ, päevinäinud "Žiguli" ja "Moskvitš". Tehnikameestest täitus Kaido Karrol äsja 25 aastat tööstaaži, Valdur Leben pidas Tartus oma 30. tööjuubeli maha, nüüd jätkab Tallinnas.

Aga kitsas on meil ikka. Kui kõik, noored ja vanad on kohal, siis osa peab seisma püsti, rääkimata võimalusest korraga lugu monteerida. Tartu linnavalitsuse abiga kerkib nüüd Tähtvere laululava kõrvale kolmekorruseline maja, mis esmakordselt määratud põhiliselt ringhäälingule. See peab valmima aastatel 1992-93.

EI OLE KERGE KIRDE-EESTIS

Koit Raud

Käesoleva kirjatüki aluseks on võetud autori sõnavõtt Rahvarinde asutamiskongressil Tallinna Linnahallis 1.oktoobril 1988.a.

Rahvarinne ja Kirde-Eesti - nii mõnedki arvasid, et need kaks ei saa küll iialgi kokku. Ometi said. Ei aidanud siin ka vahepealne Rahvarinde vastane nõiajaht, uus liikumine kogus jõudu ja muutus üsnagi arvestatavaks jõuks. Ikka selleks, et tuua päevavalgele kõik see, mis seni maha oli püütud vaikida, et tõstatada probleeme, mille lahendamiseks kohapealsed võimuorganid erilist huvi polnud üles näidanud. Nii jõuti ka Rahvarinde asutamiskongressile.

"Rahvarindesse kuuluvad bürokraadid ja provokaatorid" - enam-vähem niisugune oli esimene vastukaja Rahvarinde loomise ettepanekule, mille avaldas Kohtla-Järve linna- ja rajoonileht "Leninlik Lipp".

Sellest hoolimata on meil Ida-Virumaal tänaseks 77 Rahvrinde tugirühma 1800 liikmega. Hea meel on, et RR ideed on mõistnud ka paljud vene keelt kõnelevad lihtsad inimesed.

Meie väike vene keelt kõnelev aktivistide grupp on teinud venekeelse infolevi umbkoti tingimustes väga tublit tööd. Kuid üle jõu käivat ei saa neiltki nõuda. "Eesti Põlevkivi" ja Põlevkivikeemia Tootmiskoondis on Rahvarinde tegevusväljast suhteliselt kõrvale jäänud. Kõige aktiivsemalt on Rahvarinde tugirühmad suutnud tegutseda Kiviõlis. See, et Ida-Virumaa Rahvarinde tugirühmad paiknevad väga hajutatult, et küllaltki palju on kakskeelseid ja ka ainult vene keelt kõnelevaid tugirühmi, on suurel määral põhjuseks, miks piirkond tervikuna erilise aktiivsusega silma pole paistnud. Meil on tulnud väga palju vaielda ja selgitada eestlaste jaoks mõnigi kord lausa elementaarseid asju. Me oleme ka mitmest tugirühmast lahti öelnud, kuna tegemist on olnud fiktsiooniga.

Ma usun, et Kirde-Eestil on kõige rohkem tulnud kokku puututa nähtuste ja kuulujuttudega, mille on põhjustanud venekeelse informatsiooni nappus Eestimaa asjade kohta ja selle info tendentslik esitus. Ja ilmselt on Kirde-Eestis ka kõige teravamalt esile tulnud kohalike partei ja nõukogude organite mittetahtmine näha ja mõista Eestimaa valu-

punkte, mõelda nende lahendamise peale.

EKP Keskkomitee septembripleenumi ettekandes ütles Vaino Väljas: "Me ei või kunagi unustada üht ja põhilist tõde: uutmist alustas partei ja ta viib seda edasi."

Selle koha pealt on meil tekkinud tõsiseid probleeme ja ka kahtlusi. Ma toon mõned faktid, tõsi küll, need on vaid killukesed üldpildis.

17. juuniks, kui kogu Eestimaa oli esindatud Lauluväljakul, andis EKP Kohtla-Järve Linnakomitee I sekretär Nikolai Zahharov miilitsatöötajatele korralduse mitte läbi lasta Tallinna poole suunduvaid erasõidukeid. Tõsi küll, see jäi täitmata, kuna miilits keeldus seadusandlusega vastuollu astumast.

24. augustil, juba peale seda, kui linnakomitees oli arutatud septembripleenumi ettekande teese, esines linnakomitee I sekretär Ahtme kaevanduse ühe parteigrupi koosolekul sõnavõtuga, milles püüdis selgeks teha, et terve meie vabariik on asunud vildakale teele, ainult Kohtla-Järve liigub õiges suunas. Et ta seal ka Rahvarinnet halvustas - võibolla tõesti oleme ülitundlikud ja tunneme end isiklikult solvatuna. Ometi ei kuulnud ma, et ükski Kirde-Eestist pärit EKP Keskkomitee liige oleks septembripleenumil taoliste seisukohtadega esinenud. Aga avaliku arvamuse kujundamisel meie kandis ei põrgatud tagasi ka otsese vale, faktide moonutamise ega laimu ees.

20. septembril esines EKP Keskkomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna instruktor Semjonov Kohtla-Järve kaubandusvalitsuses loenguga, mille eesmärgiks pidi olema Vaino Väljase pleenumiettekande lahtimõtestamine. See selgitustöö lõppes soovitusega kirjutada kiri ja korjata allkirju eesti keele kui riigikeele ja kodakondsuse vastu. Allkirjade korjamist on parteiorganisatsioonides korraldatud mujalgi.

Kaks päeva enne Rahvarinde kongressi kutsuti partei Kohtla-Järve linnakomiteesse ettevõtete parteisekretäride kaudu kokku linna delegaadid Rahvarinde kongressile. Püüti kutsuda ka parteilasi, kes võtavad aktiivselt osa Rahvarinde tööst. Tõsi küll, kes läks ja kes ei läinud. Aga neile, kes kohale läksid, tehti ettepanek ja püüti neid mõjutada selles suunas, et Kohtla-Järve linna rahvarindelased lööksid rajooni rahvarindelastest lahku. Mis oleks niisuguse sammu tulemus? Ilmselt see, et Kirde-Eestis st Ida-Virumaal moodustuks siis ka 2 eraldi Rahvarinde organisatsiooni: üks räägib vene, teine eesti keelt.

Ühes "Vaatevinkli" saates nimetas Nikolai Zahharov kahte EKP Keskkomitee töötajat, Eduard Tšerevaškot ja Georgi Aljošinit, kellelt ta olevat mõnigi kord abi ja nõu palunud. Meid huvitab väga, kas see, kuidas Kohtla-Järvel pingeid üles kruvitakse, toimub tõepoolest Keskkomiteelt saadud juhtnööride järgi? Ja kas mitte taolise, Kohtla-Järve-

moodi toimuva kasvatustöö tulemuseks pole tõsiasi, et Kohtla-Järve I keskkoolis, mis on eestikeelne kool, on septembrikuu jooksul sisse viisatud paarkümmend suurt topeltklaasidega akent. Mitmed märgid näitavad, et see ei ole väikeste ulakate poisikeste vallatus. Linnavõimud on seni olnud üsna abitud midagi ette võtma. Kas ei tule taolises aktsioonis näha ähvardavat järge neile hoiatustele, et jätke järgi, muidu võivad Mägi-Karabahhia sündmused korduda ka Eestimaal?

Ja kõige selle tõttu ongi meie jaoks tekkinud küsimus, kui partei alustas uutmist, kas siis seesama partei ei püüa perestroikat edasi viies suunata teda vastu uutmise lõpule?

Me küsime, kas Eestimaa Kommunistlik Partei on sisemiselt lõhestunud?

Liiduliste ametkondade diktaat on oma mõju avaldanud peaaegu kõigele Kirde-Eestis, olgu siin siis tegemist majanduse, ökoloogia, sotsiaalsfääri või rahvussuhetega.

Pooleteise aastakümnega on Kohtla-Järve linna eesti koolides õppivate õpilaste arv vähenenud rohkem kui kaks korda. Sillamäe ja Narva on kriitilise piiri ilmselt ületanud. Keskkonna reostuse astet, võrreldes ainete piirkontsentratsiooni normidega, mõõdetakse juba kümnete, aga kohati ka sadade ja tuhandete kordadega. Kirde-Eesti elanikud on keskeltläbi kaks korda rohkem haiged, kui keskmine Eestimaa elanik, lisaks veel hulk sotsiaalseid pahesid meie kandis ja nii edasi. Siin kannatavad juba kõik, olgu siis tegemist eestlase, venelase, ukrainlase või ükskõik kellega. Me leiame, et selles küsimuses tuleks leida mingi võimalus kompensatsiooniks nendeltsamadelt üleliidulistelt ametkondadelt, kes taolise olukorra loonud on. Me ei lepi sellega, et nentida olukorra tõsidust. Meie arvates hakkab olukord sarnanema juba massimõrvaga tulevaste põlvede suhtes, sest kui Maardus olevat juba leitud viie jalaga konni, siis kes oskab ennustada, millistena sünnivad Kohtla-Järve lapsed kahekümne aasta pärast?

Me leiame, et juba praegu peab saama kogu Eesti NSV edasise majandusliku tegevuse aluseks põhimõte - Eestimaal peavad sündima ja kasvama terved ja tugevad lapsed.

Selle eelduseks peaks olema kõigi Eesti territooriumil asuvate ettevõtete kuulutamine Eesti NSV omandiks ja nende administratiivne allumine kohalikele rahvasaadikute nõukogudele. Me leiame, et isemajandava Eesti põhimõte ei saa teostuda erimajandustsoonina, sest meie kujutluses muudab see Eesti üleliiduliseks katsejäneseks valuutalüpsilehmana.

Aastatepikkune madala kvalifikatsiooniga tööjõu sissetoomine on loonud olukorra, kus väärtusorientatsioon on väga madal, kus üha enam tuleb kokku puutuda nähtustega, mis viitavad sisemise kultuuri

ja hariduse puudumisele. Meil on ettepanek luua Kohtla-Järvele kultuuriinstituut. Me teame, et paljudele on see vastuvõtmatu ja seepärast nimetagem teda kas või misjonikooliks, kuid Kohtla-Järve vajab kultuurikeskust, mis tegeleks rahvussuhete, eesti keele, eesti ajaloo, rahvuskultuuri ja ka nende kommete õpetamise, seletamise ja mitmesuguste protsesside uurimisega. Kultuurikeskus suudaks kaasa rääkida ja aidata paljude kohalike probleemide lahendamisele, kõnelemata juba tema mõjust Kirde-Eesti elanike kultuuritaseme tõusule koos paljude asjade selgeksrääkimisega.

Ja ka see ei ole veel lõpilk väljapääs. Aastaid on enamus Eestimaa elanikke väljendanud oma suhtumist Ida-Virumaasse põlgliku näoilme abil. Aastaid on enamik Eesti kõrgkoolidest Kirde-Eestisse suunatud noori spetsialiste kohale tulemata jäänud või siis püüdnud esimesel võimalusel lahkuda.

Me leiame, et on vaja algatada Eestimaal koolihariduse saanud noorte spetsialistide liikumine - tagasi Virumaale. Ida-Virumaa vajab praegu missioonitundega tarku noori inimesi - eesti keele õpetajaid, õpetajaid üldse, kultuuritöötajaid, mäeinsenere, majandusinimesi. Me vajame juhte, kes on Eestimaal kasvanud ja õppinud ning tunnevad Eestimaa valupunkte.

Me avaldame tunnustust Virumaa fondi nõukogule, kes on kavandanud esimesed sammud Narvas ja Narva-Jõesuus elavate eestlaste toetamiseks. Veel suurema toe ja kindlustunde annab eesti keele kehtestamine riigikeeleks ja kodakondsuse sisseseadmine.

Ja ikkagi rõhutame me veelkord, et kui Eestimaa ei tule praegu Ida-Virumaale appi, siis pole mõtet ka patriootlikul jutul ega põlglikul näol. Me vajame tegusid ja otsekohe. Vastasel korral tuleb Ida-Virumaa kui Eesti ühe osa olemasolu lihtsalt maha vaikida ja aegamööda lahkuvad sealt viimasedki eestlased.

Me leiame, et Eesti NSV Hariduskomiteel tuleb laiendada eestikeelset kutseõpetuse süsteemi Ida-Virumaal.

Me toetame nõudmist demilitariseerida meie koolid ja soovitame õpetada sõjalise asemel ökoloogiat, kodundust, kodulugu, eesti ajalugu, kultuuri ajalugu.

Venekeelsel ajakirjandusel tuleb täita tohutu lünk objektiivse adekvaatse informatsiooni andmisel eesti keelt mitteoskavale elanikkonnale. Vähe sellest, ka praegu pakutavat teavet on raske kätte saada seetõttu, et Ida-Virumaale ei jätku vabariiklikke ajalehti, et ETV ja ER saated ei ole levinappuse tõttu igal pool kuulatavad-vaadatavad. Ka Kohtla-Järve eestlased vajavad tõlkelehe asemel valdavalt eesti keeles kirjutatud lehte. Me leiame, et taolisi tehnilisi ülesandeid tuleb lahendada mitte stagnaajal koostatud plaani järgi, vaid probleemide tähtsu-

se järgi antud olukorras.

Neil protsessidel, mis Kirde-Eestis toimuvad, on väga sügav tähendus terve vabariigi jaoks. Fosforiidi ja mõne muu asja varjus oleme ilmselt unustanud, et asjade jätkudes stagnaaja kommete järgi on siit tulemas hiiglaslik teerull terve Eestimaa tarvis. Kirde-Eesti on näide sellest, mis võib juhtuda terve meie vabariigiga. Seepärast tuleks peatähelepanu pöörata nüüd põlevkivibasseinile.

Milles see tähelepanu peaks seisnema? Rakvere rajooni parteikonverentsil oldi rajoonikomitee aruandes sunnitud tõdema: "Rajoonis on kümneid palgalisi parteitöötajaid, kuid paljud vene keelt kõnelevad inimesed ei tea seni, et Eesti arengutase oli 50 aastat tagasi kõrgem kui Soomes, et siin ei surnud inimesed nälga ega olnud kirjaoskamatust, et sinimustvalge lipp pole fašistlik. Paljud arvavad seni, et need, keda stalinismi ajal füüsiliselt või moraalselt hävitati, olid rahva vaenlased ja need, kes sihilikult hävitasid maaelu kogu suures riigis, tegutsesid sotsialismi ja inimühiskonna helge tuleviku nimel."

Rakvere rajoon on perestroika eesliiniks Virumaal. Ometi - kui seal on probleemiks tõe viimine inimesteni, mida võime siis tahta veel Kohtla-Järvelt, Sillamäelt ja Narvast, kus telerid on keeratud Moskva ja Leningradi peale, raadios mängib "Majaka" programm ja lugemiseks ostetakse valdavalt üleliidulisi kesklehti, mis terve sügise on arendanud Eesti-vastast laimukampaaniat. Meie vabariigi venekeelne ajakirjandus on aga tendentslik või vaikib ja eestikeelseid lehti lihtsalt ei loeta keeleoskamatuse tõttu. Lõhenemine keelekasutuse järgi aina süveneb.

Ühiseks tegutsemiseks, koos edasiminemiseks aga on vaja ühist lähtepositsiooni - ühesugust mineviku mõistmist, ühist arusaamist olevikuprobleemist ja ühist tulevikunägemist.

See peakski olema nii kõigi massiteabevahendite kui parteilise propaganda ühiseks ja kõige tähtsamaks tööpõlluks praegu.

KIRJAND VABAL TEEMAL

Tõnu Sokk

Raadioga on mul enda arust mõnevõrra isevärki suhted ja algu-se said nad sellest, et "pill" (nii kutsuti ja kutsutakse raadiot Võrumaal) tuli mu ellu suure imena ja jäi selleks pikaks ajaks.

Oli talvine laupäev, kui isa ta tõi, ja õhtuks oli meie tagatuba inimesi ja senitundmatuid hääli täis. Üks neist imehäältest on meelde jäänud, see oli vile, trampimine ja muusika. Öeldi, et sõjaväeparaad Saksamaalt. Aasta oli kas 1937 või 38.

Meie tagatuba hakati sellest päevast alates kütma iga päev ja iga päev kuulati raadiot. Tõsi küll - vähehaaval, kuid järjekindlalt ning kuuldu oli pikkade õhtute kõneaineks. Mäletan, et pärast üht Tammsaare saadet tekkis meie üksmeelses peres sõnelus. Selles, kas A.H.T. ikka on usklik või mitte, läksid arvamused lahku. Mõnikord, mäletan, räägiti ka Felix Moorist. "Saaks teda korra ka silmaga näha!", nii jäid need asjad meelde. Oodatud olid "Vanatantsumuusika" ja "Lööklaulud", meile said tuttavaks Artur Rinne ja John Pori. Aga isa oli meil muusikamees ja tegi ennast ajuti tähtsaks. Ta porises: "Fleita jäi jälle hiljaks... Ja tromboonel ei tule tšuhhid välja!". Kanda külamuusika probleemid üle raadiomuusikasse, see oli tema veidrus ja privileeg.

Tolleaegsetest lastesaadetest mäletan vaid ühte emadepäeva saadet "Pai ema" ja mõningaid kilde vist indiaanijuttudest või -mängudest. Päevauudiseid, tundub, kuulati algusest peale. Aga seda mäletan selgesti, et Talvesõja ajal ja 1940. aastal kuulati neid eriti.

Meil käis raadiot kuulamas ka külarahvas, kuid rohkem pühapäeviti, mil kanti üle jumalateenistusi. Tuldi nagu kirikusse: lauluraamat kaasas ja lauldi kogudusega ühes. Ühest ühiskuulamisest aga on mulle jäänud väga valuline mälestus, kuigi tean sellest vaid ema jutu järgi. Kõik, kes olnud raadio juures, olevat nutnud. Selline olnud F.Moori hüvastijätt vabariigiga, midagi kõne või pöördumise taolist.

1941. a võeti raadio meilt ära ja tagatuba lakati talvel kütmast. Osale meie suurest perest jäid 1941. a saated viimasteks, mida nad kuulsid.

Meenuvat analüüsides leian, et suhet "ringhääling - kuulaja" iseloomustas tol ajal austus "pilli" enda kui teaduse- ja tehnikaime vastu sügavalt lugupidav suhtumine inimestesse, kes "pilli" kaudu tuppa tu-

lid ning usk raadioinfo tõepärasusse ja lõplikusse. Ringhäälingul ja raadiol oli nagu mingi sügavam, igapäevasusest kõrgemale tõusev tähendus. Tajusin seda lapse vastuvõtliku meelega oma kodutalu tagatoas ja kipun uskuma tänapäevani, kuigi usk on mõnikord ka kõikuma löönud. Eks sellest siis ka mu edaspidine huvi raadioga seonduva vastu. Viimast on muidugi süvendanud soov ja vajadus ka enda tagasihoidlikku tegevust arendada ja hinnata.

Hakkasin raadiotööga katsetama 1966 ja oma üllatuseks avastasin, et maa- ja linnarahva suhtumine raadiosse on erinev. Kui linnakuulaja, kelle hulka ka juba ennast arvasin kuuluvat, nägi raadios igapäevast ja alalist kaaslast, keda võib tunnustada või mitte, siis maal oli raadiol ikka veel alles tema eriline roll. "Pill" ei olnud muutunud tarbeesemeks. Raadiot kuulati kui oli vaja kuulata (hangiti infot) või kui oli aega (otsiti meelelahutust). Seetõttu tundubki, et linnas kuuldi rohkem, aga kuulati vähem ja maal vastupidi. Sellega seletub ka üllatav asjaolu, et maarahvas tundis paremini saatekava, reportereid ja alalisi esinejaid ning tema hoiak raadio suhtes oli avalam ja kindlapiirilisem. Kui väidetakse, et raadio oli neil aastail (1965...75) väga populaarne, siis täpsustan: linnas oli ta populaarne üleüldse ja läbi-lõhki, vast kogu saatekava ulatuses. Maal aga kuulati saateid, mida tunti ja hinnati ning kuulati järjekindlalt. Kas väljendus selles vajadus, väljakujunenud maitse või maarahva alalhoidlikkus, selle üle ei olnud ega ole võimalust otsustada.

Tundub, et kõige kõrgemalt hindas maarahvas "Päevakaja". Selles räägitust oli alatasa juttu kui tekkis inimestega vähegi usalduslik vahekord. "Päevakaja" reporteridki paistsid õige populaarsed olevat. Meenub lugu, kus lauljat Uno Loopi peeti reporter Heinu Lupiks (!). Kord aga olin tunnistajaks tulisele vaidlusele, mille põhjustas "Päevakaja" lugu Eestimaale saabunud esimesest hiid-traktorist (vast siis K-700 või T-150K?). Sellised näiteid võib tuua palju ja nendel põhinebki mu arvamus saate ülipopulaarsusest.

Hoolega kuulas maarahvas ka "Tere hommikust, põllumehed!", aga hoiak selle suhtes oli reserveeritum, lauskiitust selle kohta nagu pole kuulnud. Suurfarmide ja -majandite propageerimisse suhtuti tol ajal veel kerge skepsisega, seega idee voolas maainimesest mööda, maaelu idealiseerimisse ja kiitmisesse aga suhtuti irooniaga. ("Raadion kõnõldi, et siiä tulõ tubakakasvandus ja lilliaid..."). Arvatavasti segas Lõuna-Eesti põllumeest "Tere hommikust..." omaksvõtul ka selle saate ruumiline piiratus: põhiobjektiks olid Põhja-Eesti majandid ja tahestahtmata jäi see lõunaeestlasele pisut kaugeks.

Olen noil aastail kuulnud maarahvast kiitmas ka "Kodukandi lugusid" ja "Teist ja teile" saadet. Viimast on nimetatud ka "Meist ja mei-

le". Aga et kuulatavaid ja hinnatud saateid rohkemgi oli, sellest räägib reporterite tuntus. Minult on tihti päritud Hubert Veldermanni, Lembit Lauri, Ivar Trikkeli, Ene Hioni, Ott Kooli (Lõuna-Eestis eriti populaarne mees) ja hiljem ka Toivo Makki, Peeter Heina ja veel hiljem paljude nooremate reporterite kohta: mis mees ta muidu kah on?

Üks väga populaarne mees oli Lõuna-Eesti maarahva hulgas kadunud Albert Käär, aga teda nagu võeti tõsiselt ja ei võetud ka. Küllap see tulenes tema tegevusalast, mille piirid olid küllalt ahtad ja üha ahenesid. Üks Elvamaa mees aga rääkis Kääri kohta, et Käär viksib oma lugude lõpulaused BBClt maha! Asi pakkus huvi, teritasin kõrva, ja - ime küll! - tabasin tõesti BBC superkommentaatori A.M.Golbergi ja Kääri stiilis ühiseid varjundeid. Need olid, aga mahaviksimises nimekat kommentaatorit küll süüdistada ei saa. Õpetlikku on selles loos niivõrd, et maamees on terava kõrva ja laheda mõistusega.

Neil aastail (1965...?), võiksime neid "raadio kuldseiks aastaiks" nimetada, peeti raadioinfi inimese, teo või sündmuse kohta tunnustuseks, raadio visiit majandisse või külla oli sündmuseks ja maainimene ise oli raadio suhtes heasoovlik. Kuid ometi - millalgi ja kuidagi moodi, hakkasid ilmnema ka esimesed häirivad suhtumised. Rahvas muutus aegapidi kinnisemaks ja kidakeelsemaks. Raadioinfo tõepärasuses hakati kahtlema. Lohutuseks niipalju, et trükiajakirjandus oli selleks ajaks juba madalseisu saavutanud. Raadioesinemine, eriti töö ja saavutuste teemal, lakkas olemast prestiižne. Ehk selgitab põhjusi järgnev näide.

Tegin toimetuse initsiatiivil raadiolõigu ühest värskest ordenikandjast. See sai ca 4,5-5' pikkune, saatesse läks minutit 2-2,5. Ja kui ma mõni aeg hiljem kohtusin oma esinejaga, ütles ta mulle, et pärast materjali ilmumist olid teda naernud nii kanad kui kass, rääkimata inimestest... Küllap õigusega, sest loo kärpimisel oli vitaalset, pisut iroonilise hoiakuga töömehest saanud äbarik, kes tuli toime ainult partei ja valitsuse tänamisega.

Eeldan, et antud juhul oli tegmist rohkem kui toimetajapoolse omavoliga. Asi ei olnud kärpimises, vaid selles, et kärpimisel moonutati, minu arust tahtlikult, loos sisalduvat informatsiooni. Esineja rääkis et pulle nuumates on ta teinud loomatööd, saanud hakkama asjaga, millega toime tulemine võimatu tundus ja arvas, et orden on selle töö eest paras küll, aitäh andjatele. Kärbitud loost aga selgus, et mees oleks nagu õnnelik, et orden talle üldse anti, otsekui oleks see vaid mingi erilise heasoovlikkuse kaudu saadud... Loo mõte oli muutunud äraspidiseks. Kuid lugu sai retsensendi kiitva hinnangu osaliseks, sest olevat vastanud "ajastu vaimule".

Eeldan, et "ajastu vaimu" priorieteet on paljude reporterite ja toi-

metajate tööd solkinud. Minu jaoks kulmineerus rahva usaldamatus juhuslikult kuuldud fraasis: eile valetas raadio, et...

Mis siis ikkagi oli juhtunud? "Ei midagi erilist,ei midagi erilist!", arvan praegu. Juhtunud oli see, et ER hakkas oma tegevuses aasta-aastalt rohkem silmas pidama kitsalt ametkondlikke huvisid, st väljendama nende tahet, kellest raadio sõltus. Ohverdati kuulajahuvid. Käis mäng, kus kujunesid välja stereotüübid ja ehk ainult kõige andekamatel reporteritel ja külmaverelisematel toimetajatel (tugevad isiksused ei ole ER meeskonnas kunagi olemata olnud) õnnestus standardsuhtumisi ja stereotüüpe vältida. Kui suurt kahju see kõik tekitas, on veel selgumata, aga raadiosotsioloogid võiksid püüda sellesse selgust tuua.

Praeguseks on asjad muidugi muutunud. On vaieldamatu, et ER on nii sise- kui välispoliitilise info osas oma maine taastanud ja ületab ka parimate aastate taset. Aga kuidas on argiinfoga? Julgen arvata, et hoolimata keelualade puudumisest on siin ees veel terve probleemide ring. Seda tõestab ka kuulaja jätkuv skepsis argiinfo suhtes.

Aga ajastu on ikka tõesti muutunud. Kui varem oli info hankimine kerge, kuid selle realiseerimine tänu "ajastu vaimule" mõnikord ilma lausvaleta võimatu, siis praegu on probleeme just selle esmase info saamisega. Bürokraatia, kes kujundas "ajastu vaimu", pole olematuks saanud ja ajab omi asju edasi. Näiteks vabariigi kesksetes ametkondades töötavad ametnikud (ka juhid) suhtuvad äärmise valulikkusega kõigesse kohapeal kerkinud probleemide käsitlusse, veel valulisemalt võetakse altpoolt esitatud pretensioone ning tootmises ja elus esinevaid puudujääke. Kohalikele juhtidele heidetakse tõe avaldamist ette ja neid mõjutatakse. See teeb nad raadioesinemise suhtes ettevaatlikuks ja mõnikord isegi tõrjuvaks. Eriti nende nähtuste ja faktide osas, mis otseselt viitavad keskorganite tegevusele. Mul oli hiljuti juhus, kus keelduti näitamast "ülalt" tulnud juhendit, mille alusel tegutsev kohalik juht sattus haamri ja alasi st ülemuse ja rahva vahele. Nii et jällegi äraspidine lugu - veel mõni aeg tagasi oli "ülalt" saadetud kiri trump, mis iga kogemusega raadiomehe mittenomenklatuursest teemast eemale peletas.

Aga minu praeguse koduküla vanim elank lasi ennast vast nädal tagasi reel naabri poole sõidutada. Ta tahtis oma ihusilmaga näha telekas Allmanni ja Väljast, kes pidid rääkima ühte moodi ja ühesuguse häälega. See kaunis näide kuulub küll poliitika juurde, ent lohutab ka argiingfo tegijaid: ehk on ring täis saanud ja algamas raadio uus "kuldne ajastu"? Kui see nii peaks olema, lööme rõõmuga kaasa. Ainult et, kas oskame? Kas suudame jätta vanad kombed, mis kinnistunud aastakümnete vältel?

PS Palun minu märkmeid mitte võtta hinnanguna, vaid suhtena olnusse ja olevasse. Mind isiklikult aga palun rohkem pidada raa-

dio kuulajaks kui tegijaks. Kaasalöömine raadio tegemises on andnud mulle vaid võimaluse teravamalt tähele panna neid nähtusi, mida olen püüdnud kirjeldada ja millele ma muidu poleks ehk üldse tähelepanu pööranud.

KES NAD VEEL ON?

MAAILMA TEINE MEES

Toivo Makk

Vello Priimann on igapäevaametis Eesti Raadio tehnilises keskuses üks vahetusjuhatajatest. Vahetus kestab 24 tundi. Sellepärast ütlus - ööpäevaringsed direktorid majas - peab omamoodi paika. Kui püüda lühidalt iseloomustada vahetusjuhataja tööd, siis see on vastutus saadete tehnilise külje eest, programmide kontroll ja saatetsehhi töö korraldamine. Kõigest sellest kirjutamine annaks välja ka peatüki, kuid meil on teine kavatsus ja nimelt jutustada Vello Priimanni harrastustest, mis ta üle maailma tuntuks teinud.

x x x

Toivo Makk: Millal Sa raadioamatörismile sõrme andsid?

Vello Priimann: See tuli ootamatult. Ma käisin parajasti Keila keskkooli kaheksandas klassis. Üks poiss oli midagi kuulnud, Tallinna klubi üles otsinud ja sealt tagasi tulles õhinat nii täis, et see hakkas mulle ja veel ühele klassikaaslasele külge. Minule tundus asi tõesti põnev. Alles mõned aastad tagasi olime maal elektri majja sisse saanud, raadioaparaat kodus ausse tõusnud ja mõte - ehk saab ise ka eetris häält teha, see loomulikult haaras.

1960. aastal hakkasime kolme poisiga pihta. Vormistasime kuuldejaama kutsungi. See oli algetapp, kus kuulatakse teisi. Ise sekkuda ei saa. Üht-teist nii õpib: raadioamatööride kõnepruuki, side maneere, võõrkeelseid termineid jms.

Siis tuli sõjaväkke minek. Seal andsin lisaerialana ära I klassi radisti eksami.

Pärast ajateenistust 1966. aastal vormistasin kohe endale kutsungi ja sama aasta 13. detsembrist olen tööl Eesti Raadios.

TM: Ega tollal amatöörile vajalikku aparatuuri kuskilt osta ei olnud?

VP: Ei ole praegugi. Absoluutselt pole. Ise peab meisterdama. Mul on hästi meeles esimene metallkarbikese sisse ehitatud vastuvõtja. Kombineerisime sinna juurde lisaploki. Õhtuti pärast tunde ninapi-

di koos muudkui tinutasime ja katsetasime. Küll oli vahva tunne kui eetrisumina kätte saime.

Vahepeal oli võimalik sõjaväest mahakantud aparatuuri hankida. Ent see juba klassiga raadioamatöörile ei sobi, on ajast ja arust. Tuleb arvestada, et raadioamatörism sammub praegu kõige ees, mida raadiosides uut välja töötatakse, see ka kohe kasutusele võetakse. Laias laastus oleme oma välismaa kolleegidest paarkümmend aastat maha jäänud.

TM: Aga kuidas Sa suutsid läbi lüüa, Euroopas ja kogu maailmas tuntuks saada?

VP: See tuli küllalt hilja. Meistersportlaseks sain 1973. aastal. Tegelikult ma täitsin vastava normi kolmel aastal järjest, aga paberlik asjaajamine venis. Rahvusvahelise klassi meistriks tulin 1979. aasta maailma karikavõistluste tulemuste põhjal. Olin selleks ajaks 36 aastat vana.

TM: "Päevakaja" reporterina puutusin kokku mitmete raadioamatööridega, kes võistluste ajal oma antenni isegi translatsioonitorni vedasid. Aga linnas?

VP: Põhiprobleem on see, et linnaisade poolt pole meile antud ametlikku luba elamurajooni sees antenni üles seada. Näiteks Lätis ja Leedus täitevkomiteed neid lube välja kirjutavad. See on loogiline, sest kui ma saan saatejaama kasutamise õiguse, siis ilma antennita ma ju töötada ei saa. Mõistagi oleme antennid püsti pannud. Vahel nõutakse mahavõtmist, vahel mitte.

Raskusi esineb samuti antennimaterjali leidmisega. Tarvis läheb metalli, mis tuules vastu peab, vibreerima ei hakka. Ametlikult ei saa osta antenni pöörajaid või maste. Kõik need asjad tuleb endal välja otsida, kombineerida, organiseerida.

Mismoodi üks korralik antenn siiski välja näeb, võib Tallinna pioneerimajast mööda sõites silmitseda. Olen seal noorte raadioamatööride ringi juhendaja.

TM: Üllatav on see, et aparatuur võtab vähe ruumi. Mahub Sinu Õismäe korteri ühe toa ühe kirjutuslaua poolele pinnale ära.

VP: Tõesti, siin ma istun ja kogu maailm on käeulatuses. Tulen koju, kohe lülitan nupud sisse, panen klapid pähe, kuulan ja lennutan oma kutsungi UR2QD laia maailma. Suuremate võistluste puhul kolin siiski mujale, kus võimsamad antennid võtta. Tavaline side, sealjuures eksootilised paigad raadioamatööride jaoks on siit elumaja V korruselt kinni püütud.

TM: Millises klassis Sa üldse võistled?

VP: Mina olen lühilaine raadioamatöör. Lühilainel me võime töötada kuuel lainealal. Suurvõistluste puhul hinnataksegi kõige kõrgemalt neid, kes suudavad kaasa lüüa kuue laineala arvestuses. Ainult

neid tingimusi täites on üldse võimalik saada suurmeistriks.

Teisest küljest eeldab see väga head aparatuuri ja antenni, samuti kogemusi, sest erinevatel lainealadel on levi erinevus uskumatult suur. Ühtedel tuleb side hästi läbi päeva, teistel hoopis päikese tõusu või loojangu ajal (napp 10 minutit) jne. See on keeruline protsess, mida üks pea ei haaragi. Kompuutrid on pandud neid võimalusi välja arvutama. Ilmuvad vastavad tabelid. Häda on aga selles, et seda kirjandust pole saada. Peab teadma geograafiat, samuti riikide ajarežiimi, et valel ajal "hõikama" ei hakka.

Võistlustulemus summeerub peetud sidede arvust, nende eest saab teatud arvu punkte. Oma kontinent annab ühe punkti, teine maailmajagu 3 punkti. Mida rohkem õnnestub luua kaugemaid sidesid, seda enam punkte koguneb. Juurde arvutatakse veel erinevate maade arv.

Oluliseks on veel sinu tuntus eetris. Kui oled teada mees, siis sinuga arvestatakse ja saad kindlasti kokkuleppe üleminekuks teisele lainele. Uustulnukaga neid "käike" ette ei võeta.

TM: Kes on kindlamateks või huvitavamateks eetrisõpradeks kujunenud?

VP: Amatöörid on kõik omavahel sõbralikud, sõltumata poliitilistest või usulistest vaadetest. Rohkem sobin põhjanaabritega. Isiklikult minule on nad pakkunud tohutut abi ja tuge. Nende kaudu saan erialast kirjandust, informatsiooni, millal ja kuhu ekspeditsioonid välja sõidavad, millistel lainepikkustel millised jaamad töötavad.

Või teistlaadi näide. Maailma karikavõistluste auhind anti USAs meie saatkonda. Sealt pole keegi seda mulle edasi läkitanud. Soomlased on jõudumööda vahendajaks. Nii on Prantsusmaa ja Mehhiko auhinnad Soome toimetatud ja nüüd sõidan neile ise järele. Tean, et saan kätte.

Tahaksin siinkohal tänada firma "Digital" kommertsdirektorit Olli Rissaneni, samuti arvutitehnika spetsialisti Jorma Saloranta ja Martti Lainet - maailma üht tuntumat raadioamatööri.

Kui kroonitud peadest rääkida, siis olen eetrituttav Jordaania kuninga Husseiniga (tema kutsung on JYL). Muide, kogu kuningliku pere liikmed on raadioamatöörid. Kui ma nüüd ei eksi, siis tütar teisest eluaastast. Kohe sündides anti talle kutsung! Seal on koolides sisse viidud õppeprogrammi kohustusliku osana raadioamatörism.

TM: Kui üldse võrrelda sellealast olukorda meil ja mujal?

VP: NSV Liidus loetakse paberite järgi 80 tuhat raadioamatööri. See on vähem kui Saksamaa Liitvabariigis, vähem kui Inglismaal. Jaapanis ja USAs on see arv üle poole miljoni.

Ärgem unustagem, et raadioamatöörid osakavad julgelt ja taipliкult ringi käia elektroonikaga, on eriolukordades riigi jaoks väga va-

jalikud spetsialistid.

TM: Kas Sinul on oma praktikast näiteid, kus harrastus igapäevatööle kasuks tulnud?

VP: On küll. Olen Eesti Raadio huvides lindistanud jutuajamise Antarktika baasjaamaga. Põnev oli mulle ja arvatavasti ka kuulajatele side Põhjanaba ületava NSVL-Kanada ühisekspeditsiooniga. Tahan toonitada, et selle raske retke ajal oli side kindlustamine antud täielikult raadioamatööridele. Ja nad tulid sellega hiilgavalt toime. Nii Ottawa kui ka Moskva olid vaatamata ilma- ja levioludele pidevas kontaktis ekspeditsiooniga. Mul oli eelnevalt kokku lepitud meie tuntud veterani ja polaarmehe Leonid Laputiniga side saamiseks. Ent tuhanded ja tuhanded raadioamatöörid olid samuti valvamas seda hetke, mil ekspeditsioon jõuab ihaldatud punkti. Eetris oli tohutu möll. Nagu Leonid välja tuli, nii ma hõikasin, isegi kutsungit kasutamata - "Vello ootab!". "Okay, oota veidi!", kõlas vastus. Ta andis ära ametliku raporti ja kohe seejärel kutsus mind. Nii sündis lühiintervjuu Põhjanaba - Tallinna pioneerimaja. Rabasin lindi ja kiirustasin raadiomajja. Jõudsime oma infoga teistest kanalitest ette. Meie kuulajad said väga operatiivselt teada, kuidas vaprad suusatajad üle lumiste jääpankade Põhjanabale jõudsid.

Kui kurvematest sündmustest rääkida, siis pärast maavärisemist Armeenias olid raadioamatöörid esimesed, kes sellest teatasid. 20meetri lainealal loodi pidev sidesild Armeenia ja muu maailmaga.

Meenutada võib veel Kolumbia maavärisemist, mis rikkus ära kõik riigi statsionaarsed sideliinid. Raadioamatöörid osutusid ainsateks, kes üldse said sidet luua. Eks tõesta needki näited üsna ilmekalt raadioamatööride abivalmidust ja vajalikkust maailma mastaabis.

TM: Mis on raadioamatörismile kui spordialale iseloomulik?

VP: Otsustage ise. Maailma karikavõistlused kestsid ühtejärge 48 tundi. Pärast käid mitu päeva ringi ning kuuled, kuidas sind aina kutsutakse ja kutsutakse sidele. Ma pidasin ühe jutiga vastu veidi vähem kui 44 tundi. Selle ajaga sain 3900 ühendust.

TM: Mis püsti hoiab? Kas kohv või tabletid?

VP: Neid ei tohi tarvitada. Tervisele mõjub. Mina kasutan soome kolleegide retsepti. Ajan sidruni lihamasinast läbi, segan juurde mett ja kallan peale kuuma vett. Säärane segu tõstab kiiresti toonust. Kindlasti on mind aidanud kergejõustikuga tegelemine koolipäevil ja sõjaväes. Ilma soliidse füüsilise pagasita vaevalt vastu peab.

TM: Iga asi, millega inimene tegeleb, annab talle midagi ja võtab talt midagi. Mis see Sinu jaoks on?

VP: Minule on see harrastus üks osa elust, sõprade rohkus. Juba protseduur ise, et sul on võimalus igal ajahetkel astuda ühendusse suvalise teise riigi kodanikuga. Keelte õppimine käib siia juurde nagu 1x1.

Peavad näiteks sidet inglane ja ameeriklane. See pole üldse see inglise keel, mida koolis õpitakse. Kuulad ja varsti märkad end samamoodi hääldamas. Pidevalt jääb midagi külge.

Tahad Aafrikaga töötada, ole mees ja räägi prantsuse keelt. Teisi keeli seal palju ei tunnistata. Või Ladina-Ameerika riigid. Kutsud inglise keeles, tuleb ainult paar-kolm vastust. Kevadel ma sain ühe kuuga 300 sidet Kolumbiaga. Oma klubi mehed imestasid, kuidas nõnda palju. Nemad olla aastaga 30 ringis kätte saanud. Konks on selles, et seal on hispaania keel ka raadioamatööride keeleks.

Tänu paljudele ja pidevatele kontaktidele on nagu märkamatult tekkinud teine hobi - markide kogumine. Eksootiliste paikade (Mehhiko, Dominikaani Vabariik, Okeaania saared) margikogu ulatub mul tuhandetesse. Postkaartidest ei maksa rääkidagi. Iga uus side toob vähemalt ühe juurde.

Raadioamatörism kasvatab võitlusvaimu, distsipliini, jonni ja natuke egoismigi, mida elus nii vaja läheb kui midagi saavutada tahad.

Nüüd küsimuse teisest poolest. Mida ta mult võtnud on? Väga palju aega ja vahendeid. Jumala õnn, et abikaasa ja poeg pole minu kulutuste pärast lärmi löönud. Nende osa perekonna eelarves loomulikult kannatab. ALMAVÜst ei ole ma nende aastate jooksul kopikatki saanud.

Vastukaaluks võin tuua meeldivama suhtumisnäite oma asutusest. VRTK direktor Leiger Põldma lubas otsemaid eraldada 2500 rubla, kui RET saab valmis esimesed transiiverid (saatja-vastuvõtja). Üks saab siis ära ostetud.

TM: Lõpetuseks - milliseid auhindu Sa kõige kallimaks pead?

VP: Neid on mitu. Näiteks seinaplaat 5 B WAZ tähendab seda, et on töötatud maailma kõikide tsoonidega 5 lainealal. Arvestades levi eripärasid ja kaugusi on nõuete täitmine väga raske. Eestis olin esimene, NSV Liidus teine selle auhinna omanik. Ainukesena Liidus on mul teeneteplaat 5 B DUF. See on Prantsusmaal välja antud. Peab näitama end 5 lainealal prantsuse keelt kõnelevate riikide raadioamatööridega võisteldes. Esikohale olen tulnud Itaalias, Šveitsi ja Kolumbia meistrivõistlustel.

1984.a maailma karikavõistlustel saavutasin II koha. Euroopa analoogilistelt võistlustelt on kaks pronksi.

Põhiliselt antakse välja diplomeid. Neid on mul 450 ringis 53 riigist.

Juhtute kuulama eetris kutsungit UR2QD, siis teadke, selle taga on Eesti Raadio tehnilise keskuse vahetusjuhataja Vello Priimann.

ÜHE INSENERI ELUPÜÜDLUSI

Ülo Ojatalu

Et televisioon on pilt ja heli koos, seda teab igaüks. Kuidas aga teha muusika nähtavaks, see pole üksnes TV muusikarežissööri probleem.

Üks mees, kes juba tudengieas valguse, värvi ja muusika kokkuseadmisega tegelnud, on Tõnis Mägi. Praegu on ta hoole all VRTK uudistetsehh ehk ETV 5. stuudio tehnikamehed ja aparatuur.

TPIs õppis ta nüüdseks juba klassikalisel erialal, raadiotehnikat.

"Juba esimesel kursusel hakkas huvi pakkuma valgusmuusika. Minu raadiomajja saadetud kirja järgi võttis mind vestlusele Hannes Valdma. Ta mõistis, et mind huvitab rohkem visuaalne külg. Sain praktikale telemajja. Lootsin, et valgusmuusikaga on ka meie maal tegeldud, kuid tollal oli kõik alles üsna algusjärgus.

Diplomitöö teema valisin ise valgusmuusikast. Sellega seoses sai 1975. a esimest korda Kaasanis üleliidulisel noorte teadurite seminar-kokkutulekul käidud. Pool diplomiprojekti oli teoreetiline osa, sest ega eesti keeles sellest vallast veel midagi kirjas polnud. Teine pool diplomiprojektist oli skeem, mille järgi valgusmuusika oli vabalt juhitav, juhtimissignaal salvestatav ning siis taastatav."

1975. a hakkas Tõnis Mägi tööle ETV 1. stuudios. Tekkis väike grupp, kes püüdis valgusmuusikat rakendada TVsaates: režissöör Jüri Tallinn, insenerid Tõnis Mägi ja Tiit Kralla, kunstnik Heiti Polli.

"Käisime mõnda aega koos, mõned saated sai tehtud ja sel teemal toimus ka üks tehnikanõukogu istung. Kõik toetasid, küsiti, mis meil vaja. Aga eks meie nõudmised olnud lapsikult suured - ruume ja teist-kolmandat. Kõike muidugi anda polnud, asi hakkas venima ja nagu iga veniv asi, lagunes lõpuks ära. Tegelesin valgusmuusikaga üksi edasi, sain kasutada ühe keldri, mille stuudioks sisustasin. Aga palju üks mees ikka teha jõuab, eriti töö kõrvalt. Entusiastlik huvi peab muidugi suurem olema kui rahatahtmine. Ent lõpmatult niimoodi ei saa: elu, perekond nõuab oma.

Prožektorid, mida peab palju olema, aparatuur, mida kuskilt saada polnud ja mida tuli ainult ise teha, käis üle jõu. Valgusmuusika laborivariandi, mis piirdus 6 prožektori ja nende juhtimispuldiga, tegin. Nendega sai "In Spe" kontsertki kord kujundatud.

Suundusin laserite kasutamisele ja nendega käisin teatrites lavastusefekte tegemas, näiteks Rakveres terve aasta otsa etendusega "Peatage Malahhov!", mille kunstnikuks H. Polli. Ka mõnel väljasõidul. Noorsooteatris tegime koos L. Lapiniga "Multiplitseerit inimene".

Televisioonis läheb küll laseri müstiline omapära, ta valguskiire sädelus kaduma, sest see tekib ainult silmas, ent koos J. Tallinnaga sai tehtud saateidki. Tema püüdis TV valgusparki ja ka laserit kasutada meie ideede alusel. Valgustajad olid harjunud enamasti ainult kangist tõmbama ja sellega oli nende töö tehtud. J. Tallinn pani režii käima nii, et valgust tuli saate ajal muuta, kasutada valgust dünaamiliselt. Valgusmuusika on tegelikult valguse ja muusika sisuline seotus, kus valgus muutub dünaamiliselt ajas. See on väga keeruline mäng, milleni meil tegelikult polegi veel jõutud. Kuigi maailmas, eeskätt USAs, saadi tulemusi juba 30. aastatel.

H. Polli püüdis lihtsaltsaadava kujunduse poole - valgusaparatuuri abil kujundada TVsaade ilma töömahukate dekoratsioonideta. Lõpuks jäi tal aga peale maalihuvi ja ta lahkus ETVst.

T. Kralla huvitus monitoriefektidest. Kuigi mõlemad oleme tehnikamehed ja ühes majas, erinesid tema võimalused minu omadest suuresti.

ETVs jooksis asi ummikusse sellepärast, et valgusmuusika on palju aega ja vaeva nõudev. Põhitöö kõrvalt seda teha ei jõua, oleks pidanud tekkima väike labor.

Muidugi jäi ka kogemustest puudu, oli tarvis kõigepealt ennast harida, kuid see võtab ka oma aja. Televisioon on aga tootmine, proovideks on kindel aeg ja mitte rohkem. Kõik peab valmis olema, tassid oma koli sisse ja hakkad tegema. Kuid eksperiment täpselt määratud aja jooksul ju lõpule ei pruugi jõuda! Eks seegi oli üks oluline põhjus, miks suund kängus.

Kõik 13 aastat olen töö kõrvalt, nii palju kui võimalik, sellega tegelnud. Otse valgusega püüdsin tegelemisvõimalusi leida veel "Olümpia" varietees. Palju asju saaks ju teha, kui laheneks rahaline külg. Eks ole vaja mehaanika- ja elektroonikaseadmete koostetöid. Neid ametlikult tellida on täielik jamps. Aga raha, peale oma pisikese palga ei ole.

Eero Spriit pidi hakkama seadma etendusi "Olümpia" varietees. Ta kutsus mind sinna valgust seadma. Mulle lubati vajalik isesisvus, seadmete ostuvõimalus, ka valuuta eest. 3 nädalat enne varietee tööle-hakkamist tuli aga päästa, mis päästa annab, sest valguse projekteerija polnud vist elu sees varietees käinud. Prožektorite asemel oli Soomest tellitud 100 iluvalgustit, mis reguleeritavad 3 liini abil. Tegin valgusseadmete projekti, teatritest, ka ETVst sai prožektoreid laenatud, kuid teostati see asi joodikute tasemel. Et varietee saaks hakata etendusi and-

ma, oli vaja kõik ise üle teha.

Kuid lubadused olid ja jäidki lubadusteks. Juhtkonda huvitas rohkem, et restoranis oleks toitu, tehnika jaoks raha ei jätkunud. Võimalusi oleks leidunud, kuigi poolseaduslikke. Poolteist aastat käisin igal õhtul seal valgust tegemas, selle edasiarendamine jäi ainuüksi minu kanda. Loobusin.

Siis hakkasin proovima, kas ei jõua siiski kuidagi väljundini, kas ei saa kunstilisemat tulemust. Hakkasin lasergraafikaga tegelema. Lasergraafiline leht on laseriga staatiliselt kujundatud ja fotograafiliselt fikseeritud teos. Sellega sain esteetilisi kvaliteete kandva väljundi.

Kolmel vabariiklikul noorte kunstinäitusel olid mu pildid väljas. Viimasel aastal, mil vanuse poolest veel noorte hulka kuulusin, jäin tööde väljapakkumisega pisut hiljaks. Ühe värviga, praktiliselt siluettkujundina, ei kannatanud mu tööd näitusevaliku konkurentsi välja. Kuid värvirikkus tähendab erinevaid lasereid, kallist värvifoto tehnoloogiat, mida rahakott kanda ei suuda. VRTK küll aitas omal ajal laserid osta, kuid rohkem pole ma julgenud küsima minna. Eks ka asutuse jaoks peaks olema väljund.

Nüüd paar viimast aastat, on asjad küll paremusele läinud, kuid muutunud on mu enda võimalused. Töö tsehhijuhataja kohal nõuab rohkem aega ja energiat. Olen ikka lootnud, et küll ma teen veel, kuid soiku on see siiski jäänud. 21 ruutmeetrine korter, kus elame neljakesi. Paremat saada komitee kaudu lootust ei ole. Ostsin riigi käest maja, hakkasin ise ehitama, aga see on raske koorem. Olme tapab ära.

Olen viimastelgi aastatel käinud üleliidulistel seminaridel Kaasanis. 1987.a oli seal esmakordselt ka festival. Mul oli kaasas 12 lasergraafilist tööd, mis seal näitusele välja pandi. 1986.a kevadel oli mul lasergraafika näitus A.H. Tammsaare muuseumis."

Vestluse algul olid mul üles tähendatud märksõnad "insener ja esteetika", "insener ja ühiskond". Nüüd võiksin lisada ka sõnapaari "otsija saatus".

Lõpuks vaatasime TVsaadet "Dirigeerib Neeme Järvi", milles Arvo Pärdi muusika pildiliseks interpreteerimiseks kasutatud ka laserseadmeid. Ei ole vananenud muusika, ei selle interpretatsioon. Ka pildiline mitte.

Kui kõiki ideid suudetaks õigel ajal suurele arenguteele aidata! Meie omal maal, meie endi asjalikul toel ja teol.

SARISAATED

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
	EESTI TELEVISIOON	
PROGRAMMI PEADIREKTSIOON		
Dialoog. Tallinna Foorum	Meie elu aktuaalseid probleeme. Eesti ja vene keeles E.Haasmaa, H.Peep, L.Maigre.	35-2xK
Visa pere. Perhevisa	Koos ERFi ja Mainos TVga. Perevõistlus. 60.aastate "Naapurivisa" traditsioonide jätkaja. E.Eesmaa, P.Leisti, J.Pihel.	60-1xN
PROPAGANDASAADETE PEATOIMETUS		
Meie	Rahvastiku- ja rahvuspoliitika, NSVL rahvuspoliitika probleemid, demograafiline situatsioon liiduvabariikides, eestlaste staatus ja saatus jne. K.Saks, S.Sverdlik, O.Jaksi.	30-2xK
Lindid riiulilt	ETV filmiarhiivist. 10-20 aastat tagasi tehtud AK lõigud. I.Kurve, A.Vihalem.	20-2xK
Mitmevärviline Eesti	Eestimaa ajalugu alates 1918.a veebruarist. M.Talvik, S.Talberg, T.Kirss.	50-1xK
INFOSAADETE PEATOIMETUS		
Uutmise eksam	EKP valmistumine NLKP XIX konverentsiks. I.Kurve, U.Maasikas, S.Sverdlik.	20-2xK
5.stuudio	Objektiivne info ühiskonnas toimuvast. E.Leisson, K.Kuusik, K.Raud.	20-2xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
SPORDISAADETE PEATOIMETUS		
Teel olümpiale	Tutvustatakse Souli olümpia kandidaate. R.Rebane, T.Kimmel, E.Väinsalu.	20-1xN
VENEKEELSETE JA VAHENDUSSAADETE PEATOIMETUS		
Spekter	Nädala tähtsündmuste analüüs.Eestimaa ajaloo ja kultuuri tutvustamine. V.Velman, L.Harlamova, N.Malleus, R.Meister, O.Martõnova.	45-1xN
MUUSIKASAADETE PEATOIMETUS		
Popp tipp	TV lauluvõistlus. (3 stuudiosaadet, kontsert Linnahallis). L.Karpin, M.Radsin, R.Linna, V.Uuetoa.	60x4xKv
Pillimeister	Tutvustatakse rahvapillide valmistajaid. G.Jegorov, L.Padevest.	30-1xK
HTV uudised	Huumor ja satiir aktuaalsetel päevateemadel. T.Kirss, I.Murel, V.Kersna.	15-2xK
Koorifestivali "Tallinn 88" külalisi	Külaliskooride stuudiokontserdid. Õ.Õun, E.Leks.	20-1xK
KUNSTI- JA KIRJANDUSSAADETE PEATOIMETUS		
See on see maa	Eestimaa kultuurilugu. (Kordus venekeelsete subtiitritega). H.Tiisväli, T.Mägi.	60-1xK
Teatrijutt	Kuu teatrisündmused. A.Tuuling, M.Sepp, N.Jõekalda.	20-1xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
NOORTE- JA LASTESAADETE PEATOIMETUS		
Silmside	Kurtidele ja vaegkuuljatele. Õpetatakse viipekeelt. Saade on varustatud subtiitritega. M.Kilumets, I.Kangur, S.Rannu.	50-1xK
Pere hommikust!	Arutatakse pereasju. M.Kilumets, M.Jürgen, V.Palm.	60-2xK
Nukumäng	Nukuteatri tekkest, näitlejast nukuteatris jne. Ö.Vihma, K.Nurm, E.-M.Tali.	30-2xK
Tammetõru seiklused	Nukuseriaal V.Petkeviciuse lasteraamatu "Tammetõru seiklused sõgedate maal" ainetel. U.Leies, E.Leies, K.Juhvelt, E.Viilup	30-1xK
Suur pahandus	Lastelavastus. E.-M.Tali, K.Nurm.	30-1xK
Tere,meie siin!	Õpilastaidlus T.Kolk, E.Viilup.	30-1xK
MM muna	Võistlusmäng 4.klassidele. H.Meeri, R.Raie.	30-2xK
Vanaema viisivakast	Vanaemade-aegsed laulud. K.Nurm, E.Viilup.	30-1xK
Kui pillid räägiksid	Mudilastele ja nooremale koolieale. K.Juhvelt, E.Viilup.	30-1xK
Mõtle ja ütle	Publitsistlik probleemsaade, mis käsitleb noorteliikumisi ja -organisatsioone. K.Nurm, Ö.Puusep.	30-1xK
Oleks minu olemine	Mõttetalgud. Oma soovidest, vajadustest ja probleemidest räägivad noored ise. T.Mägi, S.Rulli, H.Voolma, M.Mikk.	30-2xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
Vigla	"Noortestuudio pärastlõuna" jätk. I.Vigla, J.Pihel, M.Mikk, U.Pihel.	90-1xK
NS portree	Portreed populaarsetest inimestest. T.Kõster, V.Puulinn, R.Oja, K.Vapper.	30-2xK
M 12	"Merevaiguvõtme" asemel. Ühissaade Leedu, Läti ja Valgevene telestuudioga. R.Raie, L.Karpin, J.Haponen.	90-1xKv
TELEKOOL		
Minu maailm	Koos Pedagoogika TÜI koolieelse kasvatuse ja algõpetuse sektoriga. Käsitletakse inimsuse, elu mõttega, põlvkondade järjepidavusega seotud teemasid. Õ.Arusoo, K.Mardna.	30-1xK
Tunne iseennast	I-IV klassidele. Õpime tundma inimest: kehaehitus, talitlused, enda eest hoolitsemine jne. M.Maser, S.Saarma, J.Haamer, J.Laak.	25-1xK
Töötuba	Keskastme õpilastele. Värvid meie elus, erinevate materjalide ja tehnikate õpetus, ruumikujundus. K.Kivi, K.Mardna, Õ.Arusoo.	30-1xK
Eesti keele kursus	Vene õppekeelega koolidele. Tutvustatakse ka eesti kultuuritraditsioone. J.Haponen, H.-M.Nurme, A.Kala.	30-2xK
Kunstiajalugu	Silmapaistvatest kunstnikest J.Kangilaski, K.Mardna, Õ.Arusoo.	30-2xK
Vestlusi vene kultuuriloost	XVIII-XIX saj. algus. Vene kultuuri lugu seoses Euroopa kultuuriga. J.Lotman, K.Mardna, J.Haponen.	40-2xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
Sinuga sinust	Tutvustatakse huvitavamaid psühholoogiaprobleeme ja teemasid. J.Allik, A.Pulver, J.Jalviste, R.Järlik.	30-1xK
Milleks puule juured	Venekeelsele elanikkonnale mõeldud sari Eestimaast, kultuurist, traditsioonidest (vene keeles). E.Hion, H.-M.Nurme, V.Koppel.	
Noor tehnik	Õpilaste tehniline omalooming. Tutvustatakse konstrueerimispõhimõtteid, algteadmisi elektroonikast. A.Reile, H.-M.Nurme, S.Rulli.	30-1xK
TARTU PEATOIMETUS		
Tartu tund	Taasalustatakse 12 aastat tagasi eetris olnud samanimelist sarja. Teemaks Tartu ja kogu Eestimaaga seostuv. J.Haamer, A.Müürsep, R.Joamets, S.Sinijärv.	60-2xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas

EESTI RAADIO

KUNSTILISTE SAADETE PEATOIMETUS

Filosoofia ja kultuur	Üldkultuuriline sari. Filosoofia kui humanitaarse mõtlemise alus. V.Anni.	30-1xK
Loominguliste liitude tund	Otsesaade. Ühiskondlik-poliitiline sari. E.Hion.	60-1xN
Kirjanduse lugu	Nõukogude kirjanduse valged laigud. M.Mikli.	30-1xK
Eestlane ja tema raamat	Eesti varane kirjasõna. M.Mikli.	60-1xK
Motiivi sünd ja ränd eesti luules	Hando Runnelist. M.Tarand.	30-1xK
Maailm kirjanduses	Eestikeelne väliskirjandus. M.Lõhmus.	30-1xK
Näitlejatund	Öötund näitlejaga. H.Jüssi.	60-1xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
PROPAGANDASAADETE PEATOIMETUS		
Aastaks 2000	Elamuehitusprogrammi elluviimise käik Eestis K.Kasikov.	20-2xK
Keskkond ja mina	Otsesaade. ökoloogiaalane raadiomäng. T.Makk.	30-1xK
Oli veebruar 1918	Olud ja sündmused Eestis oktoobrist 1917 kuni jaanuarini 1918. L.Siimaste.	30- 3 saadet
Kui võtaks renditalu	Renditalude probleemid. A.Sirendi.	20-2xK
Pärnu koorort 150	Kuurordi ajaloost. H.Tamm.	20-2xK
Aeg edasi!	Meie elu aktuaalsed küsimused. Autorid ka teistest peatoimetustest.	30-5xN 15 saadet
Prioriteet nr.1	Põllumajanduse eelisarendamine. K.Jaagura.	30-2xK
IME otsestuudio	IME programmi väljatöötamise ja elluviimise käik. Otsesaade. S.Erendi, V.Kirsipuu.	60-1xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
NOORTE- JA LASTESAADETE PEATOIMETUS		
Mõttekiir	Noore inimese kõlbelisest minast kuni eesti rahvuse kõlbelise minani. T.Soots.	30-2xK
Vanarahva 12 kuud	Tutvustame rahvakalendrit, kombeid, uskumusi. H.Normet.	20-1xK
Kuidas elad, kuueaastane?	Kuueaastase koolitee ja -töö. H.Tammar.	20-1xK
	Erinevate pealkirjadega saated laste elust ja tegevusest, lasteorganisatsioonide, -liikumiste ja klubide tegevusest. T.Soots, L.Männiksoo.	20-1xN
Lastekodulaps	Olukord lastekodudes. Kuidas lastekodulaps kohaneb ühiskonnas. H.Tammar.	20-2xK
KOOLIRAADIO		
Eesti kooli ajalugu	L.Andresen	30-2xN
Eesti ajalugu	S.Vahtre	30-2xK
Haridusuuendus-te kannul	Erinevate pealkirjadega. T.Palmaru.	30-2xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
MUUSIKASAADETE PEATOIMETUS		
Leviosuti	Levimuusikauudised ja muusikasoovid. V.Rand.	30-1xK
Tuhat aastat	Vene kirikliku muusika areng. K.Irjas.	50-1xN
Taasavastamine	Eesti muusika lehekülgi 40. ja 50.aastatest. Tuudur Vettiku, Enn Võrgu, Riho Pätsi, Alfred Karindi jt saatusest. M.Põldmäe, K.Irjas.	50-1xN
Tähemängu matkaradadelt	Muusikaline viktoriin. H.Võsamäe, E.Selberg.	60-1xN 5 saadet
Rahvusvahelise koorifestivali "Tallinn 88" eel	Kooriühingu sekretär Valdo Ratassepp meenutab 70. aastatel Tallinnas toimunud festivale, räägib tänavu osavõtvatest kooridest ja tutvustab ettekandele tulevaid suurvorme. V.Ratassepp.	50-1xN 11 saadet
Pooltõdede varjus	Eesti muusika rasketest aegadest. E.Pilliroog.	60-1xN 6 saadet
Pluss ja miinus levimuusikas	Professionaalide arutelu. J.Roomere.	60-1xK

Saade	Sisu, tegijad	Kavas
VENEKEELSETE SAADETE PEATOIMETUS		
Mikrofoorum	Eestikeelsete otsesaadete sünkroontõlge. V.Golovin.	90-1xKv
Ise küsin, ise vastan	"Maalehe" samanimeliste rubriikide tõlked. A.Tonto.	15-1xN
Diapasoon	Ühiskondli-poliitiline sari. T.Za`zitskaja, I.Senko.	60-1xN
Loominguliste liitude tund	Eestikeelse saate sünkroontõlge. A.Tonto, K.Hook.	60-1xN
Mudilaste minutid	Eesti rahva muinasjutud. A.Tonto, V.Golovin.	10-5xN
Raadioajakirja-tüüpi saated	G.Rakova, E.Zavgorodnaja, L.Viies, A.Tantsõrev, G.Tsukker, V.Golovin.	60-1xN

KROONIKA

MÄÄRAMISED

*16. detsembrist 1987 on muusikasaadete peatoimetuse peatoimetaja ELA TOMSON (16. veebr 1945). E.Tomson tuli 18. juunil 1968 ETFi vanemtoimetajaks. Veebruarist 1981 töötas ta muusikasaadete peatoimetuse peatoimetaja asetäitjana.

*15. veebruarist 1988 töötab peatoimetuse "Eesti Telefilm" peatoimetaja asetäitjana GUNNAR OKK (20. aug 1960). Eelnevalt töötas ta Kultuuriministeeriumi kapitaalehitusosakonna peamehaanikuna.

*16. märtsist on ETV informatsioonisaadete peatoimetuse peatoimetaja asetäitja ENN EESMAA (7. juuni 1946). E. Eesmaa tuli televisiooni diktoriks 6. juulil 1970. 1. veebruarist 1986 oli tegev programmi direktori asetäitjana.

*16. märtsist on propagandasaadete peatoimetuse peatoimetaja asetäitja SERGEI SVERDLIK (30. aug 1946). Televisiooni tuli ta tööle 12. jaan 1970 AK korrespondendiks. On töötanud ka informatsioonisaadete peatoimetajana.

*ETV muusikasaadete peatoimetuse pearežissöör on 1. juulist ELMO LÖÖVE (15. jaan 1941). E. Lööve alustas tööd Eesti Televisioonis jaanuaris 1963 režissööri assistendina.

*10 augustist on Tele-Raadiokomitee kaadriosakonna juhataja VELLO LADVA (8. aug 1937), kes oli Eesti Raadio programmide peadirektsiooni peadirektori asetäitja jaanuarist 1985.

*9. septembrist on Tele-Raadiokomitee esimees JÜRI PAALMA (23. apr 1934). Ta on töötanud "Noorte Hääles", EKP KK propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja asetäitjana ning "Spordilehe" toimetajana.

*20. septembrist on ETV programmi peatoimetaja HAGI ŠEIN (13. sept 1945). H. Šein tuli televisiooni tööle detsembris 1967 režissööri abiks, juulist 1979 oli ta metoodikaosakonna kommentaator.

*1. oktoobrist moodustati ETVs noorte- ja lastesaadete peatoimetuse baasil haridus- ja populaarteduslike saadete peatoimetus. Uue peatoimetuse juhiks sai ÜLLE PUUSEP (1.sept 1941).

*1. oktoobrist on "Teleteatri" pearežissöör JAAN PIHLAK (5. juuli 1956). Ta tuli ETVsse tööle 1. aug 1981 režissööri assistendiks, 1984 aasta maist oli noorte- ja lastesaadete peatoimetuse režissöör.

*17. oktoobrist on ETV muusikasaadete peatoimetuse peatoimetaja asetäitja EVA POTTER (12. aug 1935).

*24. oktoobrist on ETV informatsioonisaadete peatoimetuse peatoimetaja UNO MAASIKAS (21. mai 1931). Televisiooni tuli ta toimetajaks 1959. aasta mais.

*24. oktoobrist on Eesti Raadio programmide direktsiooni direktor JÜRI RAUDSEPP (4. aprill 1945). J. Raudsepp tuli Eesti Raadiosse oktoobris 1976 propaganda-informatsioonisaadete peatoimetuse toimetajaks. Jaanuarist 1979 sai ta Pressibüroo peatoimetaja asetäitjaks ning 1981. aasta juunist peatoimetajaks.

*24. oktoobrist on Pressibüroo peatoimetaja AADU HIIETAMM (31. mai 1954). Eelnev teenistuskäik Eesti Raadios: jaanuar 1979 - Pressibüroo toimetaja, jaanuar 1981 - vanemtoimetaja ja august 1983 - peatoimetaja asetäitja.

*24. oktoobrist on Pressibüroo peatoimetaja asetäitja SULEV HALLIK (17. sept 1945).

AUTASUD JA PREEMIAD

ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukiri anti Tele-Raadiokomitee esimehe asetäitjale PAUL JÜRJOLE viljaka töö eest ajakirjanduses.

ENSV Ministrite Nõukogu ja Ametiühingute Nõukogu aukirja kauaaegse kohusetruu töö eest said ER kunstiliste saadete peatoimetuse peatoimetaja REIN MILISTVER, Informatsiooni- ja Arvutuskeskuse direktori asetäitja MAIT SARV ja ER propagandasaadete peatoimetuse kommentaator LEMBIT SIIMASTE.

ENSV teenelise ajakirjaniku aunimetuse pälvisid ER infosaadete korrespondent OTT KOOL, Tele-Raadiokomitee esimees JÜRI PAALMA (tollal "Spordilehe" toimetaja), Tele-Raadiokomitee spordisaadete peatoimetuse peatoimetaja TOOMAS UBA.

ENSV teenelise kultuuritegelase aunimetus anti ER programmide direktsiooni asedirektorile HANNES VALDMALE.

ENSV Ülemnõukogu saadikuks valiti täiendavatel valimistel ETV kommentaator JUHAN AARE (Haljala valimisringkond).

EKP Tallinna Linnakomitee ja Tallinna RSN TK aukiri anti ETV rahvusvahelise informatsiooni toimetuse juhatajale VAMBOLA PÕDRALE, ER propagandasaadete peatoimetuse toimetajale SILVIA MARKUSELE ning sama peatoimetuse mittekoosseisulisele korrespondendile MAANO KIVILOLE.

EKP Tartu Linnakomitee ja Tartu RSN Täitevkomitee aukirja päl-

vis ETV kommentaator REIN JÄRLIK.

EKP Tartu Rajoonikomitee ja Tartu rajooni RSN Täitevkomitee aukiri anti ETV korrespondendile REIN JOAMETSALE.

ENSV Ajakirjanike Liidu loomingulises võistluses said preemiad:

- J. Anveldi nim preemia - ETV kommentaator JUHAN AARE ökoloogiaprobleemide käsitlemise eest;

- E. Tammlaane nim preemia - ER toimetaja PEETER HEIN ETV ja ER sarisaadete "Õhtutund kirjanikuga", "Tõlkijad" ja "Laupäevastuudio" eest;

- aastapreemia vääriliseks tunnistati KALJU JAAGURA põllumajandusteemat käsitlevate saadete "Tere hommikust, põllumehed!" ja "Maakodu seob maaga" eest; LILIAN PÕLDRE ja TIIU VAHI kuus hooaega kestnud saate "Kõige suurem sõber" eest, REET MADE toimetamise ja organiseerimistöö eest.

1988. a teatrialase aastapreemia vääriliseks tunnistati ETV kunstnik LIINA PIHLAK "Macbethi" kujunduse eest teatris "Vanemuine".

ENSV Transpordikomitee, aü komitee ja Ajakirjanike Liidu töötussektsiooni korraldatud ajakirjandusvõistluse "Inimene, autod, teed..." võitjateks tunnistati TOIVO MAKK ning JOHANNES PIRITA ja SILJA VÄHURI ER "Liiklussaate" eest. REIN KAREMÄE ja RAIMI TONTS pälvisid preemia ETV sarja "Ringliiklus" eest ning BORIS MIKK transpordialase operatiivinfo eest AKs.

ENSV Kultuuriministeeriumi aukirja pälvisid Raadioteatri 60.aastapäeva puhul teenekad kuuldemängutegijad KAAREL TOOM, HEINO KULVERE, AINO LAURI, EERO SEPLING ja LAINE SOE.

Eesti Kultuurifondi aastapreemia sai HAGI ŠEIN - Eestimaa Rahvuste Foorumi organiseerimise, puuetega ning eakate inimeste murede lahendamise eest.

Valdo Pandi nimelise Tele-Raadiokomitee publitsistikapreemia määrati LEMBIT LAURILE raadiosarja "Kirjutamata memuaare" ja telesarja "Stoppkaader" eest.

NSVL Ajakirjanike Liidu loomingulise konkursi laureaadiks tunnistati URMAS OTT telesarja "Teletutvus" eest.

Eesti Raadio aastapreemaid:

I preemia said noorte- ja lastesaadete peatoimetuse noorteraadio pühapäevaprogrammi NORA tegijad HERKKI HALDRE, ELME VÄLJASTE, AIME NAPA, HEIDI TAMMAR, NEEME RAUD, ENNO KIVILOO.

II preemia jagati venekeelsete saadete peatoimetuse saatesarja

"Diapasoon" autorite TATJANA ZAŽITSKAJA ja IRINA SENKO vahel.

III preemia kuulus muusikasaadete peatoimetuse toimetajale KAJA IRJASELE saatesarja "1000 aastat..." eest.

Kutsemeisterlikkuse preemia läks Pressibüroo toimetajale MARIKA SAARNALE ja loomingulise debüüdi preemia TOOMAS KUTTILE propagandasaadete peatoimetusest.

ETV 1988. aasta parimad loomingulised brigaadid ja autorid: UNO MAASIKAS, MATI TALVIK, MÄRT MÜÜR, SULEV TALBERG ja KRISTA RANNAMÄE "Vaatevinkli" brigaadist ning FELIKS UNDUSK, REIN JÄRLIK, HAGI ŠEIN ja RENITA TIMAK "Mõtleme veel" saatebrigaadist. KOIT RAUD tunnistati parimaks autoriks "Aktuaalse Kaamera" materjalide eest.

Eesti Raadio raamatukogu tänukiri ja fotoalbum "Meri mu meri" anti MARI TARANDILE.

"9 Mai" kolhoosi kirjanduspreemia said MAILE HIIET, KATRIN HIIR, EDE KÕRGVEE, GERDA KORDEMETS ja ANNELI KALD.

Rakvere rajooni "Õitsengu" kolhoosi esimese loodushoiupreemia pälvis ETV kommentaator JUHAN AARE.

Ajakirja "Kultuur ja Elu" aastapreemia laureaadiks tunnistati ER diktor KAJA KÄRNER Eestimaa hetkeseisude faktianalüüsi eest.

"Noorte Hääle" 1988.aasta küsitluse "Kes Eestimaa ajakirjanikest on mõistnud, tahtnud ja julgenud kõige ausamalt avalikustada oma mõtteid ja arusaamu meie elu eilsest, tänasest ja homsest päevast" võitjaks tunnistati ETV kommentaator JUHAN AARE.

"Mainori" avaliku arvamuse ja turu-uuringute sektori läbiviidud küsitluse "Ühiskonnategelased populaarsusskaalal" järgi tuli 2. kohale JUHAN AARE. Esimese 15. hulka mahtusid veel REIN JÄRLIK ja HAGI ŠEIN (eestlaste arvamuse järgi) ning MATI TALVIK (muulaste arvamuse järgi).

EESTI TELEVISIOON

Noorte- ja lastesaadete peatoimetus koos Tallinna Mererajooni RSN TK, reklaamifirma "Inorek" ja "Maratiga" organiseeris "Lumelinna 88".

21. jaanuaril peeti Valdo Pandi päev, millega tähistati tema 60. sünniaastapäeva. Üles oli seatud näitus, mis tutvustas V. Panti raadio- ja teleajakirjanikuna. Telemaja fuajeesse seati kunstnik O. Männi loodud V. Pandi büst. 1. stuudios toimus konverents "Valdo Pant ja eesti teleajakirjandus". M. Talviku juhitud vestlusringis meenutasid V. Panti kui säravat isiksust tema endised kolleegid ja sõbrad ning suursarjas "Täna 25 aasta tagasi" osalenud.

Telesild "Tallinn Belfast" teemal "Naine ja perekond". 15. märtsil arutasid eesti ja iiri naised perekonna ja laste probleeme. Telesild toimus 13.-18. märtsini NSVL Tele-Raadiokomitee ja Suurbritannia "Thames Television" korraldusel. Tallinna-saate režissöörid olid Toomas Kirss ja Jüri Pihel, kunstnik Eugen Tamberg.

8. ja 9. aprillil peeti Lohusalus ETV juhtivtöötajate, peatoimetuste esindajate ja arenduskomisjoni liikmete osavõtul arutelu ETV arenguteest. Mõttevahetus jätkas eelmisel talvel Väätsal alanud ühiseid otsinguid, mille sihiks on ETV tegevussuundade ja teotsemisviiside tänapäevastamine. Arutelu kulges kolme telgprobleemi ümber: ETV kontseptsioon, ETV juhtimisstruktuur ja loominguliste all-lülide funktsionaalne tegevus. Seminari materjalid esitati kolleegidele kokkuvõtlikult ülestuudiolisel õppepäeval 21. aprillil.

17.aprillil oli ekraanil 200. saade sarjast "Teadus ja tervis". Sarja idee pärineb Tartu stuudio peatoimetajalt Lembit Heinmaalt ning sarja on algusest, 1970. aasta 20. oktoobrist juhtinud Maido Sikk.

Aprillis toimus noorte- ja lastesaadete peatoimetuse eestvõtmisel (R.Raie ja H.Meeri) teine muuvifestival. Osales kümmekond telestuudiot kogu NSVLst.

1. ja 2. mai õhtud Linnahallis kandsid nimetust "Kas kevad käes?". Huvilised kohtusid ETV ajakirjanike Mati Talviku, Uno Maasika, Feliks Unduski, Juhan Aare ja Vahur Kersnaga.

2. mail toimus ER ja ETV noortesaadete ühissaade "Tudeng 88".

1. juunil möödus 25 aastat Tartu stuudio tegevuse algusest. ETV alaliselt tegutsev korrespondendipunkt Tartus loodi 1. juunil 1963 viieliikmelisena. Tööle asusid seal Heino Jallai (juhataja), Ants Müürsep, Valdek Peedosaar, Lembit Heinmaa ja Ilmar Loomann. Neli viimast on neist praegugi. 22. veebruarist 1967 reorganiseeriti korrespondendi-

punkt ETV Tartu stuudioks. Tartu peatoimetus eksisteerib 1. juulist 1971.

Lastesaated (E. Viilup) viisid läbi laste lauluvõistluse "Laulumaias". Põhja-Eesti laste lõppkontsert toimus 18. juunil Tallinnas Ohvitseride Majas ja Lõuna-Eesti laste kontsert 25. juunil Võru-Kubija lauluväljakul.

Juunis moodustati programmi peadirektsiooni juurde reklaamigrupp, kelle ülesanne on tellimussaadete, infolõikude ja välisreklaami koordineerimine (juhataja Vello Kiik).

17.-25. septembrini vahendas spordisaadete peatoimetus sündmusi Soulis. "Täna olümpial" pooleteisetunnised saated toimusid kaks korda päevas.

1. oktoobril moodustati programmi peadirektsiooni juures loominguline üksus "Teleteater".

21. oktoobril toimus Pirital Olümpia-purjespordikeskuses ETV režiipäev. Probleemnõupidamist suunas juhtimisteadlane Tiit Elenurm. Arutati režii staatust ETVs ja režissööride (rež assistentide) seisundit toimetuses jt režissuuriga seonduvaid küsimusi. Sõnastati ja süstematiseeriti ETV režii olulisemad probleemid.

13. novembril toimus ETV muusikasaadete ja Yleisradio TV1 üheksas ühiskontsert - kammermuusikakontserdi otseülekanne Tartu Ülikooli aulast. Esinesid TRÜ kammerkoor, barokkansambel "Musica da Camera", Helsingi Ülikooli Rafael-kvartett ja Soome Rahvusooperi solist Raimo Laukka. Saatejuhid olid Tutteli Tiivola ja Urmas Reitelmann, režissöörid Jukka Konttori ja Jüri Tallinn.

Detsembris oli propagandasaadete peatoimetusel külas Soome TV2 saate "Ajankohtainen Kakkonen" toimetuse 14liikmeline esindus. Kaaluti edaspidise koostöö võimalusi.

Propagandasaadete peatoimetus uuendas 1988. aastal šefluslepinguid EKE Tehnokeskuse ja Viru-Nigula kolhoosiga.

Kirjanduse- ja kunstisaadete peatoimetus "9 Mai" kolhoosis Väätsal:

9. jaanuaril korraldati uusaastaball, eeskavas Tallinna Moemaja moedemonstratsioon, Priit Aimla ja Jüri Arrak.

6. märtsil lastehommik Väätsa kultuurimajas, esinesid A. Kumpase ja E. Neideri laululapsed.

Aprillis kohtusid väliskommentaatorid majandi peaspetsialistidega.

Juunis kohtus F. Undusk majandi naisaktiiviga.

10. juunil sõlmiti toimetuse ja majandi vahel uus kultuurialane leping.

11. oktoobril arutati uue aasta plaane, toimus kultuuripäev Tallinnas.

16. novembril televisioonitund Väätsa kooli lastele, ekskursioon telemajas ja teletornis.

7. novembril kohtusid Väätsa kooli pedagoogid ja lastevanemad psühholoogiga.

23. detsembril oli filmipäeval Väätsa kultuurimajas R. Maran oma uue filmiga "Ilves".

27. detsembril kohtus S. Joffe majandi peaspetsialistidega.

EESTI RAADIO

1. jaanuaril toimus üheksas näärimuusikapäev. Anti 5 kontserti. Galakontserdil esines Tele-Raadiokomitee kontsertorkester koos solistidega, klaverimuusikat neljale käele mängisid Bruno Lukk ja Kalle Randalu, kammerdžässis esinesid Tiit Paulus, Andrei Rjabov, Taavo Remmel ja Andrus Vaht, toimus džässorkestri (dirigent Peeter Saul) ja ERSO kammerorkestri (dirigent Peeter Lilje) kontsert. Esimest korda kandsid näärimuusikakontserdid üle OIRTi liikmesriikide raadiod.

1. jaanuaril täitus 10 aastat Pressibüroo loomisest.

14.-28. veebruarini oli eetris Olümpiaraadio. Iga päev kell 19-1.30 anti Calgary taliolümpialt spordireportaaže ja kommentaare. Olümpiaraadio sajatunnisest mahust kulus pool spordireportaažidele (Gunnar Hololei ja Rein Küttim), ülejäänu jäi teiste toimetuste sisustada (Riina Eentalu, Peeter Hein, Margus Hunt, Erki Berends, Toivo Tootsen, Tiit Sinissaar, Vello Mikk jt).

9. märtsil tähistas oma teist aastapäeva "Pühapäev stereoraadios". Aukirju ei antud, küll aga jäi osalejatele mälestuseks "Pühapäeva põll".

28. mail toimus Rootsi Heliloojate Assotsiatsiooni ja Rootsi Muusika Infokeskuse eestvõttel rootsi muusika päev Eesti Raadios. Rootsi muusika päev korraldatakse üheaegselt maailma paljudes ringhäälingutes.

29. mail oli Eesti Raadio ja Soome Yleisradio ühissaade "Helisild - Sävelsilta", seekord laste muusikast."Estonia" kontserdisaalist kanti üle kontsert, kus esinesid Tele-Raadiokomitee kontsertorkester, Mare Väljataga, Tõnu Kilgas, Eesti Raadio mudilasansambel ja tütarlasteansambel Eda Neideri ja Leana Salu juhatusel ning Tallinna 21. keskkooli poisteansambel Lydia Rahula juhatusel.

4.-11. juunini oli vastavalt NSVL Tele-Raadiokomitee ja Soome

Yleisradio koostöölepingule eetris saatesari "Nõukogude Eesti täna". Saade sai teoks Eesti Raadio abiga, teostajad olid Soome raadioajakirjanikud.

12. juuni otsesaade "Mikrofoorum" kasutas esmakordselt venekeelset sünkroontõlget. Tõlkis Leivi Šer.

17. juuni- 4. juuli Ööraadio.

17. september- 2. oktoober XXIV OM Soulis. Tegutses Olümpiaraadio. 5. 30-12 anti eetrisse päeva kokkuvõtted. Olümpiaraadio meeskonda kuulusid Toomas Uba, Raul Rebane, Anneli Berends, Eha Väinsalu, Harry Matskin, Riina Gross, Gunnar Hololei, Are Eller, Virve Pulver, Rein Kallasma, Lembitu Kuuse, Rein Küttim, Aigi Lillep, Sirje Poolgas, Tõnu Tammaru, Tarvo Villomann.

5. oktoobril tähistati Valges saalis Päevakaja 30. sünnipäeva. Austati veterane: Ivar Trikkelit, Lembit Laurit, Feliks Unduskit, Rein Hansonit, Feliks Kaasikut, Ene Hionit, Ott Kooli, Juhan Virkust, Feliks Leeti.

9.- 15. oktoobrini toimus Brnos 22. rahvusvaheline raadio muusikasaadete konkurss "Prix musical de radio Brno". Osales 28 raadiojaama. ER saade "Arbos" võitis konkursi peapreemia. Saate tegid Ene Pilliroog (autor ja toimetaja), Härmo Saarm (lavastaja), Külliki Valdma ja Maido Maadik (helirežissöörid), Sirje Poolgas (helioperaator), Ülo Klimbek ja Tiit Aasmäe (heliinsenerid), teksti lugesid Arne Ükskülа, Velda Otsus, Meeli Sööt, Paul-Eerik Rummo ja Margus Hunt.

15. oktoobril läks otsesaatena eetrisse Eesti Raadio ja Soome Yleis radio ühissaade "Mnemoturniir". Meiepoolne toimetaja oli P. Hein.

28.-29. oktoobril toimusid Paunkülas mõttetalgud, kus loomingulised grupid esitasid oma ettepanekud raadio saatekava ja struktuuri muudatuste kohta. Tehtud töö võetakse uue arenguprogrammi aluseks

29. novembril oli Rootsi Raadio I programmis kuuetunnine otsesaade Tallinn-Stockholm. Selles osalesid mõlema maa majandusteadlased, poliitikud ja kultuuritegelased.

19. detsembril toimus aastakonverents. California ülikooli professor Rein Taagepera, "Rahva Hääle" toimetaja Toomas Leito ja raadioveteran Aado Slutsk kõnelesid pluralismist ajakirjanduses.

25. detsembril toimus Linnahallis Eesti Raadio korraldusel "Kolme orkestri jõulukontsert", mis otseülekandena oli eetris Eesti Raadios ja Televisioonis. Esinesid ERSO, RAT "Estonia" orkester ja Tele-Raadiokomitee estraadiorkester.

31. detsembril oli saatesari "Perekond ja kodu" 750. korda eetris (saatejuhid Silvia Markus ja Maano Kivilo).

* Noorte- ja lastesaadete peatoimetus

2. mail organiseeriti maipühade ringmängupäev. Koos ETV noorte- ja lastesaadete peatoimetusega korraldati ühismäng "Tudeng 88" sarmikama ja tarmukama tudengineiu ja -noormehe valimiseks. Maipühade ringmängu juhtisid Terje Soots, Herkki Haldre, Koit Raudsepp, Elme Väljaste, Silvia Karro, Anne Parksepp, Haldi Normet, Leho Männiksoo, Helgi Erilaid ja Olev Erlich.

29. aprillil pidas ER Noorte Reporterite Klubi oma 30. sünnipäeva. Peeti plenaaristung, kus kõnelesid TRÜ žurnalistikakateedri juhataja Marju Lauristin ja teenekas ajakirjanik Ivar Trikkel. NRK hing Reet Made rääkis klubi minevikust ja tänapäevast, sellest et "Mikriveski" autorid on kõik pärit NRKst.

28 .mail toimus "Kalevi" spordihallis loodusteemalise raadiovõistluse "Siililegi selge" pidulik lõpetamine. Võistluse raadiopoolne organiseerija oli Anne Parksepp.

Aprillis toimus noortesaadete eestvedamisel helisild "Riia-Tallinn".

Augustis organiseeriti ühissaade "Moskva-Tbilisi-Tallinn".

1. septembril viidi läbi AB päev. Kooliaasta alguse puhul toimusid otseülekanded aktustelt koolides, intervjuud koolijuhtide ja õpetajatega, portreed noortest inimestest.

11. septembri suurürituse "Eestimaa laul 88" organiseerijate hulgas oli ka ER.

Oktoobris käis toimetuse 9 inimest Soome Yleisradio noortesaadete peatoimetusel külas. 1989.a kavatsetakse koostööd jätkata.

10. novembril korraldati mitteformaalsete ja formaalsete noorterühmituste esindajate kokkutulek eesmärgiga liita erinevate tõekspidamistega noori võitluses suveräänse Eesti eest.

Kord kvartalis olid Haldi Normeti korraldada "Viitemikseri" avalikud lindistused.

Leho Männiksoo, Eesti Poiste liidu looja ja initsiaator, volikogu liige, aitas korraldada Eesti Poiste Liidu asutamiskongressi ER Valges saalis.

1988. aastal täitus 20 aastat ER malesimultaanide läbiviimisest. Simultaanide korraldaja on algusest peale Jüri Randviir.

* Muusikasaadete peatoimetus

Lauluvõistluse "Mehed, meri ja maa" organiseerimine ja läbiviimine koos Audru põllumajandusregiooni ja "Lääne Kaluriga".

Suvel organiseerisid Tiiu Kruus ja Vello Mikk raadiolastele töö- ja puhkelaagri Audrus.

* Kunstiliste saadete peatoimetus

28. märtsil toimus ER Valges saalis Raadioteatri 60. sünnipäeva pidulik õhtu. Õhtut juhtis Härmo Saarm. Ülevaate raadioteatri ajaloost tegi Einar Kraut. Stereoraadio sünnist rääkis Härmo Saarm, Raadioteatri rahvusvahelistest suhetest Tiia Rinne. Õhtust võtsid osa külalised Moskvast, Vilniusest, Riiast, Tbilisist.

24. veebruaril tähistasid A.Särevi kortermuuseumis Raadioteatri 60. sünnipäeva kuuldemänguveteranid.

Septembris toimus Budapestis Eesti luule õhtu, kus Jaan Krossi ja Ellen Niidu loomingut esitasid Jüri Krjukov ja Tõnu Mikiver. ER töögruppi kuulusid Mart Siimann, Martin Viirand, Rein Milistver.

F.E.Sillanpää 100. sünniaastapäeva tähistamisel Soomes käis toimetaja Mari Tarand.

Härmo Saarm lavastas SDV ringhäälingus Jüri Tuuliku kuuldemängu "Kured lähevad".

Astrid Relve käis Ungari Raadios lavastamas Raimond Kaugveri kuuldemängu "Võõra nime hind".

Vastavalt Yleisradio ja NSVL Tele-Raadiokomitee koostöölepingule lavastasid Eesti Raadios Walentin Chorelli kuuldemängu "Kaheksa peeglit" Juha Kandolin ja Jorma Vesterinen.

MUUSIKAKOLLEKTIIVID

11. jaanuaril dirigeeris Leningradi Filharmoonia suures saalis P. Lilje.

12.-17. jaanuarini andis ERSO 4 kontserti Riias ja Daugavpilsis.

17.-24. veebruarini andis ERSO 6 kontserti Eesti kultuuripäevadel Murmanski oblastis.

14. märtsil dirigeeris P.Lilje Moskva ÜR suurt sümfooniaorkestrit (kavas Bartok).

19. märtsist- 2.aprillini reisis ERSO Bulgaarias, kus andis 6 kontserti.

21. aprillil juhatas P. Lilje Kuopios Beethoveni IX sümfooniat.

30. aprillil juhatas P. Lilje ÜR suurt sümfooniaorkestrit (kavas Soštakovitši ja Tšaikovski looming).

17. mail käis P. Lilje Läti Riikliku Sümfooniaorkestriga "Praha kevadel" (R. Straussi "Heldenleben").

Mais-juunis P. Lilje ÜR suure sümfooniaorkestriga Hispaanias (Stravinski "Kevadpühitsus").

1.-10. juulini ERSO Pärnu festivalil.

18.-24. augustini osales ERSO rahvusvahelisel koorifestivalil "Tallinn 88". Kontserdid Kaarli kirikus ja Toomkirikus ning "Estonia"

kontserdisaalis.

9.-13.oktoobrini Eesti muusika festival, kus ERSOl oli 2 kontserti.

13.oktoobril juhatas P. Lilje Oulu linnaorkestrit.

1988.a jooksul kõlasid ERSO kontsertidel esiettekandes L. Sumera 3.sümfoonia, E.Tubina 11. sümfoonia, E. Oja "Ilupoeem", E.-S. Tüüri Kontsert kolmele kitarrile, R. Kangro Kontsert kahele klaverile.

INFORMATSIOONI- JA ARVUTUSKESKUS

3. oktoobril kell 14. 50 oli ETV ekraanil teleteksti katsesaade, mis kestis 10 minutit. Esimese saate andis eetrisse Veiko Lõhmus. Teleteksti arvutiprogrammi autor on IAK matemaatik Gidon Pajenson.

Oktoobrikuu esimeses "Telelehes" avaldati esmakordselt Soome TV I ja II programmi saatekava.

VABARIIKLIK RAADIO-TELEKESKUS

NSVL Tele-Raadiokomitee süsteemi ettevõtete vahelises üleliidulises sotsialistlikus võistluses saavutas VRTK 1988.a I, II ja III kvartali töötulemuste eest esikoha ja tuli võitjaks. Ettevõtet autasustati NSVL Tele-Radiokomitee ja NSVL Kultuuritöötajate AÜ Keskkomitee rändlipu ja esimese rahalise preemiaga. VRTK töö on juba teist aastat järjest leidnud üleliidulise tunnustuse.

x x x

VRTK poolt eetrisse antav telesaadete plaaniline aastamaht suurenes 1988. aastal 125 tunni võrra (3650 tunnilt 3775 tunnile), sellest omasaated 120 tunni võrra (1530 tunnilt 1650 tunnile). Vabariiklike raadiosaadete maht suurenes 37 tunni võrra (13505 tunnilt 13542 tunnile). Kõige rohkem suurenes videosalvestusaparatuuri koormus (15719 tunnilt 16340 tunnile, so 621 tunni võrra). Filmivõtete maht suurenes 94 tunni võrra (150 tunnilt 244 tunnile).

x x x

1988.a tehniliselt keerukamateks saadeteks olid ülekanded XV taliolümpiamängudelt Calgarys ja XXIV suveolümpiamängudelt Soulis. Tallinnast kanti üle mitmeid tehniliselt keerukaid üleliidulisi ja rahvusvahelisi spordivõistlusi nagu NSVL meistrivõistlused kergejõustikus, Balti regatt "Tornaado" MMvõistlused, rahvusvaheline autoralli

"Tallinn 88" jne. Ühissaateid tehti Suurbritannia, Rootsi ja Soomega (NSVL Tele-Raadiokomitee ja Suurbritannia Thames Televisiooni ühissaade telesild "Tallinn- Belfast", Eesti Raadio ja Soome Yleisradio ühissaade "Mnemoturniir", Soome-Eesti aulakontsert Tartust, ER otsesaade Tallinn-Stockholm jne). Raadio otseülekandeid tehti EKP KK XI pleenumilt, ENSV ÜN VIII ja IX istungjärgult, Eestimaa Rahvarinde kongressilt jt suurematelt üritustelt. Samal ajal teenindati ka väliskorrespondente.

xxx

VRTK uue tehnika arendamise ja juurutamise 1988.a plaanis oli 14 üritust maksumusega üle 1,6 miljoni rubla, mis kõik täideti. Suuremateks juurutatud objektideks olid TV-saateväljastusblokk ASB-6, heliauto AVIA EVM-155, telefonikeskjaam ATCK-100/2000, Inglismaalt pärit firma RANK CINTEL telekinoprojektsiooniseadmed ADS-1 ja subtitreerimisaparatuur SCREEN ELECTRONICS, Jaapani firma SONY stereoreporterkassettmagnetofonid jm seadmed.

xxx

1988.a mais sai valmis televisiooni programmiväljastusblokk ASB-6. Programmi väljastusbloki koosseisu kuulub väike diktoristuudio, video- ja helirežiiruum, tehnilise aparatuuri subtitreerimisaparatuuri ja saatesektori ruum. Uus aparatuuri-stuudioblokk on sisustatud TVaparatuuriga PERSPEKTIVA AC -4T, helirežiipuldiga ESR-186, sise- ja välissidesüsteemiga, tiitrimasinatega FOR-A ja SCREEN ELECTRONICS. Alates 1.juunist 1988 oli ASB-6 katseekspluatatsioonis, selle juurutamine lõppes 1988/89 aastavahetusel.

xxx

1987/88 aastavahetusel saabus Bratislavast Tallinna uus liikuv heliülekande- ja salvestusauto AVIA EVM-155. See on täienduseks helibussidele ŠKODA ja LIAZ. Kõik nad on valmistatud Bratislava tehases TESLA ELEKTROAKUSTIKA. Heliauto AVIA on eelmistega võrreldes väiksem ja mõeldud väiksema mahu ja keerukusega heliülekannete ja -salvestuste tegemiseks. AVIA on ehitatud furgoonauto AVIA 21F baasil. Auto juhikabiin on kasutatav diktoristuudiona, furgooniosa on kohaldatud foonikaks.

xxx

1988.a II kvartalis sai valmis uus liikuv TVülekandejaam KAKTUS, mille projekteerimine ja ehitamine algas VRTKs 1987. Projekti autor on A. Arens, tehniline teostus N. Ivanovi meeskonnalt. Autobuss ise on pärit firmast MERCEDES-BENZ, sisekujunduse tegi ARS. Nagu varemgi on tehniline aparatuur komplekteeritud firma BOSCH telekaameratega KCA ja KCR ning firma AMPEX videomagnetofoniga AVR-2. Täiesti uus on video-, heli- ja toiteseadmestik. See on kokku

pandud kodumaise TV aparatuuri PERSPEKTIVA videoplokkidest, helipult EMP-124 on pärit firmast TESLA. Esimene TV otseülekanne uue jaama KAKTUS vahendusel anti eetrisse 5. juulil 1988 DÜNAMO staadionil toimunud NSVL kergejõustiku meistrivõistlustelt.

xxx

1988. esitati ja juurutati üle 100 ratsionaliseerimisettepaneku. Sellest tegevusest võttis osa 54 töötajat. Üleliidulisele ratsionaliseerimiskonkursile saadeti 3 ettepanekut. Teise preemia sai ERKI Järvi ettepanek "Monitorvõrk".

xxx

VRTK tootmislabor tegeles TV abonentvõrgu (monitorvõrgu) väljaehitamisega uues telemajas. Projekti autor on E. Järvi. Abonentvõrk on kaabeltelevisioonisüsteem telesaadete, -salvestiste ja -proovide majasiseseks jälgimiseks. Süsteemi keskkommutaator võimaldab kommuteerida 16 sisendprogrammi 60 tarbijale. Sama süsteem on kasutatav ka tekstiinfo edastamiseks. Uue abonentvõrgu 10 esimest abonenti anti käiku 1988.a II kvartalis, aasta lõpuks abonentide arv suurenes.

xxx

Alates 4. jaanuarist 1988 antakse ER programmides igal täistunnil eetrisse õige aja signaal. See koosneb kuuest signaalist (kuues signaal on pikem ja selle algus märgib täistundi). Süsteem on välja töötatud VRTK tootmislaboris, autor vaneminsener Ants Viira.

xxx

19. veebruaril 1988 toimunud VRTK töökollektiivi aastakonverentsil valiti ettevõtte 23liikmeline töökollektiivi nõukogu: Avo-Rein Tereping (esimees), Rein Luur, Jüri Kaubiš (aseesimehed), Krista Kotli (sekretär), Maie Pilt, Tatjana Kaljumäe, Avo Kokman, Sander Ükskülа, Mati Linnamägi, Jüri Pääro, Urmas Markna, Valeri Mikalin, Urmas Raudsepp, Tiit Viisileht, Jüri Hindremäe, Anatoli Pozdnjakov, Siiri Daum, Ain Urbsoo, Väino Sika, Tiit Aasmäe, Enno Vaher, Tiit Talisoo ja Kalju Nugin.

xxx

Uue tehnika üleliidulise ühiskondliku ülevaatuse tulemuste eest autasustati VRTKd Popovi nim RESTTÜ Keskjuhatuse diplomiga.

KUULDEMÄNGUDE ESIETENDUSED

1. Heino Torga "Õnne homseks!" 02. 01. 88
2. Leelo Tungal "Nagu näärivanad" (laste) 03. 01. 88
3. Boriss Sandratski "Kaks naist tühjas korteris"28. 01. 88
4. Vallo Raun "Elevant katusel" (laste) 31. 01. 88
5. Inge Trikkel "Niisuguseks olen mina ta mõelnud" 24. 03. 88 (V.Kingissepa elust)
6. Aino Müür "Nad kutsuvad mind Paganiniks" 26. 03. 88
7. August Gailit/Juhan Saar "Karge meri" 26. 03. 88
8. A.Saint Exupery/Lauri Leesi "Väike prints" 31. 03. 88
9. Bibana Vallnerova "Tulised juhtmed" 15. 05. 88
10. Peeter Urm "Dotsent" 26. 05. 88
11. Märt Läänemets "Rama ja Siita lugu" 12. 06. 88 (vana-india eepose "Ramajana" ainetel)
12. Mihhail Šatrov/Tiia Rinne, Mari Tuulik "Edasi... Edasi...Edasi..." 25. 06. 88
13. Tšingis Ajtmatov/Aare Toikka "Kirju koer, kes jookseb mere kaldal" 16. 07. 88
14. Tyrone Guthrie "Orav rattas" 23. 07. 88
15. Aime Maripuu "Äikesehirm" 04. 08. 88
16. Leonid Zorin/Priit Aimla "Tsitaat" 17. 08. 88
17. Gregorz Walczak "Kaktus" 24. 11. 88
18. Urmas Alas "Kaitseingel" 08. 12. 88

"EESTI TELEFILMI" FILMOGRAAFIA

Mängufilm

1. "Narva kosk" (2 seeriat) - S: Vladimir Beekman, R: Ago-Endrik Kerge, O: Dorian Supin, K: Liina Pihlak.

Dokumentaalfilmid

1. "Eesti poetessid" ("Üks pilk Betti Alverile" ja "Kodutee") - S:Paul-Eerik Rummo, Mari Tarand, RO:Vallo Kepp.
2. "Elukutse - disainer" - S: Ebe Nõmberg, Illis Vets, RO: Illis Vets.
3. "Hermaküla" - S: Õie Orav, R: Jaan Pihlak, O: Illis Vets.
4. "Kas me oskame hoida ühte" - S: Ene Hion, RO: Mati Põldre.

5. "Kiviaid" - SR: Vello Pohla, O: Kristjan Svirgsden.

6. "Loss" - S: Lembit Lauri, R: Leo Ilves, O: Dorian Supin, Tatjana Putnik.

7. "Meie aja kangelane" - SR: Renita Lintrop, Hannes Lintrop, O: Enn Putnik.

8. "Nõmme" - S: Ike Volkov, R: Virve Koppel, O: Enn Putnik.

9. "Oksjon" - S: Teet Kallas, RO: Kristjan Svirgsden, O: Sven Paldis.

10. "Palmse" - SRO: Kristjan Svirgsden.

11. "Suvekaubandus" - SRO: Mati Põldre.

12. "Zoo - Tallinn" - S: Mati Kaal, Rein Maran, R: Rein Maran, O: Tõnu Talpsep.

Populaarteaduslik film

1. "Ilvese lugu" - SR: Rein Maran, O: Tõnu Talpsep, K: Ants Säde, H: Urmas Sisask.

Kontsertfilmid

1. "Jõulud Siimu talus" - S:Ülo Tedre, RO: Vallo Kepp, O: Dorian Supin, K: Malle Antson.

2. "Kann allikal" - S: Hugo Ader, RO: Dorian Supin, O: Tõnu Põldsaar, K: Riina Vanhanen.

3. "Koorifestival "Tallinn 1988"" - S: Heidi Pruuli, R: Jüri Tallinn, O: Mihkel Kärner, K: Joosep Remme.

4. "Tartu X muusikapäaevad" - SR:Toomas Lepp, Peeter Brambat, O: Jüri Suurevälja, Aare Varik, K: Arvi Siplane.

5. "Tasase maa laul" - SR: Jüri Tallinn, O: Mihkel Kärner, Heikki Lipping, K: Joosep Remme.

6. "Veealune muusika" - SO: Endel Grenzmann, R:Kristjan Svirgsden, H: Rene Eespere.

Kontsertprogrammid

1. "A. Mattiisen - Tšellosonaat" - R: Peeter Brambat, O: Raivo Lugima.

2. "Bolero" - R: Hagi Sein, O: Dorian Supin, K: Liina Pihlak.

3. "Karavan liigub edasi" - R: Sulev Nõmmik, O: Anton Mutt, K: Joosep Remme.

4. "Lihtsad laulud" - R: Jüri Tallinn, O: Mihkel Kärner, Heikki Lipping, K: Joosep Remme.

5. "Lünk" - R: Jaak Lõhmus, O: Peeter Ülevain.

6. "Muistse mere laulud" - R: Jüri Tallinn, O: Mihkel Kärner, Heikki Lipping.

7. "Mängib Ivari Ilja" - R: Jüri Tallinn, O: Mihkel Kärner, K: Joosep Remme.

8. "Volikiri Alo Mattiisenile" - R: Irene Lään, O: Enn Putnik, K: Imbi Lind.

9. "W.A. Mozart - Missa" - R: Jüri Tallinn, O: Mihkel Kärner, Heikki Lipping, K: Joosep Remme.

Olukirjeldusfilmid

1. "Aken Euroopasse" - SR: Ivar Vigla, Madis Mikko, O: Enn Putnik.

2. "Haapsalu" - SRO: Kristjan Svirgsden.

3. "Lasteassamblee" - SR: Maire Aunaste, O: Aleksander Razumov.

4. "Tallinna tramm" - SR: Peeter Eelsaare, O: Kaljo Reintam.

AUHINNATUD FILMID

"ALTERNATIIV" (1986) - ETKVL põllumajandusliku koondise "Agro" auhind Vello Pohlale tähtsa aktuaalse teema avamise eest.
SR: Vello Pohla, O: Illis Vets.

"KES KÜLL ÜTLEKS..." (1987) - ENSV Agrotööstuskomitee ja Eesti NSV Ajakirjanike Liidu põllumajandusteemaliste kirjutiste ning raadio- ja televisioonisaadete konkursi esimene preemia Tõnis Kasele ja Ülo Russakule. S: Ülo Russak, R: Tõnis Kask, O: Aleksander Razumov.

"RATASTOOLITANTS" (1986) - I rahvusvahelise telefilmide festivali "Kuldvillak" (Gruusia) dokumentaalfilmide žürii suur eripreemia ja kriitikute ja ajakirjanike Suure Areopaagi preemia parimale dokumentaalfilmile.

"SEE TÜÜTU HERILANE" (1987) - IV rahvusvahelise teadusfilmide festivali (Palaiseau) žürii eripreemia tehnilise ja esteetilise kvaliteedi eest. SRO: Rein Maran.

"EESTI TELEFILMFILM" VÄLISMAAL 1987-1988

"Matsalu linnuriik" (1980) Poola
"Tavaline rästik" (1978) Soome
"Euroopa naarits" (1983) Soome
"Dirigendid" (1975) Soome, Bulgaaria
"Kaleva hääled" (1986)Soome
"Elada maal" (1984) Poola
"Inimene ja kompuuter" (1986) Poola
"Väike-Õismäe - rõngaslinn" (1985) Poola
"Mereväravad" (1986) Poola
"Ratastoolitants" (1986) Soome, Bulgaaria, Rootsi
"See tüütu herilane" (1987) Bulgaaria, Prantsusmaa
"Suurim, näitus" (1987) Rootsi
"Alternatiiv" (1986) Rootsi
"Sellel suvel sellel saarel" (1986) Rootsi
"Liblikalend" (1987) Rootsi
"Kuidas metsa hõikad" (1986) Rootsi
"Arhitekt" (1986) Rootsi
"117.hooaeg" (1987) Rootsi
"Võõrad öös" (1987) Rootsi, Soome
"Jaak Soans" 1985" (1985) Rootsi
"Tiit Pauluse trio (1986) Rootsi
"Sensatsioon" (1986) Rootsi
"Pidu meie tänavas" (1986) Rootsi
"Foorum" (1976) Rootsi.

BIBLIOGRAAFIA

Eesti Televisioon

I. Üldosa

Ajakirjanduspäeval Pirgus/ I.Nikker (kohtumisel osalesid ETV ajakirjanikud). - "Ühistöö", 1988, 17.V.

Ajakirjandusvõistluse võitjad/ T.Aare ("Inimesed,autod,teed").- NH, 1988, 25.XI.

Annus,Lembit. Pahupidi pluralism/ tõlge "Pravdast" 3.XII 1988 (ka kriitika ETV aadressil).- RH, 1988, 7.XII.

Eesti NSV Ajakirjanike Liidu juhatuse pleenum.- RH, 1988, 27.V.

Eesti NSV Ajakirjanike Liidu juhatuse pleenum.- RH, 1988, 26.X.

Eesti NSV ajakirjanikele:Üleskutse/ G.Diomidova, E.Hion, M.Kadastik jt.- NH, 1988, 25.XI.

Elvak,Rein. Ametlik vastus Soome TV edastamise asjus.- "Koit", 1988, 13.IX.

Elvak,Rein. ETV saated ja kakskeelsus/ Vahend.H.Treial.- RH, 1988,7.VIII.

Elvak,Rein. Kas on küsimusi?: Poliitpäevakohtumised Elvas/ Küsitl. A.Niinemets (ENSV Tele-Raadiokomiteest, ETV programmist,telelevist Lõuna-Eestis, teleprogrammide vahetusest).- E, 1988, 19.III.

Elvak,Rein. Vastus televaatajatele Lõuna-Eestis Soome TV edastamise kohta.- "Töörahva Elu", 1988, 18.VIII.

ETV korraldatud laste joonistuste näituselt Disney filmipäevade aegu: fotod.- NH, 1988, 10.XI.

Karja,Stepan. 8.detsember, antenni pööramise päev. (Valgjärve TV-saatekeskuse käikulaskmisest).- E, 1988, 6.XII.

Karja,Stepan. Samm tagasi (ETV aastavahetusprogrammi edastamisest Lõuna-Eesti vaatajale).- E, 1988, 25.XII.

Kes ajakirjanikest? (vahekokkuvõte populaarseima ajakirjaniku selgitamisel "NH" küsitluse põhjal).- NH, 1988, 9.IV, 16.IV.

Kes ajakirjanikest? Juhan Aare!/ T.Vare (küsitluse tulemused).- NH, 1988, 5.V.

Kivirähk,Juhan. Ühiskonnategelased populaarsusskaalal (ka ETV töötajad).- NH, 1988, 13.X, ML, 1988, 13.X.

Kohtumine Indrek Toomega/ A.Jürvetson (ka kriitika ETV aadressil seoses popima bürokraadi valimisega).- "Läänlane", 1988, 27.IX.

Kuutma,Rainer. Telelevist Valga ümbruses.- "Valgamaalane",1988,22.XII.

"Liiklusohutus - 87" (ajakirjandusvõistluse tulemused).- NH, 1988, 12.II.

Lindström,Voldemar. Valus video./ K.Müller (Kinomajas toimunud video-alaselt arutelult).- E, 1988, 7.II.

Missugust demokraatiat siis ikkagi õppida? (K.Raua ja A.Kullaste vastus Sillamäe Linna RSN TK avalikule kirjale).- NH, 1988, 24.V.

Oru,Arne. Arutati ettekande teese: EKP KK pleenumi eel (ka ETV saadete vahendamisest eesti keelt mittevaldavale elanikkonnale).- "Leninlik Lipp",1988, 31.VIII.

Pajula,Ene. Kuu aega puhkusel (ka reporteritööst AKs).-"Pärnu Postimees", 1988, 25,26.X.

Palamets,Hillar. Edasi,"Edasi"!: "Lugejaga vestleb" (ka perestroikast ETVs).- E, 1988, 6.V.

Raudnask,Valve. Mulda või munakividele? ("Prillitoosi" üritustest Linnahallis).- RH, 1988, 21.I.

Rozenthal,Väinu. Soov jääb sooviks. (Tartu TV arengust, Soome TV edastamise võimalustest Lõuna-Eestisse).- E, 1988, 20.XII.

Ruudi,Rein. Kuidas Pärnumaa saab näha rohkem teleprogramme.- "Pärnu Postimees", 1988, 9.XII.

Tegelmann,Virve. Tunnustuse ja kaastundega (ka tunnustus ETVle ENSV ÜN istungjärgu operatiivse vahendamise eest).- "Võitlev Sõna", 1988, 13.XII.

Ummelas,Mart. Panditud aeg. (ETV iseseisvusest, õigusest kasutada ise oma saateaega,mõtteid rahvustelevisiooni loomisest).- ML, 1988, 18.VIII.

Ummelas,Mart. Veel kord meist KTVs.- ML, 1988, 16.VI.

Vaino,Karl. EKP KK büroo aruanne tööst uutmise juhtimisel vabariigi parteiorganisatsioonis (ka kriitika ETV aadressil).- RH, 1988, 19.I.

Vilborn,Peeter. Satelliittelevisioon - aken maailma.- "Horisont",1988, nr.12, lk.6.

Villo,Silvi-Aire. Toimetuse poliitpäeva külaline oli... (ka ETV osast vabariigi juhtide mõtete tutvustamisel rahvale).- "Harju Elu", 1988, 16.II.

Валов Леонид. Интерес всесоюзного телезрителя (прямой телемост между студией в Останкино и студией ЭТВ в Таллине).- "Вперед"1988, 24.05.

Моппель Х. Говорит и показывает...Валгьярве.- СЭ, 1988, 25.12.

Пленум правления Союза журналистов ЭССР. - МЭ, 1988, 27.10.

Правление Союза кинематографистов СССР: Пленум 1У: Телефильм: в предверии перемен (среди других выступал Т.Каск, об обменом фильмами между республиками).- "Советская культура", 1988, 2.04.

II ETV programm

Allas,Ain, Lenk,Heimar. Vead vajavad parandamist: Avalik vastus Tallinna taksopargi asedirektorile Urmas Matsalule (järelkaja saatelõigule "Aeg Luubis").- RH, 1988, 2.II.

Aller,Rudolf. Vaja oleks filmi meie kultuuriloost (ka kriitika ETV nõrga esinemise kohta KTVs).- SV, 1988, 15.I.

Drikkit,Ivi. Nädal lõppes,teine algas. ("Mõtleme veel" 12.okt.).- E, 1988, 18.X.

D`zinn on pudelist välja lastud/ L.Luuk,M.Panga,L.Vaarma ("Mõtleme veel" 26.nov.).- NH, 1988, 7.I.

EKP Kohtla-Järve Linnakomitee pleenumilt ("Vaatevinklist" ja Koit Rauast). - "Leninlik Lipp", 1988, 28.X.

Erilaid,Tõnis. Päevik:laupäev ("Mõtleme veel",12.okt.).- Õ, 1988, 15.X.

Ernits,Peeter. Kõik müügiks?: Georg Lurichi maised jäänused "Reklaamiklubis". - RH, 1988, 5.IV.

Heinma,Lilian. Filmihuvilise mured (televaataja kriitika mitmeseerialiste telefilmide näitamise aja kohta).- Õ, 1988, 1.XI.

Jääger,Mikk. Selle sügise laulust (kriitika telesaate "Popp tipp" sügise laulu valimise kohta).- Õ, 1988,27.XII.

Kaasik,Siiri.Ideaalne sunnitöökool? (avalik kiri Lehte Hainsalule kui saate "Ideaalkool" autorile),- NH,1988,15.IX.

Kadastik,Mart.Viseerimata veerud ("Mõtleme veel"12.okt.).- E,1988,15.XI.

Karlson,Mari."Nähtamatud"(noorte- ja lastesaadete peatoimetuse tööst saate "Tudeng`88" tegemisel).- NH, 1988,6.V.

Kaugver,Raimond. Avalik kiri Kaagvere erikutsekooli õpetajale Siiri Kaasikule (seoses telesaatega "Ideaalkool"). -E, 1988,17.XI.

Kidron,Anti. Väitlemiskunstist ikka vajaka ("Mõtleme veel" 12.okt.).- Õ,1988, 18.X.

Kork,Toomas. Rahvarinde loomise mõte väärib toetamist ("Mõtleme veel" 13.apr). - "Punane Täht", 1988, 23.IV.

Kõrda,Tõnu. Kuhu sihib Interliikumine? ("Mõtleme veel" 12.okt.).- ML, 1988, 20.X.

Käos,Taimi. Esmaspäevast esmaspäevani ("Mõtleme veel" 12.okt.).- "Kommunist", 1988, 18.X.

Laks,Ivo. Selleks korraks kõik "Mõtleme veel" 12.okt.).- NH, 1988, 3.XI.

Lauristin,Marju./Küsitl.T.Sildam (ka saatest "Mõtleme veel" 13.apr.).- NH, 1988, 1.X.

Lehepuu,Uno. Sõnad ja sõnad: Esmamulje ("Mõtleme veel" 12.okt.).- RH, 1988, 14.X.

Liebman,Elkond. Mõõdutundest (kriitika lastesaate "Mikud-Mannid" saatejuhi aadressil).- Õ, 1988, 20.X.

Lindström,Voldemar. Ringvaated taas teleekraanile.- NH, 1988, 14.I.

Link,Endel. Huumorivaimu uus ärkamine: Telekommentaar (aastavahetuse teleprogrammist).- SV, 1988, 9.I.

Linna parteikomitee pleenum (ka saatest "Vaatevinkel").-"Leninlik Lipp", 1988, 20.IX.

Loidap,Valeri. Linn ei ole huvitatud,aga... /vestles V.Voropajeva ("Mõtleme veel" 31.aug.).- "Leninlik Lipp", 1988, 7.IX.

Lõhmus,Jaak. Kuni Soome veel elab, on meil lootust (ETV ja Soome TV filmiprogrammidest).- "Kultuur ja Elu", 1988, nr.10,lk.38.

Lõpp,Alar. Kus sünnivad heledapäised levitähed? (kriitika "Reklaamiklubis" esineja aadressil).- RH, 1988,5.II.

Matsalu,Urmas. Vead vajavad parandamist: Avalik kiri Ain Allasele ja Heimar Lengile (seoses saates "Aeg Luubis" tõstatatud probleemidega).- RH, 1988, 13.I.

Meeri,Heiki, Raie,Piho. Ainult 1 küsimus: Mis on MM muna? (uuest telemängust lastele).- NH, 1988, 7.IX.

Mihhejeva,N. Sõnavõtt EKP KK XIII pleenumil (ka Kirde-Eesti probleemidest teleekraanil).- "Leninlik Lipp", 1988, 28.XII.

Miil,Olev (Ilja`sevit`s, Vladimir). Poleemika või nõiajaht?: Avalik kiri (kriitikavastus 13.apr.saatele "Mõtleme veel").- Õ, 1988, 22.VI.

Miks Interrinne irvitab? ("Mõtleme veel" 12.okt.).- "Töörahva Elu", 1988, 20.X.

Missuguseid mõtteid äratas teis kolmapäevane telesaade "Mõtleme veel" ja nn. Interliikumine/ Vastavad V.Viljamäe jt.- "Läänlane", 1988, 15.X.

Moss,Ilmar. Eesti kultuuriloo tundmaõppimine väärib ühisrinnet (uuest saatesarjast "Eesti kultuurilugu").- RH, 1988, 14.VIII.

"Mõtleme veel" - po russki!.- МЭ, 1988, 6.V.

"Mõtleme veel"...: Järelkajasid ETV 12.okt. saatele.- NH, 1988, 20.X.

Müller,Kalle. Nädal lõppes, teine algas (ka kriitika telesilla "Tallinn-Belfast" kohta).- E,1988,22.III.

Niitra,Sirje. Olla või mitte olla? (ka kriitika karskusliikumise peegeldamise kohta ETV ekraanil).- Õ, 1988, 7.IV.

Nukuvõistlus on lõppenud: Telestuudio 26.aprill (lastesaatest "Elavad nukud").- "Säde", 1988, 25.V.

Partei linnakomitee büroo istungilt ("Vaatevinkel" 1.sept.).-"Leninlik Lipp", 1988, 6.IX.

Partei linnakomitee pleenumilt: EKP Kohtla-Järve Linnakomitee pleenumi otsus EKP KK büroo otsuse kohta ETV saatesarjas "Vaatevinkel" tõstatatud küsimustes.- "Leninlik Lipp", 1988, 25.X.

Põder,Vambola. Kus on juured? (vastukaja saatele "Mõtleme veel" 12.okt.).- SV, 1988, 28.X.

Raun,Maie. Ka osalejad on nördinud (kriitika telesilla "Tallinn-Belfast" kohta).- Õ, 1988, 19.IV.

Riikoja,Mart. Ei ole üksi ükski maa: Selle laulu lugu (A.Mattiiseni laulu valmimine, salvestamine ja näitamine teleekraanil).- "Noorus", 1988, nr.2, lk. 32.

Roosve,Gundo. Ise küsin, ise vastan (ka positiivne hinnang sarjale "Vaata aeda").- ML, 1988, 29.IX.

Salupere,Malle. Televisioon ja kultuur (kriitika ETV kultuurisaadete kohta, positiivne hinnang sarjale "Vestlusi vene kultuurist").- RH, 1988, 31.I.

Saveljeva,Niina. Kiri toimetusele. ("Mõtleme veel" 12.okt.).- NH,1988,27.X.

See kõige suurem sõber? Kui kultuurisõbralik on ETV? Mida pakkuda ja kuidas pakkuda? Aken maailma olgu laiem /Vestusringis M.Lauristin, A.Kasemaa, J.Kruusamäe,H.-K.Hellat,A.Russak,I.Kuus, vahend.I.Jeletsky/.- RH, 1988, 10.I.

Suurtee,Udo. Neli meest stuudios ehk Ettepanek Saaremaa üleminekust täielikule isekarastusele turistide vastu (saatest "Vaatevinkel" 11.veebr.).- "Kommunismiehitaja", 1988, 19.III.

Taidre,Harry. Mõelgem... (kriitika saatele "Ringliiklus" 20.okt.).- RH, 1988, 3.XI.

Tamberg,Karl. Pilk aastavahetuse teleekraanile.- SV, 1988, 30.XII.

Tamm,Liisa. Aulakontsert: ETV ja Soome Yleisradio TV-1 ühissaade.- E, 1988, 15.XI.

Tammik,Roobert. Kas "Oscarid" nüüdsest ka Eestimaal? (ka sarja "Popp tipp" aastalõpu kontserdist Linnahallis).- NH, 1988, 28.XII.

Telesaate "Mõtleme veel" puhul.- Õ, 1988, 21.X.

Telesaate "Mõtleme veel" puhul/ E.Aamer, E.Kampus, M.Kolossova jt.- "Kommunist", 1988, 15.X.

(Telesild "Tallinn-Belfast"): Fotod. - "Aja Pulss", 1988, nr.8, lk.2.

Toots,N. Pilk: ETA koduvabariigist (venekeelsetest saadetest ETVs).- Õ,1988, 22.II.

Tõkestagem tee demagoogiale /PKV Paide Võrgurajooni töötajad ("Mõtleme veel" 12.okt.).- "Võitlev Sõna", 1988, 18.X.

Tõnspoeg,Gustav. Mis muutub Eesti agraarpoliitikas? (positiivne hinnang sarjale "Viljaveski").- ML, 1988, 22.X.

Ulanov. Avalik kiri Interliikumise juhtidele ("Mõtleme veel" 12.okt.).- ML, 1988,20.X.

Ummelas,Mart. Augu kaevamine: "TV nii või teisiti" (kriitika saatele" Siin kultuurikomitee" 24.okt.).-ML,1988,3.XI.

Üssisoo,Uno. "See on see maa": Ühe telesarja alguse puhul.- RH, 1988,13.X.

Vananurm,Ilmar. Miks irvitasid interid ("Mõtleme veel"12.okt.).- "Koit", 1988, 29.XI.

Vanari,Mihkel. Paneme kaardid lauale ("Mõtleme veel" 12.okt.).- "Punalipp"1988, 18.X.

Õppigem demokraatiat üheskoos. Sillamäe Linna RSN TK avalik kiri (Kriitikavastus Sillamäe probleeme käsitlevatele saadetele).- NH, 1988, 4.V.

Бродинская И. Телемост Таллинн-Белфаст.- СЭ, 1988, 16.03.

Возвращаясь к передаче "Подумаем еще..." (12.окт.).- ВТ, 1988, 21.10.

Добровицкая М. "Беседы о русской культуре": Цикл телепередач с таким названием завоевал в Эстонии большую популярность.- "Правда", 1988, 7.04.

Иванов В. Если подумать еще...("Подумаем еще" 12.окт).- СЭ, 1988, 20.10.

Индекс популярности/ Л.Польская ("Телевизионное знакомство").- "Литературная газета", 1988, 4.02 и 2.11.

Каллас Тээт. Имеющий уши да услышит!: На актуальные темы с Т.Калласом беседует Э.Аграновская (также о программе ЭТВ на русском языке).- МЭ, 1988, 30.04.

Кидрон Анти. В пылу спора ("Подумаем еще" 12.окт).- ВТ, 1988, 19.10.

Лайд Энн. Народный фронт (о передаче "Народный фронт" на русском языке).- ВТ, 1988,6.05.

Макаров,Иван. Все это чертовски трогательно! /"Клуб рекламы" - 17.01./.- МЭ, 1988, 30.01.

Находки местного экрана / Телегид "СК" (также о программе ЭТВ).- "Советская культура", 1988, 5.01.

Новые знакомство телегида ("Телевизионное знакомство").- "Советская культура", 1988, 2.06.

О телепередаче "Алла Пугачева" (2.04. 1988) /из цикла "Телевизионное знакомство"). - "Советская культура", 1988, 5.04.

Подсказанно жизьню: Интервью с Ф.Ундуском, Х.Шейном и Р.Тимак/ Беседу вел В.Иванов ("Подумаем еще").- СЭ, 1988, 3.05.

Пульс общественной жизни: Краткий обзор республиканской прессы (о встрече с делегатами, избранными от республики на X1X партийную конференцию на ЭТВ).- СЭ,1988,26.06.

Соосоор Х. "Что хочу, то и ворочу" (о выборе "Мисс Эстонии" и о показывании на ЭТВ).- "Советская культура", 1988, 20.12.

"Телевизионное знакомство": Встреча с народным художником СССР Ильей Глазуновым (сценарии сокращенно).- "ТВ.Радиовещание", 1988, нр.10.,стр.21.

"Телевизионное знакомство": Георги Товстоногов.- "Советская культура", 1988, 15.09.

"Телевизионное знакомство": Родион Щедрин.- "Советская культура", 1988, 17.11.

"Телевизионное знакомство": Л.Гурченко, Р.Паулс, А.Пугачева, Вл.Третьяк.- "ТВ.Радиовещание", 1988, нр.5, стр.21.

Тийсвяли Хелле. От истоков - до современности /Беседу вела Е.Рутте (о новой передаче на ЭТВ"Вот родина моя").- СЭ,1988,4.11.

Хион Эне. Вопрос журналистке (о новой программе на ЭТВ "Зачем дереву корни" на русском языке).- ВТ, 1988, 29.04.

Чекалова Е.,Месхи Н. Запретная тема?: ("Размышление у телеэкрана") /о программе "Приллитоос" и Хаги Шейн, "Танец в инвалидной коляске").- "Советская культура", 1988,5.02.

Чекалова Е. Звездный час: Телеобозрение ("Телевизионное знакомство. Людмила Гурченко").- "Советская культура", 1988, 9.02.

III "Eesti Telefilm"

Allik,Jaak. Lindprii - kui kaua veel (telemängufilmi "Lindpriid" saatusest ja Vladimir Karasjovist).- SV, 1988,16.XII.

Auhind "Ratastoolitantsule" (I rahvusvahelisel telefilmide festivalil Gruusias 1.-10.IX).- SV, 1988, 16.IX.

Balbat,Maris. Sammhaaval edasi:Eesti dokumentalistika arutelult (ka ETFi 1987.a. tõsielufilmidest).- SV, 1988, 11.III.

Esilinastused televisioonis (ETF): 1987, IV kv.- T.M.K.,1988,nr.3,lk.89.

Esilinastused televisioonis (ETF): 1988,I poolaasta.- T.M.K.,1988,nr.9, lk.89.

Jeletsky,Imbi. Tahtmine elukaevu vaadata ("Tants aurukatla ümber").- RH, 1988, 14.V.

Kinomajas ("Tants aurukatla ümber"). - SV, 1988, 12.V.

Kont,Erika. Ei saanud aru ("Narva kosk").- Õ, 1988, 27.XII.

Luik,Enno. Valus võlg: ("TV nii või teisiti") ("Heidikud").- ML,1988,14.IV.

Luik,Hans H. Juhan Peegel kui rahutuvi ("Rahutaevas").- T.M.K.,1988,nr.7, lk.60.

Okk,Gunnar. Filme tellija soovil /Küsitl.V.Kallam (ETFi tulevikuplaanidest).- ML, 1988, 9.XII.

Pinn,Voldemar. Film ja probleem: "Ratastoolitants".- SV, 1988, 4.III.

Pärt,Arvo novembris 1987 /Küsitl. I. Randalu (intervjuu samanimelise ETFi filmi põhjal).- T.M.K.,1988, nr.7, lk.48.

Ruus,Jaan. Vastab Jaan Ruus/ Küsitl. endised kolleegid (ka ETFist).- T.M.K., 1988, nr.10, lk.5.

Soosaar,Mark. Filmimehed teelahkmel (ka ETFist).- "Kodumaa", 1988, 20.IV.

Soosaar,Mark. Lindprii asjus (vastukaja J.Alliku artiklile "Lindprii - kui kaua veel", SV, 1988, 16.XII ja V.Karasjovi filmide esitamisest ETVs).- SV, 1988, 23.XII.

Авдеенко Ал. Раскинулось море широко...: Заметки о международного телефестиваля "Золотое руно" ("Танец в инвалидной коляске, или предисловие").- "Советская культура", 1988, 17.09.

Арсеньев Вл. "Золотое руно" называет победителей ("Танец в инвалидной коляске, или предисловие").- "Известия", 1988,11.09.

Березанская С. Самопознание: О документальном телекино Эстонии.- ТВ вчера, сегодня, завтра 1987. "Искусство", 1987, стр.59.

Кузьменко П. Кораблю пристать велят: Размышления на теплоходе "Грузия" об организации фестиваля "Золотое руно" ("Танец в инвалидной коляске, или предисловие").- "Комс. правда", 1988, 30.09.

Никулина Г. Магия милосердия ("Танец в инвалидной коляске, или предисловие").- "Известия", 1988, 16.04.

"Советская Эстония. Хроника обнавления": Телевизионный документальный фильм.- "7 дней"1988, 17.02.

Телекино: Прогноз на завтра: Крупным планом - документалист. (Круглый стол, среди других участвовали Х.Шейн и М.Пыльдре о ЭТФ). - "Советская культура", 1988, 19.03.

IV Telelavastused

Esietendused teleteatris: 1987,IV kvartal.- T.M.K., 1988, nr.3, lk.89.

Esietendused teleteatris: 1988, I poolaasta.- T.M.K., 1988,nr.9, lk.90.

Kask, Tõnis. Miks? (ka teleseriaalist "Poliitilised kired").- RH, 1988, 23.III.

Klooren, Mati. Mitte koturnidelt, mitte kõrgelt poodiumilt/ Küsitl. P.Pukk (ka teleseriaalist "Poliitilised kired"). - NH, 1988, 17.III.

V Personaalia

Aare,Juhan.

- Intervjuu J.Aarega Ajakirjanduspäeval/ Küsitl.T.Aare.- NH, 1988,5.V.
- Eesti rohelise liikumise pöördumine Eestimaa elanike poole/ J.Aare jt.- E, 1988, 21.VIII.
- Ettekanne ENSV ÜN erakorralisel istungjärgul.- RH, 1988, 20.XI.
- Juhan Aare "Kodumaa" toimetuses /Vahend.D.Mihhailova.- "Kodumaa", 1988, 20.VII.
- Küsisid järvalased, vastasid Juhan Aare ja Ott Kool/ K.Uustal.- "Võitlev Sõna", 1988, 24.VI.
- Minu kodu on Virumaal.- "Viru Sõna", 1988, 12.XI.
- On vaja saatanlikku järjekindlust: Märkmeid kohtumiselt Juhan Aare ja Ott Kooliga.- "Võitlev Sõna", 1988, 16.VI.

- Sõnavõtt ENSV ÜN XI koosseisu IX istungjärgul.- RH, 1988, 11.XII ja NH, 1988, 11.XII.
- XIX, juuni-juuli 1988/ Küsitl.T.Aare - NH, 1988, 10.VII.

Juhan Aare - tema kohta.

- Eesti NSV Ajakirjanike Liidu preemiad (J.Anveldi nim. preemia J.Aarele).- NH, 1988, 5.V.
- Eestimaa roheliste foorumi otsus: 28. apr.1988 Tallinnas.- "Harju Elu", 1988, 7.V.
- (Foto).-"Nõukogude Kool",1988, nr.8.
- Gorbunov,N. Sõna on delegaadil.- Õ, 1988, 6.VI.
- Hoiame pöialt, konverents!.- NH, 1988, 19.VI.
- Homme tõepoolest valitakse.- "Viru Sõna", 1988, 12.XI.
- Kauber,M. Juhan Aare esineb Hiiumaal. - "Nõuk.Hiiumaa", 1988, 23.VIII.
- Kes ajakirjanikest? Juhan Aare!/ T. Vare.- NH, 1988, 5.V.
- Kiri Eestimaa kirjandusõpetajatele/ L.Voormansik.- "Nõukogude Õpetaja", 1988, 14.V.
- Kohtumine eesti delegatsiooniga/ A. Mizinov.- RH, 1988, 2.VII.
- Kool,Ott. Valimised Haljalas uutmise ajal: Miks võitis Aare ja kaotas Kaljuvee?.- ML, 1988, 17.XI.
- Kullaarulased seadsid üles J.Aare kandidatuuri.-"Viru Sõna",1988,27.X.
- Kõigi meie mõtteviis on pisut roheline.- Õ, 1988, 24.X.

- Laulik,Heino. Kesknädal - "Kodumaa", 1988, 1.V.
- Oleme teiega, delegaadid.- RH, 1988, 28.VI.
- Pärnu mehed käisid Tallinnas: Muljeid 17.juunil Tallinna Lauluväljakul toimunud kohtumisest NLKP XIX konverentsi delegaatidega.- "Ühistöö", 1988, 21.VI.
- Rahva tahe on partei tahe.- RH, 1988, 21.VI.
- Riina ja Juhan Aarega: (5.veerg)/ H. Rauniste.- "Kommunismiehitaja", 1988, 9.IV.
- Rohelised nüüdsest ka Eestis/ H.Kaljula.- "Kodumaa", 1988, 11.V.
- Rõigas, Anneli. Kuidas elad, Virumaa?.- NH, 1988, 18.V.
- Saadikuks valiti Juhan Aare.- "Viru Sõna", 1988, 15.XI.
- Saagu meid palju/ S.Joon.- E, 1988, 28.VII.
- Täna algab XIX üleliiduline parteikonverents.- NH, 1988, 28.VI.
- Vastuvõtt Tallinna lennujaamas.- NH, 1988, 3.VII ja SV, 1988, 8.VII.
- Veel valimistest Haljalas/ I.Mikkal. - ML, 1988, 24.XI.
- "Õitsengu" esimene loodushoiupreemia Juhan Aarele/O.Leps.- NH, 1988, 8.V.
- XIX üleliidulise parteikonverentsi delegaatide nimekiri.- RH,1988,31.V.
- Ühiskonnategelased populaarsusskaalal. NH, 1988, 13.X.
- Ülemnõukogu asendusvalimised 13.novembril: Lembit Kaljuvee ja Juhan Aare.- "Viru Sõna", 1988, 10.XI.

Ader,Hugo
- T.Ajtmatov ja kirgiisid/ Küsitl. E. Siimer.- RH, 1988, 13.X.

Aunaste,Maire
- Üheksa polaarpäeva.- "Aja Pulss", 1988, nr.8, lk.21.

Elvak,Rein
- Esimesed kandidaadid/ T.Tamm.- "Sakala", 1988, 1.IX.

Hein,Peeter
- Aukartus kultuuri ees/ Küsitl.E.Siimer.- RH, 1988, 7.V. ENSV Ajakirjanike Liidu preemiad (E.Tammlaane nim. preemia P.Heinale).- NH, 1988, 5.V.

Hiiet,Maile.
- Eesti rahvamuusikuna Komimaal.- SV, 1988, 9.IX.

Joamets,Rein - tema kohta
- Autasustamisi.- E, 1988, 5.V.

Järlik,Rein
- Ettekandest Tartu linna parteiorganisatsiooni XXVIII konverentsilt.- E, 1988, 1.XII.
- Ettekandest Eestimaa Rahvakongressil. - RH,1988, 5.X.
- Veel kord Haanjamaa monumentidest.- E, 1988, 26.I.

Järlik,Rein - tema kohta
- Autasustamisi.- E, 1988, 5.V.
- Hoiame pöialt,konverents!.- NH, 1988, 5.VI.
- Mida te taotlete, Joel Steinfeldt?.- "Võitlev Sõna", 1988, 14.V.
- Priiuse ootel/ O.Remsu.- SV, 1988, 21.VI.

- Vilgats,Ester. Kohtuti Rein Järlikuga.- "Pärnu Kommunist", 1988, 16.II.
- Ühiskonnategelased populaarsusskaalal.- NH, 1988, 13.X.

Kaat,Marianne
- Taking off.- T.M.K., 1988, nr.1,lk. 54.

Kasikov,Karl
- Rahvussuhetest.- Õ, 1988, 28.IX.
- September 1988?: Jutuajamine EKP KK pleenumi eel.- RH, 1988, 8.IX.

Kersna,Vahur jt.
- Eestimaa noortele inimestele!- NH, 1988, 21.VI.

Kersna,Vahur - tema kohta
- Rammo,A. "Miss Estonia".- Õ, 1988, 4. X.

Kullaste,Allan
- Avalik vastamine.- E, 1988, 14.V.
- Tele- ja raadiotööst.- SV 1988, 29. IV.

Leisson,Enn jt.
- Eestimaa Rahvuste Foorumi Nõukogu läkitus vabariigi kodanikele.- Õ, 1988, 26.X.
- Surnud mehe kirjad.- NH, 1988, 7.-21. VII.

Leisson,Enn - tema kohta
- Pino,Nasta. Päev lõppes, teine algas. - E, 1988, 6.XII.

Lenk,Heimar
- Teistele meist/ Vahend.I.Eylandt.- NH, 1988, 13.VII.
- Telekolleegi usutlemas.-NH,1988,6.X.

Linna,Reet jt.
- Eestimaa noortele inimestele!.- NH, 1988, 21.VI.

Linna,Reet - tema kohta
- Riikoja,Mart. Ei ole üksi maa: Selle laulu lugu.- Noorus, 1988, nr. 2, lk.32.

Maasikas,Uno - tema kohta
- Pino,Nasta. Päev lõppes, teine algas. - E, 1988, 6.XII.
- Tõnissoo,A. Me kaitsesime plaaniprojekti.- RH, 1988, 9.VIII.

Mägi,Tiina - tema kohta
- Erilaid,T.,Tooming,U. Rahvusgrupid ühisarutelul.- Õ, 1988, 26.IX.

Müür,Märt - tema kohta
- Avalik kiri M.Müürile ehk Kas kõik, kes kukkusid, olid tähed?/"Energia" kolhoosi parteilaste kiri.- RH, 1988, 27.III.
- Kulo,Helle. Elu väärtusest.- Õ,1988, 5.IV.
- Lukas,Jaan. Ajaloo valgetest laikudest ja Kalev Raavest.- "Punalipp", 1988, 20.X.
- Mälgand,Enn. Miks tähed kukuvad?: Mõtteid Märt Müüri filmist "Miks kukuvad tähed?".- NH, 1988, 4.III.
- Partei- ja majandusaktiivi õppepäeval...- "Ühistöö" 1988, 19.IV.
- Rakvere filmiklubis (foto).- "Punane Täht", 1988, 24.V.
- Rekand,R. Kalev Raave lugu.- E, 1988, 17.V.

- Siimer,Enn. See tühine teema?:M.Müüri filmist ja teistest "tähtedest".- RH, 1988, 24.IV.
- Soosaar,Mark. Filmimehed teelahkmel. - "Kodumaa", 1988, 20.IV.
- Sõnavõtust EKP Kohtla-Järve Linnakomitee pleenumil.- "Leninlik Lipp", 1988, 27.X.
-)Skubel, Jüri. Dokumentaalfilm nõuab õigust.- SV, 1988, 1.VIII.
- Vaarask,Ivi. Aidake meil elada!.- "Koit", 1988, 17.XI.

Ott,Urmas - tema kohta
- Karro,Tõnu. Baskiniga Pirital.- Õ, 1988, 9.I.

Paalma,Jüri - tema kohta
- ENSV Ajakirjanike Liidu juhatuse pleenum.- RH, 1988, 26.X.

Pant,Valdo - tema kohta
- Lauri,Lembit.Valdo Pant ja tema "Täna 25 aastat tagasi".- E,1988,4.V.
- Pino,Nasta. Nädal lõppes, teine algas.- E, 1988, 26.I.
- Raudnask,Valve. Kas Pant on lunastatud?.- RH, 1988, 24.I.
- Trikkel,Ivar. Valdo Pandi müüt.- NH, 1988, 21.I.

Pihlak,Liina - tema kohta
- Anti kätte teatrialased preemiad.- RH, 1988, 29.III.
- ENSV MNs ja ENSV A/Ü Nõukogus.- RH, 1988, 19.VII.
- Teatrikunsti aastapreemiad 1987: Fotod.- T.M.K., 1988, nr.7, lk.90.

Pohla,Vello
- Arutlusi eestlaste kultuurisõnumist. - E, 1988, 14.IV.
- Avalik vastamine vastamisele.- E, 1988, 17.V.
- Eesti rohelise liikumise pöördumine Eestimaa elanike poole.- E,1988, 21. VIII.
- Homo legens - Lugev inimene: ("Lugejaga vestleb").- E, 1988, 22.I.
- Kelle kutset järgida?.-E,1988,18.II.
- Roheline!Roheline!Roheline!.- E, 1988, 20.V.
- Roheline rinne: Avaettekanne 23.V toimunud Rohelise Liikumise asutamisfoorumil.- ML, 1988, 2.VI.
- Sõnavõtt Eestimaa Rahvakongressil.- NH, 1988, 9.X.

Pohla,Vello - tema kohta
- Eestimaa roheliste foorumi otsus: 28. apr.1988 Tallinnas.- "Harju Elu", 1988, 7.V.
- Rohelised nüüdsest ka Eestis/ H.Kaljula.- "Kodumaa", 1988, 11.V.
- Ühiskonnategelased populaarsusskaalal.- NH, 1988, 13.X.

Põder,Vambola - tema kohta
- Autasustamisi.- Õ, 1988, 23.IX.

Põldre,Mati - tema kohta
- Luik,Enno. Valus võlg.- ML, 1988, 14. IV.
- Soosaar,Mark. Filmimehed teelahkmel. - "Kodumaa", 1988, 20.IV.

Raid,Andres
- Armeenia rägastikus.- NH, 1988, 29. XI.
Raid,Andres - tema kohta
- Sildam,Toomas. Uutmine on võitlus.- NH, 1988, 29.XI.
Raud,Koit
- Sõnavõtt Ida-Virumaa Rahvarinde esindajana Eestimaa Rahvakongressil. - "Leninlik Lipp", 1988, 12.X. ja NH, 1988, 7.X.
Raud,Koit - tema kohta
- EKP Kohtla-Järve Linnakomitee pleenumilt.- "Leninlik Lipp",1988, 27.X.
- Pro`suta,L.,Romanovskaja,I., Ukolova, G."Leninliku Lipu" toimetusele.- "Leninlik Lipp,1988, 13.X.
- Samost,I. Rahvarinne. Rahva rinne.- "Leninlik Lipp", 1988, 11.V.
- Zahharov,N. EKP Kohtla-Järve Linnakomitee esimene sekretär kommenteerib Koit Raua sõnavõttu.- "Leninlik Lipp", 1988, 12.X.
- Vimberg,Heino. Kui mitte praegu, siis millal ja kui mitte meie, siis kes?.- "Leninlik Lipp", 1988, 14.X.
Rebane,Raul
- Lähme kohtuma!/Küsitl.A.Paljasmaa.- "Läänlane", 1988, 3.XI.
Rebane,Raul - tema kohta
- Et info jõuaks adressaadini: Spordiajakirjanike päev Tallinnas/ A.Nilk, T.Karuks.- "Spordileht", 1988, 2.XI.
- Ülevaino,Rein. Kesknädal.- "Kodumaa" 1988, 28.IX.

Salum,Madis - tema kohta
- Pärnu reo- ja merevesi: intervjuu linna TK esimehe esimese asetäitja Rein Kasega/ E.Helemäe.- "Pärnu Kommunist", 1988, 22.IV.

Svirgsden,Kristjan.
- Valulävi/ Küsitl.M.Riikoja.-"Noorus", 1988, nr.5, lk.1.

`Sein,Hagi
- Eestimaa Rahvuste Foorumi Nõukogu läkitus vabariigi elanikele/ I.Ban, O.Bazanov, H.`Sein jt.- Õ,1988,26.X.
- Pöördumine Eestimaa poole Eestimaa Rahvakongressil.- NH, 1988,6.X.
- Sõnavõtust Rahvuste Foorumil.- Õ, 1988, 26.X.

`Sein,Hagi - tema kohta
- Auhind "Ratastoolitantsule".- SV, 1988, 16.IX.
- Drikkit,Ivi. Pilgud Rahvakongressile. - E, 1988, 4.X.
- Hoiame pöialt, konverents! - NH, 1988, 19.VI.
- Mitte ühiselamu, vaid ühine kodu!: Märkmeid Eestimaa Rahvuste Foorumilt/R.Amos, L.Kallis, E. Liebman.- RH, 1988, 27.IX.
- Oleg Bazanovi sõnavõtt Eestimaa Rahvakongressil.- NH, 1988, 7.X.
- Pinged: tagajärg või põhjus? (esinemisest Rahvakongressil).- RH, 1988, 5.X.
- Rahva tahe on partei tahe.- RH, 1988, 21.VI.

- Savisaar,E. Eestimaa Rahvakongressi eel/ Küsitl.H.Mets.- RH,1988,10.IX.
- Soov otsida lahendusi: Eestimaa Rahvuste Foorum.-"Kodumaa",1988, 28.IX.
- Ühiskonnategelased populaarsusskaalal.- NH, 1988, 13.X.

Talvik,Mati - tema kohta
- Ühiskonnategelased populaarsusskaalal.- NH, 1988, 13.X.

Tennosaar,Kalmer
- Kord meelitas siin seisma Inglisild/ Küsitl.E.Zimmer.- E, 1988, 20.XII.

Timak,Renita - tema kohta
- Savisaar,E. Eestimaa Rahvakongressi eel/ Küsitl. H.Mets, RH,1988, 10.IX.

Uba,Toomas - tema kohta
- Aunimetusi.- SV, 1988, 13.V. ja RH, 1988, 5.V.
- "NH" lugejate küsimustele vastab Calgary olümpiamängude pronksmedalimees Allar Levandi.- NH, 1988, 1.V.
- Zilmer,K. Aitäh, mehed! - "Spordileht", 1988, 4.V.

Undusk,Feliks
- Enam ei suuda keegi meie rahvast põlvili suruda: Kõne Paide kultuurimajas Rahvarinde koosolekul.- "Võitlev Sõna", 1988, 18.VI ja 21.VI.

Undusk,Feliks - tema kohta
- Kerem,Jüri. Nädalanäod.- SV, 1988, 30.IX.
- Tõnissoo,A. Me kaitsesime plaaniprojekti.- RH, 1988, 9.VIII.

Ааре Юхан
- Природа не терпит небрежения: Выступление на 1Х сессии ВС ЭССР Х1-го созыва.- СЭ, 1988, 11.12.
- На конференцию мы приехали работать /Интерв. брал П.Гутионтов.- "Известия", 1988, 28.06.
- "С большим интересом еду в Москву..."/ Инт. взяла Э.Кекелидзе.- СЭ,1988, 17.06.

Ааре Юхан - о нем
- В историю архитектуры - на бульдозере: Пытаются в'ехать некоторые деятели культуры республики.- МЭ, 1988, 16.06.
- Чекалова,Е. Когда нет конкурентов: Телеобразование.- "Советская культура". 1988, 9.08.

Каск Тынис - о нем
- Из 1У Пленума Правления Союза кинематографистов СССР.- "Советская культура", 1988, 2.04.

Маран Рейн - о нем
- Песков В. Вечера на хуторе.- "Комс. правда", 1988, 21.08.

Мююр Мярт - о нем
- Бейлинсон М. Предупреждение об опасности: Заметки о документальнных фильмах "Почему падают звезды" и "Помогите нам жить".- СЭ, 1988, 5.08.

Отт Урмас
- Встреча с Л.Гурченко.- "Советская культура", 1988, 28.01.
- Суперзвезды приходят в наш дом: Анонс! Сегодня в 18.30 Урмас Отт беседует с Никитой Михалковым/ Беседу вела Э.Аграновская.- МЭ, 1988, 12.03.
- "Телевизионное знакомства" Урмаса Отта/ Инт.взял Вл.Котыхов.- ТВ.Радиовещание", 1988, нр.5, стр.19.

Отт Урмас - о нем

- Алексиевич Светлана. ТВ: 7х7.- "Литературная газета", 1988,10.02.
- Карпейский Ю. Новое открытие "звезды".- "Советская культура", 1988, 27.02.
- Мартынова Т. Шоу Урмаса Отта.- "Советская культура", 1988, 30.05.
- Никитин А. Искусство жить вместе: Заметки о национальном вопросе.- "Литературная газета", 1988, 3.08.
- Пархоменко С. Говорить ли, показывая кино?.- "Советская культура", 1988,24.05.
- Петерс Янис. ТВ: 7х7.- "Литературная газета", 1988, 27.01.
- Польская Лидия. Индекс популярности.- "Литературная газета", 1988,3.08.
- Рассадин Ст. Человек без грима на малом экране.- "Известия", 1988, 3.04.
- Телегид берет интервью.- "Советская культура", 1988, 18.02.
- Частная жизнь: Телеобозрение.- "Советская культура", 1988,27.09.
- Шах-Азизова Т. Путь к себе.- "Советская культура", 1988, 29.09.
- Чекалова Е. Звездный час: Телеобразование.- Советская культура", 1988,9.02.

Паалма Юри - о нем

- Пленум правления Союза журналистов ЭССР. - МЭ, 1988, 27.10.

Пыльдре Мати - о нем

- Телекино: Прогноз на завтра: Крупным планом - документалист (среди других М. Пыльдре).- "Советская культура", 1988, 19.03

Тальвик Мати - о нем

- Сокол Э. Мати Тальвик, журналист (Сегодня - День печати).- СЭ, 1988, 5.05.

Шейн Хаги

- Контрольная на зрелость духа: Откровенный разговор/ Беседу вела Э.Кекелидзе.- СЭ, 1988, 17.06.
- Телекино: Прогноз на завтра: Крупным планом - документалист (среди других Х. Шейн).- "Советская культура", 1988, 19. 03.

Шейн,Хаги - о нем

- Сколько может один человек/ Э.Сокол - СЭ, 1988, 16.08.
- Чекалова Е., Месхи Н. Запретная тема?.- "Советская культура", 1988, 5.02.

Ээсмааа Энн - о нем

- Миллион Микси в Таллинне.- СЭ, 1988, 27. 10.

Eesti Raadio

Aare,Toivo. Kes ulatab? /ER Noorte Reporterite Klubi 30.aastane/.- NH,1988, 29.IV.

Aas,Peeter. Georg Pelisaar.- "Koit", 1988, 26.VII.

A`sla,Aleksandr. Jaan Sarvele.- SV, 1988, 17.VI.

Eiskop,Ilmar. Mõnda raadioaparaatide arvu kohta.- Õ, 1988, 10.III.

Erilaid,Tõnis. Raadiotund mõtlemiseks./Kultuurinõukogu tund/.- Õ,1988, 7.V.

Esko,Andrus. Talvetelefon. /Jutuajamine Marika Villaga/.- E,1988,8.III.

Gustavson,Heino. Et lumepall ei kasvaks laviiniks./Keeleküsimusi/.- E, 1988, 10.I.

Hindrichson,Heino. Vändras Raadio laululapsed.-"Pärnu Kommunist",1988,28.I

Ilves,Voldemar. Kuula ja imesta. /Meeleolumuusika saatest/.- E,1988,28.VI.

Kala,Peep. Laupäevane kohtumine /ER väliskommentaatori Harri Tiidoga/.- NH, 1988, 9.IV.

Kallis,L. "Mikrofoorum" kahes keeles. - NH, 1988, 9.VI.

Kiisma,Lembit. Võeti hoiule. /Raadio ajaloost Eestis/.- ML, 1988, 13.X.

Kilvet,Krista. Mõeldes Jaan Sarvele. - KE, 1988, nr.9, lk.26-28.

Kilvet,Krista. Näärimuusika.- SV, 1988, 8.I.

Kivimets,Toivo. Olümpiapäevil Ostankinos.- E, 1988, 15.I.

Koppelmaa,Külli. Tegutsemistahet jätkub. /Noortekohtumisest ajakirjanikega ER Valges saalis/.- "Harju Elu", 1988, 22.XI.

Kraut,Einar. Eesti kuuldemängude kuus aastakümmet.- SV, 1988,18.III.

Laid,Enn. Pühapäeviti stereolainel.- Õ, 1988, 10.III.

Lamp,Arvo. Kas on küsimusi? /Tele-Raadiokomitee esimees A.Kullaste poliitpäeva kohtumisel ehitustrustis/.- E, 1988, 14.II.

Lebbin,Linda. Südame sunnil. /Ajaloost/.- Õ, 1988, 26.VIII.

Leht,Mari-Anne. Täna on raadiopäev. /Valga raj. raadiopunkti tööst/.- "Kommunist", 1988,7.V.

Lepik,Aira. Raamatukogu, raadio ja televisiooni koosmõju noorte lugemise arendamisel.- Nõuk.Eesti Raamatukogundus XVII, Tln, 1988, lk.72-89.

Liimal,Pille. Mis on kohalik raadio? /Kohtla-Järve korrespondendipunktist/.- "Leninlik Lipp", 1988, 15.VII.

Lillo,Eerik. Vakatäis õnne.- NH,1988, 18.XII.

Luik,Einar. Kolm küsimust Haapsalu Raadiolt.- "Töörahva Lipp", 1988, 23.I.

Lään,Vello. "Siin Olümpiaraadio!"- E, 1988, 14.II.

Meremaa,Kadri. Grand prix Eesti Raadiole. /Muusikasaadete konkursil Brnos/. - SV, 1988, 21.X.

On valus. /Kesköö programmi saade Mägi-Karabahhist/.- NH, 1988, 7.VII.

Põld,Tiiu. Killuke endast Armeeniale. /Üks tööpäev Eesti Raadios/.- RH, 1988, 13.XII.

Raudnask,Valve. ...ja häbi. Ja "Õnnevakk"!- RH, 1988, 23.XII.

Roomere,Jüri. Kuula ja imesta. /Vastus V.Ilvese artiklile/.- E, 1988,12.VII.

Siimer,Enn. Aukartus kultuuri ees. /Peeter Hein - E.Tammlaane nim.preemia laureaat/.- RH, 1988, 7.V.

Sildam,Toomas. Eile, Raadiomajas.- NH, 1988, 15.XII.

Sinisoo,Mark. Eesti Hääl. /Välissaadetest/.- E, 1988, 15.IX.

Slutsk,Aado. Ainult üks küsimus.- NH, 1988, 17.VII.

Sõna on Gunnar Paalil.-"Kehakultuur", 1988, nr.18, lk.555-557.

Tamberg,Karl. Õhtutund ajakirjanikuga. /Peeter Hein/.- "Televisioon",1988, 11-17.VII.

Tambi,Tiit. Teie arvamus,palun? /sotsioloogilistest uurimustest/.- RH, 1988, 30.VI.

Tamme,Hannes. 60 aastat Tartu raadiot.- E, 1988,11.XI.

Teder,Eerik. Gert Helbemäe ja Tallinn.- SV, 1988,11.XI.

Tänavsuu,Hille. "Perekond ja kodu"-750.- Õ, 1988, 31.XII.

Ustav,Henno ja Morozov,Georgi. Raadio Eestimaal. /Ajaloost/.- "Side.Raadio. Televisioon.", 1988, nr.5, lk.14-18.

Võsamäe,Helve. Pudemeid "Tähemängu" matkaradatelt.- "Noukogude Kool", 1988, nr.1, lk.51-52 ja nr.2, lk.42-44.

Андреев,В. Песня для вас /о передаче "Вам песня посвящается"/ МЭ, 1988, 5.11.

Головин,В. До и после концерта по заявкам.- МЭ, 1988, 6.08.

"Диапазон": в рамках передачи и за ее пределами.- СЭ, 1988, 31.05.

Каллис,Л. Двуязычный "Микрофорум" - СЭ, 1988, 9.06.

Кивиряхк,Ю. Об опыте изучения об'ективной и суб'ективной структурности аудитории в ИВЦ Гостелерадио ЭССР.- Аудитория, 1988, нр.4, стр.7-15

Край, в котором ты живешь /Викторина/- "Рыбак Эстонии," 1988, 27.02.

Раудсепп,Ю. Приглашение к прямому диалогу /о передаче "Приглашает 22-я студия"/- СЭ, 1988, 20.11.

Сергеев,С. Человек с микрофоном на крыше /Г.Хололей/.- МЭ, 1988, 28.04.

Свитич,Л.,Фомичева,И. О работе секции социологических исследований средств массовой информации.- Вестник МУ "Журналистика", 1987, нр.6, стр.74-78.

Тагиева,А. Первый театральный радиофестиваль.- "Обмен опытом", 1988, нр.1, стр. 28-32.

Тянавсуу,Х. "Семья и дом" - 750. Веч. Таллинн, 1988, 31.12.

Эрилайд,Т. Радиочас размышлений./Час совета по культуре/.-"Веч.Таллинн",1988,7.05.

Informatsiooni- ja Arvutuskeskus

Meinert,Nikolai. Filmikunst eesti ning vene keelt kõnelevate vaatajate hinnanguis.- T.M.K., 1988, nr.4.

Meinert,Nikolai. Erootilise filmi võimalustest.- T.M.K.,1988,nr.8.

Org,Eha, Saar,Andrus. Laps ja vägivald ekraanil.- "Nõukogude Naine", 1988, nr.9, lk.30-31.

Saar,Andrus, Kivirähk,Juhan. Avaliku arvamuse uurimise ühest kontseptsioonist ja selle rakendustulemustest.- Sotsioloogia Eesti NSVs. Tln.1988,lk.28-34.

Saar,Andrus, Kivirähk,Juhan. Eestimaa rahvas arvab.- "Aja Pulss", 1988, nr.14, lk.6-8.

Saar,Andrus, Kivirähk,Juhan. Eestimaa rahvas arvab II.- "Aja Pulss", 1988, nr.15, lk.13-14.

Saar,A.,Kirch,A.,Kivirähk,J. Rahvussuhted Eestimaal. Sotsioloogiliste küsitluste tulemusi.- RH, 1988, 17.-24. VIII.

Saar,A.,Siimer,E. Noorte kultuuritarbimise paradoksid.- "Eesti Kommunist", 1988, nr.10, lk.34-42.

Saar,A. Valupunktid.- ML,1988,2.VI.

Saar,A. Suomen TV ja eestiläinen katsoja.- "Vana Toomas 1988", Tln. 1988, s.38-43.

Saar,A. Viron TV puhu ihmisten kielta.-"Maailma ja me",1988,nr.12,s.38-43.

Saar,A. Estonian SSR.- Euro-Factbook. Basic Hardware & Audience Data. 1988. Edition. ORF Medienforschung. Wien,1988, s.84-85.

Мейнерт Н.П. Кому нужна рок-музыка? - В сб."Проблемы развития современного эстрадного искусства." М., ВНИИ Искусствознания, 1988.

Саар,А. Перестройка, национальный вопрос и изучения социализирующей роли СМК в жизни детей и подростков.- Дети и молодежь в мире массовой коммуникации. Москва, 1988, стр.22-24.

Саар,А.,Сиймер,Э. Парадоксы потребления культуры.- "Коммунист Эстоний",1988, нр.11, стр.44-55.

Саар,А., Орг,Э. О концепции изучения социализирующей роли СМК в жизни детей и подростков.- Дети и молодежь в мире массовой коммуникации. Москва, 1988, стр.22-24.

Саар,А.,Сиймер,Э. Парадоксы потребления культуры.- "Коммунист Эстоний",1988, нр.11, стр.44-55.

Vabariiklik Raadio-Telekeskus

Pedusaar, Heino. XX sajandi stradivarid.- "Tehnika ja Tootmine", 1988, nr.4, lk. 31-32.

Pedusaar, Heino. "Klõpskasti"-sajand. - "Tehnika ja Tootmine", 1988, nr.11, lk. 29-32.

Ээльйые,Н.К. О некоторых принципах организации работы в АСК республиканского телецентра. "Техника кино и телевидения", 1987, нр.2, стр.56-61.

1988.a ilmunud teoseid Tele-Raadiokomitee töötajate sulest.

Ausalt ja avameelselt. Koostanud Ene Hion. Vastavad A.Vahemetsa, U.Kaevats, T.Karjahärm,H.Roots, K.Hallik. Tln.1988.

Eiskop,I., Sillart,A. Akustika ja helitehnika. Tln.1988.

Hindov,Juhan ja Kaldre,Peeter. Pinged ja püüdlused. Tln. 1988.

Hion,Ene, Lauristin,Marju, Vihalemm, Peeter. Meie muutuv elulaad. Tln.1988.

Lauri,Lembit. Kirjutamata memuaare. Katkendeid kaasaegsete elukroonikast helilindil. Tln. 1988.

Lään,Vello. Korvpall. Tln.1988.

Tereping,Avo-Rein. Kuulmispsühholoogia. Tln.1988.

Hion,Ene, Lauristin,Marju, Vihalemm, Peeter. Lifestyles in Contemporary Estonia. Tln. 1988.

Lauri,Lembit. Unrecorded History. 13 Interviews with Fellow Estonians. Tln.1988.

SISUKORD

Kuus küsimust Jüri Paalmale.
Intervjueeris Toivo Makk. 3
MEIE MUUTUVAS AJAS
Ivar Trikkel. Kuumast suvest veel kuumemasse sügisesse. 6
Hagi Šein. ETV arenduskomisjoni töötulemustest. 12
Deklaratsioon "Eesti Televisioon rahvuskultuuris". 13
ETV uue juhtimis- ja organisatsioonilise struktuuri põhimõtted. 15
Neeme Brus. Missugune on meie ühine kodu. 24
Andrus Saar. IAK uurib ja soovitab. 27
KUULAJA - VAATAJA OSAST KONTAKTSAADETES
Rein Järlik. Koos vaatajaga. 37
Toivo Makk. Vastajatel pole kerge. 46
HUVITAV ENDALE, HUVITAV TEISTELE
Juhan Aare. Telgitagused. 49
Raul Rebane. Soulis. 52
Lembitu Kuuse. Hullumeelsed eestlased. 54
Toomas Uba. Olümpia-aasta ja sporditoimetus. 58
Ene Pilliroog. "Prix Musical de Radio Brno 1988" grand prix Eesti Raadio saatele "Arbos". 60
Aime Napa. Pühapäeval enne kella kuut. 69
Kalle Mihkels. Viisteist aastat seaduse ja seadusetusega silmitsi. 71
Tatjana Zažitskaja. "Diapasoon" iganädalane informatsiooni ja publitsistika programm. 74
RAJOONIKORRESPONDENDID OMA TÖÖST
Vello Lään. Tartu ja ringhääling. 78
Koit Raud. Ei ole kerge Kirde-Eestis. 84

Tõnu Sokk. Kirjand vabal teemal. 89
KES NAD VEEL ON ?
Toivo Makk. Maailma teine mees. 94
Ülo Ojatalu. Ühe inseneri elupüüdlusi. 99
SARISAATED
Eesti Televisioon 102
Eesti Raadio 107
KROONIKA
Määramised 112
Autasud ja preemiad 113
Eesti Televisioon 116
Eesti Raadio 118
Muusikakollektiivid 121
Informatsiooni- ja Arvutuskeskus 122
Vabariiklik Raadio-telekeskus 122
Kuuldemängude esietendused 125
"Eesti Telefilmi" filmograafia 125
Bibliograafia 129

Raadioteatri kollektiiv Valges saalis. Helirežissöör Mart Puust ja lavastaja Einar Kraut demonstreerivad helitausta köögipoolt. (A.Rammo fotod).

"Päevakaja" sai 30. Põllumeeste poolt ütleb populaarse infosaadete tegijatele päevakohaseid sõnu minister Heino Lind.
Kaljo Jaagura õnnitleb kolleege Gunnar Paali ja Juhan Virkust. (A.Rammo fotod).

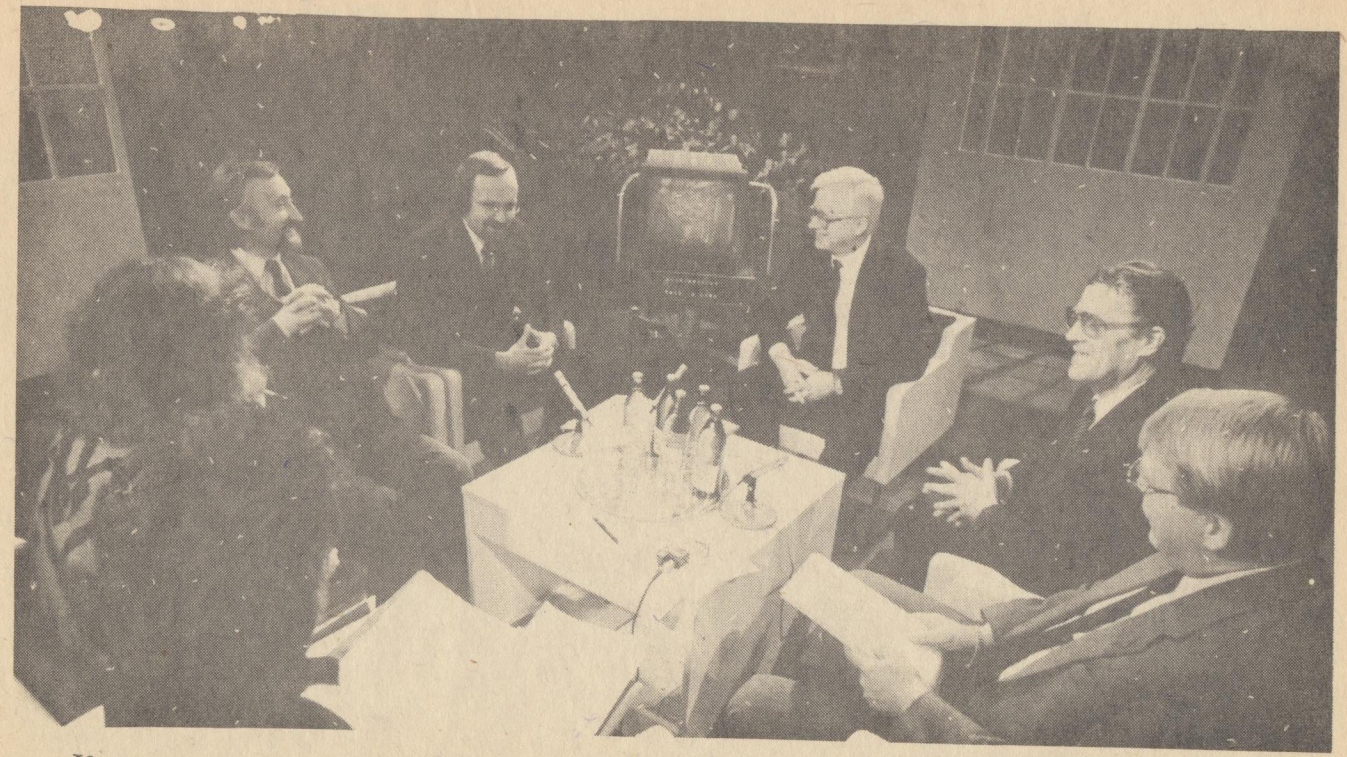

Kultuurikomitee juhid Märt Kubo, Jaak Allik, Jaak Kaarma, Vello Lindsalu ja Peeter Vähi kaamerate ees. Saatejuhid on Katrin Hiir ja Katrin Saks. (R.Tiikmaa foto).

" Mõtleme veel " pani kaasa mõtlema terve Eesti. Saatejuhid Feliks Undusk (ülal paremal), Hagi Šein ja Rein Järlik. (R Tiikmaa fotod).

Spordimehed saates "Telelaupäev". (R.Tiikmaa foto).

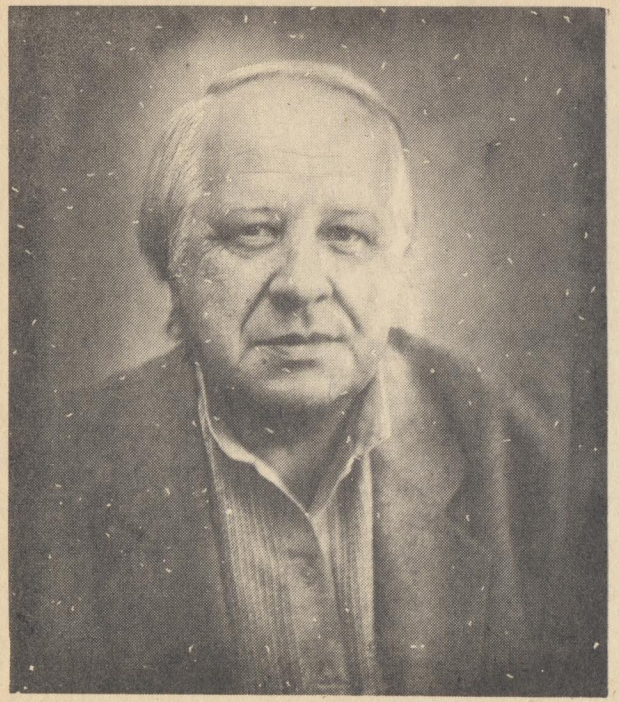

Uno Maasikas, tuttav igas kodus.
(P.Sirge foto).

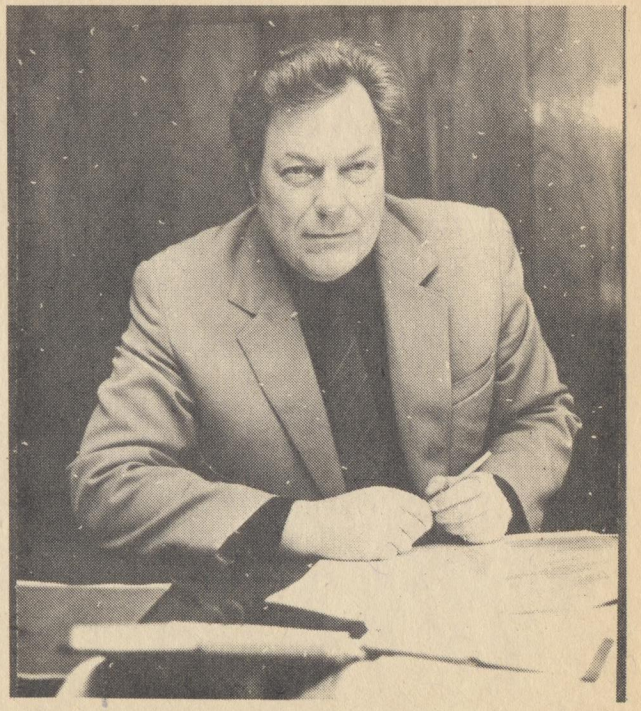

Televisiooni- ja raaditööd asus 1988.a suvel juhtima Jüri Paalma.
(H.Maasikmetsa foto).

Eesti Raadio programmi direktor Jüri Raudsepp.
Pressibüroo peatoimetaja Aadu Hiietamm.
(R.Tiikmaa fotod).

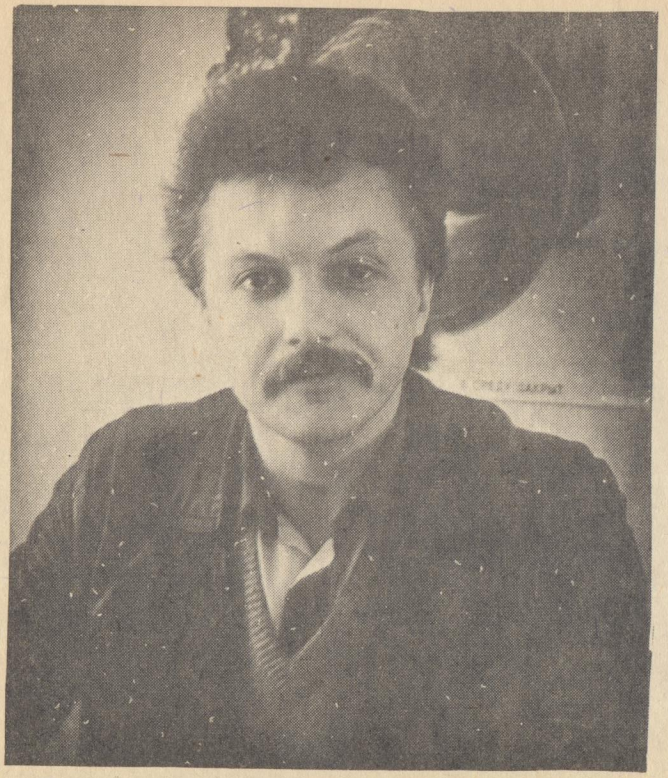

Teleteatri pearežissöör Jaan Pihlak.
(P.Sirge fotod).

"Fosforiidisõja" algataja Juhan Aare.

ETV haridus- ja populaarteaduslike saadete peatoimetaja Ülle Puusep. (R.Tiikmaa foto).

Mikkude-Mannide "isa" Heikki Meeri. (R.Tiikmaa foto).

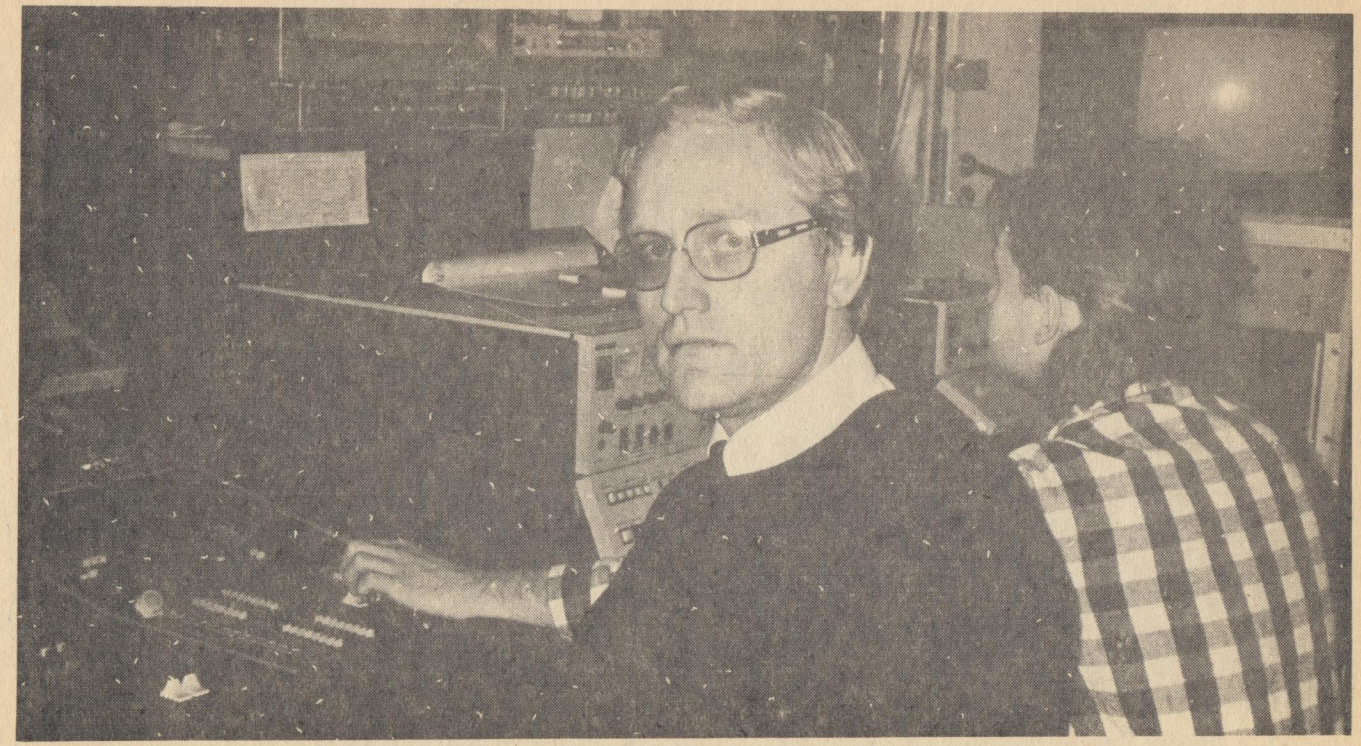

Tõnis Mägi ei väsi nuputamast-nipitamast. (J.Rõõmuse foto).

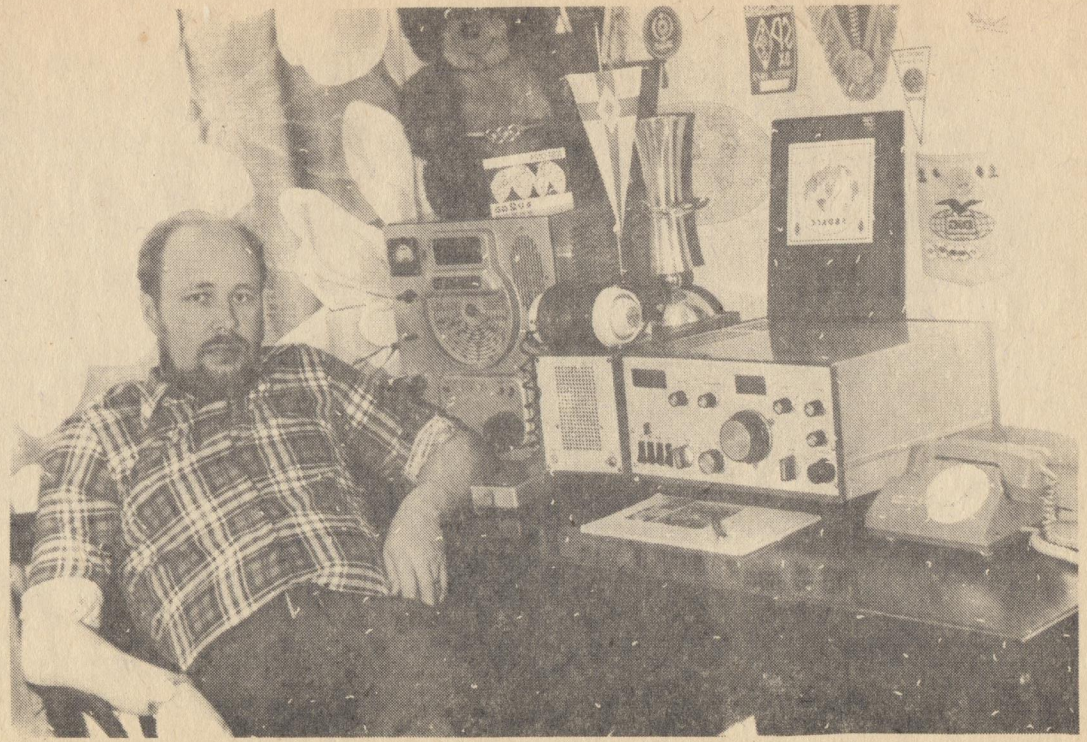

Ka kodus tehnika juures. ER saatetsehhi vahetusjuhataja Vello Priimann on ülemaailmselt tuntud raadioamatöör.

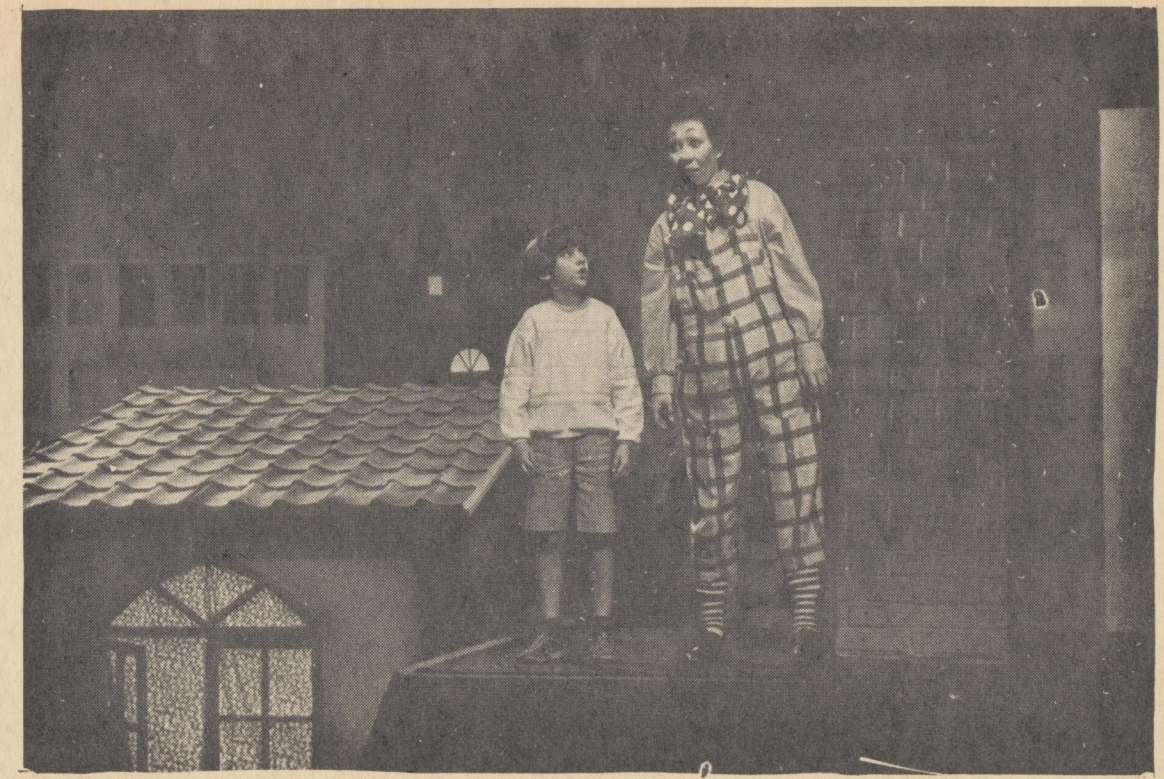

Telelavastus "Väikevend ja Karlsson katuselt" - Jaan Laugamets ja Anu Lamp. (Ü.Josingu foto).

Saatesarja "Tõlkijad" osalised Peeter Hein ja Rein Raud. (H.Maasikmetsa foto).

Pilk Rahvarinde kongressile.

Eesti Raadio otseülekanne Tallinnast Stockholmi. (A.Rammo foto).

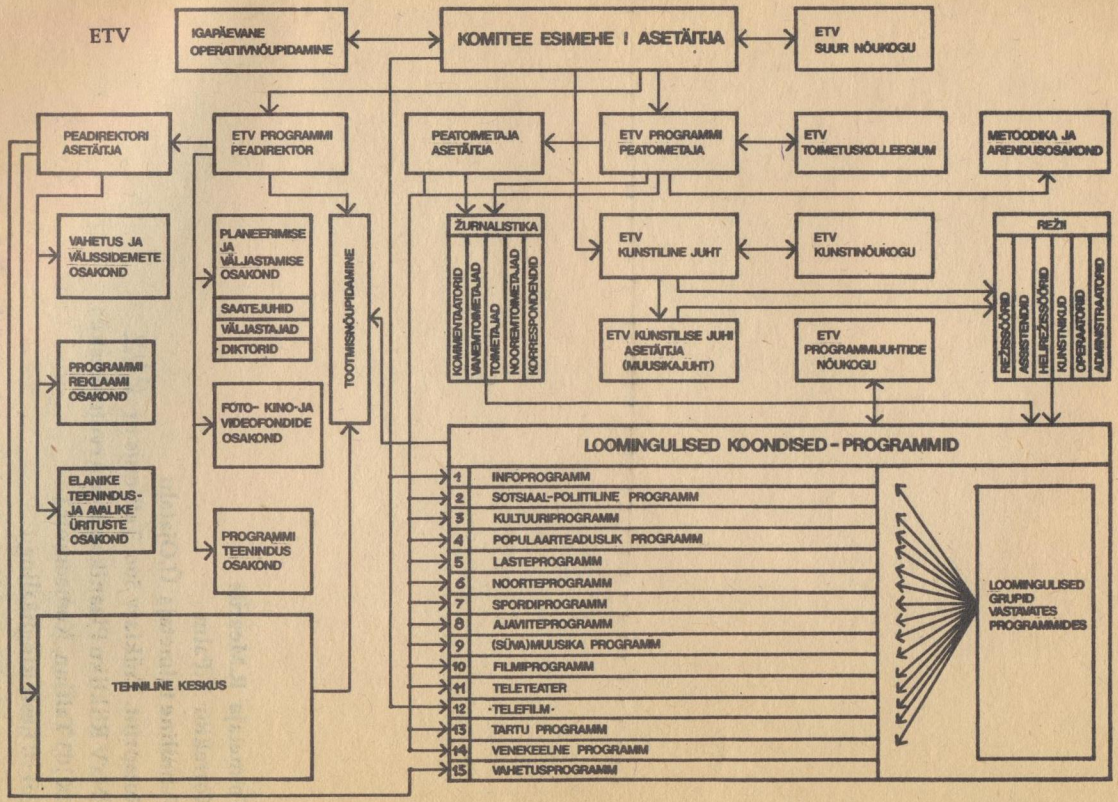
ETV
IGAPÄEVANE OPERATIIVNÕUPIDAMINE
KOMITEE ESIMEHE I ASETÄITJA
ETV SUUR NÕUKOGU
PEADIREKTORI ASETÄITJA
ETV PROGRAMMI PEADIREKTOR
PEATOIMETAJA ASETÄITJA
ETV PROGRAMMI PEATOIMETAJA
ETV TOIMETUSKOLLEEGIUM
METOODIKA JA ARENDUSOSAKOND
VAHETUS JA VÄLISSIDEMETE OSAKOND
PROGRAMMI REKLAAMI OSAKOND
ELANIKE TEENINDUS- JA AVALIKE ÜRITUSTE OSAKOND
PLANEERIMISE JA VÄLJASTAMISE OSAKOND
SAATEJUHID
VÄLJASTAJAD
DIKTORID
FOTO- KINO- JA VIDEOFONDIDE OSAKOND
PROGRAMMI TEENINDUS OSAKOND
TOOTMISNÕUPIDAMINE
TEHNILINE KESKUS
ŽURNALISTIKA
KOMMENTAATORID
VANEMTOIMETAJAD
TOIMETAJAD
NOORemTOIMETAJAD
KORRESPONDENDID
ETV KUNSTILINE JUHT
ETV KUNSTINÕUKOGU
ETV KUNSTILISE JUHI ASETÄITJA (MUUSIKAJUHT)
ETV PROGRAMMIJUHTIDE NÕUKOGU
REŽII
REŽISSÖÖRID
ASSISTENDID
HELIREŽISSÖÖRID
KUNSTNIKUD
OPERAATORID
ADMINISTRAATORID
LOOMINGULISED KOONDISED - PROGRAMMID
1 INFOPROGRAMM
2 SOTSIAAL-POLIITILINE PROGRAMM
3 KULTUURIPROGRAMM
4 POPULAARTEADUSLIK PROGRAMM
5 LASTEPROGRAMM
6 NOORTEPROGRAMM
7 SPORDIPROGRAMM
8 AJAVIITEPROGRAMM
9 (SÜVA)MUUSIKA PROGRAMM
10 FILMIPROGRAMM
11 TELETEATER
12 "TELEFILM"
13 TARTU PROGRAMM
14 VENEKEELNE PROGRAMM
15 VAHETUSPROGRAMM
LOOMINGULISED GRUPID VASTAVATES PROGRAMMIDES

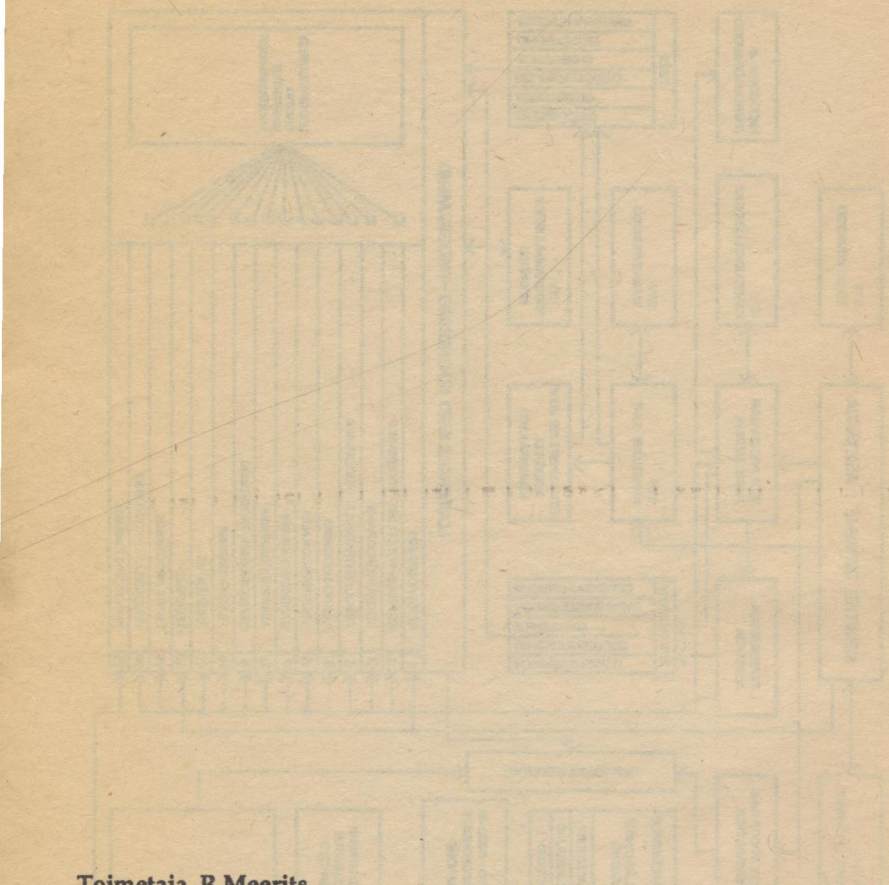

Toimetaja R.Meerits
Korrektor T.Palm
Tehniline toimetaja Ü.Ojatalu
Rotaprint. Trükiarv 500. Tellimus nr 242
ENSV Riikliku Plaanikomitee Arvutuskeskus.
200103 Tallinn, Komsomoli 1.
Tekst: Eesti Ringhäälingu
Informatsiooni- ja Arvutuskeskuse tekstitöötlussüsteem.